

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

• Міжнародна коаліція обговорила підтримку українських дослідників та шляхи подолання відпливу науковців

• Нова державна система індивідуальної підтримки науковців: Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію «Національна система дослідників України»

• Позачергова державна атестація наукових установ та закладів вищої освіти

• МОН розпочало конкурсний добір наукових фахових видань України

• Google NotebookLM для аналітичної роботи з науковими джерелами

№ 11 (215)

грудень

Київ 2025

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) НБУВ. Редакційна колегія: М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 11 (215) грудень 2025

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2025

Київ 2025

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	3
Наука – для обороноздатності країни	10
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	53
Наука і влада	55
Міжнародне наукове співробітництво	66
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	76
Новини наукового розвитку	78
Науково-організаційні заходи	87
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	94
Бібліотека в науковому процесі	99
Наукова комунікація	102
Зарубіжний досвід наукової діяльності	106
У критичному фокусі	112
ДОДАТКИ	113

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Аналітичний погляд

01.12.2025

М. Ільченко,

академік Національної академії наук України

Нова парадигма керування світлом і радіохвилями

Ця назва взята з цитати професора Девіда Р. Сміта з Університету Каліфорнії в Сан-Дієго, який у 2000 році вперше експериментально здійснив теоретично передбачуване з 1968 року явище негативного заломлення у матеріалах з від'ємними діелектричною та магнітною проникностями. Як матеріал було використано так звані розрізні кільцеві резонатори (SRR — Split Ring Resonators), запропоновані професором Джоном Б. Пендрі з Імперського коледжу Лондона для імітації на мікрохвилях магнітних відгуків, не властивих природним матеріалам. Відтак поява SRR і застосування їх на практиці привели до започаткування нового терміну — метаматеріали (від грецького «мета» — «поза, над»), а також до інтенсивного розвитку у світі після 2000 року нового науково-технічного напрямку «Метаматеріали та їхнє практичне застосування» [\(Світ\)](#).

Після зазначених експериментів у Великій Британії були створені оригінальні метаматеріальні поглиначі електромагнітної енергії, пристрої для мікрохвильової невидимості, антени для супутникового зв'язку. На думку британських фахівців, метаматеріали відкривають нові можливості для бізнесу в усьому: від охорони здоров'я та енергетики до акустики й космічної науки. Для підтримання процесу комерціалізації, роботи зі стартапами й залучення промисловості створено Мережу метаматеріалів Великої Британії, що має змогу фінансувати додаткові дослідження й розвивати інфраструктури для тестування і виробництва метаматеріалів у великих масштабах.

Після 2001 року у США за підтримки Агентства передових оборонних дослідницьких проєктів відбулося бурхливе зростання обсягів інженерних розробок і застосування метаматеріалів. Були створені пристрої для мікрохвильового маскування, почалося практичне використання метаматеріалів для створення антен, зокрема в системах супутникового зв'язку Starlink, інтенсивними є розробки активних метаматеріалів для реконфігурованих поверхонь 5G. Головний науковий співробітник з інженерної справи, який брав участь у розробленні знакових проєктів, зокрема системи Patriot, доктор Еллі Брукнер зазначив, що вже видано десятки книжок про метаматеріали, а їхнє застосування є особливо важливим для радарів і телекомунікацій.

Китай займає вагомі позиції, орієнтуючись на мікрохвильовий Stels і промислові масштаби радарних покриттів.

Помітне місце у світовому масштабі досліджень метаматеріалів посідає Польща, де відповідні роботи розпочалися з фокусом на електромагнітні властивості резонаторів і поглиначів. Польські науковці, як-от Станіслав Козель і Магдалена Буднаровська з університетів Варшави й Гдині, внесли ключові інновації, орієнтовані на Stels-технології, антени для морських комунікацій і сенсори для медичної діагностики. Вагомі здобутки стосуються створення поглиначів з використанням метаматеріалів для збору енергії з електромагнітних полів.

Внесок України в розвиток напрямку метаматеріалів — це понад 100 статей з 2000 року, більшість з яких — стосовно метаферитів — створили науковці Харкова (О. Рибін, С. Тарапов, С. Шульга та ін.). Ці вчені успішно працюють у своїй ніші, здійснюючи дослідження і використовуючи двокомпонентний тип метаматеріалів з феритовими й діелектричними включеннями для радарних поглиначів, циркуляторів, фазозмінних перемикачів, мініатюризованих широкосмугових антен.

Окремо варто відзначити здобутки професора Вадима Слюсаря, який своїми глибокими аналітичними оглядами висвітлив важливі аспекти використання метаматеріалів, розробив теорію для антенних рішень на основі SRR і запропонував інноваційні метаматеріальні структури на основі подвійної стрічки Мебіуса на частотах до 700 МГц.

Завершуючи ретроспективний огляд робіт стосовно метаматеріалів, варто відзначити, що вчені наукової школи з мікрохвильових телекомунікацій Київського політехнічного інституту 1989 року створили, математично змодельовали й запатентували винахід мікрохвильового режекторного фільтра, утвореного паралельно під'єднаними до мікροстрічкової лінії двома лінійними смужковими резонаторами (з довжинами півхвилі та хвилі відповідно), що здійснює повне поглинання енергії електромагнітних хвиль.

У процесі досліджень окремих публікацій щодо SRR ми звернули увагу, що його внутрішнє кільце має довжину майже удвічі меншу ніж зовнішнє. Ця особливість стала основою для нашого еквівалентного представлення SRR як сукупності двох окремо взятих і паралельно під'єднаних резонаторів.

Скориставшись авторським підходом до математичного моделювання характеристик систем з паралельно під'єднаними резонаторами, ми отримали формули для елементів матриці розсіювання електродинамічної структури, представлені в узагальненому вигляді через коефіцієнти зв'язку кожного окремо взятого резонатора з лінією передачі. Виявлені закономірності зокрема показують, що для отримання метаматеріальних властивостей принципово необхідно, щоб резонатори, які входять до складу метаматеріальної комірки, використовували різні типи синфазних і протифазних чи електричних і магнітних коливачів або мали конструкції, що можуть бути представлені як магнітні й електричні диполі.

Висвітлення метаматеріальних аспектів через інтеграцію резонаторних структур як комірок метаматеріалів дало змогу наочно моделювати основні властивості мікрохвильових пристроїв на основі комбінації резонаторів різних типів.

У фокусі досліджень — діелектричні та смужкові резонатори в паралельних каналах, що імітують SRR для режекторних фільтрів і структур із взаємно розстроєними резонаторами. Запропоновані 8-полюсні резонансні структури мають аналогію з метаматеріалами, даючи змогу в перспективі проєктувати частотно-селективні поверхні з контролем їхньої ширини смуги. Експерименти підтверджують високу добротність та низькі втрати, роблячи ці структури прототипами для метаматеріалів у новітніх системах зв'язку.

У межах грантового проєкту Національного фонду досліджень України «Мікрохвильові пристрої на основі резонансних структур з метаматеріальними властивостями для захисту життєдіяльності та інформаційної безпеки України» проведені як наукові дослідження, так і розроблення нових мікрохвильових пристроїв з метаматеріальними властивостями. Запропоновано нові програмні комплекси для визначення параметрів метаматеріальної структури з урахуванням реальних добротностей резонаторів, які входять до її складу, що використовується для розроблення частотно-селективних пристроїв.

Створено нову модель метаматеріальних пристроїв на базі мостових резонансних структур, що дає змогу демонструвати такі особливості метаматеріалів, як аномальне поглинання, аномальна добротність, аномальна фазова характеристика та груповий час затримки. Розроблено нові типи пристроїв з використанням кількох резонаторів різного типу із суттєво різними добротностями.

Розроблено метаматеріальні антени нового типу на базі діелектричних резонаторів, розміщених у місцях еліптичної поляризації SIW-структур, що демонструють високу ефективність під час їхнього використання як ректен. Сконструйовано нові типи резонансних структур з метаматеріальними властивостями, які призначені для використання у мікрохвильових генераторах із низькими рівнями фазових шумів.

Фахівці Інституту загальної та неорганічної хімії імені В.І. Вернадського НАН України (як співвиконавці грантового проєкту) синтезували та виготовили діелектричні матеріали й резонатори на їх основі для практичної реалізації 3D-комірок метаматеріалів.

Отримані нові наукові результати щодо метаматеріальних властивостей резонансних структур на основі комбінацій мікросмужкових і діелектричних резонаторів, а також розроблені зразки мікрохвильових пристроїв можуть бути використані для керування електромагнітними хвилями під час створення сучасних і перспективних радіотехнічних і телекомунікаційних систем різного призначення, зокрема з метою підвищення рівня захисту інформаційних каналів зв'язку та забезпечення життєдіяльності населення і військовослужбовців. Одним із прикладів є виконання КПП ім. Ігоря

Сікорського та Центром фізичних наук та технологій (FMTC, Вільнюс, Литва) спільного міжнародного грантового проєкту НАТО G6002 3D Metamaterials for Energy Harvesting and Electromagnetic Sensing (2023–2026 pp.) за програмою «Наука заради миру та безпеки».

Михайло ІЛЬЧЕНКО,
академік НАН України

Газета “Світ”, № 22, листопад 2025 р.

13.12.2025

О. Костенко,

завідувач Наукової лабораторії імерсивних технологій і права Інституту інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України, доктор наук у галузі права

ЧОМУ УКРАЇНІ ПОТРІБЕН ВЛАСНИЙ ЗАКОН ПРО ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, А НЕ КОПІЯ ЧУЖИХ ПРАВИЛ

На тлі повномасштабної війни Україна одночасно тримає ще один малопомітний, але стратегічний фронт — технологічний. І це — обстоювання незалежності та конкурентоспроможності нашої країни у сфері технологій штучного інтелекту. Саме тут вирішується, [якою буде українська цифрова держава](#) майбутнього — незалежною та захищеною чи вразливою до зовнішнього впливу. Чи зможе вона формувати власну політику щодо ШІ (AI)? [\(ZN.UA\)](#).

Хто і як має формувати її — міністерські департаменти, іноземні корпорації чи власна наукова спільнота? Відповідь очевидна — потрібне широке громадське обговорення та системний діалог із експертним середовищем. Сама громадськість уже робить перші кроки в цьому напрямку. Наприклад, було створено незалежну Національну науково-експертну раду з розвитку, регулювання та міжнародного партнерства в сфері штучного інтелекту, куди увійшли експерти, що працюють із технологіями штучного інтелекту в різних галузях — від медицини до права чи оборони.

Вони запропонували своє бачення ключових проблем і можливих рішень у цій сфері.

Виклик перший: Як Україна може уникнути «копіпасти» чужих законів про ШІ

Україна ризикує стати полігоном для чужих технологій і регуляцій, якщо й далі просто запозичуватиме зовнішні моделі — зокрема такі, як AI Act, що визначає правила використання ШІ в європейських країнах. Пряма

адаптація таких документів ігнорує український контекст: повномасштабну війну, цифрові атаки та гібридні загрози.

Що робити: Україна може й має розробити власний закон про ШІ — з урахуванням воєнного досвіду, технологічних проривів та національних потреб. За час війни країна зробила значний стрибок: від використання ШІ у військових системах до електронного врядування, медицини, права й освіти.

Водночас ідея «національного ШІ» як єдиної централізованої системи сьогодні виглядає заскладною для реалізації. Ефективнішим підходом може стати створення галузевих технологічних хабів — спеціалізованих центрів знань і рішень у конкретних сферах: Med AI (медицина), Law AI (право), Military AI (оборона). Це мережі фахівців, інституцій і цифрових платформ, які об'єднують ресурси, дані й експертизу для розроблення практичних застосувань ШІ. Такі хаби можуть діяти автономно, але в синергії, формуючи основу нової цифрової державності.

Виклик другий: Як адаптувати українську правову систему до нових колективних форм загроз, що виникають через застосування штучного інтелекту — особливо в умовах війни

Як наголошує докторка юридичних наук, професорка, заступниця директора Інституту держави і права імені В. Корецького НАН України з наукової роботи, академік НАПрНУ Наталя Оніщенко, класичні підходи до прав людини й народів не встигають за реальністю цифрової війни. Українська юриспруденція не готова до нових форм загроз, що виникають на перетині технологій і колективних прав. Традиційно вона краще реагує на порушення прав окремої людини. Але сучасна війна (зокрема інформаційна та цифрова) дедалі частіше б'є по колективних суб'єктах — цілих народах, спільнотах, культурах. У результаті з поля зору випадають складні явища, де ці виміри перетинаються, — як-от геноцид. Алгоритми штучного інтелекту можуть бути використані для таргетованого розпалювання ненависті, знищення цифрових архівів, перезапису історії, маргіналізації мови та культури в глобальному інформаційному просторі.

Що робити: Якщо майбутній закон про ШІ не побачить цих ризиків, він може перетворитися на нейтральний технічний документ, який регулює «алгоритми», але не захищає народ як колективного суб'єкта. Йдеться про захист мови, пам'яті, культури, репутації спільнот у глобальному цифровому просторі.

Виклик третій: Як не перетворити громадянина на користувача

Професор, доктор юридичних наук, заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород офісу президента України Дмитро Журавльов пропонує подивитися на ШІ не лише як на технологію, а як на **виклик для громадянської культури**.

З юридичного погляду ми добре розуміємо, що таке громадянство: це чітко оформлений зв'язок особи з державою з прописаними правами, обов'язками та гарантіями. Натомість громадянськість — **внутрішнє**

відчуття відповідальності, солідарності, готовності діяти в інтересах спільного блага — залишається майже поза увагою права.

У цифрову епоху ця прогалина стає небезпечною. З одного боку, громадянин перетворюється на «користувача» державних сервісів і платформ. З іншого — великі мовні моделі, створені переважно корпораціями, поступово створюють у суспільстві небезпечну формулу: «знання не в людині, а в ШІ». Освіта, яка масово інтегрує технології штучного інтелекту в навчальний процес, нерідко робить це без достатніх запобіжників, фактично передаючи інтелектуальну та смислову ініціативу зовнішнім технологічним гравцям — розробникам технологій, які створені не в Україні, не завжди прозорі у своїй роботі й керуються комерційними, а не освітніми цілями.

Дмитро Журавльов застерігає, що саме в цьому перетині й проявляється криза гуманітарного підґрунтя цифрової держави: якщо ми не збережемо відповідального громадянина, держава ризикує перетворитися на технічну платформу, яка працює, але не має ціннісного змісту.

Що робити: Потрібно створити власні академічні та секторальні моделі ШІ в межах української юрисдикції. Йдеться не про чергову «чорну скриньку», яка працює автономно й непрозоро, а про відкриту систему, розроблену в співпраці з українською науковою та освітньою спільнотою. Такі моделі мають працювати з чітко визначеними наборами даних, етичними принципами й прозорими механізмами аудиту.

Академічні моделі — це системи ШІ для освіти й науки, які створюються в університетах або дослідницьких центрах (наприклад, для лінгвістики, історії чи педагогіки). Секторальні моделі — це спеціалізовані ШІ-рішення для конкретних сфер: медицини, права, оборони тощо.

Виклик четвертий: Як забезпечити стратегічний контроль над упровадженням ШІ в ключових сферах — медичній, правовій та оборонній — і не перетворитися на сировинний придаток для глобальних розробників?

Українські розробки в галузі Med AI, Law AI та Military AI вже викликають інтерес — як у союзників, так і в нейтральних чи ворожих гравців. Без чіткої стратегії ми ризикуємо виступати **лише як донор ідей**, не маючи власного впливу в міжнародних дискусіях про етику та регулювання ШІ.

Кандидат юридичних наук, адвокат, доцент кафедри службового та медичного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член Ради директорів і голова Комітету з професійної практики Всесвітньої асоціації медичного права Радміла Гревцова акцентувала увагу на недостатньо врегульованій сфері — **захисті медичних даних**. Створення цифрових моделей тіла людини, органів, історій хвороби (так званих медичних симулякрів) відкриває нові можливості для діагностики й навчання. Але водночас створює серйозні ризики витоку персональної інформації, особливо якщо використовуються іноземні корпоративні моделі

ШІ. Українське право поки не дає чіткої відповіді, як саме захищати такі дані.

Доктор медичних наук, доцент, заступник голови Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, професор кафедри прикладної медицини Університету «КРОК» Володимир Короленко наголосив: за рівнем значущості штучний інтелект у медичній сфері вже дорівнює ШІ у військовій. Ідеться не лише про підтримку військових чи оптимізацію медичної системи, а й про психічне здоров'я суспільства загалом. Помилки алгоритмів у сфері лікування або психологічної підтримки можуть мати довготривалі наслідки, які складно виправити стандартними механізмами контролю.

Що робити: Реалістична модель на найближчі роки — це створення сильних, захищених кластерів Med AI, Law AI, Military AI, що працюють як лабораторії майбутнього та ядро цифрової держави. Вони мають поєднувати науку, бізнес, державу та силовий блок, але на умовах прозорості, етичних стандартів і чітких режимів доступу до даних.

Усі ці виклики потребують системних і термінових рішень. В умовах війни часу на помилки немає. Україна має шанс сформулювати власні галузеві захищені моделі штучного інтелекту — з опорою на свій досвід, виклики й стратегічні інтереси. Інакше ризикує залишитися полігоном для чужих рішень і технологічних експериментів.

18.12.2025

Впровадження ШІ-рішень у медицину поступово перетворює цю сферу на один з ключових напрямів розвитку інновацій і стосується майже всіх напрямів: від автоматизації медичної документації до аналізу візуальної діагностики та моніторингу хронічних станів у реальному часі

Капітальні витрати на будівництво обчислювальних потужностей уже вимірюються трильйонами доларів, а OpenAI вже акумулювала зобов'язання, що сягають 1,4 трлн дол [\(Національний інститут стратегічних досліджень\)](#).

Через швидке вичерпання енергетичних і просторових ресурсів компанії дедалі частіше розглядають космічні модулі як перспективу розміщення обчислювальних кластерів, де охолодження та енергозабезпечення можуть забезпечуватися завдяки позаземним умовам

Докладніше про інновації, прориви і виклики у сфері штучного інтелекту в листопаді 2025 року читайте у щомісячному дайджесті експертів НІСД 🇺🇦 <https://www.niss.gov.ua/.../ai-frontiers-innovatsiyi...>

Джерело: <https://www.facebook.com/nissgovua>

Наука – для обороноздатності країни

Н. Тарасенко,

науковий співробітник,

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення

органів державної влади,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Військові дрони зарубіжних країн: сучасний стан та перспективи розвитку

Безпілотні літальні апарати (БПЛА) стали одним із ключових бойових інструментів під час російсько-української війни. Безпілотники різних модифікацій та призначення нині є незамінними засобами наступу, оборони і захисту повітряного, наземного та водного простору України від ворожих атак. Вони виконують функції розвідки, точкового ураження наземних та повітряних цілей, координації вогню, доставки вантажів, мінування тощо, допомагаючи мінімізувати втрати особового складу і підвищити ефективність бойових операцій.

Швидка еволюція військових безпілотних технологій в Україні докорінно змінила усталені уявлення світу про війну, зброю, тактику та стратегію сучасних бойових дій. Досвід України підштовхнув армії різних країн до дедалі активнішого вивчення штучного інтелекту для упровадження безпілотних апаратів і систем у своїх підрозділах та спонукав окремі держави до зміни воєнних доктрин, розгортання власних і створення спільних із Україною підприємств з виробництва дронів, щоб зробити свою оборонну промисловість по-справжньому інноваційною.

Варто відзначити, що армії різних країн світу використовують безпілотні літальні апарати вже кілька десятиліть. Станом на 2023 р. бойовими дронами було озброєно вже понад 30 країн світу, а ще більше – 10 країн перебувають у процесі озброєння.

Які країни озброєні бойовими середньовисотними БПЛА.
Інфографіка [Слово і діло](#)

Американська армія ще з 2001 р. озброєна ударними безпілотниками власного виробництва – MQ-9 Reaper, MQ-1 Avenger та MQ-1 Grey Eagle. Із 2007 р. американські дрони MQ-9 Reaper перебувають на озброєнні армії Великої Британії, а з 2019 р. вони стоять на озброєнні армії Франції.

Більшість армій світу озброєні турецькими безпілотниками Bayraktar TB2-Україна (2021), Азербайджан (2020), Буркіна-Фасо (2022), Джибуті (2022), Ефіопія (2021), але на озброєнні є також китайські та іранські дрони, Киргизстан (2021), Малі (2022), Марокко (2021, на озброєнні є ще китайські безпілотники), Нігер (2022), Пакистан (2015, також користуються китайськими дронами), Польща (2023), Катар (2020), Сомалі (2022), Того (2022), Туніс (2020), Саудівська Аравія (2016, на озброєнні є і китайські дрони), ОАЕ (2015, в армії є і китайські дрони), Туркменістан (2021) і зрозуміло сама Туреччина [1].

Китайські бойові дрони CH-3, CH-4, Wing-Loong або CH-92 знаходяться на озброєнні армій Алжиру (з 2018 р.), Єгипту (2016), Індонезії (2021), Іраку (2015), Йорданії (2016), Казахстану (2017), Нігерії (2015), Сербії (2020).

Іранські дрони, окрім самого Ірану, стоять на озброєнні російської армії.

Бойовими дронами власного виробництва Hermes-450, Hermes-900 та Heron-TP користується армія Ізраїлю.

Ще 14 країн світу перебувають у процесі озброєння бойовими дронами. Турецькі безпілотники беруть на озброєння армії Албанії, Алжиру, Анголи,

Бангладеш, Кувейту, Малайзії та Румунії, американські – Індія, Італія, Нідерланди та Тайвань. ДР Конго користуватиметься китайськими дронами, Німеччина – ізраїльськими.

Понад 90 % безпілотників, які використовує Україна в теперішній війні, виготовлені вітчизняними виробниками. Решту становлять дрони інших країн, серед яких кілька позицій представлено американськими компаніями.

Altius-600 – це безпілотник американського виробництва з модульною конструкцією. Дрон може використовуватись для протидії засобам розвідки чи для збору інформації. Крім того, ці БПЛА можна використовувати як хибну ціль, засіб радіотактичної розвідки, а також для перешкоджання радіозв'язку. Завдяки модульній конструкції Altius-600 виступає і як ударний дрон, коли корисне навантаження складає бойова частина.

Безпілотник ALTIUS 600.

Ілюстративне фото: [Defense Express](#)

Виготовляє дрони аерокосмічна компанія Area-I, що заснована у 2009 р. та базується у штаті Джорджія. Її називають лідером ринку безпілотних літальних систем. У 2021 р. Area-I придбала інша американська компанія Anduril Industries Inc. Це американська компанія з виробництва оборонних технологій, заснована винахідником П. Лакі разом з інвесторами та партнерами, пов'язаними поміж іншим із SpaceX. Anduril працює в галузях штучного інтелекту, робототехніки, технологій віртуальної реальності та симуляції, а 20 % команди – це ветерани, які знаються на потребах військових, [розповідав](#) вебпортал «Мілітарний». Area-I після придбання продовжує працювати під власним брендом як дочірня компанія Anduril, отримавши вливання капіталу.

Технічні характеристики БПЛА Altius-600:

- довжина – 1 м;
- розмах крил – 2,54 м;
- вага з корисним навантаженням – 12,25 кг;
- корисне навантаження – до 3,2 кг;
- час перебування в повітрі – 4+ год;

- операційна дальність – 440 км.

Модульна конструкція безпілотників сімейства Altius дозволяє використовувати велику номенклатуру корисного навантаження та виконувати чимало різних завдань, однак, головною функцією дрона називають повітряне спостереження та розвідку. У носовій частині американського безпілотника розміщено різноманітне устаткування для збирання інформації чи засоби радіоелектронної боротьби. Також дрон може виконувати функції баражуючого боєприпаса, якщо встановити на нього кумулятивну чи фугасну боеголовку.

«Це може бути бойова частина, призначена для ураження легкої бронетехніки. Я думаю, що це працюватиме дуже ефективно, особливо враховуючи технології певної самостійності на цих дронах і можливості самостійно обирати цілі», – [зазначав](#) експерт з використання робототехніки В. Яковенко.

Altius-600 може здійснювати політ по запрограмованому маршруту. Також керувати польотом дрона можна вручну – за допомогою системи дистанційного керування наземної станції управління.

Також вебпортал «Мілітарний» [наголошує](#), що ці безпілотники можуть діяти роєм. При цьому безпілотники з одного рою використовують різне корисне навантаження. Відповідне випробування вони пройшли у травні 2022 р. На навчаннях у США один оператор керував сімома дронами, що вели розвідку та визначали цілі для удару. Рій працює в зоні дії противника, виявляє цілі за допомогою інфрачервоних датчиків та засобів РЕБ, а потім передає інформацію на командний пункт. Частина залучених дронів можуть уразити ціль. Крім того, за інформацією, отриманою від рою працюють інші засоби ураження – авіація чи реактивні системи залпового вогню.

Різнорманітними є і способи запуску БпЛА Altius-600. Його можна запускати з військових та цивільних літаків і гелікоптерів, з інших безпілотників, наземних транспортних засобів чи морських платформ, використовуючи загальну пускову трубу або пневматичну інтегровану систему запуску. Крила безпілотника швидко розгортаються після викидання з пускової труби. Він має двигун зі штовхаючим дволопатеvim повітряним гвинтом у хвостовій частині.

Експерт із робототехніки В. Яковенко відзначав, що «мінімальна партія, котра могла б бути відчутною на полі бою – від 2000. Якщо ми кажемо про системне та постійне використання цих технологій, особливо з функцією камікадзе, то запас цих дронів повинен перевищувати 10 тисяч» [2].

Тим часом компанія Anduril у 2024 р. [продемонструвала](#) випробування свого нового, найпотужнішого далекобійного дрона-камікадзе Altius-700M. Оглядачі Defense Express відзначають потужнішу бойову частину у цій модифікації (15 кг) і час баражування – до 75 хв.

Система JUMP-20 – розвідувальний безпілотний літальний апарат з вертикальним злетом та посадкою (VTOL) від AeroVironment. Має штатну електронно-оптичну станцію ARCAM-45B, також може бути оснащений

такими системами, як WESCAM MX-8, Trillium HD80 чи TASE-40 LRS. Комплекс оснащений відсіком для корисного навантаження, має захищену апаратуру передачі даних [3].

Безпілотний літальний апарат Jump 20.

Фото: [Defense Express](#)

Характеристики безпілота Jump 20:

- загальна маса – 97,5 кг;
- з них корисне навантаження – до 13,6 кг;
- тривалість польоту – 14 год;
- радіус дії – 185 км;
- час розгортання – 60 хв;
- довжина – 2,9 м;
- розмах крил – 5,7 м.

Switchblade-600 – це американський баражуючий боєприпас (дрон-камікадзе) нового покоління, розроблений компанією AeroVironment, призначений для знищення важкої бронетехніки та танків. За даними американців, Switchblade-600 має довжину приблизно 1,5 м, вагу 34 кг і оснащений багатоцільовою боєголовкою від ракети Javelin. Тривалість польоту безпілота складає 40–45 хв, дальність ураження – до 43,5 км. Він має високу точність завдяки EO/IR сенсорам та здатний перенацілюватися під час польоту в разі зміни умов на полі бою. Switchblade 600 можна запускати як із землі, так і з інших безпілотників, наприклад, MQ-9A Reaper.

Підготовка до пуску дрона-камікадзе Switchblade-600,
США, вересень 2025.

Фото: [Мілітарний](#)

Дрони Switchblade-600 – це одна з кількох технологій, що впроваджуються у бронетанкові підрозділи армії США для адаптації до реалій на полі бою з огляду російсько-українську війну та інші конфлікти, де дрони відігравали важливу роль. При цьому Switchblade-600 американська армія лише починає освоювати. У США перші бойові стрільби дронами-камікадзе Switchblade-600 відбулися 15 вересня 2025 р. у Форт-Худі. Їх здійснили солдати бойової групи 2-ї бронетанкової бригади в рамках ініціативи Transforming in Contact. Перед бойовими стрільбами солдати пройшли п'ятиденний навчальний курс у виробника, під час якого вони навчилися налаштовувати, озброювати та програмувати дрони для польотів та ударних місій. Нещодавно американці також вперше запустили дрони-камікадзе Switchblade-600 з безпілотної MQ-9A Reaper [4].

Пуск Switchblade 600 з БПЛА MQ-9A Reaper. 2025 рік.

Фото: [Мілітарний](#)

Щодо безпілотної **CyberLux-K8**, то інформації про нього спочатку було обмаль. Cyberlux-K8 називали «секретним», оскільки на сайті виробника CyberLux Corp про цю модель інформації не публікували. Компанія CyberLux спеціалізується на квадрокоптерах для кіноіндустрії, а свій оборонний бізнес тримає здебільшого в таємниці. Утім, оглядачі Defense Express припускали, що йдеться про розвідувальний дрон з потужною камерою. Зокрема, проводили паралелі із цивільною моделлю Money Shot-X8, яку розробник позиціонує як «перший у світі FPV дрон для широкоформатних кінокамер». Камера має круговий огляд, тому K8 є хорошим розвідником. Вага CyberLux-K8 сягає 6 кг, корисне навантаження – 4,6 кг, швидкість – понад 160 км/год. Ціна безпілотної стартує від 11 тис. дол. [5].

Американський безпілотної CyberLux K8.

Фото: [Еспресо](#)

Виробнику CyberLux K8 та його шляху до України великий матеріал у 2023 р. присвятило видання The Wall Street Journal. Там, зокрема йдеться про CyberLux Corp – дрібну фірму із Північної Кароліни, на вебсайті якої зазначено, що вона складається «лише з кількох людей». CyberLux починала як постачальник світлодіодних ламп, [розповідає](#) спеціалізоване видання The War Zone. «Презентація зі зв'язків з інвесторами від 2021 р. показує, що в минулому вона забезпечила низку військових контрактів США, в тому числі з Командуванням спеціальних операцій США, насамперед щодо портативного аеродромного освітлювального обладнання», – йдеться в матеріалі. WSJ називає компанію новачком на ринку безпілотників. У 2022 р. CyberLux придбала Catalyst Machineworks, невеликого виробника дронів з Г'юстона, що спеціалізується на квадрокоптерах здебільшого для кіно- і телепродукції, [розповідає](#) видання. Україна запросила 1000 таких квадрокоптерів у списку першочергових потреб Сил оборони України [5].

Основним козирем безпілотника називають його потужну, «кіношну» камеру, яку у цивільній версії дрона використовують для кінозйомок, коли потрібне зображення у високій якості об'єктів, що швидко рухаються. Найімовірніше, при мілітарному використанні CyberLux K8 забезпечує високоякісну візуалізацію при розвідувальних місіях.

Виробники наголошують, що немає жодного обмеження на тип камери чи комбінацію об'єктивів, що їх використовує K8, а змінювати корисне навантаження можна за лічені секунди, навіть без інструментів. Тож деякі оглядачі [переконують](#), що квадрокоптер використовують як ударний дрон, що несе на собі вибухову речовину С4. Зрештою, зважаючи на легкість у зміні корисного навантаження, багатофункціональне використання CyberLux K8, у тому числі як бойового дрона, виглядає цілком логічно.

Варто зазначити, що Сполучені Штати Америки задають головні тренди у світі щодо параметрів та можливостей безпілотників. Саме їх БПЛА MQ-9 Reaper вважають найбільш досконалим військовим дроном, який хочуть мати у своєму арсеналі чи не всі армії світу, включно з українською. Так, у травні 2024 р. американське видання Politico повідомило, що з-поміж усього озброєння, яким Україна досі не володіє, перше місце у списку побажань офіційного Києва щодо військової допомоги посідає американський безпілотник-розвідник MQ-9 Reaper [6].

MQ-9 Reaper – американський модульний розвідувально-ударний БПЛА. Безпілотник був розроблений компанією General Atomics Aeronautical Systems, підрозділом корпорації General Dynamics на базі MQ-1 Predator для ВПС та ВМС США, а також ВПС Великої Британії. Назва безпілотника Reaper перекладається як «жнець», однак, із хліборобом вона нічого спільного не має. Американські конструктори зробили посилання на міфологію – Grim Reaper – тобто «похмурий жнець», образ янгола смерті та збирача людських душ. MQ-9 Reaper був створений у відповідь на потребу американських військових у новому безпілотному літальному апараті, який

міг би літати на великі відстані та мати можливість відстежувати й атакувати цілі на землі.

Перший політ MQ-9 Reaper відбувся 2 лютого 2001 р. Перший Reaper був поставлений ВПС США у 2007-му, того ж року «женці» вже виконували бойові завдання в Афганістані. Також ці дрони використовували під час операцій в Іраку, Сирії та Ємені. Безпілотною також використовують для патрулювання американсько-мексиканського кордону. MQ-9, за даними медіа, використали під час ліквідації іранського генерала К. Сулеймані у 2020 р., також застосовували під час ліквідації кількох лідерів «Аль-Каїди» в Афганістані та Ємені.

БПЛА MQ-9 Reaper.

Фото: [Еспресо](#)

У назві MQ-9 Reaper буква «М» означає «багатоцільовий» (multipurpose), а «Q» означає, що він належить до дистанційно пілотованих безпілотних літальних апаратів. Навіть «9» наприкінці має значення – це дев'ята машина в лінійці безпілотних і дистанційно керованих безпілотних літальних апаратів, тобто дронів. Утім, ця назва стосується не просто безпілотної, що летить у повітрі, а означає найменування цілої системи, де дрон – це лише частина так званого дистанційно-керованого авіаційного комплексу. Уся система являє собою безпілотної літак, оснащений датчиками та озброєнням, наземну станцію управління, захищену лінію зв'язку Predator Primary Satellite Link, системи підтримки та кваліфіковану команду операторів. Уся техніка досить складна і передбачає безвідмовну та злагоджену взаємодію багатьох технічних компонентів та людей [7].

Основний екіпаж становлять оператор, який є командиром апарату, та його помічник, відповідальний за роботу з датчиками та наведенням зброї. Слід зазначити, що система MQ-9 Reaper досить гнучка, для конкретних завдань можна використовувати різні набори датчиків та озброєння, тому

операція має бути всебічно підготовлена як у пункті управління, так і на землі. Це максимально розширює можливості платформи.

<https://armyinform.com.ua/2023/01/16/vampire-l3harris-vampiry-shho-vbyvayut-drony/> Головним завданням MQ-9 Reaper є не тільки знищення ворожих цілей, а й проведення розвідувальної діяльності, тобто збирання даних. Ефективну реалізацію цієї функції та високу витривалість польоту забезпечують економічний двигун, великий запас палива, гарне співвідношення потужності та ваги, широкий набір датчиків.

«Кабіна пілотів» Reaper MQ-9 – наземний контейнерний пункт керування.

Фото: [Armyinform](https://armyinform.com.ua/)

MQ-9 Reaper може виконувати такі місії, як ISR (стеження, спостереження та розвідка), близька авіаційна підтримка або CSAR (бойовий пошук та порятунок), наприклад, пошук пілотів збитих літаків. Американці також використовують їх для спостереження за конвоями та наступальними операціями, очищення маршрутів, визначенням цілей та управлінням високоточною зброєю.

Тактико-технічні характеристики MQ-9 Reaper такі:

- довжина – 11 м;
- висота – 3,8 м;
- розмах крил – 20 м;
- маса порожнього – 2223 кг;
- максимальна злітна маса – 4760 кг;
- крейсерська швидкість – 313 км/год;
- максимальна швидкість – 482 км/год;
- практична стеля – 15 км;
- дальність польоту – 1900 км (до 2575 км, залежно від модифікації);
- максимальна тривалість польоту – до 28 год;
- потужність двигуна – 910 к.с.;
- вартість – 16-32 млн дол.

Для пошуку цілей та навігації «жнець» використовує дві окремі системи. Першою є багаторежимний радар високої роздільної здатності AN/APY-8 Lynx, здатний здійснювати картографування місцевості та виявляти цілі, що рухаються як на тлі землі, так і на поверхні моря. Оператор, взаємодіючи з таким радаром, може виділяти та ідентифікувати окремі об'єкти. Друга система – Raytheon AN/ASS-52(V) – оптико-електронна прицільна станція, оснащена лазерним далекоміром-цілевказівником, що може працювати і при денному світлі, і в інфрачервоному діапазоні. Таке обладнання дозволяє використовувати всі високоточні боєприпаси, наявні на озброєнні армії США.

Серед інших видів обладнання, що їх можна встановити на Reaper, система попередження, що реагує на опромінення ворожими радарами, датчик EO/IR MTS-B для відстеження балістичних ракет, а також Gorgon Stare («Погляд Горгони») – сенсорна система з дев'ятьма відеокамерами, що забезпечують сферичний огляд всього простору навколо безпілотної. Gorgon Stare призначена для довгострокового огляду значних площ. Із висоти 7600 м. вона здатна повністю контролювати все, що відбувається в невеликому місті.

За класифікацією ВПС США, MQ-9 Reaper належить до розряду «мисливців-убивць» – літаків, здатних вистежувати ціль та знищувати її. Reaper має сім точок підвіски – одну у центрі під фюзеляжем, а ще шість під крилами, по три з кожного боку. На внутрішніх можна кріпити до 680 кг, у середніх до 340 кг, а на зовнішніх – до 68 кг. Останні модифікації MQ-9 розраховані на дев'ять підвісок.

Головним калібром безпілотної є ракета AGM-114 Hellfire. Стандартний MQ-9 має на озброєнні чотири таких ракети, які закріплені на середніх точках підвіски. Ці порівняно неважкі ракети (50 кг) мають дальність польоту до 8–11 км і є достатньо потужні, щоб знищити будь-який вид ворожої бронетехніки.

Також MQ-9 Reaper може використовувати британські малогабаритні ракети Brimstone (до 18 боєприпасів), кориговані авіабомби вагою до 230 кг для потужніших ударів (лише на внутрішні точки підвіски) чи керовані ракети «повітря-повітря» AIM-9 Sidewinder і AIM-92 Stinger (можуть встановлюватись на зовнішніх точках підвіски), дальністю до 35 км.

Стандартним набором озброєння вважають дві кориговані авіабомби та чотири AGM-114 Hellfire. Максимальне завантаження становить 12–14 ракет. Бортове обладнання дозволяє відстежувати до 12 цілей одночасно, випускаючи ракети кожні 0,3 сек.

Американський ударний безпілотник MQ-9 Reaper, споряджений ракетами.

Фото: [Armyinform](https://armyinform.com)

Над удосконаленням і покращенням можливостей MQ-9 Reaper постійно працюють. Так, у 2022 р. Defense Express повідомляв про збільшення далькобійності вдвічі – з 8–11 до 16–22 км. Про ще одне вдосконалення американського ударно-розвідувального дрона у 2023 р. розповідав директор інформаційно-консалтингової компанії Defense Express С. Згурець. Ішлося про те, що безпілотник навчили автоматично відходити на запасний аеродром, сідати з більшою масою та літати при сильнішому боковому вітрі.

«Оновлена версія стала здатною здійснити автоматичну посадку на іншому аеродромі у випадку несприятливих погодних умов, пошкодження посадкової смуги на основному аеродромі чи зміни місії. Інформацію щодо зміни аеродрому оператор може вносити під час польоту безпілотника. БПЛА може здійснити посадку навіть на незнайомому аеродромі, адже після оновлення він не потребує наявності наземної станції управління на запасному аеродромі, а використовує засоби управління супутниковим зв'язком. Для цього він спочатку вивчає місцевість за допомогою сенсорів, а згодом здійснює посадку в автоматичному режимі», – пояснив військовий експерт. У травні того ж року MQ-9 Reaper, під час навчань ВПС США, вперше [здійснив зліт](#) та посадку з шосе, а не з авіаційної бази.

MQ-9 Reaper був і залишається основним ударним дроном, який сьогодні перебуває на озброєнні американської армії. За даними на 2021 р., США мали понад 300 безпілотників MQ-9 Reaper, а станом на грудень 2024 р. їх кількість становила близько 230 одиниць в арсеналі США, причому загальна кількість виготовлених безпілотників цього типу оцінюється у більш як 300–316 одиниць. Втрати становлять понад 23 одиниці в різних конфліктах [8].

Наразі виробництво триває, а попит залишається високим, хоча дрони вже вважаються застарілими для певних завдань. Прогнозованим кінцем терміну служби парку безпілотників MQ-9 Reaper у Сполучених Штатах Америки називають 2035 р., потім його може витіснити досконаліший літальний апарат, і для цього вже є певні передумови. Утім, командування

американських ВПС все ще не означило навіть приблизну дату проведення тендеру, під час якого належить оцінювати проекти нових ударно-розвідувальних БПЛА. Поки ж очевидних суперників у своєму класі і щодо завдань MQ-9 просто немає.

Крім США, дрони MQ-9 Reaper перебувають на озброєнні армій Великої Британії, Франції, Туреччини, Італії, Нідерландів, Іспанії, Польщі та Японії. Щось аналогічне під назвою [Rainbow CH-4](#) є і у ЗС Китаю. Водночас Україна, попри те, що вважає MQ-9 Reaper своїм пріоритетом, досі не може домогтися передачі безпілотної. І це при тому, що ще на початку 2023 р. виконавчий директор компанії-виробника General Atomics Л. Блю, [пропонував](#) українській владі придбати два бойові дрони MQ-9 Reaper за символічну суму в один долар. Звісно, витрати в українців все одно були б (10 млн дол. на доставку Reaper та 8 млн дол. на рік на технічне обслуговування). Однак головною перешкодою, щоб втілити таку угоду в життя стала позиція оборонного відомства США, яке не дозволило передачу безпілотної, посиляючись на аргумент, що MQ-9 Reaper можуть збити [9].

Тим часом військові аналітики відзначають, що війна в Україні започаткувала радикально інші підходи до використання безпілотної на полі бою. Вони полягають не у використанні кількох елітних систем, а у застосуванні мільйонів маленьких, дешевих та одноразових безпілотної, розгорнутих солдатами на фронті.

«Сполучені Штати мають одну з найбільш вражаючих галузей виробництва дронів у світі, але ці дрони часто були дуже великими й дорогими – з дуже вишуканими можливостями. А в цей момент нам від галузі потрібні недорогі дрони у великих кількостях», – говорить аналітик з питань оборони Фонду захисту демократій у Вашингтоні Б. Боумен. «Ми десь наче зникли з радарів, якщо оцінювати здатність американської промисловості виробляти недорогі дрони у великих кількостях», – додав він, назвавши війну в Україні «тривожним сигналом» для Пентагону.

Цьогоріч Україна виробила понад 4 млн безпілотної різних типів, чимало з яких коштують лише кілька сотень доларів, але можуть використовуватися навіть для ураження стратегічних літаків. Російська Федерація також виробляє дешеві безпілотної мільйонами, крім того, використовує дешеві і нескладні китайські та іранські дрони. Натомість у США, які лідирують у галузі високоякісних технологічних безпілотної, за словами експертів, наразі немає виробників, які б продукували дешеві безпілотної у великих масштабах. У нещодавньому звіті New York Times щорічне виробництво малих безпілотної у США оцінюється у менш як 100 тис. одиниць [10].

На ринку США роками домінував дешевий імпорту з Китаю, зокрема від DJI, найбільшого у світі виробника безпілотної. Після піку в понад 800 тис. у 2023 р. імпорту китайських безпілотної різко впав на тлі посилення митного та прикордонного контролю. Сполучені Штати Америки зараз

розглядають повну заборону на нові безпілотники ДІ з міркувань національної безпеки.

На цьому тлі адміністрація Д. Трампа намагається надолужити відставання у сфері бойових безпілотників і вживає заходів для розширення їх виробництва. Заступник міністра оборони США з досліджень та інженерії Е. Майкл заявив у липні цього року, що уряд намагається мінімізувати бюрократичні бар'єри для цього.

Асоціація Міжнародних систем безпілотних транспортних засобів (AUVSI) повідомляє, що 235 американських компаній, що виробляють повітряні дрони, активно продають свою продукцію, а ще 40 розробляють прототипи. Багато фірм, що спеціалізуються на обороні, оголосили про значні плани розширення, але проблеми лишаються. Згідно з висновками AUVSI, відсутність стабільних зобов'язань Міноборони щодо закупівель та труднощі з постачанням компонентів у великих масштабах уповільнюють зростання.

Міністр оборони США П. Герсет улітку пообіцяв переглянути процес закупівель безпілотників Пентагоном та збільшити кількість навчань з їх використанням. «Домінування безпілотників – це гонка процесів так само, як і гонка технологій. Сучасні інновації на полі бою вимагають нової стратегії закупівель, яка об'єднує виробників з нашими військами на передовій», – написав він у службовій записці від 16 липня.

Нещодавно Пентагон представив ударний дрон Low-Cost Uncrewed Combat Attack System (Низьковартісна безпілотна ударна система) LUCAS, розроблений компанією SpektreWorks під керівництвом Корпусу морської піхоти США як аналог і відповідь на іранський Shahed-136, який активно використовувався в Україні та на Близькому Сході. Іранський Shahed-136 здатний долати понад 1900 км, нести бойову частину масою близько 40 кг і розвивати швидкість до 185 км/год. Його ключова перевага – низька вартість, приблизно 35 тис. дол. за одиницю, що дозволяє запускати безпілотники масово, цілими роями. Саме цей підхід виявився складним викликом для традиційних систем протиповітряної оборони.

Новий американський безпілотник має дельтоподібне крило, штовхаючий гвинт, поршневий двигун і тривалість польоту до 6 год. Його довжина – близько 3 м, розмах крил – 2,5 м, а модульний відсік дозволяє встановлювати вибуховий заряд, камери спостереження, засоби РЕБ або ретранслятори зв'язку. Корисне навантаження сягає 18 кг, а завдяки уніфікованому дизайну апарат може запускатися з мобільних установок, уже знайомих підрозділам сухопутних і морських сил США. Його вартість співмірна з Shahed-136 (приблизно 35 тис. дол.), однак, за наявними даними, LUCAS може поступатися іранському прототипу за дальністю та масою бойової частини [11].

Основна відмінність LUCAS від Shahed – у системі управління та мережевій інтеграції. Безпілотники оснащені мережевими каналами обміну даними, що дозволяють їм координувати польоти у складі рою, передавати

розвіддані або виконувати спільні удари по кількох цілях одночасно. Кожен апарат може діяти автономно, виконуючи функції розвідника або цілі-приманки, що ускладнює роботу ППО противника.

Компанія SpektreWorks позиціонує LUCAS як надійну й економічно ефективну безпілотну систему, здатну працювати в суворих умовах із мінімальними логістичними потребами. Відкрита архітектура дозволяє інтегрувати різноманітне корисне навантаження, забезпечуючи виконання розвідувальних, ударних і комунікаційних місій.

Міністр оборони США П. Гегсет оглядає ударний дрон LUCAS під час заходу в Пентагоні.

Фото: [Defense Express](#)

Безпілотник LUCAS від компанії SpektreWorks вперше був представлений влітку цього року як дешева альтернатива дорогим засобам ураження, станом на липень заявлялося, що він вже пройшов випробування і готовий до виробництва. Утім, як наголошують у [Forbes](#), принаймні щонайменше найближчим часом дрони LUCAS не зможуть виконувати свою головну місію – завдання ударів. Так, у виданні звернули увагу на пресреліз армії США від 3 грудня цього року, де прямим текстом ідеться про те, що ударні дрони LUCAS не мають бойової частини. І йдеться не лише про те, що її не встановили на дрони, а про те, що її – просто не існує. «Бойова частина, яка зрештою буде інтегрована в LUCAS, поки що не сконструйована, але вона також буде недорогою та масово вироблятиметься кількома виробниками», – ідеться в дописі від армії США. Там відзначають, що зараз LUCAS тестують з інертним корисним навантаженням [12].

Тим не менш, як підкреслюють військові аналітики, поява LUCAS знаменує момент, коли США офіційно приймають концепцію масового дронowego озброєння, орієнтованого на атриційну (виснажливу) війну. Безпілотники LUCAS уже розгорнуті на Близькому Сході в межах нової оперативної групи спеціальних операцій «Скорпіон». Наразі масштаби цього розгортання обмежені і мають радше демонстраційний характер. Водночас Пентагон розглядає можливість залучення ширшого кола виробників і

переосмислення балансу між дорогими високотехнологічними системами та масовими дешевими дронами. У майбутньому ці системи можуть випускатися десятками тисяч на рік різними виробниками.

Розробкою власних безпілотників військового призначення займаються також європейські країни. Європа з початку двохтисячних уважно спостерігала за тим, як американські важкі розвідувально-ударні БПЛА змінюють правила гри на полі бою. Predator, Reaper – ці назви стали синонімами довготривалого спостереження, точних ударів і оперативної гнучкості. І зрештою європейські столиці дійшли очевидного висновку: покладатися на американські системи у стратегічно критичних сферах – розкіш, яку континент більше не може собі дозволити. Потрібен власний важкий безпілотник.

У травні 2015 р. Німеччина, Італія та Франція підписали угоду, яка дала старт науково-дослідній роботі під шифром MALE RPAS. Її мета була доволі прагматичною: оцінити реальні потреби армій трьох країн і перетворити їх на конкретні вимоги до перспективного БПЛА. Трохи згодом до ініціативи долучилася й Іспанія, додавши проєкту необхідний масштаб і фінансову стійкість [13].

Перший етап задумувався як відносно швидкий – близько двох років на аналіз, моделювання та узагальнення вимог. Після цього провідні європейські авіабудівники мали перейти від теорії до практики і почати створювати реальний апарат. Оптимістичні розрахунки навіть передбачали появу першого дослідного Eurodrone у 2024–2025 рр. Для координації масштабного міжнародного проєкту обрали OCCAR – європейську агенцію оборонних закупівель, яка має досвід керування такими складними програмами. Консорціум розробників теж зібрали солідний: Airbus Defence and Space (Німеччина та Франція), Dassault Aviation (Франція) та Leonardo (Італія). Лідером проєктування очікувано став Airbus.

Попереднє опрацювання концепції Eurodrone стартувало восени 2016 р. У 2017–2018 рр. конструктори змогли сформулювати загальні технічні положення та вимоги до нового важкого БПЛА. Далі настав час матеріалізувати ідею: було створено масштабний макет, який вперше продемонстрували на виставці ILA-2018 у Берліні. Він чітко показував, яким європейці бачать свій стратегічний безпілотник – двомоторний, великий, з розвиненими оптико-електронними системами.

У листопаді 2018 р. учасники програми провели детальний аудит напрацьованого проєкту. Довелося не лише уточнювати технічні параметри, а й переглядати політичні та фінансові умови співпраці. У підсумку сторони підготували новий пакет угод, який відкривав шлях до завершення повноцінного проєктування, будівництва дослідного зразка та початку льотних випробувань.

Проєкт Eurodrone все ще перебуває на етапі опрацювання конструкторської документації. Проте його образ давно перестав бути абстракцією. Уже кілька років тому європейські розробники представили

загальний вигляд і попередні характеристики апарата – фактично показали, яку саме машину хотіли отримати чотири держави ЄС, що стали двигуном цього амбітного проєкту.

Мета програми була чіткою: створити важкий MALE-дрон, здатний довго перебувати у повітрі на середніх висотах, вести розвідку та за потреби працювати як ударна платформа. Нічого революційного у технічному сенсі не вимагалось – навпаки, ставка робилася на перевірені рішення, але з максимально підвищеними тактико-технічними показниками, які дозволили б конкурувати з Reaper чи Akinci на європейському ринку.

Eurodrone.

Фото: [Цензор.НЕТ](#)

Зовні Eurodrone – це класична аеродинамічна схема без зайвих експериментів. Вузкий фюзеляж, у якому розташовані ключові агрегати; довге пряме крило великого подовження, підвішене низько; позаду – дві мотогондoli на коротких пілонах. Така компоновка продиктувала застосування Т-подібного хвостового оперення – практичного, хоч і не найпростішого в реалізації.

За розмірами Eurodrone впевнено виходить у категорію «важковаговиків». Довжина – близько 17 м, розмах крила – 30 м, максимальна злітна маса – 13 т. Корисне навантаження у 2,3 т дає простір для встановлення не просто сенсорів, а повноцінних розвідувально-ударних пакетів. Фактично це найбільший безпілотник, який коли-небудь створювали у Європі.

Силова установка складається з двох турбогвинтових двигунів General Electric Catalyst по 1300 к.с., які можуть забезпечити швидкість до 500 км/год і дозволити апаратові підніматися на висоту до 12 тис. м. Головна ж перевага – тривалість польоту. Розрахункові 40 год у небі – це стратегічна автономія, на яку так розраховували європейські військові.

Не менш амбітною є і комплексна система керування. Для Eurodrone готують повноцінний пакет дистанційного контролю, сучасний автопілот, навігаційні засоби та цифрові радіостанції. Головний акцент – використання супутникового каналу, що дозволяє працювати на міжконтинентальних відстанях і вести цілодобову розвідку без прив'язки до наземних станцій.

Корисне навантаження передбачає гнучку конфігурацію. Дрон зможе брати на борт різні оптико-електронні системи, радары бічного огляду та багатофункціональні сенсори для пошуку наземних і морських цілей. У рекламних матеріалах розробники вже відкрито демонструють ударні можливості Eurodrone: широкий спектр керованих ракет і бомб «повітря–поверхня», здебільшого запозичених із наявного арсеналу тактичної авіації. І якщо всі ці параметри втілять у метал, Eurodrone стане не просто «ще одним європейським дроном», а справжньою важкою платформою, здатною закрити стратегічні прогалини ЄС у розвідці та точкових ударах.

Незважаючи на помітний прогрес, уже в середині 2019 р. Eurodrone уперше опинився під серйозним прицілом критики. Сенат Франції детально вивчив наявні напрацювання і підготовлені угоди – і висновок виявився доволі жорстким. Перспективний БПЛА назвали надмірно важким, занадто складним і відверто дорогим. Французькі сенатори прямо вказали на головну причину: бажання одночасно задовольнити вимоги кількох країн із дуже різними очікуваннями. Універсальність, як це часто буває, обернулася обтяженням конструкції та стрімким зростанням ціни.

Пропозиція була очевидною – переглянути умови співпраці та спробувати спростити проєкт. Але коректування підготовлених договорів вимагало часу і нових раундів консультацій. Підписання документів, яке ще недавно планувалося «ось-ось», перенесли на 2020 р., а потім на проєкт накотилася абсолютно непередбачувана хвиля – пандемія COVID-19. Вона паралізувала більшість міжнародних процесів, ускладнила будь-які перемовини і ще сильніше відсунула строки. У підсумку контракт на завершення проєктування та будівництво першого дослідного Eurodrone вдалося підписати лише на початку 2022 р. Це автоматично змусило переписувати весь графік. Перший політ змістився приблизно на два роки – тепер його очікують у 2027 р. Серійні ж поставки для замовників почнуться не раніше 2028 р.

Згідно з актуальною угодою, Німеччина планує отримати 21 апарат, сформований у сім комплексів. Італія замовила 15 БПЛА у складі п'яти систем. Франція та Іспанія обмежилися рівними пакетами – по 12 літальних апаратів і чотири комплекси кожна. Цікаво, що попри затримки та складнощі, інтерес до програми поступово зростає. Наприкінці 2023 р. до Eurodrone приєдналася Японія – поки лише у статусі спостерігача. На початку 2025 р. аналогічним чином долучилася Індія. Для обох країн це насамперед розвідувальна місія: оцінити потенціал проєкту зсередини і зрозуміти, чи варто інвестувати в майбутні поставки. Якими можуть бути їхні замовлення – наразі невідомо, але сам факт інтересу Азії до «європейського дрона»

показує, що проєкт розглядають не просто як оборонний інструмент, а як можливий експортний хіт, якщо Європа таки доведе його до серії.

Нещодавно з'явилася інформація про можливе скорочення учасників програми, зокрема, про вихід з неї Франції. Чи зможуть інші учасники втримати Eurodrone на плаву, поки що невідомо. Але вихід Франції, якщо він підтвердиться, неминуче ускладнить графік, збільшить вартість і створить нову хвилю політичних суперечок [13].

Окремі країни ЄС тим часом розробляють менш масштабні, але більш наближені до сучасних військових трендів безпілотні апарати. Так, Збройні сили Франції, Німеччини, Великої Британії та інших європейських країн випробовують новітній ударний дрон НХ-2. Про це повідомив віцепрезидент з продажів компанії Helsing С. Брюньєс. Вдало завершені тестування безпілота можуть відкрити шлях до його закупівель цими країнами.

Дрон-камікадзе НХ-2.

Фото: [Мілітарний](#)

У Helsing розповіли, що розглядають свій НХ-2 як європейську відповідь на російський «Ланцет», який компанія вважає високоефективною зброєю. За словами співзасновника компанії Г. Шерфа, їхньою метою є зробити НХ-2 не тільки потужнішим, але й доступнішим за «Ланцет». Цей дрон був розроблений з нуля для масового виробництва, щоб собівартість одиниці була значно нижчою, ніж у традиційних систем [14].

Helsing наразі здатна виробляти 450 НХ-2 на місяць на заводі Resilience Factory (RF-1), розташованому на півдні Німеччини. Цю потужність можна збільшити до 1000 систем на місяць, але це вимагатиме додаткового навчання персоналу. Крім того, компанія готується до будівництва другого заводу Resilience Factory, який може збільшити загальний щомісячний обсяг виробництва приблизно до 2500 НХ-2.

Ударні дрони НХ-2. Лютий 2025.

Фото: [Мілітарний](#)

За даними Helsing, дальність польоту НХ-2 становить 100 км, вага – до 12 кг, а максимальна швидкість під час кінцевого підходу до цілі – до 220 км/год. Дрон може бути оснащений боєприпасами різної дії вагою до 4 кг для боротьби з бронетехнікою чи ураження укріплень.

В Іспанії розробили безпілотну систему SIRTAP (High-Performance Tactical RPAS System), яка зможе керувати не тільки своїми БПЛА-розвідниками, а й дронами союзників. Згідно з контрактом, іспанська армія отримає дев'ять таких систем. Відповідно до вимог Міноборони Іспанії, система застосовуватиметься для розвідки, спостереження, захоплення цілей. Усі дрони будуть виготовлені та зібрані на заводі Airbus DS в Іспанії, включно з прототипами. Перші тестові польоти відбулися у 2025 р. Планується, що поставки стартують у 2027 р. і завершаться у 2030 р.

Іспанський дрон SIRTAP.

Фото: [Фокус](#)

Кожна система складається з трьох БПЛА і наземної станції управління. Загалом безпілотників буде 27, а центрів управління – дев'ять. Початковий контракт оцінюють у 500 млн євро, він охоплює два тренажери для підготовки операторів. БПЛА, що входять до системи, спроектовані для роботи в екстремальних кліматичних умовах. Вони отримали можливість зльоту з коротких ґрунтових злітно-посадкових смуг. Для зручності транспортування, наприклад, у вантажному відсіку тактичного транспортного літака C-295 Військово-космічних сил Іспанії, їх можна буде розібрати. Заявляється, що дрони будуть адаптовані до широкого кола завдань [15].

Повідомляється, що SIRTAP доповнюватиме Eurodrone – систему високої автономії, що розробляється наразі Німеччиною, Іспанією, Францією та Італією. Eurodrone слугуватиме для підтримки і зміцнення національного військового потенціалу цих європейських країн. Проте SIRTAP призначена для зміцнення тактичного потенціалу іспанської армії та військово-повітряних і космічних сил. Системі делегують проведення спостережних і розвідувальних місій у найскладніших умовах, – вдень і вночі, на суші та на морі.

Система SIRTAP повністю виробляється в Іспанії. Військові вважають, що подібні проєкти здатні зміцнити національний суверенітет країни у плані технологій. Крім того, SIRTAP призначена для інтеграції з іншими системами і взаємодії з іншими дронами. У межах програми European Future Combat Air System (NGWS/FCAS), іспанська система надасть національним розробникам БПЛА додаткові можливості, пов'язані з навігацією, автономними польотами, модульною авіонікою із процесорами останнього покоління, системами зв'язку, наземними станціями управління, компонентами з вуглецевого волокна і новими електричними системами.

Загалом, є підстави стверджувати, що кілька держав-членів ЄС мають невелику кількість великих, дорогих безпілотників середньої висоти та тривалої дії (MALE), втім, жодна з європейських країн не має достатньої кількості одноразових безпілотників та баражуючих боєприпасів для участі у високоінтенсивних бойових діях такого масштабу, як в Україні. Розрив у розробці та використанні безпілотників між Україною, яка стала провідним виробником дронів у Європі, та всіма іншими зростає. Тому для європейських компаній, що займаються виробництвом безпілотників, тісна співпраця з Україною є ключовою. Оцінка Україною характеристик безпілотників має спрямовувати виробничі рішення, дозволяючи нарощувати вдосконалення окремих систем та постійне коригування, а також сприяючи інтенсивній та постійній конкуренції. Для сприяння цьому процесу ЄС створив у вересні 2024 р. у Києві Офіс оборонних інновацій (EUDIO). Офіс сприяє європейській діяльності в галузі оборонних інновацій в Україні та з нею, сприяє спільним ініціативам та пов'язує стартапи та новаторів ЄС з українською оборонною промисловістю та збройними силами [16].

Прогнозується, що європейський ринок військових дронів зростатиме зі середньорічним темпом зростання 7,26 % із 2024 по 2035 р., що зумовлено досягненнями в технологіях, збільшенням оборонних бюджетів та зростанням попиту на засоби спостереження. Нові можливості пов'язані з:

- розробкою автономних систем дронів на базі штучного інтелекту для підвищення операційної ефективності;
- інтеграцією передових сенсорних технологій для розвідки на полі бою в режимі реального часу;
- розширенням послуг з технічного обслуговування та ремонту дронів для підтримки зростаючого парку літальних апаратів [17].

Безпілотники різних рівнів та призначення активно розвиває **КНР**, причому китайські безпілотники за багатьма показниками вже наблизилися до американських аналогів або навіть перевершили їх. Як пише The Wall Street Journal, протягом багатьох років американські розробки зберігали перевагу за якістю, тоді як Китай лідирував за кількістю. Тепер же, за оцінками фахівців, китайські рішення – від малопомітних апаратів, здатних виконувати польоти на навколокосмічних висотах, до легких недорогих квадрокоптерів, які може переносити один солдат, – наблизилися до американських аналогів або навіть перевершили їх.

Експерти зазначають виданню, що прискорення китайської програми пов'язане з потенційним ризиком конфлікту навколо Тайваню. Минулого року державне телебачення КНР демонструвало кадри навчань, на яких військові застосовували рої безпілотників і роботизованих собак у сценарії штурму тайванського міста Таюань [18].

Нещодавно Китай підняв у повітря найбільший у світі дрон-авіаносець – безпілотний літальний апарат «Цзютянь» (Jiutian). Назва апарата перекладається як «дев'ять небес» – китайський термін, що позначає дуже високе небо. Модель було презентовано публіці минулого року на авіашоу в Чжухаї, а перший політ Jiutian відбувся у провінції Шеньсі та став помітним кроком у розвитку великих багатоцільових платформ, які можуть виконувати як цивільні, так і оборонні завдання.

Китайський безпілотний літальний апарат Jetank.

Фото: [Censor.net](https://www.censor.net)

Розробку Jiutian веде Aviation Industry Corporation of China у співпраці з державним підприємством Guangzhou Haige Communications. Розробник описує Jetank як універсальний безпілотник з модульною конструкцією. Такий підхід дає змогу швидко адаптувати платформу під різні місії: доставлення вантажів у важкодоступні райони, відновлення зв'язку після катастроф, аерофотозйомку, екологічний моніторинг, розвідку корисних копалин, гасіння лісових пожеж та забезпечення морського контролю.

Jetank має довжину 16,35 м, розмах крила 25 м і максимальну злітну масу 16 т. Він здатен нести до 6 т корисного навантаження, перебувати в повітрі до 12 год і долати близько 7 тис. км. Такі показники роблять його одним із найбільших апаратів свого класу у світі [19].

Модульна архітектура дозволяє змінювати корисні блоки безпілотника всього за дві години – від ударних систем до вантажних чи електронних. Під крилом розміщено вісім точок підвіски, на які можна встановлювати керовані бомби масою до 1000 кг, ракети класу «повітря-повітря», протикорабельні засоби ураження та баражуючі боєприпаси.

Головною особливістю стала внутрішня секція «ізометричний вулик» – закритий відсік, що здатен зберігати та випускати сотні малих дронів. Завдяки можливості запуску рою безпосередньо в польоті Jetank уже отримав неофіційне прізвисько «повітряний носій БПЛА».

Авіаційні аналітики вважають, що поява Jetank свідчить про швидке зміцнення китайських позицій у сфері автономної авіації. За словами експерта В. Янаня, це носій «світового рівня» з вантажністю, наближеною до можливостей пілотованих винищувачів-бомбардувальників. Разом з тим, експерти зауважують, що великі розміри «Цзютянь» можуть знизити його малопомітність у бою.

Поки AVIC не повідомляє про строки введення платформи в експлуатацію, однак, перший політ уже названо державними ЗМІ «проривом» у розвитку важких БПЛА, які можуть одночасно виконувати оборонні та цивільні завдання та підтримувати ініціативу «економіки малих висот» у Китаї.

Україна і Тайвань звернули посилену увагу на цю розробку, побоюючись, що, з одного боку, постачання такого БпЛА Москві може значно посилити її можливості у війні проти України, з іншого – становитиме загрозу для Тайваню у контексті неодноразових заяв Китаю про можливість «возз'єднання» з островом військовим шляхом. Новий носій дронів може використовуватися у поєднанні з іншими військовими розробками Китаю, зокрема, десантними кораблями. Він здатний забезпечувати повітряну підтримку в разі конфлікту, що робить його важливим елементом у стратегії Китаю.

Водночас західні аналітики наголошують, що майже 90 % світового ринку комерційних дронів контролюється Китаєм, а компанія DJI займає на ньому близько 80 %. Крім того, Пекін також має монопольний доступ до найважливіших комплектуючих – від двигунів до сенсорів [20].

На початку вересня 2025 р. Китай використав для демонстрації нових систем озброєнь військовий парад на честь річниці закінчення Другої світової війни. На ньому було представлено наземні безпілотники зі штучним інтелектом, які можуть виконувати розвідку, штурми, знешкодження мін та бомб, а також підтримувати підрозділи. Окремі невеликі бойові машини підвищеної прохідності навіть можуть запускати БПЛА.

Були продемонстровані нові інтелектуальні підводні та надводні дрони, а також підводні системи розгортання мін. За даними китайського телебачення, вони дозволяють здійснювати приховане розгортання, блокування, незалежну ідентифікацію цілей та групові атаки [21].

На військовому параді в Пекіні вперше публічно продемонстрували два надвеликі безпілотні підводні апарати. За даними експертів, щонайменше п'ять типів таких китайських апаратів перебувають у воді вже кілька років. Перший дрон, позначений як AJX002, має довжину 18–20 м і діаметр від 1 до 1,5 м. Другий апарат такої ж довжини, але значно ширший – 2–3 м, і на відміну від AJX002 оснащений двома щоглами. Аналітики зазначають, що точні завдання цих підводних дронів залишаються невідомими. Вони можуть бути обладнані торпедами чи мінами або ж виконувати розвідувальні функції [22].

Підводні безпілотники AJX 002 під час військового параду у Пекіні 3 вересня 2025 р.

Фото: [BBC News Україна](#)

Що стосується повітряних місій, повідомляється про одразу кілька нових безпілотних літальних апаратів, зокрема дрони супроводу винищувачів, дрони для завоювання переваги в повітрі, ударні та розвідувальні дрони зі штучним інтелектом, а також безпілотники-напарники, які можуть слідувати за винищувачами-невидимками для проведення розвідки, діяти як приманки, здійснювати електронні перешкоди та носити зброю, значно розширюючи бойові можливості літака.

Китайські дрони супроводу винищувачів.

Фото: [BBC News Україна](#)

Безпілотники не брали участі в льотній частині параду – їх просто провезли на машинах. Такі безпілотники розміром із винищувач повинні супроводжувати бойові літаки, збільшуючи їхні можливості: вони зможуть нести додаткове озброєння, стежити за повітряним простором, займатися радіоелектронною боротьбою і взагалі захищати пілотований апарат, який вони супроводжують [23].

Китай все активніше впроваджує штучний інтелект у військо, спираючись на китайські ШІ-моделі та використання американських чіпів попри санкції. Таким чином Пекін намагається прискорити розробку автономної зброї та систем планування бою, щоб здобути технологічну перевагу у війнах майбутнього. У лютому 2025 р. китайська державна оборонна компанія China North Industries Corporation (Norinco) представила новий автономний бойовий дрон P60, який працює під керуванням штучного інтелекту DeepSeek. Апарат здатен розвивати швидкість до 50 км/год, однак більшість його технічних характеристик залишаються засекреченими. За даними агентства Reuters, технологія штучного інтелекту для керування дронами розроблялася із залученням графічних процесорів Nvidia, попри обмеження, накладені США на постачання високопродуктивних чіпів до Китаю [24].

Хоча Вашингтон із 2022 р. заборонив експорт передових моделей, таких як Nvidia A100 і H100, журналісти виявили, що китайські військові установи – зокрема Національний університет оборонних технологій (NUDT) – продовжують використовувати ці процесори у своїх патентних розробках. У 35 з проаналізованих патентів згадуються чіпи Nvidia, а ще у 15 – Huawei Ascend, що свідчить про поступове розширення власного виробництва обчислювальних рішень для штучного інтелекту.

Розробники DeepSeek наголошують, що їхній штучний інтелект здатен виконувати складні аналітичні завдання – від оцінки бойових сценаріїв до

розрахунку траєкторій – за лічені секунди, тоді як раніше такі процеси потребували кількох діб. Ця технологія потенційно може підвищити ефективність управління дронами та координації дій на полі бою.

Попри технологічний прорив, аналітики попереджають, що надійність китайських автономних бойових систем залишається під питанням. Китайські військові наголошують на важливості збереження контролю людини над системами, адже повна автономність дронів може створити ризики непередбачуваної поведінки під час реальних бойових операцій.

Як пише Reuters, аналіз військових тендерів 2025 р. свідчить, що китайська армія зробила чітку ставку на модель DeepSeek. Вона фігурує у десятках закупівель, тоді як її головний конкурент Qwen від Alibaba згадується лише раз. Reuters зазначає, що така популярність DeepSeek свідчить про прагнення Китаю зменшити залежність від західних ШІ-технологій [25].

Reuters зазначає, що Китай активно готується до війни майбутнього, розглядаючи використання робособак на базі штучного інтелекту, автономних роїв дронів, а також створення командних центрів із ефектом віртуального занурення та передових систем моделювання бойових дій. Зокрема у листопаді 2024 р. Народно-визвольна армія Китаю (НВАК) оголосила тендер на робособак із штучним інтелектом, які мають розвідувати загрози та ліквідовувати вибухонебезпечні предмети. Зазначається, що раніше Китай вже використовував у військових навчаннях озброєних робособак від виробника Unitree.

Також огляд патентів і наукових робіт за останні два роки свідчить про наміри НВАК залучити штучний інтелект до військового планування. Зокрема, йдеться про технології на базі чіпів Huawei, які здатні миттєво аналізувати супутникові знімки, ідентифікувати цілі та координувати роботу радарів і авіації в реальному часі.

Крім того, завдяки штучному інтелекту вдалося радикально скоротити час на планування операцій. Дослідники Технологічного університету Сіаня стверджують, що їхня система на базі DeepSeek оцінила 10 тис. бойових сценаріїв усього за 48 сек. Для порівняння: команді живих планувальників на аналогічну роботу знадобилося б 48 год.

Як зауважує Reuters, документи також свідчать про те, що китайські військові структури інвестують у все більш автономні технології для поля бою. Зокрема, два десятки проаналізованих тендерів вказують на спроби інтегрувати ШІ в безпілотники для автономного розпізнавання цілей та координації дій у роях з мінімальним людським втручанням. Наприклад, відомо про розробки Університету Бейхан на базі DeepSeek, які мають навчити дрони самостійно приймати рішення для знищення «низьких та повільних» загроз (БПЛА, легкі літаки). Водночас офіційний Пекін публічно запевняє, що зберігає контроль людини над системами озброєння, аби уникнути ризиків неконтрольованого застосування ШІ-боєприпасів у разі конфлікту.

Разом з тим, Китай активно модернізує стару зброю радянського зразка, зокрема перетворює радянські винищувачі J-6 на надзвукові дрони. У вересні 2025 р. Народно-визвольна армія Китаю (НВАК) представила на авіасалоні в Чанчуні безпілотний літальний апарат, створений на базі знятого з озброєння винищувача J-6 – копії радянського МіГ-19, який виробляли у Китаї з 1960-х до 1980-х роках. Цей свого часу основний надзвуковий винищувач НВАК тепер поступається сучасним літакам за швидкістю й ефективністю, однак, наявність тисяч таких літаків відкриває можливості для їхнього масового використання як безпілотників. За [даними](#) South China Morning Post, J-6 розвиває швидкість до 1,3 Маха, має дальність польоту приблизно 700 км і здатен нести до 250 кг боєприпасів.

Перший безпілотний J-6 піднявся у повітря ще 1995 р. Під час модернізації з літаків видаляють системи, пов'язані з екіпажем, встановлюють автономний комплекс управління польотом, автопілот і навігацію з урахуванням рельєфу місцевості. Додаткові модулі озброєння підвищують вантажопідйомність. На виставці зазначалося, що такі літаки можуть бути як ударними платформами, так і навчальними мішенями.

Китайський безпілотний винищувач J-6.

Фото: [Фокус](#)

Експерти вважають, що масове переобладнання J-6 є економічно вигідним інструментом війни на виснаження. За оцінками, у Китаї залишилося близько 3 тис. таких літаків. У разі загострення навколо Тайваню дрони можуть діяти групами, завдавати точкових ударів або слугувати хибними цілями для виявлення позицій ППО. Повнорозмірні літаки з мінімальною авіонікою можуть бути менш уразливими для радіоелектронного придушення або зброї спрямованої енергії, ніж менші безпілотники.

Західні оглядачі зазначили, що використання застарілих літаків у безпілотному режимі не є новою ідеєю. ВПС США давно експлуатують QF-4 і QF-16 як радіокеровані мішені для випробувань озброєнь і тренувань. Однак Китай, на думку експертів, може піти далі і використовувати J-6 не

тільки для навчання, а й у бойових операціях, що здатне змінити характер майбутніх повітряних кампаній [26].

Тайванські військові коментатори вже висловили занепокоєння. Генерал-лейтенант у відставці Ш. Хуамін заявив, що сотні чи тисячі таких апаратів, що налетять роєм, можуть становити більшу загрозу, ніж ракети, а їхнє перехоплення дорогими ракетами Patriot обійдеться надто дорого. Колишній інструктор НВАК С. Чжунпін підкреслив, що безпілотні літаки допоможуть придушити системи ППО перед використанням пілотованих машин, а найбільш економічним варіантом може стати застосування J-6 як дронів-камікадзе [27].

Китай також продовжує демонструвати швидке засвоєння досвіду російсько-української війни та активно адаптує безпілотники до нових реалій бойових дій. У травні 2025 р. підрозділ Народної збройної поліції Китаю (НЗП), яка є воєнізованою частиною внутрішніх військ, показав власну майстерню зі збирання, ремонту та модифікації БПЛА. Схоже що китайці перейняли досвід Російської Федерації та України, де поширені подібні майстерні.

Збирання дронів у майстерні Народної збройної поліції Китаю.
Фото: *Defense Express*

На опублікованих Центральним телебаченням Китаю (CCTV-7) кадрах можна побачити, як у так званій «інноваційній майстерні БПЛА» військовослужбовці працюють з відкритими рамами дронів, тестують розміщення камер і антен. Також вони використовують 3D-принтери для розробки та виготовлення різноманітних компонентів до безпілотників. Однак майстерня цікава не тільки фактом власного існування. Так, на кадрах показують роботу над дронами на оптоволокну, що в чергове показує швидку адаптацію Китаю до реалій сьогодення.

Китайський дрон на оптоволокну з майстерні Народної збройної поліції Китаю.
Фото: *Defense Express*

Можна припустити, що досвід для створення майстерні та нових безпілотників було отримано напяму від росіян. До такого висновку не складно прийти якщо врахувати, що КНР веде активну співпрацю з РФ у багатьох галузях та займається постачанням туди обладнання і комплектуючих для виробництва зброї [28].

Іран протягом понад десяти років активно нарощує виробництво безпілотників, і його системи вже відіграють помітну роль у глобальних конфліктах. Найвідоміші моделі – Shahed-131 та Shahed-136 – широко застосовуються Російською Федерацією у війні проти України для ударів по енергетичній та цивільній інфраструктурі. Інші іранські платформи, зокрема Mohajer-6, фіксувалися в Ефіопії, Іраку та районі Червоного моря. Завдяки експорту та передачі технологій Іран став одним з найвпливовіших постачальників БПЛА поза межами великих світових оборонних корпорацій.

У 2025 р. Іран продемонстрував нові реактивні стелс-дрони-камікадзе Nadid-110, які вже надійшли на озброєння сухопутних військ Корпусу вартових ісламської революції (КВІР). Уперше їх продемонстрували ще на початку 2025 р., пізніше вже влітку їх застосовували під час навчань.

Іранський реактивний стелс-безпілотник Nadid-110.
Фото: *Defense Express*

Nadid-110 має доповнити повільніші дрони серії Shahed, створивши швидкісний сегмент у лінійці ударних БПЛА. Основні особливості безпілотної Nadid-110 – це наявність реактивного двигуна, що надає йому максимальну швидкість до 510 км/год, а також корпус спеціальної форми, що має зменшити його радіолокаційний переріз та як наслідок помітність для радіолокаційних станцій.

Запуск Nadid-110 здійснюється за допомогою твердопаливного двигуна, який виводить дрон на необхідну висоту та швидкість для старту основного реактивного двигуна. Nadid-110 має невеликі розміри, внаслідок чого несе бойову частину масою 30 кг та має максимальну дальність ураження до 350 км. При цьому декларується висота польоту у понад 9 км. На такій висоті, його не зможуть дістати жодні мобільні вогневі групи, зенітні гармати, та більшість ЗРК малої дальності дії. До того ж більшість дронів-перехоплювачів здатні діяти на максимальній висоті лише близько 5 км. Існує доволі обмежена кількість FPV-дронів перехоплювачів, що взагалі здатні підійматись на висоту 9 км, але після цього їм ще буде потрібно наздогнати ціль. Тому для перехоплення доведеться застосовувати бойову авіацію, потужніші зенітно-ракетні комплекси та більші FPV-дрони перехоплювачі, що дорожче та значно ускладнює перехоплення. Таким чином Nadid-110 це невеликий, швидкий та малопомітний middle strike безпілотної, який вкрай важко перехопити, і несе доволі потужну бойову частину [29].

За оцінками аналітиків Defense Express наразі у росіян існує серйозна прогалина у middle strike безпілотної. Для її перекриття вони навіть нещодавно закупляли в Ірані партію нових дронів-камікадзе Shahed-107, які РФ почала активно використовувати у війні проти України. Відомості про ці безпілотної оприлюднило Головне управління розвідки Міністерства оборони України, яке розкрило основні складові частини, характеристики та іноземну елементну базу вказаного іранського БпЛА. У заяві ГУР з цього приводу йдеться про те, що вперше публічно Shahed-107 представив іранський Корпус вартових ісламської революції у червні 2025 р. під час загострення ірано-ізраїльського конфлікту.

Іранський дрон-камікадзе Shahed-107.

Фото: [РБК](#)

«Shahed-107 – це безпілотний літальний апарат типу верхньоплан із розмахом крил 3 м та Х-подібним хвостовим оперенням, яке виконує функції стабілізації. Корпус виготовлений із вуглепластику, силові елементи конструкції – з алюмінію», – розповіли розвідники. У дослідженому зразку була встановлена кумулятивна осколково-фугасна бойова частина вагою 15 кг, яка за своїми характеристиками аналогічна іншим бойовим частинам іранських «шахедів». Силова установка представлена китайським двотактним бензиновим двигуном DLE 111. Ідеться, що подібні малолітражні двигуни раніше неодноразово фіксувалися у складі російських БПЛА «Гербера», «БМ-35», «Пародія» та «Дельта».

За словами фахівців, враховуючи обсяг паливного бака (28 л), дальність застосування Shahed-107 становить близько 300 км. Його система навігації побудована на інерціальній навігаційній системі (IMU), подібній до Sadra, захисному блоці від перешкод і чотириелементній завадостійкій антені. Управління польотом здійснюється польотним контролером (FCU), який передає команди на сервоприводи елевонів і двигуна. Електронна компонентна база дрона містить елементи зі США, Швейцарії, Китаю, Японії, Тайваню, Нідерландів та Ірландії, що характерно для більшості іранських та російських БПЛА. Зважаючи на те, що Shahed-107 – це нова модифікація 2025 року, очевидно, що електроніка зі США та ЄС продовжує потрапляти до цього часу в РФ та Іран, обходячи санкційні обмеження [30].

Якщо порівнювати іранські безпілотники Shahed-107 і Hadid-110, то за характеристиками останній буде кращим, хоча і дорожчим. Здатність розвивати швидкість до 510 км/год робить його найшвидшим іранським дроном цього класу та підкреслює курс країни на розвиток високошвидкісних малопомітних платформ. Обтічний корпус зі зменшеним радіолокаційним відбиттям, дельтаподібне крило та багатограневий фюзеляж покликані ускладнити виявлення радаром, що повторює підходи, застосовувані в сучасних крилатих ракетах та малопомітній авіації.

Hadid-110 призначений для прориву ешелонованої протиповітряної оборони та ураження стаціонарних цілей із мінімальним попередженням. Невелика бойова частина, висока швидкість і низька помітність, за оцінками аналітиків, суттєво зменшують час реагування систем ППО та ускладнюють супровід цілі [31].

Різноманітні безпілотники у нинішній війні проти України використовує **Російська Федерація**. Найпримітивніші з них – кустарні дрони. До цієї категорії можна зарахувати кілька пристосувань, які не мають серійного виробництва та не пройшли сертифікацію. Здебільшого їх створюють із дешевих матеріалів – пінопласту, дерева, фанери – та додають простий льотний механізм. Їхнє призначення – доставити вибухівку або відвернути сканери та засоби РЕБ. Наприклад, дерев'яні дрони росіяни використовували у травні 2023 р. у Сумській області. Дрон зроблений з екструдованої піни і полістиролу та має двигун DLE-60, який можна придбати в інтернет-

магазинах. Його основним завданням є розвідка. Подібні апарати росіяни використовували під час війни в Сирії 2018 р.

Дерев'яний російський БПЛА виявлений у Сумській області у травні 2023 р.

Фото: [Speka](#)

У російській армії є також доволі застарілі дрони, розроблені ще за радянських часів. Офіційно їх не зняли з озброєння, хоча вони не фігурують у фронтових доповідях. Серед них Ту-143 «Рейс», радянський розвідувальний БПЛА з турбореактивним двигуном. Україна застосовувала його під час війни на Донбасі, але через застаріле обладнання, яке використовують для збирання інформації, під час розшифрування даних потрібно багато часу. Ще один БПЛА – «Пчела-1Т», який застосовували під час Чеченської війни, супротивник збивав зі стрілецької зброї.

Ту-143 «Рейс».

Фото: [Speka](#)

«Пчела-1Т» на катапульті.

Фото: [Speka](#)

Більшість популярних російських розвідувальних БПЛА – репліки іноземних виробників. У 2008 р., під час війни у Грузії, росіяни зрозуміли, наскільки їхні БПЛА поступаються грузинським комплексам, придбаним в Ізраїлі. Тоді РФ закупила партію Bird Eye 400 та Searcher Mk II у ізраїльської

компанії IAI. Bird Eye 400 перейменували у БпЛА «Застава» та почали випускати на Уральському заводі цивільної авіації. Безпілотник доволі дорогий (майже 2 млн дол. станом на 2020 р.), тому на озброєнні їх небагато. Повідомляли про випуск партії у 30 штук.

Збитий російський безпілотник «Застава» Bird Eye 400, 2020 р.

Фото: [Speka](#)

Ще один російсько-ізраїльський двійник – Searcher Mk II, який після початку випуску у РФ на тому ж заводі, що і «Застава», отримав назву «Форпост». Його дальність польоту – до 250 км, тривалість – 15–18 год, швидкість – до 200 км/год, практична стеля – 7000 м. Раніше «Форпост» використовували тільки як розвідник, але від 2021 р. у російській армії повідомили про успішне «озброєння» цих БпЛА та застосування вже як ударних безпілотників. «Форпости» можуть нести по дві керовані ракети або дві авіаційні бомби вагою до 100 кг. Цей БпЛА ще дорожчий, він коштує понад 7 млн дол., тож їх кількість обмежується кількома десятками штук.

Російський БПЛА «Форпост».

Фото: [Speka](#)

Найчастіше на фронті можна помітити російські «Орлан-10». Це багатоцільовий дрон, що складається з базової станції та декількох БпЛА. Максимальна злітна маса БпЛА, за різними даними, від 14 до 18 кг, з яких на корисне навантаження припадає 5 кг. Він стартує з розбірної катапульты.

«Орлан-10» на пусковій катапульті.

Фото: [Speka](#)

Однією з переваг дрона є доволі велика дальність польоту. Він здатний передавати відео на відстань до 120 км, а також перебувати у повітрі до 18 год із швидкістю польоту 90–150 км/год. Фактично це очі російської артилерії: «Орлани» інтегровані з важкими САУ «Мста-С» і можуть корегувати їхній вогонь у реальному часі, здатні здійснювати лазерну підсвітку для російських керованих снарядів «Краснополь». В іншому комплектуванні можуть використовуватися як засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ) і глушити зв'язок. Особливість «Орланів-10» полягає в тому, що для їхнього виробництва вирішили використовувати порівняно дешеві компоненти та цивільну оптику (наприклад, фотоапарати Canon EOS 5D Mark II). Тому станом на лютий 2022 р. їх було щонайменше 1500 шт.

«Ланцет» – це дрон-камікадзе, що має різні типи наведення, зокрема оптико-електронне та блок телевізійного наведення. У бойових умовах Lancet-1 почали використовувати 2020 р. у Сирії. БпЛА запускають за допомогою катапульты. Росіяни стверджують, що безпілотник має технологію захисту від лазерних перешкод, тому його важче збити. Зазвичай «Ланцети» працюють у парі з розвідувальними дронами.

БпЛА «Ланцет».

Фото: [Спека](#)

Модифікована версія дрона – Lancet-3 – може вражати навіть танки, але її потужності не вистачить, щоб пробити лобову броню танка. Водночас Lancet-3 достатньо маневровий, щоб підлітати до менш захищених боків. Максимальна ефективна дальність БпЛА становить приблизно 30–40 км, що дорівнює дальності артилерії, яку вони здатні вивести з ладу.

Також РФ має важчі ударні БпЛА «Оріон», які позиціонують як конкурента Bayraktar TB2. Розробляти комплекс розпочала у 2011 р. група компаній «Кронштадт». Перший комплекс «Оріон» російське міноборони отримало у середині 2020 р. Комплекс складається із трьох безпілотних літальних апаратів та двох машин управління.

Перша передача «Оріонів» міноборони РФ у 2020 р.

Фото: [Спека](#)

Один «Оріон» важить 1000 кг, радіус застосування – до 250 км, здатен летіти добу та озброєний малогабаритними та керованими авіабомбами. Хоча росіяни наголошують, що їхній БпЛА швидший за Bayraktar та може нести

більше ударного озброєння, насправді кращої вантажності російські конструктори досягли через більший розмах крил дрона, які є вразливішими для протиповітряних засобів. Крім того, вони мають суттєво гіршу оптику у порівнянні із турецькими аналогами.

У категорії важких ударних дронів РФ заявляє про С-70 «Охотник», який зараз розробляє компанія «Сухой». Його позиціонують як «надзвичайну зброю», однак, натеper є лише два або три прототипи цього БПЛА. Перший політ він здійснив у 2019 р. Заявляють про його масу в майже 25 т, корисне навантаження 4–5 т та дальність польоту до 6 тис. км з максимальною швидкістю від 1000 до 1400 км/год.

Прототип С-70 «Охотник».

Фото: [Speka](#)

У лютому 2021 р. повідомляли, що льотні випробування цього важкого безпілота не завершаться раніше 2023 р., а серійне виробництво розпочнеться не раніше 2024 р. А вже у грудні 2022 р заявили, що до 2025 р мають бути виготовлені три дослідні зразки С-70 «Охотник». Водночас державні випробування важкого безпілота були заплановані на 2025 р.

Станом на початок 2022 р. більшість компонентів російських дронів були імпортними, оскільки ці компоненти мають і цивільне призначення. Наприклад, у «Орланів-10» є щонайменше 11 імпортних деталей, зокрема стартовий генератор PTN78020 від Texas Instruments, двигун японської компанії SAITO та передавач RF3110 від німецької MUNIMOM. Подібна ситуація із «Форпостами» (10 деталей), «Елерон-3» використовує фотобладнання від Sony та Olympus, а БПЛА «Застава» має електронні компоненти ізраїльських оборонних компаній Elbit Systems та Data Links, двигун німецької компанії Hacker Motor та автопілот іспанської UAV Navigation.

Зараз Російська Федерація в обхід санкцій закуповує мікрочипи та БПЛА. Наприклад, російська фірма «Стек», яка імпортує компоненти до електроніки для ФСБ, розвідки та міноборони РФ, купує їх у казахстанської фірми Da Group 22, а казахстанська компанія купує дрони у німецької

компанії Elix-st. За інформацією ЗМІ, Elix-St відправила Da Group запчастин більш, ніж на 800 тис. дол., зокрема продукцію таких виробників, як Analog Devices, Infineon, Texas Instruments, STMicroelectronics, які стверджують, що більше не співпрацюють із Росією. Da Group відправляє складники у РФ здебільшого для компанії «Стек» [32].

На озброєнні росіян є досить великий арсенал frv-дронів. З початку війни лідером у застосуванні frv-дронів були Сили оборони України (СОУ), які застосовувати їх як ударний засіб (насамперед, як ерзац-бомбардувальник для скидів боєприпасів та добивання техніки), тоді як російські окупаційні війська (РОВ) переважно орієнтувалися на розвідувальні можливості. Коли СОУ перейшли на маневрені версії frv-дронів-камікадзе, РОВ тільки почали застосовувати дрони для скидів.

Російський військово-промисловий комплекс став поступово переорієнтуватися на випуск дуже дешевих екземплярів, а також масову закупівлю китайських frv-дронів. У максимально стислі терміни РФ налагодила постачання як запчастин, так і готової продукції з Китаю. І якщо в січні 2024 р. РОВ застосували проти української армії по лінії бойових зіткнень близько 4500 frv-дронів, то в жовтні це вже було 11 350, а в грудні – понад 13 000.

При цьому саме війська країни-агресора стали інноваторами, хоч як би це прикро звучало, у питаннях вирішення проблеми стійкості дешевого frv-дрона проти РЕБ – застосування оптоволокна. Перше застосування дрона на оптоволокні під назвою «Князь Вандал Новгородський» (КВН) було зафіксовано у серпні 2024 р. в Курській області РФ. Ці дрони мали меншу маневреність і швидкість польоту, ніж звичайний frv-дрон, але мали абсолютну стійкість перед РЕБ. В Україні схожу концепцію на оптоволокні стали більш-менш активно застосовувати у грудні 2024 р. [33].

Паралельно з дронами якого-небудь, але все-таки заводського виробництва РОВ масово збирає кустарні, літакового типу вироби рівня шкільного авіагуртка, які демонструють свою ефективність. Серед таких слід відзначити популярну модель «Молнія». Це літакового типу дрон, зібраний із дешевих елементів, спочатку мав досить посередній радіус дії і застосовувався здебільшого по передньому краю лінії боєзіткнення. На сьогодні цей дрон в останній своїй версії «Молнія-2» має дальність польоту до 50 км і більше, а також має можливість нести бойову частину, роль якої виконує не класичний кумулятивний заряд КЗ-6, а протитанкова міна ТМ-62 або ПТМ. Також цей дрон має режим польоту на електроході, що робить його складнофіксованим.

Цей дешевий і вкрай примітивний засіб за низкою показників ефективності обійшов навіть дорогий та витратний у використанні ББ «Ланцет». З іншого боку, вони схильні до впливу РЕБ і у разі виявлення вогневою групою і, відповідно, за мінімальних ушкоджень втрачають аеродинамічні властивості.

Серед російських дронів варто відзначити і категорію дрони-приманки. З другої половини 2024 р. вони стали досить поширеними у застосуванні разом із Shahed-136, а також як самостійний засіб відволікання уваги ППО.

Із серпня минулого року РОВ почали активно застосовувати дрони-приманки «Гербера», «Пародія» та їхні аналоги, що є вкрай дешевими виробами, які ліплять з пінопласту з однією простою метою – відволікати увагу ППО. У таких «Герберах» і «Пародіях» окупанти розміщують кустарні «лінзи Люнеберга», що імітують більший об'єкт, який можна порівняти за розмірами з дроном-камікадзе Shahed-136. Саме з цієї причини у статистиці Повітряних сил ЗСУ присутні не лише дрони-камікадзе, а й ці дрони-приманки, ідентифікувати які у найкоротший термін складно. І коли ми бачимо, наприклад, що ворог застосував по Україні 100 Shahed-136, то умовно близько половини, а часом і більше – це дрони-приманки. До речі, ці вироби чутливі до придушення системами РЕБ, а тому більшість «локаційно втрачених» – це саме «Герberi» і «Пародії».

Нині Росія на місяць виробляє понад 5 тис. далекобійних дронів, половина з яких є справжніми «Шахедами», інша половина – імітаторами. Про це йдеться у відповіді пресслужби Головного управління розвідки Міноборони на запит Forbes Ukraine [34].

Станом на кінець травня 2025 р. темпи виробництва Російською Федерацією «Shahed-136/Герань-2» становили близько 2700 дронів на місяць, йдеться у відповіді пресслужби ГУР. Темпи виробництва імітаторів ударних БПЛА типу «Гербера» – близько 2500 одиниць. Це свідчить про п'ятикратне зростання виробництва у порівнянні з літом 2024 р. У серпні минулого року співрозмовник Forbes Ukraine у розвідці оцінював темпи виробництва «Шахедів» у 500 дронів на місяць. У грудні 2024-го темпи могли зрости до 2000 БПЛА на місяць, припускав Defense Express. Докладно про виробництво російських ударних дронів можна дізнатися у матеріалі Мілітарного «Дитяча праця, золото та іранські запчастини: як влаштований російський завод “шахедів”?» [35].

У 2023 р. уряд РФ затвердив «Стратегію розвитку безпілотної авіації до 2030 р. і на перспективу до 2035 р.». Як впливає з документа, виробництвом дронів у Російській Федерації займаються близько 200 підприємств. У 2023 р. обсяг ринку безпілотників у РФ становив приблизно 32 тис. дронів, близько 20 тис. було імпортовано з інших країн, стверджував торік віцепрем'єр РФ А. Білоусов на нараді з розвитку безпілотних авіаційних систем. До 2026 р. планується виробити всередині РФ 18 тис. дронів на рік, до 2030 р. – понад 180 тис. штук, а до 2035 р. – до мільйона одиниць (з них 80 % – вироблені у РФ).

Задля масового виробництва дронів планується налагодити випуск матеріалів і складників, налаштувати сертифікацію, створити центри з підготовки фахівців з обслуговування безпілотників (близько мільйона осіб до 2030 р.) та інші заходи. Застосовувати БПЛА, як стверджується в документі, повинні в цивільному секторі. Натомість про військове

призначення дронів у «стратегії» практично нічого не вказано – за винятком згадки напрацювань у випуску БпЛА військового та подвійного призначення [36].

Отже, безпілотні літальні апарати нині перебувають на озброєнні багатьох армій світу, продовжують розвиватися і вдосконалюватися, ставати більш технологічними, особливо зважаючи на досвід російсько-української війни, під час якої вони перетворилися на ключовий інструмент як в обороні, так і в нападі з обох боків протистояння. Виробництво військових дронів стає дедалі інноваційнішим, особливо в таких галузях, як штучний інтелект, сенсорні технології та автономні системи. Ці досягнення розширюють операційні можливості дронів, дозволяючи покращити спостереження, розвідку та бойову ефективність. Водночас великі, хоча й високоякісні, безпілотні системи залишаються складними для експлуатації в умовах реальної війни через їх високу вартість, вразливість до засобів ППО та РЕБ.

Серед західних партнерів України провідну роль у розробці та виробництві військових БПЛА утримують США, армія яких використовує безпілотні літальні апарати вже кілька десятиліть. Крім того, американські безпілотники перебувають на озброєнні провідних країн Європи, а деякі з них є і в Україні. Окремі країни ЄС розробляють менш масштабні, але більш наближені до сучасних військових трендів безпілотні апарати. Китайські безпілотники за багатьма показниками вже наблизилися до американських аналогів або навіть перевершили їх. Активно нарощує виробництво безпілотних систем Іран, і вони вже відіграють помітну роль у глобальних конфліктах. Різноманітні безпілотники у війні проти України використовує Росія. Цей перелік є свідченням того, що інтеграція дронів у військові структури багатьох країн світу стає все більш поширеною, що свідчить про стратегічний поворот до безпілотних систем в оборонних операціях. Країни все більше усвідомлюють стратегічні переваги, які пропонують БПЛА, що призводить до сплеску закупівель та розробок військових дронів, які, швидше за все, невдовзі будуть відігравати вирішальну роль у формуванні оборонних стратегій більшості країн.

Список бібліографічних посилань

1. На озброєнні армій яких країн є бойові безпілотники. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/26/infografika/svit/ozbroyenni-armij-yakux-krayin-ye-bojovi-bezpilotnyky>
2. Універсальний солдат: все про американський дрон Altius-600, який може як розвідувати, так і завдавати ударів по ворогу. URL: <https://espresso.tv/news-universalniy-soldat-vse-pro-amerikanskiy-dron-altius-600-yakiy-mozhe-yak-rozviduvati-tak-i-zavdavati-udariv-po-vorogu>
3. Що за безпілотники США передадуть Україні: розповідаємо про ALTIUS-600, Jump 20 та CyberLux. URL: <https://defence->

ua.com/weapon_and_tech/scho_za_bezpilotniki_ssha_peredadut_ukrajini_rozpovi_dajemo_pro_altius_600_jump_20_ta_cyberlux-10756.html

4. Switchblade 600 вже працюють в Україні, але їх тільки почали тестувати в Армії США. URL: <https://militaryni.com/uk/news/switchblade-600-vzhe-pratsuyuyut-v-ukrayini-ale-yih-tilky-pochaly-testuvaty-v-armiyi-ssha/>

5. Яворський Р. З кінопавільйонів – на поле бою: що таке CyberLux K8 і як американські дрони допомагають українцям знищувати росіян. URL: [https://espresso.tv/poyasnuemo-z-kinopavilyoniv-na-pole-boyu-shcho-take-cyberlux-k8-i-yak-ukraintsi-amerikanski-droni-dopomagayut-znishchuvati-rosiyan#:~:text=Технічні%20характеристики%20CyberLux%20K8%20Вага%20-%20до,160%20км/год.%20Ціна%20-%20від%20\\$11%20тис](https://espresso.tv/poyasnuemo-z-kinopavilyoniv-na-pole-boyu-shcho-take-cyberlux-k8-i-yak-ukraintsi-amerikanski-droni-dopomagayut-znishchuvati-rosiyan#:~:text=Технічні%20характеристики%20CyberLux%20K8%20Вага%20-%20до,160%20км/год.%20Ціна%20-%20від%20$11%20тис)

6. Яворський Р. Безпілотник на ім'я «Смерть»: що таке MQ-9 Reaper і чому цей БПЛА є найбажанішим озброєнням для України. URL: https://espresso.tv/poyasnuemo-bezpilotnik-na-imya-smert-shcho-take-mq-9-reaper-i-chomu-tsey-bpla-e-naybazhanishim-ozbroenniyam-dlya-ukraini#goog_rewarded

7. Американський ударний безпілотник MQ-9 Reaper: небесний похмурий жнець. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/28/amerykanskyj-udarnyj-bezpilotnyk-mq-9-reaper-nebesnyj-pohmuryj-zhnecz/>

8. Американський ударний безпілотник MQ-9 Reaper: небесний похмурий жнець. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/28/amerykanskyj-udarnyj-bezpilotnyk-mq-9-reaper-nebesnyj-pohmuryj-zhnecz/>

9. Це дивна історія, коли США вже 2 роки не дають ЗСУ MQ-9 Reaper, хоча є зайві дрони. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/tse_divna_istorija_koli_ssha_vzhe_2_roki_ne_dajut_zsu_mq_9_reaper_hocha_je_zajvi_droni-15237.html

10. Прінс Т. США «ставлять» на дорогі дрони. Війна в Україні засвідчила: потрібно багато дешевих. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/drony-vyrobnystvo-viyna-ssha/33497812.html>

11. Дешевий, але грізний. США представили ударний дрон, що майже повністю повторює іранський Shahed-136. URL: https://internetua.com/deshevii-ale-griznii-ssha-predstavili-udarnii-dron-sxo-maije-povnistua-povtoruaye-iranskii-shahed-136?utm_source=ukrnet_news

12. Американська копія «Шахеда» виявилася муляжем, бо основного компонента до неї просто не існує. URL: https://defence-ua.com/weapon_and_tech/amerikanska_kopija_shaheda_vijavilasja_muljazhem_b_o_osnovnogo_komponenta_do_neji_prosto_ne_isnuje-21156.html

13. Світлик Ю. Eurodrone: стратегічні перспективи, ризики реалізації та ймовірність нових перенесень. URL: <https://sensor.net/ua/b3588675>

14. Франція, Німеччина та Британія випробовують ударний дрон НХ-2 який вже використовує Україна. URL: <https://militaryni.com/uk/news/frantsiya-nimechchyna-ta-brytaniya-vyprovovuyut-udarnyj-dron-hx-2-yakyj-vzhe-vykorystovuye-ukrayina/#:~:text=Франція%20%20Німеччина%20та%20Британія%20випробо>

вують%20ударний%20дрон%20НХ-
2%20який%20вже%20використовує%20Україна

15. Рефагі І. Знайдуть ворогів вдень і вночі в будь-яку погоду: Іспанія представила новітні дрони SIRTAP (відео). URL: <https://focus.ua/uk/digital/638842-znaydut-vorogiv-vden-i-vnochi-v-bud-yaku-pogodu-ispaniya-predstavila-novitni-droni-sirtap-video>

16. Minding the drone gap: Drone warfare and the EU. URL: <https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/minding-drone-gap-drone-warfare-and-eu>

17. Sejal Akre. Europe Military Drone Market. URL: <https://www.marketresearchfuture.com/reports/europe-military-drone-market-21423>

18. Ткаченко О. Гонка озброєнь: США поступаються Китаю в розробці нових дронів. URL: <https://dengi.ua/ua/suspilstvo/9757569-gonka-ozbrojen-ssha-postupayutsya-kitayu-v-rozrobsi-novikh-droniv>

19. Борисіхіна К. Запуск сотень БПЛА за раз. Китай випробував 16-тонний дрон-носій. URL: <https://techno.nv.ua/ukr/popscience/jetank-pershiy-polit-velikogo-bezpilotnika-z-rojingo-voyu-sistemoyu-v-kitaji-50567914.html>

20. «Матір всіх дронів»: Китай показав новий дрон, у якому Україна і Тайвань бачать загрозу. URL: <https://mind.ua/news/20289705-matir-vsikh-droniv-kitaj-pokazav-novij-dron-u-yakomu-ukrayina-i-tajvan-bachat-zagrozu>

21. Андрусак А. «Майбутнє сучасної війни»: Китай показав новітні дрони зі ШІ та лазерну зброю (відео). URL: <https://focus.ua/uk/digital/722608-zbroya-kitayu-nvak-pokazala-droni-zi-shi-ta-lazeri-video>

22. Кацімон О. Китай уперше показав великі підводні дрони на військовому параді. URL: <https://suspilne.media/1105558-kitaj-uperse-pokazav-veliki-pidvodni-droni-na-vijskovomu-paradi/>

23. Аксьонов П. Дрони, ракети та роботи. Які висновки можна зробити з того, що показав на параді Китай. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g2xz917rmo>

24. Федоткін О. Китай створив військові дрони під керуванням DeepSeek. URL: <https://itc.ua/ua/novini/kytaj-stvoryv-vijskovi-drony-pid-keruvannyam-deepseek/>

25. Король А. Війни майбутнього: Китай готує рої дронів та робопсів на базі ШІ. URL: <https://dengi.ua/ua/statti/9757761-vijni-majbutnogo-kitaj-gotuje-roji-droniv-ta-robopsiv-na-bazi-shi>

26. Лутович Д. Дрон для майбутніх воєн: Китай уперше показав безпілотний винищувач J-6 (фото). URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/724405-aviaciya-knr-kitayci-peretvorili-zastariliy-j-6-na-boyoviy-dron-foto>

27. Борисіхіна К. Стара зброя – нові рішення. Китай перетворює радянські винищувачі J-6 на надзвукові дрони. URL: <https://techno.nv.ua/ukr/popscience/j-6-yak-droni-kitayu-masove->

pereobladnannya-radyanskih-vinishchuvachiv-dlya-viyni-visokoji-intensivnosti-50547482.html

28. Внутрішні війська Китаю організували свою майстерню з розробки безпілотників та вже виробляють дрони на оптоволокну. URL: https://defence-ua.com/news/vnutrishni_vijska_kitaju_organizovali_svoju_majsternju_z_rozrobki_bezpilotnikiv_ta_vzhe_virobljajut_droni_na_optovolokni-18973.html

29. Чому новий іранський стелс-дрон Hadid-110 може бути цікавим для рашистів та що він взагалі з себе уявляє. URL: https://defence-ua.com/weapon_and_tech/chomu_novij_iranskij_stels_dron_hadid_110_mozhe_b_uti_tsikavim_dlja_rashistiv_ta_scho_vin_vzagali_z_sebe_ujavljaje-21182.html

30. ГУР розкрило будову нових іранських Shahed-107, які РФ почала активно застосовувати проти України. URL: <https://texty.org.ua/fragments/116366/hur-rozkrylo-budovu-novyh-iranskyh-shahed-107-yaki-rf-pochala-aktivno-zastosovuvaty-proty-ukrayiny/>

31. Погані новини. Іран представив найшвидший ударний дрон-камікадзе Hadid-110. URL: <https://techno.nv.ua/ukr/popscience/bpla-hadid-110-nayshvidshiy-iranskiy-dron-z-malopomitnimi-tehnologiyami-50567575.html>

32. Тартачний О. Які дрони є у росіян: великий огляд. URL: <https://speka.ua/miltech/yaki-droni-je-u-rosiyan-velikii-oglyad-vrjx0p>

33. Коваленко О. Які дрони нині використовують російські окупанти, воюючи з Україною: огляд можливостей та чого очікувати. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3952768-aki-droni-sogodni-vikoristovuut-rosijski-okupanti-vouuci-z-ukrainou-oglad-mozlivostej-ta-cogo-ocikuvati.html>

34. Сировой М. П'ятикратне зростання. Росія виробляє 2700 «Шахедів» на місяць, майже стільки ж імітаторів – ГУР. URL: <https://forbes.ua/news/rosiya-viroblyae-2700-shakhediv-na-misyats-mayzhe-stilki-zh-imitatoriv-gur-09062025-30369>

35. Ян О. Дитяча праця, золото та іранські запчастини: як влаштований російський завод «шахедів»? URL: <https://military.com/uk/articles/dytacha-pratsa-zoloto-ta-iranski-zapchastyny-yak-vlashtovanyj-rosijskyj-zavod-shahediv/>

36. Стрельников О., Сааков В. Хто в РФ виробляє дрони і як масштабують виробництво. URL: <https://www.dw.com/uk/hto-v-rosii-viroblae-droni-i-ak-masstabuut-virobnictvo/a-68989638>

05.12.2025

Уряд підтримав створення Науково-дослідного центру Сил підтримки ЗСУ

Кабінет міністрів України ухвалив постанову, що дозволяє Міністерству оборони створити окрему наукову установу – Науково-дослідний центр Сил підтримки Збройних сил України (ukrinform.ua).

Як передає Укрінформ, про це повідомляє [Міністерство оборони України](#).

Науково-дослідний центр забезпечуватиме сучасні наукові рішення для всіх напрямків Сил підтримки: інженерної підтримки, РХБ-захисту, геопросторової розвідки, гідрометеорології та кінології.

Сили підтримки щодня виконують критично важливу роботу на фронті. Водночас нинішні наукові інститути [Збройних сил](#) перевантажені й не можуть повністю охопити всі дослідницькі напрями, особливо на оперативному й тактичному рівнях.

Новий центр дозволить проводити повний цикл досліджень – від пошукових і теоретичних до практичних та експериментальних; швидко реагувати на зміни у веденні бойових дій та появу нових загроз; розробляти рішення, які допомагатимуть військам ефективніше протидіяти сучасним викликам.

“Центр утворять на базі існуючого Центру досліджень Сил підтримки після його розформування”, – зауважили у міністерстві.

Додаткові витрати не вимагатимуть збільшення бюджету: фінансування забезпечать у межах уже виділеної бюджетної програми Міноборони. Це стане можливим завдяки оптимізації штату.

30.12.2025

Від ракет до ШІ: 5 технологічних проривів Brave1 у 2025 році

Кластер Brave1 об'єднує сотні команд, які створюють оборонні інновації. Розповідаємо про 5 напрямів, де відбувся найбільший технологічний прорив у 2025 році ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 1](#)

29.12.2025

Науковці створили high-tech моделі протезів ніжньої кінцівки

Науковці ХПІ представили останні розробки на міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні технології лікування і реабілітації захворювань та бойових пошкоджень опорно-рухової системи». Форум відбувся під егідою провідного Харківського інституту патології хребта та суглобів ім. проф. М. І. Ситенка, розповіли у [Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» \(Світ\)](#).

До активного обговорення нових підходів у лікуванні бойових травм долучилися близько 100 вчених з України та Європи.

[Докладніше див. додаток 2](#)

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

11.12.2025

Стартує перша хвиля позачергової атестації наукових установ та університетів

11 грудня 2025 року розпочалася перша хвиля позачергової державної атестації для наукових установ та закладів вищої освіти, які з різних причин не взяли участь у базовій атестації. Подання документів здійснюється через модуль «Державна атестація» системи URIS ([O:NAUKA](#)).

Дедлайн подання документів – 12 січня 2026 року о 13:00.

Позачергова атестація проводиться за тими самими правилами та вимогами, що й базова. Роки, за які подаються атестаційні матеріали, залишаються незмінними:

- для наукових установ – 2019–2023,
- для закладів вищої освіти – 2020–2024.

Разом з тим, установи та університети, які проходять позачергову атестацію, не зможуть претендувати на додаткове фінансування у 2026 році, адже розподіл ресурсів прив'язаний до своєчасного проходження базової атестації.

Атестація доступна за шістьма напрямками:

- аграрно-ветеринарним;
- біомедичним;
- гуманітарно-мистецьким;
- інженерно-технологічним;
- природничо-математичним;
- суспільним.

Важливо:

1. Для участі установи та ЗВО мають подати до МОН офіційного листа з поясненням причин пропуску базової атестації.
2. Ті установи та університети, які вже успішно пройшли чергову державну атестацію, участі у позачерговій не беруть.

12.12.2025

Наука в Україні буде фінансуватися по-новому – що зміниться, пояснює Денис Курбатов

Українська наука переходить до нової моделі фінансування – тепер держава спрямовуватиме ресурси не для утримання площ і ставок, а для конкретних результатів. Про те, чому ця реформа стала неминучою під час війни, як відбулася найбільша атестація установ і ЗВО, що зміниться для університетів та науковців – у колонці Дениса Курбатова для РБК-Україна ([reNews](#)).

[Докладніше див. додаток 3](#)

23.12.2025

2025 рік – рік системних змін і відновлення освіти і науки в умовах війни

У 2025 освіта і наука залишалася опорою для країни, простором безпеки, розвитку та відновлення. Попри повномасштабну війну, держава реалізувала системні реформи на всіх рівнях – від дошкілля до науки, а також заклала фундамент для довгострокових змін ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

У центрі уваги – особистість на різних етапах життя. Завдання міністерства – побудувати систему освіти і науки, що гарантує рівні можливості, підтримує індивідуальні освітні траєкторії та сприяє розвитку людського потенціалу.

[Детальніше](#)

09.12.2025

Ольга Полоцька: «Важливі не тільки гроші. Під час виконання досліджень формуються спільноти і довіра»

Робота Національного фонду досліджень України постійно перебуває у центрі уваги наукової спільноти. Науковці стежать за конкурсами та ініціативами фонду, висловлюють пропозиції щодо покращення нормативно-правових актів. Як залучити фінансування для українських учених і ефективно використовувати бюджетні та донорські кошти? З якими викликами сьогодні доводиться стикатися НФДУ? ([Національний фонд досліджень України](#)).

Про ці та інші важливі питання виконавча директорка Фонду Ольга Полоцька розповіла в нещодавньому інтерв'ю українському науково-популярному медіа «Куншт»

Читати інтерв'ю: [Як працює Національний фонд досліджень: фінансування науки та виклики 2025 року](#)

Наука і влада

24.12.2025

Президент відзначив науковців Національною премією України імені Бориса Патона

Президент Володимир Зеленський зустрівся з лауреатами Національної премії України імені Бориса Патона 2025 року та вручив їм дипломи й почесні знаки ([Офіс Президента України](#)).

Джерело: <https://www.president.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 4](#)

24.12.2025

Зеленський призначив держстипендії видатним науковцям

Президент Володимир Зеленський призначив державні стипендії понад 20 видатним діячам науки (ukrinform.ua).

Відповідні укази оприлюднені на сайті глави держави, передає Укрінформ.

Указом [№984/2025](#) Президент постановив протягом двох років виплачувати стипендії 15 науковцям. Указом [№985/2025](#) призначив довічні держстипендії шістьом науковцям, які досягли сімдесятирічного віку.

02.12.2025

Президент України призначив гранти молодим ученим та докторам наук на 2026 рік

27 листопада 2025 року Президент України підписав два розпорядження щодо щорічних грантів Президента України на 2026 рік:

- [№130/2025-рп](#) – про призначення грантів молодим ученим для підтримки наукових досліджень і розробок;
- [№131/2025-рп](#) – про призначення грантів докторам наук для проведення наукових досліджень і розробок ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 5](#)

25.12.2025

Зеленський підписав закон про наукову підтримку спорту

Президент України Володимир Зеленський підписав закон, який забезпечує наукову підтримку спорту (ukrinform.ua).

Про це повідомляється на сайті Верховної Ради у картці законопроекту про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо наукового та науково-методичного забезпечення у сфері фізичної культури і спорту ([№ 4708-IX](#)), передає Укрінформ.

«Документ чітко визначає термін «науково-методичне забезпечення у сфері фізичної культури і спорту» та встановлює сучасний підхід до планування відповідних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок», – йдеться у повідомленні Верховної Ради у Telegramі.

Відзначається, що відповідна робота може бути доречна у сферах фізіології, медицини, психології, біомеханіки та методики тренувань.

Як повідомлялося, Верховна Рада ухвалила цей закон 4 грудня.

04.12.2025

Держбюджет-2026: на освіту і науку спрямовано рекордні 298,8 млрд

3 грудня Верховна Рада України ухвалила Державний бюджет на 2026 рік. Документ закладає суттєве розширення інвестицій у людський капітал: на освіту і науку передбачено 298,8 млрд грн – на 85,4 млрд грн більше, ніж у 2025 році ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 6](#)

18.12.2025

Верховна Рада ухвалила Закон, що встановлює єдині правила доброчесності в освіті і науці

Верховна Рада України ухвалила у другому читанні законопроект №10392 «Про академічну доброчесність», який уперше формує **єдині комплексні законодавчі межі академічної доброчесності** в системі освіти і науки – від загальної середньої до вищої освіти, науки, наукових досліджень, експертизи та присудження наукових ступенів і вчених звань ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Верховна Рада ухвалила Закон, що встановлює єдині правила добročесності в освіті і науці

НАУКА ТА ІННОВАЦІЇ

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

Документ визначає цінності, принципи та правила академічної доброчесності, встановлює види порушень, процедури їх розгляду, механізми реагування та санкції, а також чітко розмежовує відповідальність осіб та інституцій.

[Докладніше див. додаток 7](#)

19.12.2025

Включення до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави з 2026 року

До Міністерства освіти і науки України надходять звернення від наукових установ щодо включення до **Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави**, після проходження державної атестації у 2025 році ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Інформуємо, що старт роботи цифрового інструменту подачі заявок для включення до Держреєстру в **Національній електронній науково-інформаційній системі «URIS»** заплановано з **01 січня 2026 року**.

[Докладніше див. додаток 8](#)

04.12.2025

Нова державна система індивідуальної підтримки науковців: Уряд схвалив Концепцію «Національна система дослідників України»

Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію підтримки та розвитку кадрового потенціалу сфери наукової і науково-технічної діяльності «Національна система дослідників України». Документ запускає новий державний механізм визначення, визнання, підтримки та промоції найкращих українських наукових і науково-педагогічних працівників, зокрема молодих учених ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 9](#)

04.12.2025

Уряд затвердив експериментальний проект зі створення дослідницьких центрів передового досвіду

3 грудня 2025 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Про реалізацію експериментального проекту щодо створення дослідницьких центрів передового досвіду». Документ запроваджує дворічний проект, який дасть змогу університетам створити сучасну матеріально-технічну базу для проведення прикладних досліджень, розроблення технологій та комерціалізації науково-технічних (прикладних) результатів, що мають значення для державних потреб, зокрема обороноздатності ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 10](#)

30.12.2025

Уряд продовжив державну програму антарктичних досліджень до 2027 року

30 грудня Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про продовження дії Державної цільової науково-технічної програми досліджень в Антарктиці ще на два роки – до кінця 2027 року. Рішення дає змогу зберегти безперервність і сталість українських полярних досліджень та стабільну присутність держави в одному з ключових регіонів глобальної науки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 11](#)

04.12.2025

Уряд оновив Стратегію розвитку вищої освіти відповідно до викликів війни

Кабінет Міністрів України актуалізував Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки та затвердив Операційний план на 2025–2028 роки. Документи розробляли в Міністерстві освіти і науки України у

відповідь на виклики широкомасштабного вторгнення РФ, руйнування та пошкодження освітньої інфраструктури, вимушеної міграції учнів, студентів і педагогів, а також завдань повоєнної відбудови та європейської інтеграції ([Урядовий портал](#)).

В Операційному плані стратегічні цілі у сфері освіти і науки трансформуються в конкретні завдання, очікувані результати та індикатори на 2025-2028 роки.

[Детальніше](#)

31.12.2025

НАУКОВА РАДА НФДУ ЗАТВЕРДИЛА РЕЙТИНГОВІ СПИСКИ ПРОЄКТІВ-УЧАСНИКІВ КОНКУРСУ «ПЕРЕДОВА НАУКА В УКРАЇНІ 2026-2028»

Наукова рада НФДУ затвердила [рейтинговий список проєктів-учасників](#) та список переможців конкурсу «Передова наука в Україні 2026-2028» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

Кількість заявок, які пройшли наукову та науково-технічну експертизу – 318.

Переможцями конкурсу «Передова наука в Україні 2026-2028» стали [137 проєктів](#).

Вітаємо переможців із довгоочікуваними результатами найбільшого конкурсу НФДУ 2025 року. Конкурсні процедури були тривалими, однак необхідними для забезпечення незалежності, кваліфікованості та об'єктивності розгляду та експертизи проєктів.

Вже з наступного року розпочинаємо процедуру укладання договорів про надання грантової підтримки задля забезпечення конкурентоспроможності України у світі, розвитку національного дослідницького простору та його інтеграцію до світового дослідницького простору.

31.12.2025

Конкурс дослідницьких проєктів молодих учених та основний конкурс МОН: затверджено результати експертизи

Міністерство освіти і науки України затвердило результати експертизи конкурсних заявок у межах двох ключових конкурсів:

- [конкурсу](#) для молодих учених;
- [основного конкурсу](#) фундаментальних і прикладних досліджень ([Міністерство освіти і науки України](#)).

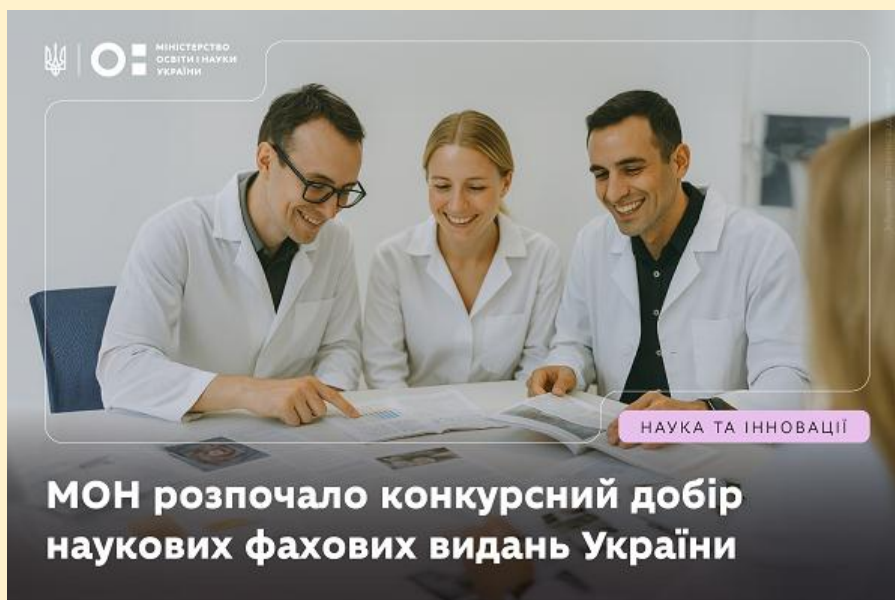
Йдеться про проєкти, які подали заклади вищої освіти та наукові установи, що належать до сфери управління МОН. Відповідні рішення ухвалено на підставі незалежної наукової та науково-технічної експертизи.

[Докладніше див. додаток 12](#)

01.12.2025

МОН оголосило перший конкурсний добір українських наукових фахових видань, індексованих у Scopus та/або Web of Science Core Collection

Міністерство освіти і науки України [розпочало конкурсний добір](#) наукових фахових видань України, що індексуються в Scopus та/або Web of Science Core Collection, дотримуються найкращих видавничих практик і публікаційної етики та мають категорію «А» в Переліку фахових видань України. За результатами конкурсу видання-переможці отримають фінансову підтримку протягом **2026–2027 років** ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 13](#)

12.12.2025

Засідання атестаційної колегії МОН: розвиток кар'єри дослідників та удосконалення інструментів їхньої атестації

11 грудня 2025 року відбулося засідання атестаційної колегії МОН, на якому розглянуто низку рішень, що формують траєкторію кар'єрного розвитку українських дослідників – від захисту дисертації до публікаційної активності та присвоєння вчених звань. Колегія працює над удосконаленням всіх інструментів атестації, щоб вони були прозорими, прогнозованими та відповідали сучасним вимогам науки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

01.12.2025

МОН пропонує для громадського обговорення проєкт постанови КМУ «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 і від 12 січня 2022 р. № 44»

[Проектом акта](#) пропонується внести зміни до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зокрема з метою його приведення у відповідність до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих

актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Також пропонується оптимізувати процедури атестації здобувачів ступеня доктора філософії, також розгляду Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти питань щодо припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

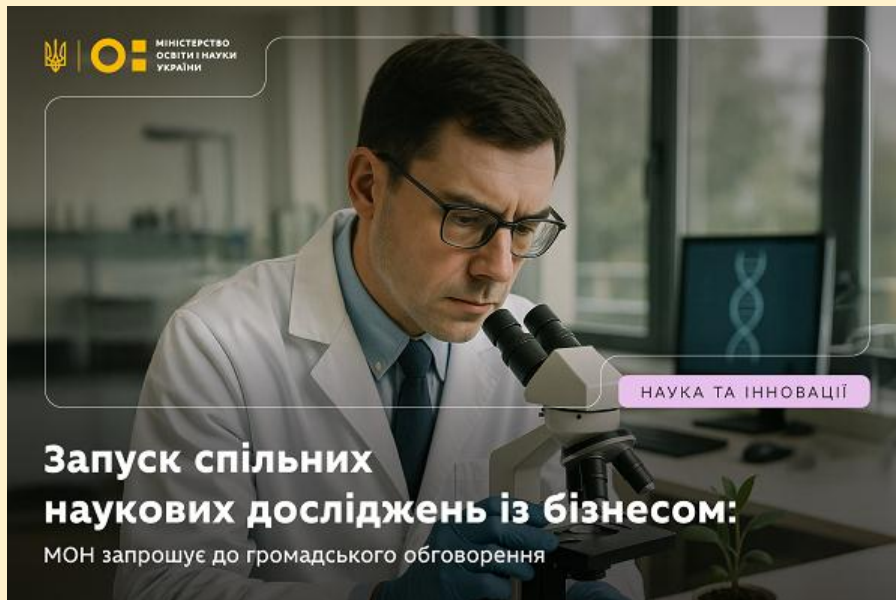
Окрім цього, пропонується внести зміни до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502) шляхом перенесення з Порядку № 44 вимог щодо того, що наукових публікацій, опублікованих іншими ніж англійська мовами, структурний підрозділ своїм рішенням може зобов'язати здобувача надати перелік ключових слів та переклад або коротку анотацію статті державною мовою.

02.12.2025

Громадське обговорення проєкту постанови про запуск спільних наукових досліджень із бізнесом

Міністерство освіти і науки України виносить на громадське обговорення проєкт постанови Кабінету Міністрів України «**Про реалізацію експериментального проєкту щодо організації та проведення конкурсного відбору спільних прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на замовлення бізнесу**» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Експериментальний проєкт спрямований на створення прозорого механізму конкурсного добору спільних прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на умовах співфінансування з бізнесом, посилення партнерства між наукою, бізнесом та державою, а також інтеграцію нових технологій у виробничі процеси підприємств для підвищення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках.

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 15](#)

19.12.2025

**ПРОПОНУЄТЬСЯ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБГОВОРЕННЯ
ПРОЕКТ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ «ФАХІВЕЦЬ З
УПРАВЛІННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИМИ ДАНИМИ»**

Міністерство освіти і науки України пропонує для громадського обговорення [проект професійного стандарту «Фахівець з управління дослідницькими даними»](#), розроблений відповідно до Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року № 373 (із змінами), на виконання пункту 1.5 Національного плану щодо відкритої науки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 892-р ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Пропозиції/зауваження приймаються до 20 січня 2026 року.

Читати за [посиланням](#).

18.12.2025

**Відбулося урочисте вручення дипломів лауреатам Премії
Верховної Ради України та стипендіатам Верховної Ради України за
2024 рік**

18 грудня 2025 року Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук вручив дипломи стипендіатам Верховної Ради – молодим ученим, докторам наук, а також лауреатам Премії Верховної Ради педагогічним працівникам України педагогічним працівникам закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та позашкільної освіти за 2024 рік ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Джерело: <https://kno.rada.gov.ua/>

У 2024 році було присуджено 47 Премій Верховної Ради України, а також 50 іменних стипендій Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук, розмір кожної з яких становить 181 680 грн.

Урочистій частині передував діалог науковців та педагогів з Головою Комітету з питань освіти, науки та інновацій Сергієм Бабаком та народними депутатами – членами Комітету Сергієм Колебошиним, Юлією Гришиною, Валерієм Колюхом.

[Детальніше](#)

10.12.2025

РЕЗУЛЬТАТИ КОНКУРСНОГО ВІДБОРУ НАУКОВИХ РОБІТ НА ПРИСУДЖЕННЯ ПРЕМІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ МОЛОДИМ УЧЕНИМ У 2025 РОЦІ

04 грудня 2025 року Верховною Радою України прийнято [Постанову № 4713-IX](#) про присудження Премії Верховної Ради України молодим ученим за 2025 рік ([Національний фонд досліджень України](#)).

За результатами конкурсного відбору, проведеного Національним фондом досліджень України, у 2025 році визначено присудити 50 Премій Верховної Ради України молодим ученим.

Роботи, що стали лауреатами премії, відзначаються високою актуальністю, значущістю та інноваційністю. Тематика досліджень охоплює

широкий спектр сфер – від новітніх матеріалів і технологій, біоактивних сполук та медичних інновацій до економічної безпеки, цифровізації, кібербезпеки, енергетики та екології.

Впевнені, що ці досягнення стануть важливим внеском у розвиток науки та інновацій в Україні, сприятимуть зміцненню її безпеки, а також надихатимуть нові покоління дослідників.

Щиро вітаємо переможців та бажаємо їм подальших успіхів у науковій діяльності!

05.12.2025

УХВАЛЕНО ПОСТАНОВУ ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ПРО ПРЕМІЇ ТА СТИПЕНДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Постанова Верховної Ради України «Про затвердження положень про премії та стипендії Верховної Ради України» спрямована на забезпечення більш досконалих процедур присудження премій та призначення стипендій Верховної Ради України, а також приведення їх у відповідність до Постанови Верховної Ради України «Про нагороди Верховної Ради України» від 19 серпня 2025 року № 4570-IX, якою перейменовано всі премії і стипендії Верховної Ради України ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Постановою передбачено уточнення напрямів присудження премій і стипендій, розширення категорій їхніх одержувачів, встановлення нових розмірів виплат та уточнення механізмів конкурсного відбору.

Постанова сприятиме упорядкуванню та модернізації системи парламентських премій і стипендій; розширенню можливостей підтримки педагогічних працівників, студентів, молодих учених; підвищенню престижу здобутків у науці, освіті та громадській діяльності; забезпеченню об'єктивності та якості конкурсного відбору.

[Детальніше](#)

Міжнародне наукове співробітництво

08.12.2025

Нагороджено лауреатів спільних премій президентів НАН України та Польської академії наук за 2024 рік

8 грудня у Президії Національної академії наук України відбулася церемонія вручення спільних премій президентів НАН України та Польської академії наук за 2024 рік (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Серед почесних гостей – професор Єжи Душинські та директор представництва ПАН у Києві Матеуш Бялас.

Президент НАН України академік Анатолій Загородній подякував польським партнерам за підтримку українських учених і наголосив: спільні дослідження сьогодні – це не лише про науку, а й про солідарність.

Серед переможців – науковці Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона | [E.O. Paton Electric Welding Institute - PWI](#) |, Інституту хімії високомолекулярних сполук | [Інститут хімії високомолекулярних сполук НАН України](#) |, Інституту молекулярної біології і генетики | [Інститут молекулярної біології і генетики](#), Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця та Інституту археології | [Інститут археології НАН України - Institute of Archaeology of the NASU](#) |.

Після нагородження лауреати поділилися результатами спільних українсько-польських досліджень і планами на майбутнє.

Щиро вітаємо лауреатів і дякуємо польським партнерам за підтримку української науки!

Більше інформації та фотозвіт з події

<https://www.nas.gov.ua/.../vidbulosya-nagorodzhennya...>

12.12.2025

Президент НАН України академік Анатолій Загородній зустрівся з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Корея в Україні паном Пак Кічангом.

Під час зустрічі йшлося про підтримку України, відбудову держави та розвиток українсько-корейської співпраці в науці й технологіях. В Україні високо цінують підтримку Республіки Корея та солідарність корейських наукових установ з українською наукою (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

<https://www.nas.gov.ua/.../prezident-nan-ukrani...>

29.12.2025

Стали відомі переможці конкурсу НАН України та Словацької академії наук

[\(Світ\).](#)

Оголошено результати спільного конкурсу Національної академії наук України та Словацької академії наук на 2026-2027 роки. Як повідомили у соцмережі [Національної академії наук України](#), переможцями стали три наукові проєкти у таких номінаціях:

«Фізико-технічні і математичні науки» – проєкт «Застосування сучасних інтегрованих геофізичних методів для дослідження літосфери в Закарпатському басейні та прилеглих тектонічних одиницях: наслідки для тектонічного сценарію», що реалізовуватиметься Інститутом геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України (керівник академік НАН України Віталій

Старостенко) спільно з Інститутом наук про землю САН (керівник проф. Мирослав Белік);

«Хімічні і біологічні науки» – проєкт «Розробка біотехнологічних підходів використання нових синтетичних регуляторів росту рослин для поліпшення мікроклонального розмноження в культурі *in vitro* та укорінення живців видів флори Словаччини та України, які є потенційними продуцентами біологічно активних речовин», що реалізовуватиметься Інститутом біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України, Національним ботанічним садом імені М.М. Гришка НАН України, Криворізьким ботанічним садом НАН України (керівник д.б.н. Вікторія Циганкова) спільно з Інститутом лісової екології САН (керівник д-р. Домініка Бошякова);

«Суспільні і гуманітарні науки» – проєкт «Системний аналіз ефективності реалізації проєктів та програм транскордонного співробітництва в контексті забезпечення сталого та інклюзивного розвитку територій українсько-словацького прикордоння», що реалізовуватиметься Державною установою «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України (керівник д.е.н. Христина Притула) спільно з Інститутом географії САН (керівник д-р Даніель Міхняк).

06.12.2025

Гість Бібліотеки – Надзвичайний і Повноважний Посол Латвійської Республіки Андрейс Пілдеговічс

4 грудня 2025 року Національну бібліотеку України імені В.І. Вернадського відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Латвійської Республіки в Україні **Андрейс Пілдеговічс** ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Це був його перший візит до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського країни від недавнього початку здійснення дипломатичної місії в нашій країні. Пан Андрейс Пілдеговічс добровільно обрав Україну як місце своєї роботи у цей непростий час. І візит мав подвійну мету – знайомство з діяльністю НБУВ та передача в дар Бібліотеці особливої книги авторства українського воїна, яку було видано в Латвії.

Гостя зустріли генеральний директор НБУВ, член-кореспондент Національної академії наук України [Любов Дубровіна](#), координаторка міжнародної діяльності НБУВ [Людмила Дем'янюк](#), т.в.о завідувача [відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків](#) [Леся Філімончук](#).

[Детальніше](#)

10.12.2025

Міжнародна коаліція обговорила підтримку українських дослідників та шляхи подолання впливу науковців

9 грудня 2025 року відбулася перша зустріч технічного рівня Міжнародної коаліції з підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні. Захід тривав онлайн у межах регулярного консультаційного механізму відповідно до Римської декларації про наміри щодо науки, досліджень та інновацій України. Основну увагу було зосереджено на підтримці українських дослідників, які продовжують працювати в Україні, а також на пошуку рішень для подолання впливу кадрів і розвитку так званої «циркуляції талантів» (brain circulation) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 16](#)

12.12.2025

Ukraine Coalition Meeting Explores Pressing Challenges and Sets Priorities

Всеєвропейська федерація академій наук взяла участь у першій зустрічі технічного рівня Міжнародної [коаліції з підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні](#), представивши погляди європейських академій та посиливши свою постійну підтримку українських дослідників та установ ([ALLEA](#)).

[Детальніше](#)

22.12.2025

Міжнародна коаліція з науки, досліджень та інновацій для України розширюється

Міжнародна коаліція з науки, досліджень та інновацій для України продовжує розширюватися, об'єднуючи дедалі більше країн і міжнародних партнерів навколо відновлення та розвитку української науково-інноваційної системи ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Коаліція була започаткована для посилення міжнародної підтримки України у сфері науки, досліджень та інновацій, а також для координації зусиль партнерів у межах довгострокових програм співпраці.

[Докладніше див. додаток 17](#)

22.12.2025

МОН посилює координацію участі України в програмі «Горизонт Європа»

19 грудня 2025 року в Києві відбувся круглий стіл щодо налагодження ефективної взаємодії мережі національних контактних пунктів, представників України до програмних комітетів «Горизонт Європа», Офісу Горизонт Європа в Україні, який виконує функції Координаційного центру програми та МОН. Захід об'єднав представників міністерства освіти і науки України, Національного фонду досліджень України, Представництва Європейського Союзу в Україні, мережі національних контактних пунктів (НКП), а також представників України в програмних комітетах ЄС ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 18](#)

01.12.2025

Україна представила оновлення наукової політики та домовилася про нові інструменти підтримки на зустрічі Східного партнерства в Берліні

26–28 листопада 2025 року представники Міністерства освіти і науки України взяли участь у 7-му засіданні неформальної Робочої групи з досліджень та інновацій у межах ініціативи ЄС «Східне партнерство» (СхП), що відбулося в Берліні, Федеративна Республіка Німеччина ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Захід організовано Генеральним директором Європейської комісії з досліджень та інновацій (DG RTD) та Федеральним міністерством досліджень, технологій і космосу Німеччини (BMRTS).

[Докладніше див. додаток 19](#)

12.12.2025

04 грудня 2025 року відбулося спільне засідання робочих (переговорних) груп з питань науки та досліджень і з питань освіти та культури щодо підготовки переговорних позицій України під час переговорів з Європейським Союзом щодо укладення Угоди про вступ України до ЄС

Рішенням робочих груп було схвалено проект Національної програми адаптації законодавства України до права ЄС (NPAА) за переговорними розділами 25 «Наука та дослідження» та 26 «Освіта та культура» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Читати за [посиланням](#).

Старт конкурсів MSCA Staff Exchanges та MSCA COFUND – нові можливості для українських учасників

16 грудня 2025 року Європейська комісія офіційно оголосила про відкриття чергових конкурсів у межах програмного компонента «Дії Марії Склодовської-Кюрі» (MSCA) – Staff Exchanges (SE) та Co-funding of Programmes (COFUND) ([Офіс Горизонт Європа в Україні](https://horizon-europe.org.ua/uk/home/)).

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

Конкурс **MSCA Staff Exchanges** – це реальна можливість для українських науковців (всіх кар'єрних рівнів), фахівців (технічні працівники, адміністративний персонал) та організацій стати частиною міжнародної спільноти у сфері досліджень та інновацій.

[Докладніше див. додаток 20](#)

728 млн євро отримають 349 дослідників Європи: визначені переможці конкурсу ERC Consolidator Grants 2025

До уваги науковців, дослідників та інноваторів, учасників конкурсів ERC! ([Офіс Горизонт Європа в Україні](https://horizon-europe.org.ua/uk/home/)).

Європейська дослідницька рада (ERC) уже [відібрала 349 дослідників із середнім стажем](#), що перебувають на екваторі своєї кар'єри, для отримання цьогогорічних консолідаційних грантів (Consolidator Grants). Загальна сума фінансування складає 728 мільйонів євро.

Завдяки грантовій підтримці Програми «Горизонт Європа» це фінансування сприятиме розвитку передових досліджень в університетах і дослідницьких центрах у 25 країнах-членах ЄС та асоційованих країнах.

Звертаємо увагу, що Європейська комісія оприлюднила 5 прикладів проєктів із різних країн, що отримали фінансування, для більш детального ознайомлення і розуміння їх концепції. Переглянути ці приклади можна [тут](#).

Крім того, за посиланням розміщено [повний список відібраних проєктів](#), які виграли гранти. Так, були відібрані дослідники за такими сферами:

- фізичні та інженерні науки ([Physical Sciences and Engineering](#))
- природничі науки ([Life Sciences](#))
- соціальні та гуманітарні науки ([Social Sciences and Humanities](#)).

Серед інших результатів конкурсу ERC Consolidator Grants 2025 – [статистика](#) всіх поданих і відібраних для отримання фінансування заявок за сферами діяльності, країнами, гендерним поділом учасників та інші дані. Зауважимо, що рівень успішності приблизно складає 11,2% від загальної кількості поданих проєктних пропозицій.

19.12.2025

Спільний конкурс LUKE: Попереднє оголошення

Ми раді попередньо анонсувати спільний конкурс LUKE, запуск якого заплановано орієнтовно на 30 січня 2026 року. Цей конкурс підтримуватиме фундаментальні та/або прикладні дослідження, розробки та інновації, що сприятимуть міжнародному науковому співробітництву ([Національний фонд досліджень України](#)).

Конкурс має на меті створити партнерства в галузі досліджень та інновацій, основним учасником яких буде Україна. Він спільно реалізується 15 фінансуючими сторонами, які активно залучені до проєкту LUKE, що забезпечує залученість понад десяти країн.

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 21](#)

17.12.2025

Науковці можуть отримати дослідницькі стипендії імені Лесі Українки: дедлайн подачі заявок 16 січня

Стипендія до 3300 євро та можливість працювати над своїм дослідженням у сфері гуманітарних або соціальних наук, повідомили у [House of Europe \(Світ\)](#).

У вас буде три місяці у період з вересня 2026 року по червень 2027 року, щоб створити матеріал, який осмислює глобальні питання культури, суспільства або політики крізь призму українського минулого й сьогодення.

Організатори подбають про зручний робочий простір в стінах Інституту гуманітарних досліджень Відня та доступ до усіх ресурсів інституту.

Ця стипендія для науковців, які:

- лише здобувають або вже отримали PhD у сфері гуманітарних або соціальних наук після 2022 року;
- хочуть втілити дослідницький проєкт про глобальні теми культури, суспільства або політики через український досвід.
- Перевагу отримають кандидати, які перебувають в Україні.
- Проєкти, що працюють з темами фемінізму, літературної історії, антиімперіалізму, тілесності, хвороби та інвалідності отримають перевагу.
- На жаль, організатори не зможуть пояснити, чому не обрали вашу заявку.

Збір заявок до 16 січня 2026 о 23:59 за київським часом.

Дізнайтеся більше тут: <https://bit.ly/48Ffa7u>

Стипендією опікується Інститут гуманітарних досліджень Відня. Це одна з тисяч можливостей ЄС для України.

31.12.2025

Попереднє оголошення спільного конкурсу RCN-НФДУ: Конкурс спільних дослідницьких проєктів з ментального здоров'я в Україні під час війни та в післявоєнний період

На початку 2026 року [Дослідницька рада Норвегії \(RCN\)](#) та Національний фонд досліджень України (НФДУ) планують оголосити конкурс спільних дослідницьких проєктів ([Національний фонд досліджень України](#)).

Мета конкурсу – фінансування спільних українсько-норвезьких проєктів, спрямованих на покращення психічного здоров'я українців, які переживають психологічний стрес через триваючу війну. Фінансовані проєкти розроблятимуть та оцінюватимуть практичні, науково обґрунтовані рішення, адаптовані до умов та потреб українського суспільства.

[Детальніше](#)

22.12.2025

Міжнародна наукова співпраця: NCBR запрошує українські установи до участі в INNOGLOBO

Національний центр досліджень і розвитку (NCBR) Республіки Польща інформує про початок 5-го конкурсу програми INNOGLOBO, який стартував 1 грудня 2025 року. Програма є чудовою можливістю для посилення наукового співробітництва між Польщею та Україною (Національний фонд досліджень України).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 22](#)

30.12.2025

Вісник № 16: «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ: від навігації до перемог

Найсміливіші українські вчені та інноватори подавали заявки і перемогали в конкурсах рамкових програм ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» та «Горизонт Європа» задовго до повномасштабного вторгнення. Це був чудовий, але непростий досвід, науковці зізнавалися, що губляться в умовах конкурсів, і що окремих інформаційних заходів для створення якісної заявки недостатньо (Національний фонд досліджень України).

Для того, щоб у конкурсах Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» взяли участь якомога більше українських вчених та інноваторів, потрібна була системна інформаційно-консультаційна підтримка: від навігації в Програмі і написання заявок, до адміністрування проєктів-переможців.

З жовтня 2023 року цю підтримку надає «Офіс Горизонт Європа в Україні», який працює на базі Національного фонду досліджень України. Діяльність Офісу повністю фінансується Європейською комісією, що є унікальним випадком та підтверджує високий рівень довіри з боку Європейської комісії до інституційної спроможності України, зокрема Національного фонду досліджень України, у сфері досліджень та інновацій. Які результати роботи Офісу за два роки? Які запити від наукової спільноти отримує Офіс? Які плани має на найближче майбутнє?

Ці та інші запитання ми поставили фахівцям «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ: начальнику відділу Ігорю ТАРАНОВУ, заступниці начальника відділу Наталії ДІДЕНКО, головним спеціалістам Надії НАУМОВІЙ, Олександрові МОІСЕЄВУ, Максиму КОЛІСНИКУ, Юлії КОШИК.

Також ми попросили заступницю Генерального директора Єврокомісії з питань досліджень та інновацій Сігне РАТСО висловити свою думку про роботу Офісу.

Шукайте інтерв'ю у новому випуску Вісника НФДУ

Випуск № 16

грудень 2025 р.

[Завантажити \(pdf\)](#)

[Читати на сайті](#)

08.12.2025

Волик А.

Як зробити міждисциплінарність реальністю?

Досвід наукового марафону КНУ імені Тараса Шевченка для підготовки команд дослідників «Горизонт Європа» [\(Світ\)](#).

Сучасна наука – це про складні виклики, які не мають простих відповідей. Вони потребують глибоких рішень і досліджень на стику галузей. До того ж стрімкий розвиток технологій – від штучного інтелекту до біоінженерії — вимагає комплексного підходу до досліджень. Усе це робить міждисциплінарність не просто бажаною, а необхідною для розвитку науки й технологій. Тож не дивно, що програма «Горизонт Європа» – флагманський інструмент Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій – ставить міждисциплінарність однією з вимог отримання грантів на дослідження.

[Докладніше див. додаток 23](#)

31.12.2025

Мала академія наук та міжнародна співпраця: підсумки року

У 2025 році МАН налагоджувала зв'язки з міжнародними колегами, підтримувала партнерства і долучалася до наукових активностей у різних країнах ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 24](#)

17.12.2025

Візит керівника Центру науки «Коперник» Роберта Фірмагофера у Київ: як це було

9–11 грудня 2025 року на запрошення президента МАН Станіслава Довгого Київ відвідав Роберт Фірмагофер – співзасновник і генеральний директор Центру науки «Коперник» (м. Варшава), організатор «Наукового пікніка», багаторічний друг та партнер Малої академії наук України ([Мала академія наук України](#)).

Цей візит був спрямований на поглиблення співпраці між Малою академією наук України та Центром науки «Коперник» – одним із найбільших у Європі.

[Детальніше](#)

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

22.12.2025

Результати здивували вчених: які зміни стаються в мозку після COVID-19

Навіть після повного одужання від COVID-19 у мозку людини можуть зберігатися довготривалі зміни. До такого висновку дійшли дослідники з Університету Гріффіта в Австралії, які за допомогою сучасних методів магнітно-резонансної томографії виявили помітні неврологічні відмінності у людей, що перехворіли на коронавірус ([Економічні новини](#)).

[Докладніше див. додаток 25](#)

15.12.2025

Дослідження: Люди, вакциновані проти COVID-19, мають нижчий ризик смерті

Нове французьке дослідження показало, що люди, які отримали принаймні одну дозу мРНК-вакцини проти COVID-19, мають нижчий ризик смерті від усіх причин порівняно з невакцинованими особами ([Indeksonline](#)).

Результати дослідження показують, що ці вакцини не лише не збільшують довгострокові ризики, а й пов'язані зі зниженням смертності протягом чотирирічного періоду, починаючи з піку вакцинації у 2021 році.

[Детальніше](#)

07.12.2025

Люди, які перенесли COVID-19, можуть мати ушкодження зору. Лікарі радять звернутися до офтальмолога

Люди, які переохворіли на **COVID-19**, можуть зіткнутися з проблемами із зором навіть через місяці чи роки після хвороби. До такого висновку дійшли вчені зі США, виявивши можливий зв'язок між коронавірусом та ушкодженням зорових нервів ([Czechia-online](#)).

Дослідження, опубліковане у 2024 році на науковому порталі PLOS, проводила команда з американського штату Міссурі. Вчені встановили, що вірус здатний проникати в очі та викликати запалення.

[Детальніше](#)

22.12.2025

Позняковська Д.

Змінив лише одну молекулу. Штучний інтелект допоміг зупинити вірус

Вчені з Університету штату Вашингтон знайшли спосіб зупиняти деякі віруси ще до того, як вони потрапляють у клітини й починають інфекцію. Для цього вони вплинули лише на одну ключову молекулярну взаємодію, без якої вірус не може проникнути всередину клітини ([nv.ua](#)).

Дослідження опублікували в науковому журналі [Nanoscale](#).

[Детальніше](#)

29.12.2025

6 продуктів і напоїв, які можуть природно пришвидшити відновлення після COVID

Відновлення після COVID-19 – це процес, який часто затягується на тижні, а іноді й на місяці, залишаючи після себе відчуття повної виснаженості. Центри з контролю та профілактики захворювань (CDC) підтверджують: постковідний синдром є реальною проблемою. Хоча

відпочинок є фундаментом для покращення самопочуття, правильне харчування відіграє роль палива, яке прискорює “ремонтні роботи” у вашому організмі, відновлюючи тканини, м’язи та зміцнюючи імунітет (Newsyou.info).

Експерти наголошують: зосередження на поживних продуктах, багатих на вітаміни С і D, білок, цільні злаки та електроліти, може стати вашим головним союзником на шляху до одужання.

[Детальніше](#)

27.12.2025

Горчинська О.

Про сезонні захворювання, вакцини від грипу та сьогоднішнє ставлення українців до щеплень, – інтерв’ю з дитячим інфекціоністом

Як створюються вакцини від грипу, чи правда, що пандемія коронавірусу у світі триває досі, та як ставляться українці й українки до щеплень сьогодні. Про це репортерка NV Олександра Горчинська поговорила з Федором Лапієм (nv.ua).

[Детальніше](#)

Новини наукового розвитку

08.12.2025

Шулікін Д.

Що вивело українську школу системної аналітики у світову наукову еліту

Результати досліджень, що поєднують фундаментальну математику та сучасні технології штучного інтелекту і мають практичні застосування у молекулярному моделюванні білків у клітинному середовищі з атомною роздільною здатністю та стратегічному оборонному аналізі – на засіданні президії НАН України представив директор ННК “Інститут прикладного системного аналізу” КПІ ім. Ігоря Сікорського, член-кореспондент НАН України Павло Касьянов ([Світ](#)).

Він розповів про те, що у фундаментальному блоці доведено теореми існування, неперервності та оптимальності стратегій для процесів зі слабконеперервними перехідними ймовірностями, необмеженими функціями вартості та некомпактними множинами рішень; обґрунтовано збіжність алгоритмів пошуку оптимальних стратегій і неперервність функцій цін та множин оптимальних рішень у стохастичних ігрових моделях. Практична актуальність цих результатів охоплює промисловість, оборону, бізнес, медицину й науку.

[Докладніше див. додаток 26](#)

17.12.2025

«ЗРОБИТИ НЕВИДИМЕ ВИДИМИМ»: ХАРКІВСЬКІ НАУКОВЦІ СТВОРЮЮТЬ РОЗРОБКИ ДЛЯ АДРОННОГО КОЛАЙДЕРА

Науковці Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України в Харкові разом з іноземними колегами проводять дослідження для Великого адронного колайдера ([Радіо «Накипіло»](#)).

Робота триває навіть під час повномасштабної війни. Проєкт «Горизонт», розпочатий у перші дні вторгнення, добігає кінця, а науковці вже працюють над розробками для наступного покоління колайдера, [розповідь](#) в етері Радіо «Накипіло» директор Інституту сцинтиляційних матеріалів та академік НАН України Борис Гриньов.

[Детальніше](#)

09.12.2025

Скуратівська Я.

Війна калічить наші землі... Як зберегти свій ґрунт і свою науку

Ситуація, що склалася з дослідженням такого явища, як український ґрунт, а саме міфологізоване поняття «чорнозему», змушує дослідників ставити під питання родючість українських ґрунтів у принципі. Бо перше і найважливіше питання – знайти відповідну точку досліджень ([ukrinform.ua](#)).

Як зазначає Наталія Заіменко, директорка Національного ботанічного саду ім. Гришка НАН України, докторка наук та дослідниця ґрунтів, з 1961 року в Україні не було обстеження агрофізичних характеристик українського ґрунту взагалі. Та й тоді, у 1961-му, досліджували лише окремі параметри: в основному азот, фосфор, калій, у кращому випадку – кальцій, магній...

[Докладніше див. додаток 27](#)

25.12.2025

Українські астрономи відкрили нові унікальні галактики

Група українських науковців відкрила нові галактики з полярними кільцями ([Світ](#)).

Як [розповіла](#) пресслужба НАНУ, [результат цих досліджень опублікував міжнародний фаховий рецензований журнал “Astronomy & Astrophysics”](#).

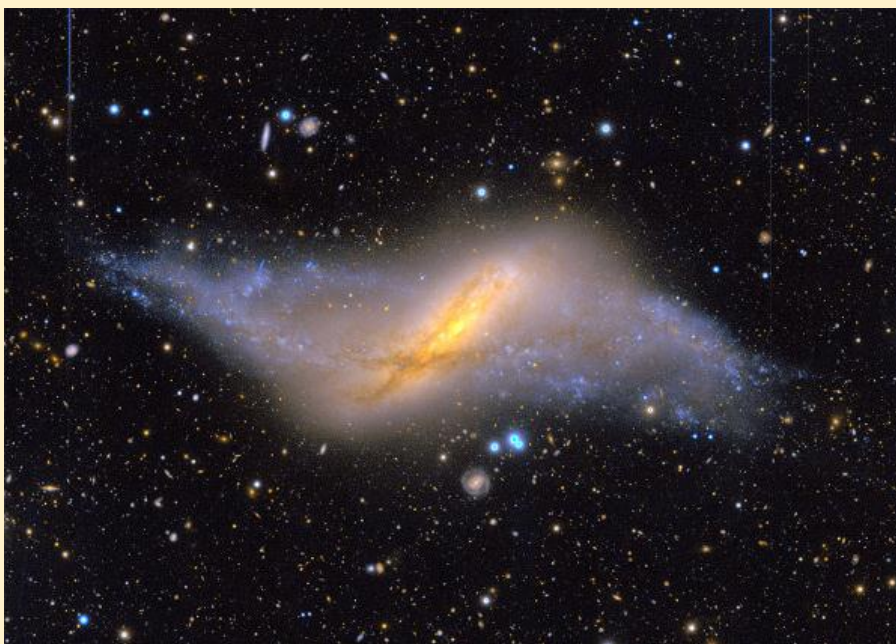

Фото: На ілюстрації зображено чи не найпопулярнішу в мережі серед галактик із полярним кільцем – NGC 660 (фото з телескопа «Субару»).

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

[Докладніше див. додаток 28](#)

11.12.2025

Журналісти «РБК-Україна» побували в Головній астрономічній обсерваторії НАН України, що у Києві, та дізналися про:

- ✓ історію заснування цієї унікальної установи,
- ✓ головні напрями наукових досліджень астрономів,
- ✓ незвичайні відкриття та розробки науковців,
- ✓ експозицію музею, що працює на території ГАО,
- ✓ про те, як потрапити на екскурсію в обсерваторію та що цікавого можна побачити.

Екскурсію гостям провів завідувач лабораторії методично-інформаційного забезпечення астрономічної освіти та науки кандидат педагогічних наук Михайло Лашко ([Головна астрономічна обсерваторія НАН України](#)).

Докладно у повній версії публікації:

["Наші космічні розробки є на Марсі". Що приховує Головна обсерваторія у лісі біля Пирогова](#)

15.12.2025

Криголам «Ноосфера» вперше перетнув Полярне коло для проведення міжнародних досліджень

Український науково-дослідницький криголам «Ноосфера» вперше працює за Південним полярним колом, де забезпечує проведення міжнародних океанографічних і геологічних досліджень (ukrinform.ua).

Як передає Укрінформ, про це Національний антарктичний науковий центр повідомляє у [Фейсбуці](#).

Джерело: <https://www.facebook.com/AntarcticCenter>

[Докладніше див. додаток 29](#)

05.12.2025

**Офіційно! Методика Rating Group схвалена, масив затверджений
Методологічним комітетом ISSP**

Rating Group й Інститут соціології НАН України офіційно запускають ISSP Ukraine! ([Rating Group](#)).

У 2025 Україна стала 45-ю країною-учасницею ISSP (International Social Survey Programme). Це одна з найстарших і найбільших соціологічних програм у світі. Rating Group й Інститут соціології НАН України є офіційними представниками України в ISSP. Фінансування, збір й аналіз даних здійснює Rating Group, а науковий супровід – ІС НАН. Також вперше для українських дослідників відкрито спеціальний сайт: [ISSP Ukraine](#).

[Детальніше](#)

11.12.2025

У KAI відкрито KAI Huawei Excellence Center

У Державному університеті «Київський авіаційний інститут» – запрацював високотехнологічний освітньо-дослідницький центр, створений спільно з Huawei та за підтримки Фонду освітніх ініціатив ([Світ](#)).

Це – перший проєкт у рамках нової екосистеми KAI LABS, яка поєднує інженерну освіту, інновації та прямий доступ студентів до сучасної інфраструктури, розповіли у [Державному університеті “Київський авіаційний інститут” – KAI](#).

[Детальніше](#)

18.12.2025

У НаУКМА розпочав роботу новий науковий центр – «Київська лабораторія з питань енергетики та клімату (KECLab)»,

У [Національному університеті “Києво-Могилянська академія”](#) розповіли, що центр створений у партнерстві з Берлінським центром матеріалів та енергетики імені Гельмгольца на базі проєкту [Green Deal Ukraine](#) ([Світ](#)).

Співпраця передбачає спільні дослідження у сферах енергетики та клімату, зокрема розробку рішень щодо енергетичних та кліматичних аспектів євроінтеграції України, а також поглиблення міжнародної наукової співпраці та обміну досвідом.

[Детальніше](#)

09.12.2025

У Харкові відкрили новий навчально-інноваційний випробувальний центр ХНУМГ імені Бекетова

Центр покликаний посилити науково-дослідну роботу університету, залучити до інноваційних проєктів більше студентів і науковців, а також допомогти в розв’язанні прикладних завдань на стику будівництва, інженерії міської інфраструктури, транспорту, енергозбереження та відновлення міста після руйнувань ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 30](#)

22.12.2025

Science in 2026 – наукові події, за якими варто спостерігати

Міжнародний науковий журнал *Nature* опублікував огляд ключових подій і тенденцій, які можуть суттєво вплинути на розвиток науки у 2026 році. Серед прогнозів – новий етап у застосуванні штучного інтелекту в наукових дослідженнях, важливі космічні місії, великі проєкти з вивчення Землі та

океанів, а також зміни в медицині й дослідницькій інфраструктурі ([O:NAUKA](#)).

Джерело: <https://nauka.gov.ua/> (скріншот)

[Докладніше див. додаток 31](#)

18.12.2025

ОЦІНКА ЗДАТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВИКОНУВАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

На сайті OpenAI опублікована інформація «Оцінка здатності штучного інтелекту виконувати науково-дослідні завдання» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній представлено новий бенчмарк FrontierScience, який оцінює можливості штучного інтелекту для проведення наукових міркувань експертного рівня у фізиці, хімії та біології.

[Докладніше див. додаток 32](#)

10.12.2025

Наріжна В.

ЯК ЛЮДИ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: PERPLEXITY ОПУБЛІКУВАЛА МАСШТАБНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перше масштабне дослідження використання агентів штучного інтелекту показало, що більшість користувачів застосовують їх для підвищення продуктивності та навчання. Дані зібрано на основі роботи браузера з III Comet, запущеного Perplexity AI влітку 2025 року. Дослідники

також виявили, що активними користувачами є переважно фахівці цифрових і наукових галузей, передає [EuroNews \(ZN.UA\)](#).

[Докладніше див. додаток 33](#)

12.12.2025

Рабченюк М.

У США СТВОРИЛИ БІОНІЧНУ РУКУ З ШІ, ЯКА СТИСКАЄ ПРЕДМЕТИ З ЛЮДСЬКОЮ ТОЧНІСТЮ

Інженери Університету штату Юта розробили [біонічну руку](#) з елементами штучного інтелекту, яка точніше захоплює предмети. Для цього вони оснастили комерційний протез датчиками тиску та наближення, а також навчили нейронну мережу відтворювати природні рухи руки ([ukrinform.ua](#)).

Дослідники модифікували готову роботизовану руку, додавши спеціальні кінчики пальців, які відчують дотик і можуть фіксувати навіть дуже легкий контакт – наприклад, падіння ватної кульки.

Система автоматично підлаштовує положення кожного пальця окремо, але водночас координує їх між собою. У результаті протез може самостійно формувати стабільний і точний хват під різні предмети.

[Детальніше](#)

25.12.2025

Наріжна В.

ПРОРИВ У ЛІКУВАННІ РАКУ: ВЧЕНІ ЗНАЙШЛИ СПОСІБ ЗМУСИТИ ПУХЛИНИ САМОЗНИЩУВАТИСЯ

Дослідники повідомили про новий підхід до лікування раку з використанням надмалих металевих частинок. Технологія дозволяє вибірково впливати на ракові клітини, не пошкоджуючи здорові тканини. Наразі результати отримані лише в лабораторних умовах, повідомляє [The Independent \(ZN.UA\)](#).

Команда з Університету Мельбурна заявляє, що розробила мініатюрні металеві частинки – так звані “наноточки” (nanodots). За словами науковців, вони здатні виявляти та знищувати ракові клітини, відкриваючи перспективи для цільової терапії.

Наноточки виготовлені з оксиду молібдену – сполуки металу, який широко застосовують в електроніці та промисловості. Незначні зміни в його хімічній структурі змушують частинки вивільняти активні молекули кисню, що пошкоджують клітинні компоненти.

[Детальніше](#)

05.12.2025

Вауліна Ф.

УЧЕНІ НАВЧИЛИСЯ «ПЕРЕЗАРЯДЖАТИ» СТАРІЮЧІ КЛІТИНИ

Учені заявили про те, що старіючі клітини людини можна «перезарядити», замінивши їхні крихітні «батарейки» – мітохондрії. І це відкриття може відкрити нові можливості в лікуванні різних захворювань, повідомляє [Science Alert](#) ([ZN.UA](#)).

З віком кількість мітохондрій у клітинах знижується, їхня робота сповільнюється і вони зношуються. Як тільки вони починають працювати на межі можливостей, вони можуть сприяти розвитку захворювань у різних органах, від серця до мозку.

Під час нового дослідження вчені з Техаського університету A&M використали спеціальні частинки у формі квітки, так звані наноквіти, для видалення шкідливих молекул кисню, активуючи гени, що збільшують кількість мітохондрій у стовбурових клітинах людини.

[Детальніше](#)

19.12.2025

Рабченко М.

МОХ ІЗ МІКРОБАМИ ОЧИЩАЄ ВОДУ ВІД ТОКСИЧНИХ МЕТАЛІВ БЕЗ ЕНЕРГІЇ ТА ХІМІЇ

Фінські дослідники знайшли спосіб використовувати [звичайний мох](#) для очищення води від токсичних металів без використання енергії чи хімічних реагентів. Дослідження опубліковане у журналі iMetaOmics ([ukrinform.ua](#)).

Команда Університету Оулу виявила, що мох *Warnstorfia fluitans*, який росте у кислих і металовмісних водах, разом із мікробами, що живуть всередині його тканин, може поглинати й перетворювати небезпечні метали на безпечні тверді частинки. Мох діє як губка: він зв'язує метали та перетворює їх у менш шкідливу форму. Внутрішні мікроби змінюють умови всередині тканин моху, що допомагає металам випадати у твердий осад. Процес працює з такими металами, як залізо, кадмій, мідь, цинк, нікель та арсен. Ці речовини довгий час залишаються небезпечними для води та екосистем.

Традиційні методи очищення води часто неефективні у віддалених або холодних регіонах, старих кар'єрах та лісових канавах, де металеві забруднення потрапляють у потоки. Мох із мікробами може стати стійкою альтернативою в таких місцях.

Наступні випробування планують провести у залізовмісних лісових канавах поблизу озера Яаліярві на півночі Фінляндії. Дослідники підкреслюють, що мох не варто вважати просто сміттям у канаві — він може активно очищати воду.

20.12.2025

Наріжна В.

КВАНТОВИЙ КОМП'ЮТЕР ВПЕРШЕ НАВЧИЛИ САМОВІДНОВЛЮВАТИСЯ ПІД ЧАС ОБЧИСЛЕНЬ

Вчені американської компанії Atom Computing створили квантовий комп'ютер, здатний самостійно відновлюватися під час роботи. Система може замінювати втрачені атоми-кубіти без переривання обчислень, пише [Phys \(ZN.UA\)](#).

Квантові комп'ютери, як і класичні, можуть виходити з ладу під час роботи. В установках на основі нейтральних атомів інколи зникають окремі частинки, що призводить до зупинки всього обчислювального процесу.

У таких системах окремі атоми виконують роль кубітів — базових одиниць квантової пам'яті. Вони утримуються лазерними променями, відомими як оптичні пінцети, але ця технологія не гарантує повної стабільності.

У дослідженні, [опублікованому](#) в журналі Physical Review X, науковці запропонували нову архітектуру, розподіливши атоми не в одному масиві, а в п'яти окремих зонах. Це дозволяє локалізувати втрату атома без впливу на всю систему.

[Детальніше](#)

26.12.2025

Наріжна В.

СКЛАДНІШИМИ: ФІЗИКИ ЗАЗИРНУЛИ ВСЕРЕДИНУ З БЕЗПРЕЦЕДЕНТНОЮ ТОЧНІСТЮ

Фізики з Брукгейвенської національної лабораторії в штаті Нью-Йорк вперше детально дослідили верхівки хмар з надвисокою роздільною здатністю. Новий тип лідара дозволив побачити суттєві відмінності між фізикою верхніх і внутрішніх шарів хмар. Результати можуть змінити уявлення про те, як хмари впливають на клімат і формування опадів, пише [Gizmodo \(ZN.UA\)](#).

Дослідники розробили лазерний лідар дистанційного зондування, здатний фіксувати структури хмар з просторовою роздільною здатністю близько 1 сантиметра. Це у 100–1000 разів перевищує можливості традиційних інструментів спостереження.

У дослідженні, [опублікованому](#) в Proceedings of the National Academy of Sciences, новий лідар поєднали з камерними експериментами. Такий підхід уперше дозволив експериментально розрізнити структури води у верхівках хмар і в їхніх внутрішніх шарах.

[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

08.12.2025

НАУКОВА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ФОКУСІ НАУКОВОГО ОБГОВОРЕННЯ

8 грудня 2025 року відбувся один із ключових науково-правових заходів року – Всеукраїнська науково-практична конференція «Наукова концепція розвитку законодавства України як основний документ юридичного прогнозування», організована Інститутом правотворчості та науково-правових експертиз НАН України спільно з Науково-консультативною радою при Голові Верховної Ради України та Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. У роботі конференції взяли участь представники органів державної влади та управління, судових інституцій, наукових установ і закладів вищої освіти, а також представники громадськості ([Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України](#)).

Захід модерував директор Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, член-кореспондент НАПрН України **Олексій КОТ**.

Конференцію відкрив президент Національної академії наук України, академік НАН України **Анатолій ЗАГОРОДНІЙ**, привітавши учасників та підкресливши важливість заходу для розвитку сучасної правотворчості.

Джерело: <https://lawmaking.academy/>

[Докладніше див. додаток 34](#)

17.12.2025

Людський капітал у повоєнному відродженні України

«Освіта, наука, інновації: людський капітал у повоєнному відродженні України» – так називався Міжнародний форум, організаторами якого виступили Українська Рада Миру, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Національна академія наук України, Національна академія педагогічних наук України, Мала академія наук України, КНУ імені Тараса Шевченка, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, УСПП, Українська асоціація зовнішньої політики України та Український Альянс [\(Світ\)](#).

Мета, яку поставив перед собою форум – сприяти формуванню узгодженої стратегії розвитку науки, освіти та інновацій як фундаментальних чинників забезпечення сталого миру, модернізації держави та підвищення її глобальної конкурентоспроможності.

[Детальніше](#)

Читайте також:

[Людський капітал – головний стратегічний ресурс України](#)

[Розбудова спільного майбутнього](#)

07.12.2025

Клименко О.

100-річчя Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Під такою назвою 5 грудня 2025 року у змішаному форматі онлайнової та офлайн-зустрічі на платформі Zoom та у залі засідань Вченої ради Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського відбулися **Одинадцяті бібліотекознавчі студії** [\(Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського\)](#).

Інформаційну підтримку Одинадцятих бібліотечних студій надали періодичні видання «Бібліотечний вісник», «Бібліотечна планета» та «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» й «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук».

Метою науково-комунікативного заходу є об'єднання зусиль науковців і практиків щодо порушення проблемних питань історії, досягнень і перспектив розвитку Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та актуальних напрямів функціонування бібліотечно-інформаційної сфери України в умовах цифровізації комунікацій та впровадження штучного інтелекту в бібліотечну практику.

[Докладніше див. додаток 35](#)

15.12.2025

Інститут соціології НАНУ провів Читання пам'яті Наталії Паніної та конкурс на кращого соціолога року

Складний, але плідний в науковому відношенні 2025 рік завершився Форумом вітчизняних соціологів, який отримав позитивний відгук наукової громадськості. Йдеться про традиційні щорічні, уже XIX за рахунком, Читання пам'яті видатної української соціологині Наталії Паніної на тему «Метаморфози соціальної структури і соціальної мобільності під час війни», та XIV конкурс «Кращий молодий соціолог року», які організовуються протягом усіх цих років Інститутом соціології Національної академії наук України. Про це розповіли в [Інституті Соціології НАНУ \(Світ\)](#).

[Докладніше див. додаток 36](#)

12.12.2025

До 100-річчя заснування Інституту педагогіки НАПН України пройшла конференція

9–10 грудня 2025 року в Національній академії педагогічних наук України відбулася V Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі», до 100-річчя заснування Інституту педагогіки НАПН України ([Світ](#)).

Організатором заходу виступив [Інститут педагогіки НАПН України](#) за сприяння віцепрезидента НАПН України, директора Інституту педагогіки Олега Михайловича Топузова. До організації долучилися відділ дидактики та відділ міжнародних зв'язків і наукової співпраці (модератори Олександр Володимирович Малихін, Наталія Олександрівна Арістова, Роман Анатолійович Попов). Партнерами та учасниками заходу були провідні освітні й наукові установи України, Польщі, Латвії, Молдови, Румунії, Азербайджану, Грузії та Чехії.

Метою конференції стало представлення, обговорення та апробація результатів сучасних наукових досліджень у галузі дидактики в Україні та світі.

[Детальніше](#)

15.12.2025

Фінал конкурсу Neuro Impact Challenge: МОН посилює державно-приватне партнерство в R&D

12 грудня 2025 року відбулося нагородження переможців фіналу **Neuro Impact Challenge** – ініціативи, спрямованої на розвиток державно-приватного партнерства та налагодження системної взаємодії між наукою, бізнесом й інноваційною екосистемою ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Neuro Impact Challenge реалізовано спільно **Міністерством освіти і науки України**, компанією **«Юрія-Фарм»** та **Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій**. Метою ініціативи стало залучення наукової спільноти до подолання реальних ринкових і галузевих викликів у сфері неврологічних захворювань.

Подія стала платформою, що об'єднала науковців, лікарів, студентів, стартап-команди та ІТ-спеціалістів з усієї країни для пошуку проривних медичних і біотехнологічних рішень за запитом бізнесу.

[Детальніше](#)

05.12.2025

Представники НФДУ взяли участь у Всеукраїнському тренінгу для менеджерів і адміністраторів науки

4-5 грудня 2025 року в Києві відбувся захід «Всеукраїнський тренінг для менеджерів і адміністраторів науки» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Організаторами заходу виступили Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Професійна мережа менеджерів науки і вищої освіти України PNRM Ukraine, за підтримки Ради проректорів з наукової роботи МОН України, Німецько-Українського академічного товариства за підтримки Національного фонду досліджень України.

Подія зібрала представників провідних університетів, наукових установ та організацій з усієї країни, об'єднавши фахівців, які відіграють ключову роль у розвитку сучасних закладів вищої освіти та науково-інноваційної екосистеми України.

[Докладніше див. додаток 37](#)

17.12.2025

Сучасні виклики етнополітики України: підсумки науково-практичної конференції

ДЕСС провела науково-практичну конференцію присвячену сучасним викликам у сфері етнополітики та суспільної єдності. Захід зібрав представників органів державної влади, парламентарів, науковців і міжнародних експертів для фахової розмови про питання, які набувають особливої ваги для України в умовах повномасштабної війни та на тлі європейської інтеграції ([Державна служба України з етнополітики та свободи совісті](#)).

Відкриваючи конференцію, голова ДЕСС Віктор Єленський окреслив ключові напрями дискусії. У центрі уваги учасників – стан етноконфесійних відносин у країні, практичні аспекти реалізації чинного законодавства, а

також створення умов для гармонійного співіснування різних спільнот у багатонаціональному українському суспільстві.

[Детальніше](#)

08.12.2025

Матчмейкінг-захід «Наука + бізнес» об'єднав дослідників і представників бізнесу у Львові

Матчмейкінг-захід «Формула успіху: наука + бізнес» успішно зібрав понад 40 українських дослідників та представників бізнесу з метою сприяння співпраці між наукою та й підприємництвом і стимулювання реалізації інноваційно орієнтованих проєктів. Цей захід також став підготовчим етапом до оголошення багатостороннього спільного конкурсу LUKE та майбутнього міжнародного матчмейкінг-заходу ([Національний фонд досліджень України](#)).

Дослідники мали можливість представити свої напрацювання, вивчити можливості співпраці та налагодити зв'язки з потенційними партнерами. Захід слугував практичним майданчиком для налагодження співпраці між представниками науки та бізнесу. Учасники матчмейкінг-заходу відзначили, що безпосередній контакт представників науки, бізнесу та технологічних команд відкрив реальні можливості для створення нових партнерств.

Команди знайшли потенційних партнерів, зокрема у сферах реабілітації, когнітивної лінгвістики, цифрових платформ для створення консорціумів та екопроєктів. Учасники також отримали доступ до інструментів для пошуку міжнародних програм. Захід продемонстрував появу практичних рішень – від медичних інновацій до розумних аграрних технологій – і відкрив шлях до європейського фінансування та масштабування українських проєктів.

[Детальніше](#)

06.12.2025

Відбулися Загальні звітні збори Наукового товариства імені Шевченка

6 грудня 2025 року у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбулися Загальні звітні збори Наукового товариства імені Шевченка. Програма складалася з двох засідань, під час яких учасники події виголосили наукові доповіді та представили звіти про діяльність НТШ за рік ([Львівський національний університет імені Івана Франка](#)).

Під час заходу звучали доповіді директора Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України Сергія Комісаренка, який широко окреслив питання біобезпеки держави в умовах війни, та директора відділення фізико-хімії горючих копалин Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України Андрія Киці, який торкнувся теми тягlosti

поколінь у спільноті НТШ на прикладі постатей Володимира і Романа Кучерів. Після виступів відбулося обговорення доповідей та наукове спілкування.

[Детальніше](#)

04.12.2025

У Львівському університеті презентували новинки франкознавчої бібліографістики

2 грудня 2025 року в Інституті франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка в циклі зустрічей «Книжкова Франкіана» відбулася презентація двох фундаментальних праць «Франкознавство (1988–2005): бібліографічний покажчик видань творів Івана Франка та критичної літератури про нього» і «Франкознавство (2006): бібліографічний покажчик видань творів Івана Франка та критичної літератури про нього» ([Світ](#)).

Про це повідомили у [Львівському національному університеті імені Івана Франка](#).

Новинки франкознавчої бібліографістики видані у Львові, в Інституті Івана Франка у 2025 році. Над збором матеріалу для першого покажчика працювали упорядники – старша наукова співробітниця відділу франкознавства Інституту Івана Франка НАН України Олена Луцишин та відомий бібліограф-літературознавець Мирослав Мороз (1923–2006).

[Детальніше](#)

16.12.2025

Зберігаємо й популяризуємо пам'ятки писемності та культури

10 й 11 грудня 2025 року в [Одеській національній науковій бібліотеці](#) під егідою Міністерства культури України та у співпраці з [Інститутом книгознавства](#) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського відбулася щорічна Всеукраїнська науково-практична конференція з участю міжнародних фахівців [«Пам'ятки писемності та культури: вивчення, збереження, популяризація»](#), яка традиційно об'єднала науковців, архівістів, бібліотекарів, музейників та фахівців із захисту культурної спадщини. Учасниками заходу стали представники українських наукових інституцій, а також фахівці з Грузії, Литви, Польщі та Казахстану ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Детальніше](#)

05.12.2025

Конкурс наукових зображень 2025

З 20 листопада до 20 грудня триває Конкурс наукових зображень – щорічна кампанія з популяризації наукових знань, яка має на меті зібрати світлина та графічні матеріали, що документують світ науки для ілюстрування статей у Вікіпедії ([Національний фонд досліджень України](https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Science_Photo_Competition_2025_in_Ukraine)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

У 2011 році його започаткували вікіпедисти з Естонії. В Україні конкурс вперше пройшов у 2015 році у межах загальноєвропейської акції і у 2025 році проходить вдесяте. Участь можуть взяти усі охочі.

Цього року учасники та учасниці можуть позмагатися у п'яти номінаціях:

- «Люди в науці»,
- «Мікроскопія»,
- «Живі організми»,
- «Нефотографічні зображення»,
- «Загальна категорія».

Також у межах конкурсу вчергове проходить спеціальна відзнака, присвячена наслідкам війни, наприклад, зображенням зруйнованого чи пошкодженого обладнання, будівель наукових установ тощо.

Крім того, цього року конкурс в Україні збігається з міжнародним, тому подані фото та зображення зможуть перемогти не лише на національному рівні, але й позмагатися за місце на міжнародній арені серед інших країн-учасниць.

Детальніше про конкурс та умови участі — за посиланням: [Science Photo Competition 2025 in Ukraine – Wikimedia Commons](https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Science_Photo_Competition_2025_in_Ukraine)

10.12.2025

У Варшаві відбувся XIV Форум Клубів молодих винахідників

XIV Форум Клубів молодих винахідників – міжнародна зустріч тих, хто щодня запалює цікавість до науки. Україну на форумі представили МАН, Центр науки Тернополя та Lviv Open Lab ([Світ](#)).

Цьогорічна тема форуму – якість, що народжується з досліджень, сміливих запитань і практики. Під гаслом «Кожен може досліджувати» учасники занурювалися в експерименти і вчилися нових підходів до роботи з молоддю, розповіли в [Малій академії наук України](#).

Команда МАН і наставники українських клубів ділилися своїми напрацюваннями, знайомили світ із проєктами українських школярів і переймали досвід колег з інших країн.

Форум КМВ – це не лише освітня програма, а й дружня міжнародна мережа, де кожен і кожна можуть досліджувати, ділитися досвідом і вчитися одне в одного. Саме в різноманітті народжується сила спільноти та нові партнерства, пояснили у МАН України.

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

29.12.2025

Галата С.

Перетворити науку в економіку

Як перетворити ідею на технологію? Як зацікавити бізнес новою технологією? Як створити екосистему, у якій знайшли б своє місце науковці, бізнесмени, інноватори? На ці запитання намагаються своєю роботою, щодня, відповідати науковці [Kyiv Academic University](#) та технопарку Academ.City. Про свої досягнення і плани, а також про екосистеми відкритих інновацій в Україні і за кордоном, вони розповіли під час форуму «На шляху до відкритої та сталої інноваційної екосистеми» ([Світ](#)).

Форум було проведено в Інституті математики НАН України, в рамках проєкту EIT NEI «4InnoPipe2» та експериментального проєкту «Стартап-школа Academ.city».

[Докладніше див. додаток 38](#)

17.12.2025

Публічні інвестиції в науку: шанси й доцільність

Круглий стіл в [ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”](#) продемонстрував, як наукові розробки з високою технологічною готовністю можуть стати основою для публічних інвестиційних проєктів ([Світ](#)).

Нова (стара?) модель

Як перетворити наукові досягнення на повноцінні інвестиційні проекти? Саме це й обговорювали учасники круглого столу «Комерціалізація наукових розробок НАН України». За приклад узяли науково-технічні розробки НАН України з високим ступенем технологічної готовності. На розгляд були представлені проекти трьох провідних інститутів: Інституту біохімії імені О. В. Палладіна, Інституту газу та Фізико-технологічного інституту металів та сплавів.

[Докладніше див. додаток 39](#)

19.12.2025

ПІДСУМКИ АКСЕЛЕРАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ACADEM.CITY 2025

Ми підбиваємо підсумки Акселераційної програми Academ.city 2025, яка стала важливим кроком у підготовці наукових команд, стартапів і підприємців до участі в міжнародних та національних грантових конкурсах. Програма була спрямована на розвиток практичних компетенцій з підготовки якісних грантових заявок та стратегічного планування проектів ([Academ.city](#)).

Джерело: <https://academcity.org.ua/>

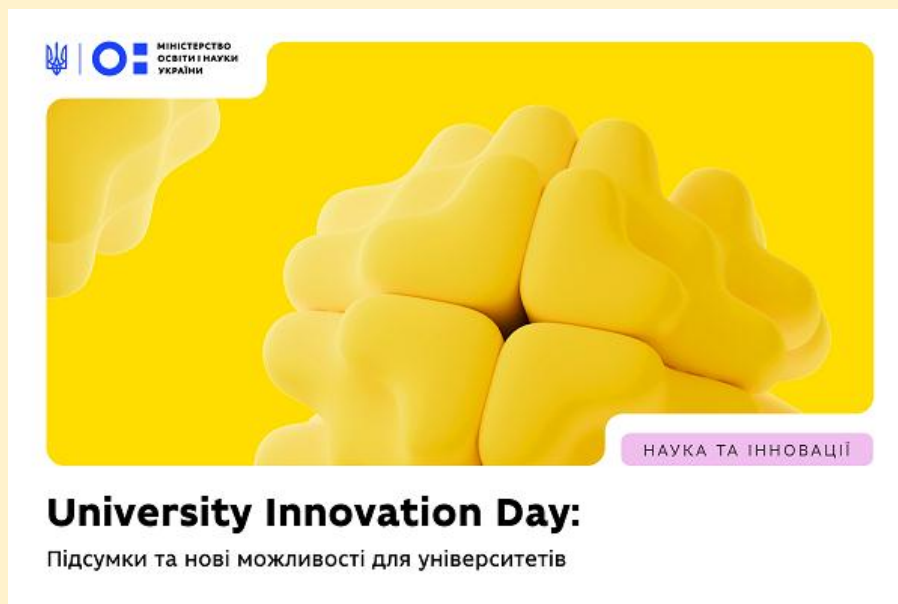
Акселераційна програма реалізовувалася в онлайн-форматі в період з 7 жовтня по 17 листопада 2025 року та об'єднала 41 учасників — науковців, представників стартапів і підприємницького середовища, які працюють над інноваційними проектами різної спрямованості.

[Докладніше див. додаток 40](#)

09.12.2025

Україна формує національну політику університетських інновацій і презентує результати першого року розбудови національної мережі стартап-шкіл у ЗВО та НУ

4 грудня 2025 року під час події University Innovation Day Міністерство освіти і науки України представило ключові елементи **нової національної політики університетських інновацій** – від розбудови мережі стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів до запуску інструментів комерціалізації та підтримки проєктів deep-tech у закладах вищої освіти ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 41](#)

17.12.2025

2 000 000 євро від ЕІТ для: консорціумів університетів на інноваційні проєкти

Європейський інститут інновацій і технологій (ЕІТ) оголосив конкурс **ЕІТ HEI Initiative Call for Proposals 2025**, спрямований на посилення інноваційного та підприємницького потенціалу закладів вищої освіти, зокрема у STEM-галузях, а також на розвиток довгострокової співпраці між університетськими альянсами та інноваційними екосистемами ЄС ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Дедлайн подання заявок — **4 березня 2026 року, 17:00 (СЕТ)**.

[Докладніше див. додаток 42](#)

05.12.2025

Уряд ухвалив нове Положення про Премію Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій

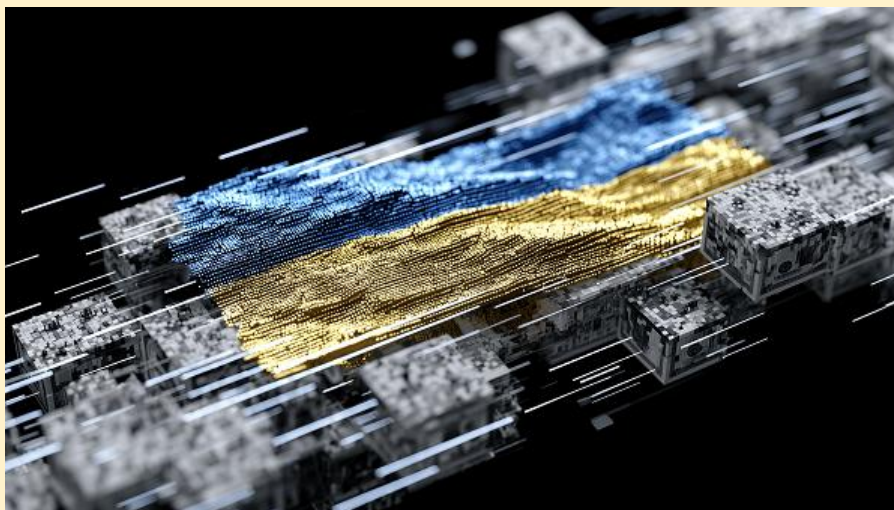
Кабінет Міністрів України підтримав проєкт постанови «Про внесення змін до Положення про Премію Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій». Документ оновлює умови проведення конкурсу, розширює коло учасників та модернізує механізм присудження Премії ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 43](#)

11.12.2025

Знайомимо світ з майбутніми єдинорогами: шукайте їх у Top 100 Rising Ukrainian Startups 2026

Україна – це місце, де народжуються глобальні інновації. Щоб світові інвестори могли легше знайти наступний успішний проєкт, разом з партнерами презентуємо оновлений гід українською tech-екосистемою – Top 100 Rising Ukrainian Startups 2026 ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

У цьому каталозі ми зібрали сотню найперспективніших команд, які вже сьогодні створюють продукти, здатні змінювати правила гри на світовому ринку. Це стартапи на різних стадіях розвитку, що працюють у стратегічно важливих нішах, зокрема:

- Defense Tech та кібербезпека – рішення подвійного призначення, які вже довели ефективність.
- Штучний інтелект та робототехніка – технології майбутнього.

- MedTech та HealthTech – інновації для збереження життя.
- Енергетика та аерокосмічна галузь.

Сила українських фаундерів – у вмінні будувати бізнес та масштабуватися навіть у надскладних умовах війни. Це найкращий доказ надійності: якщо стартап зростає зараз, він витримає будь-які турбулентності глобального ринку.

Каталог допоможе стартапам залучати нові інвестиції та виходити на міжнародні арени, а партнерам – побачити реальний потенціал нашої цифрової держави.

Завантажуйте та знайомтеся з майбутніми технологічними гігантами – [за посиланням](#).

Каталог був створений спільними зусиллями Українського фонду стартапів, Techosystem, Vector за підтримки Міністерства цифрової трансформації України, Aequo, CASES, Kooperativ.

23.12.2025

+14 сходинок за рік – Україна піднялася у світовому рейтингу з ШІ

Україна впевнено рухається до глобального технологічного лідерства. Лише за рік ми піднялися одразу на 14 сходинок у рейтингу Government AI Readiness Index 2025 від британського агентства Oxford Insights ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Україна посіла 40-ве місце в глобальному рейтингу зі 195 країн та опинилася серед десятки лідерів з розвитку ШІ в Східній Європі.

[Докладніше див. додаток 44](#)

04.12.2025

РОЗВИТОК ЦИВІЛІЗОВАНОГО ЛОБІЗМУ – ВАЖЛИВИЙ КРОК УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

3 грудня 2025 року УСПП уклав Меморандум про партнерство і співробітництво з Національною асоціацією лобістів України та Державною установою «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Мамутова НАНУ» ([Український союз промисловців і підприємців](#)).

«Сьогодні в Україні спостерігається падіння дієздатності всіх державних інституцій і зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування. Тому підписаний меморандум ставить на меті об'єднання зусиль бізнес-спільноти, науковців і професійних лобістів, юристів, аналітиків задля повернення державі інституційної економічної спроможності, задля більш ефективного процесу відбудови», – відзначив Президент УСПП Анатолій Кінах.

[Детальніше](#)

12.12.2025

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ: ВІД ТЕХНОЛОГІЙ ДО РЕАЛЬНОГО ВПЛИВУ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю «Як університети можуть використати ШІ та цифрові інструменти для забезпечення впливу».

У ній автори розглядають, яким чином заклади вищої освіти можуть не просто упроваджувати штучний інтелект у свою діяльність, а перетворювати цифрові технології на дієві інструменти для посилення навчання, наукової діяльності та суспільного впливу ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 45](#)

Бібліотека в науковому процесі

11.12.2025

Оцінено підсумки атестації та виконання науково-дослідних робіт

9 грудня 2025 року відбулось чергове засідання Вченої ради Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, яке провела генеральний директор НБУВ [Любов Андріївна Дубровіна](#) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

<...> Заступник генерального директора з наукової роботи [Ю. С. Ковтанюк](#) проінформував членів Вченої ради про підсумки виконання робіт із збереження та забезпечення належного функціонування НБУВ як об'єкта національного надбання.

[Докладніше див. додаток 46](#)

25.12.2025

Зустріч партнерів – учасників програми «Open GLAM Україна»

15 грудня відбулася робоча зустріч учасників програми «Open GLAM Україна» – грантового проєкту за підтримки Шведського Інституту, націленого на збереження української історико-культурної спадщини шляхом цифровізації і роботи з платформами Wikimedia ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 47](#)

“Бібліотека, що буде майбутнє”: До 90-річчя ДНТБ України

У 2025 році виповнюється 90 років від дня заснування Державної науково-технічної бібліотеки України ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Заснована у 1935 році для обслуговування інженерно-технічних працівників і наукової інтелігенції Києва, бібліотека виросла з невеликої технічної філії обсягом 5 тис. примірників до **найбільшої науково-технічної бібліотеки України**, фонд якої нині налічує понад **15 мільйонів документів**.

За 90 років діяльності до її ресурсів зверталися мільйони науковців, інженерів, винахідників, студентів і аспірантів, а також тисячі підприємств та наукових установ, які використовували її фонди для створення нової техніки, проведення патентних і маркетингових досліджень, підготовки до випуску нової продукції та пошуку партнерів в Україні і за кордоном.

Сьогодні ДНТБ України, підпорядкована **Міністерству освіти і науки України**, має статус **державної бібліотеки загальнонаціонального рівня** та є провідним **науковим, інформаційним і культурним центром** та здійснює удосконалення та розвиток Національної електронної науково-інформаційної системи «URIS»; інформаційне забезпечення наукових досліджень, зокрема надання доступу закладам вищої освіти та науковим установам до міжнародних наукових баз даних; підтримку та розвиток електронної науково-інформаційної системи — **Ініціативи з відкритого доступу до українського наукового контенту (OUCI)**, а також реалізацію інших важливих наукових і технологічних проєктів.

Відео: ДНТБ : [історія та сучасність](#)

15.12.2025

Вітаємо колег з ювілеєм!

[Державна науково-технічна бібліотека України](#) відзначила цьогоріч своє 90-ліття. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського щиро [привітала](#) колег з цим ювілеєм і досягненнями упродовж багаторічного трудового шляху ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

12.12.2025

ВГО Українська бібліотечна асоціація нагороджена медаллю Карла Пройскера (Karl-Preusker-Medaille) 2025

11 грудня 2025 р. у [Берлінській державній бібліотеці](#) (Staatsbibliothek zu Berlin) відбулася урочиста церемонія нагородження [медаллю Карла Пройскера](#) (Karl-Preusker-Medaille) – однією з найвищих відзнак у бібліотечній сфері Німеччини ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Цьогоріч Федеральне об'єднання «Бібліотека та інформація Німеччини» (Bibliothek & Information Deutschland — BID) присудило цю почесну нагороду **ВГО Українська бібліотечна асоціація** за виняткову стійкість та відданість справі збереження культури й освіти в умовах війни.

[Детальніше](#)

11.12.2025

Найсвіжіший випуск IFLA Journal висвітлює те, як змінюється сучасна бібліотечна справа та яку важливу роль сьогодні відіграють бібліотеки: від підходів, орієнтованих на травмотерапію та підтримку ментального здоров'я, до функціонування як стійких опор для громад. Видання також аналізує ключові питання інформаційних прав, доступності та публічної політики, що формують майбутнє нашої професії ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/IFLA.org>

Докладніше: <https://www.ifla.org/.../out-now-december-2025-issue-of.../>

04.12.2025

Адаменко М.

Поговоримо про співавторство бібліотекаря із штучним інтелектом

Донедавна бібліотекар тримав у руках картку бібліотечного каталогу – маленький фрагмент упорядкованого всесвіту. Сьогодні бібліотечний фахівець тримає перед собою вікно діалогу зі штучним інтелектом (далі – ШІ). І текст тут виступає не лише як результат натхнення, але й продукт

співтворчості, де ШІ – асистент, а не автор ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

Що важливо знати по темі ШІ. Як штучний інтелект спричинив зміну парадигми в бібліотечній справі впливаючи на професійну практику, освіту, політику та глобальну адвокацію пропонуємо ознайомитися із статтею (текст англійською мовою, 2025) [Garcia-Febo, Loida. A New Paradigm for Librarianship: A Review of Library Associations' Work and AI from 2019 Until the Present. IFLA Management of Library Associations.](#)

У цій статті розглядається, як бібліотечні асоціації в усьому світі формували залучення професії до штучного інтелекту з 2019 року до теперішнього часу.

[Докладніше див. додаток 48](#)

14.12.2025

Бібліотекарів у світі усе частіше просять знайти книжки, яких не існує, через помилки ШІ

Бібліотекарі у світі дедалі частіше отримують запити на книжки, журнали й архівні матеріали, яких насправді не існує, бо читачі просять книжки, вигадані штучним інтелектом. Про це [повідомляє](#) видання Scientific American ([Читомо](#)).

За словами бібліотекарів, студенти й дослідники регулярно звертаються з запитом на джерела, які на перший погляд виглядають переконливо, але насправді їх немає ні в каталогах, ні в архівах. Часто йдеться про вигадані наукові статті, неіснуючі журнали або фальшиві архівні номери, створені чатботами на кшталт ChatGPT, Gemini чи Copilot.

[Детальніше](#)

Наукова комунікація

Перехід до обов'язкової двофакторної автентифікації (2FA) EU Login

EU Login – централізована служба автентифікації користувачів Європейської комісії. Система дозволяє отримувати доступ до широкого спектра ресурсів ЄК, а саме: вебсайтів, застосунків і сервісів – використовуючи один обліковий запис. EU Login також впроваджує додатковий рівень захисту процесу входу завдяки багатофакторній автентифікації (2FA або multifactor authentication, MFA) ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

[Докладніше див. додаток 49](#)

23.12.2025

Українські заклади освіти і науки матимуть безоплатний доступ до Scopus та WoS у 2026 році

Українські заклади вищої освіти та наукові установи продовжать користуватися безоплатним доступом до ключових міжнародних наукометричних і повнотекстових ресурсів у 2026 році ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Міністерство освіти і науки України провело перемовини та отримало офіційні підтвердження від міжнародних партнерів – **Clarivate та Elsevier** – щодо продовження безоплатного доступу для українських інституцій.

[Докладніше див. додаток 50](#)

Доступ до SAGE Premier

Раді повідомити, що EIFL продовжила угоду з **SAGE Publishing** щодо доступу до журналів SAGE та можливості публікації в них до грудня 2028 року ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Для установ України продовжено **безкоштовний** доступ до колекції **SAGE Premier**, яка включає понад **935** провідних міжнародних рецензованих журналів з бізнесу, гуманітарних і соціальних наук, технічних дисциплін та медицини. Також збережено **скасування APC** (Article Processing Charge) для авторів-кореспондентів з України при публікації в журналах SAGE із повністю відкритим доступом (Gold OA).

Детальніше про ресурс та повний перелік журналів — за [посиланням](#)
З питань організації доступу або приєднання до Консорціуму EIFL-Україна
звертайтеся через [сайт](#) або пишіть на електронну
адресу: eifl_ukraine@dntb.gov.ua.

12.12.2025

Perplexity Academic – новий інструмент для наукових досліджень

[Perplexity](#) – це сучасна ШІ-платформа для пошуку та навігації в інформації, яка поєднує мовну модель і пошукову систему. Головна ідея сервісу – замість традиційного пошуку, де ви отримуєте список гіперпосилань, Perplexity одразу формує узагальнену відповідь, додаючи при цьому посилання на джерела. Відповідно це дозволяє не лише швидше знаходити релевантну інформацію, але й перевіряти факти. [Perplexity Academic](#) – спеціальний режим цієї платформи, створений саме для наукових цілей ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 51](#)

08.12.2025

ResearchRabbit: як не загубитися в науковій літературі й перетворити пошук статей на осмислений процес

Пошук наукової літератури дедалі частіше схожий на блукання нескінченними кролячими норами: сотні релевантних статей, десятки пов'язаних тем і постійний страх пропустити щось важливе. Саме для полегшення такої складної роботи була створена пошукова система для дослідників [ResearchRabbit](#), яка поєднує класичний літературний пошук із мережевим аналізом наукових публікацій ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 52](#)

03.12.2025

Google NotebookLM для аналітичної роботи з науковими джерелами

За останній рік з'явилося багато інструментів на базі генеративного ШІ, але більшість із них доволі одноманітні: користувач ставить запитання – система генерує відповідь, часто спрощену, узагальнену й не завжди прозору щодо використаних джерел. [NotebookLM](#) (інструмент, розроблений Google Labs) пропонує інший підхід, який, на мій погляд, значно корисніший для академічної та аналітичної роботи. Головна відмінність NotebookLM полягає в тому, що він працює **виключно з тими матеріалами, які ви самі**

завантажили. Це можуть бути наукові статті, препринти, навчальні конспекти чи навіть власні чернетки текстів ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 53](#)

24.12.2025

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

На платформі OpenPlato доступний новий англomовний курс «Переосмислення оцінювання досліджень» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Він пропонує слухачам вичерпні пояснення змісту та призначення відповідальної оцінки досліджень – важливості, шляхів упровадження, інструментів, методології, а також набір рекомендацій для визначення мети, цінностей і протоколів оцінювання і роботи з каталогом GraspOS. Слухачі навчатимуться використовувати спеціалізовані цифрові сервіси, включаючи конструктори профілів, панелі індикаторів, інструменти цитування, метрики використання книг та валідатори метаданих, а також довідаються про додаткові ресурси й ініціативи у рамках відкритої інфраструктури. Курс складається з п'яти модулів: «Реформа оцінювання досліджень та її необхідність», «Перепроєктування оцінювання досліджень: контекстуальні зміни», «Де знайти ресурси для відповідальної оцінки досліджень», «Що можна знайти в каталозі GraspOS», «Додаткові ресурси для підтримки переходу до RRA». Набір коротких відео та демонстрацій допоможе користувачам побачити, як рекомендовані методичні підходи, правила та електронні ресурси можна застосовувати на практиці для відповідального оцінювання досліджень.

Детальніше: <https://openplato.eu/enrol/index.php?id=549>

22.12.2025

ДІАМАНТОВИЙ ДОСТУП

На сторінці блогу DOAJ опублікований оглядовий матеріал «Підбиваючи підсумки діамантового року для DOAJ» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому зазначається, що у 2025 році завдяки акценту на відкритому діамантовому доступі у DOAJ сформувалася ціла низка проектів – від підтримки нової відкритої інфраструктури в Європі до більш активної співпраці з журналами, що видаються силами спільнот по всьому світу.

[Докладніше див. додаток 54](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

ЄК інвестує 14 мільярдів євро через Програму «Горизонт Європа» для зміцнення світового лідерства в дослідженнях та інноваціях: прийнято основну робочу програму на 2026-2027 роки

Європейська комісія прийняла основну робочу програму Рамкової програми з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» на 2026-2027 роки з фінансуванням у розмірі 14 мільярдів євро, спрямованому на стимулювання досліджень та інновацій у рамках стратегічних цілей ЄС. Про це вона повідомила у [пресрелізі](#), який опублікувала вчора, 11 грудня, на своєму сайті ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

У відповідь на відгуки дослідницької та інноваційної спільноти, нова робоча програма є простішою, скороченою на третину та доступнішою порівняно з попередньою 2023-2024 років, що значно полегшить участь у РП «Горизонт Європа». Нагадуємо, що це остання робоча програма «Горизонту Європа», що триває у період з 2021 до 2027 рік.

Зокрема, половина конкурсів фінансуватиметься за схемою lump sum. Також теми конкурсів будуть більшою мірою орієнтовані на новачків та МСП, щоб зменшити бар'єри для нових заявників та малих підприємств.

Крім того, для 41 теми конкурсу використовуватиметься двоетапний процес оцінювання, що дозволить заявникам спочатку подати коротку пропозицію, а повні пропозиції запитуватимуться лише у разі позитивної оцінки короткої.

Ознайомитися з повними текстами прийнятої основної робочої програми можна у форматі PDF на Порталі ЄС фінансування та тендерів у розділі [«Робоча програма та документи конкурсних заявок»](#).

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

01.12.2025

ALLEA Welcomes Joint Proposal by Universities and Research Institutes in Europe: Shared Vision, Unified Voice for FP10 Amendments

1 грудня 2025 року провідні організації, що представляють європейську дослідницьку та інноваційну спільноту, представили узгоджений пакет поправок до пропозицій Європейської Комісії щодо 10-ї Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій (FP10). Всеєвропейська федерація академій наук вітає та повністю підтримує цю спільну ініціативу ([ALLEA](#)).

[Детальніше](#)

04.12.2025

Commission concludes public consultation on the European Innovation Act

Європейська Комісія опублікувала результати запиту на надання доказів та публічних консультацій щодо майбутнього Європейського закону про інновації, зібравши відгуки та пропозиції зацікавлених сторін щодо формування інноваційного ландшафту в Європі ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

16.12.2025

By Martin Greenacre

Innovators hope Nato's Diana scheme will open doors

Акселератор оборонних інновацій НАТО для Північної Атлантики (Diana) обрав 150 компаній для участі у своїй програмі викликів 2026 року, що більш ніж удвічі перевищує цьогорічну когорту з 73 компаній ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

16.12.2025

By Eleonora Francica

Funding Radar: Nato launches grants for security-focused research

Оборонний альянс НАТО, до якого входять 32 країни Європи та Північної Америки, опублікував текст конкурсу на участь у своїй програмі «Наука заради миру та безпеки» на 2026 рік, багатомільйонній ініціативі фінансування, що підтримує спільні дослідження нових викликів безпеки ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

08.12.2025

ОЕСР: РОЗВИТОК ЕКОСИСТЕМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Організація економічного співробітництва та розвитку опублікувала аналітичний документ «Розвиток екосистем дослідницької інфраструктури для вирішення складних наукових та суспільних завдань» із серії «Документи ОЕСР з питань політики у галузі науки, технологій та промисловості» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому зазначається, що дослідницькі інфраструктури відіграють важливу роль у розвитку досліджень у всіх наукових галузях.

Джерело: <https://nrat.ukrintei.ua/>

[Докладніше див. додаток 55](#)

11.12.2025

By David Matthews

How EU research stacks up against the world, in three charts

Дослідження показує, що Європа залишається потужним гравцем у світовій науці, маючи більш «збалансований» дослідницький портфель, ніж США та Китай ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

17.12.2025

Голобородько Я.

Китай захопив світове лідерство у 90% стратегічних технологій: США втрачають позиції

Китай посів перше місце у світі за рівнем досліджень у 90% критично важливих технологій, включаючи штучний інтелект, ядерну енергетику та космічні супутники. За останні два десятиліття відбувся кардинальний зсув у глобальному науковому балансі: якщо на початку століття безумовним лідером були США, то тепер першість перейшла до Пекіна. Про це свідчать дані звіту «Critical Technology Tracker 2025» від Австралійського інституту стратегічної політики (ASPI), [опубліковані](#) в журналі Nature ([Мінфін](#)).

[Докладніше див. додаток 56](#)

17.12.2025

БЕЗПЕКА ДОСЛІДЖЕНЬ ТА УНІВЕРСИТЕТИ

На сайті Європейської асоціації університетів опублікована стаття Серджіу-Матей Лукачі «Безпека досліджень та університети: склянка все ще наполовину повна?» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній зазначається, що питання безпеки наукових досліджень займають важливе місце у політичному порядку денному Європейського Союзу, особливо після травневого 2024 року рішення міністрів держав-членів.

[Докладніше див. додаток 57](#)

19.12.2025

74% haben starkes Vertrauen in die Wissenschaft

Австрійська академія наук вже вчетверте замовила проведення щорічного дослідження «Науковий барометр». Цьогорічний спеціальний розділ присвячений питанню стану академічної свободи в Австрії. Поштовхом для цього є зворотний відтік мізків американських дослідників, які перебувають під тиском, до Австрії ([Österreichische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

11.12.2025

ОЦІНЮВАННЯ НАУКИ: ДИСКУСІЯ ПРО МАЙБУТНЄ RESEARCH EXCELLENCE FRAMEWORK-2029

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю «REF – куди далі?» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автори аналізують поточний стан Research Excellence Framework (REF) – базової системи оцінювання якості досліджень у Великій Британії та обговорюють, як має розвиватися REF у контексті викликів, з якими зіштовхнулася наукова спільнота.

[Докладніше див. додаток 58](#)

16.12.2025

Prezes PAN: nowa ustawa – ważnym celem na 75-lecie PAN

Наступного року Польська академія наук святкує своє 75-річчя. Президент ПАН, професор Марек Конаржевський, сподівається, що до того часу буде прийнято Закон про Польську академію наук, що, на його думку, послабить репутацію Академії як установи, яка постійно та неефективно модернізується ([Nauka w Polsce](#)).

[Детальніше](#)

12.12.2025

Minister nauki do przedstawicieli akademii o ustawie PAN: nic o was bez was

Міністр науки та вищої освіти Польщі Марцін Куласек заявив, що проєкт нового Закону про Польську академію наук є результатом діалогу та компромісу між міністерством та академічною спільнотою, зокрема інститутами ПАН. Робота над новим Законом про Польську академію наук триватиме до третього кварталу 2026 року ([Nauka w Polsce](#)).

[Детальніше](#)

17.12.2025

Genesis Mission – це федеральна програма дій, затверджена виконавчим указом Президента США «Launching the Genesis Mission» («Запуск місії Genesis») від 24 листопада 2025 р.

Документ розвиває положення Плану дій щодо ШІ (AI Action Plan), висунутий адміністрацією Д. Трампа в липні цього року ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

Одним з центральних завдань ініціативи Genesis, доручених Міністерству енергетики США, є створення інтегрованої платформи ШІ для використання федеральних наукових баз даних, яка використовуватиме федеральні наукові дані для навчання моделей та агентів штучного інтелекту, перевірки нових гіпотез, автоматизації дослідницьких робочих процесів і прискорення наукових проривів

👉 Докладніше про платформу Genesis Mission та перспективи лідерства США у сфері штучного інтелекту – в аналітичному матеріалі експерта НІСД Сергія Гнатюка 👉 <https://www.niss.gov.ua/.../platforma-genesis-mission-ta...>

10.12.2025

ФУНДАМЕНТАЛЬНА НАУКА В ДЕФЦИТІ: ЯК НЕСТАЧА ФІНАНСУВАННЯ ПІДРИВАЄ МАЙБУТНЄ ДОСЛІДЖЕНЬ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю групи авторів «Блакитне небо над дослідною діяльністю в Австралії затягується хмарами» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній йдеться про загрозу, спричинену системним зменшенням державного фінансування наукових досліджень.

[Докладніше див. додаток 59](#)

17.12.2025

Chile's new president could shake up nation's science community

Наукова спільнота Чилі може зіткнутися зі значними потрясіннями за часів обраного нині правого президента країни ([News from Science](#)).

[Детальніше](#)

19.12.2025

Кількість патентів на винаходи у Росії впала до мінімуму за 20 років – ЦПД

Кількість винаходів у РФ впала до мінімуму за два десятиліття – попри гучні вимоги Кремля замінити західні технології та забезпечити «технологічний суверенітет» ([ukrinform.ua](#)).

Як передає Укрінформ, про це в Телеграмі повідомляє Центр протидії дезінформації при РНБО України.

«Після початку повномасштабної війни кількість виданих патентів у РФ скоротилася на чверть і відкотилася до рівня початку 2000-х. У 2024 році було зареєстровано лише 21 тисячу патентів – майже на 40% менше, ніж до війни», – йдеться в повідомленні.

Зазначається, що РФ звітує про величезні бюджети на «інноваційну діяльність» і впровадження «передових технологій». Але лише приблизно 10% із них є справді новими. Решта – це запозичені або адаптовані рішення, які давно використовуються за межами Росії.

У ЦПД констатують, що обвал винахідницької активності – симптом загальної деградації, яка своєю чергою стала наслідком політики Кремля. У путінській Росії наука перестала бути інструментом прогресу, вона повністю зосередилася на обслуговуванні потреб війни.

У критичному фокусі

08.12.2025

Єгоров І., завідувач відділом інноваційної політики, економіки та організації високих технологій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»; Хаустов В., вчений секретар ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Чи врятує українську науку Національна система дослідників України?

У сьогоденній економіці, що базується на знаннях, людський капітал стає дедалі ціннішим. В науці, де підготовка кадрів інколи триває десятиліттями, це особливо важливо. Майбутнє країни визначає розвиток науки, а в науці майбутнє визначається наявністю кваліфікованих дослідників. Нещодавно МОН представило [концепцію Національної системи дослідників](#), у рамках якої надаватиме стипендії найкращим науковцям. Проте чи зможе ця система збільшити кількість та якість досліджень? ([Вокс Україна](#)).

[Детальніше](#)

04.12.2025

Сичікова Я., проректор з наукової роботи Бердянського державного педагогічного університету

Щодо нового проєкту Порядку формування Переліку фахових видань

На сайті Міністерства освіти і науки України оприлюднено оновлений проєкт наказу МОН «Про внесення змін до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України»: <https://mon.gov.ua/.../poriadok-formuvannia-pereliku...> ([Яна Сичікова](#)).

Це вже друга редакція документа. Попередній проєкт викликав значний резонанс і був дуже широко обговорений науковою спільнотою. Це пішло на користь: чимало недоліків виправлено, низку технічних моментів уточнено.

Проте сьогоденній проєкт, попри його важливість для всієї української системи наукової комунікації, проходить обговорення майже непомітно. А дарма.

[Докладніше див. додаток 60](#)

05.12.2025

РЕДАКЦІЙНА ЕНДОГАМІЯ ТА ЕНДОГЕНІЯ: ТРУДНОЩІ НА ШЛЯХУ ДО DOAJ

На сторінці блогу DOAJ опублікована стаття Марини Назаровець та Сергія Назаровця «Редакційна ендегамія та ендегенія: труднощі на шляху до DOAJ» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Автори наголошують, що найбільш поширеною проблемою при подачі заявок на включення у DOAJ є ендегенія (надто часте розміщення статей членами редколегії у власних журналах) та обговорюють те, як видавці університетських журналів можуть відстоювати редакційну незалежність й уникати кумівства.

[Детальніше](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

30.12.2025

Від ракет до ШІ: 5 технологічних проривів Brave1 у 2025 році

Штучний інтелект та автономність

Понад 200 компаній працюють над інтеграцією ШІ для розпізнавання цілей, навігації та автоматичного наведення. Спільно з Міноборони провели грантовий конкурс на 100 млн грн — фінансування отримали 11 команд, що розроблятимуть автономні дрони, системи наведення, AI-рішення для нейтралізації КАБів та симулятори для тестування бойових систем на основі ШІ ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Розвиток ракетної програми

Стратегічний напрям року. Українські балістичні, крилаті та зенітні ракети пройшли шлях від розробок до випробувань. Також визначили 8 переможців конкурсу, які створюють зенітні ракетні комплекси для протидії ворожим дронам та тактичні балістичні ракети для ураження складів і техніки.

Наземні роботизовані комплекси

На платформі зареєстровано понад 550 розробок від 270 виробників. Більш ніж 70 з них уже кодифіковані. Роботи займаються логістикою, евакуацією та мінуванням, мінімізуючи участь людей. Цьогоріч НРК з'явилися на Brave1 Market — військові вже можуть отримувати їх за єБали в межах програми Армія дронів.Бонус.

Дрони-перехоплювачі

Рішення для протидії розвідувальним БПЛА та «шахедам». Зараз у цьому напрямі працюють близько 60 виробників. Спільно з ЄС запущено

грантову програму на суму до €150 000 для розробки швидкісних перехоплювачів (450+ км/год) та радіолокаційних систем.

Локалізація компонентів

Зменшуємо залежність від імпорту. Понад 200 українських компаній уже виготовляють двигуни, системи зв'язку та електроніку. Щоб масштабувати виробництво, запустили гранти від 500 тисяч до 8 млн грн. Це дозволяє максимально забезпечувати замкнений цикл виробництва оборонних технологій всередині країни.

За цим результатом — рік змін, які українці відчують у щоденному житті. Повну історію цифрового 2025-го [читайте в підсумковому матеріалі](#).

ПОВ'ЯЗАНІ СТАТТІ

- [Від супутникового зв'язку до ІІІ-асистента в Дії та оборонних технологій: підсумки Мінцифри у 2025 році](#)

Читайте також:

[Гранти для виробників компонентів – запускаємо нову програму Brave1](#)
[Гранти на захист неба – разом з ЄС запускаємо нову програму від Brave1 \(вгору\)](#)

Додаток 2

29.12.2025

Науковці створили high-tech моделі протезів ніжньої кінцівки

Дослідники ХПІ у співпраці з фахівцями Інституту імені М.І Ситенка створили та продемонстрували high-tech моделі протезів ніжньої кінцівки та технології моделювання процесів, що відбуваються в системі «кістка–імплант» ([Світ](#)).

Вчені Харківського Політеху та Інституту імені професора М. І. Ситенка презентували результати спільної роботи, виявлені при дослідженні різних видів навантажень на систему протез-імплант з прямою фіксацією до кістки. Так, команда, представником якої став доцент НТУ «ХПІ» Михайло Шишкін, а також інші автори: О.М.Сітенко, С.Є. Бондаренко, О.А.Диннік, Т.О.Сітенко, О.А.Андросов презентувала доповідь на тему «Ендо- екзопротез стегна з розвантажувальним модулем та засоби контролю біомеханічних параметрів». Науковці представили прототип протезу з бездротовим вимірювальним блоком. З наступною доповіддю виступили директор Навчально-наукового інституту комп'ютерного моделювання, прикладної фізики та математики Олексій Ларін, аспіранти кафедри математичного моделювання та інтелектуальних обчислень в інженерії Денис Лавінський та Костянтин Барбін спільно з Олександром Сітенко. Презентація на тему «Інтрамедулярні та екстрамедулярні імпланти ендо- екзопротези стегна: обчислюваний аналіз біомеханічних відмінностей» розкрила результати з моделювання навантажень в системі кістка-імплант, в тому числі моделі розподілу навантажень для різних точок прикладання зусилля та коефіцієнтів тертя.

«Проект створення інтелектуального протезу нижньої кінцівки стартував за запитом Інституту патології хребта та суглобів ім. М. І. Ситенка, який впроваджує осеоінтеграційне протезування – метод, за якого протез з'єднується безпосередньо з кісткою за допомогою імпланту, – пояснює доцент кафедри промислової і біомедичної електроніки НТУ «ХПІ» Михайло Шишкін. – Таке рішення дозволяє зробити протез майже продовженням скелету, зменшує біль і натирання м'яких тканин, покращує контроль протеза та робить ходу більш природною. Водночас цей метод потребує обережної реабілітації, адже надмірне навантаження на імплант може призвести до ускладнень. Саме тому лікарям важливо точно знати, які навантаження виникають під час руху пацієнта».

Джерело: <https://svit.kpi.ua/>

За словами науковця, фахівці кафедри промислової та біомедичної електроніки ХПІ створили систему моніторингу, яка вимірює навантаження в протезі та на імпланті, а також фіксує поперечні сили, швидкість і прискорення рухів. Це дозволяє оцінювати біомеханіку ходи та дозувати навантаження під час післяопераційної реабілітації. Усі дані обробляються мікропроцесорним модулем і передаються бездротово через Bluetooth на смартфон або комп'ютер лікаря. Завдяки цій розробці пацієнти можуть розпочинати реабілітацію раніше, не чекаючи повної інтеграції імпланта з кісткою, а медики – ухвалювати рішення на основі точних об'єктивних даних.

Читайте також: [У КПІ – нова навчально-наукова лабораторія протезування, медичної реабілітації та ерготерапії \(вгору\)](#)

12.12.2025

Наука в Україні буде фінансуватися по-новому – що зміниться, пояснює Денис Курбатов

За майже чотири роки повномасштабного вторгнення українська наука пережила більші втрати, ніж за три десятиліття до цього. **Майже 1500 будівель університетів і наукових установ зруйновано або пошкоджено**, а лише орієнтовні збитки у сфері перевищили **1,3 млрд доларів** ([reNews](#)).

Частина дослідників і дослідниць виїхала, частина була змушена змінити сферу діяльності. Попри це, майже 80% вчених продовжують працювати в українській освіті і науці, виконувати міжнародні проєкти, публікувати результати, навчати студентів, відновлювати установи після обстрілів.

У цій реальності постало ключове питання: якою має бути українська наука у післявоєнний період – і на які інституції, з урахуванням об'єктивної обмеженості можливостей держбюджету, держава повинна спиратися?

Саме тому ми пішли на крок, який роками відкладали: **провели найбільшу в історії країни державну атестацію наукових установ і закладів вищої освіти**. І вперше – змінюємо саму логіку фінансування наукових установ: від фінансування площ і ставок, до фінансування результатів.

Чому Україні була потрібна була масштабна атестація наукової сфери

Україна успадкувала одну з найбільших у Європі наукових мереж: **318 закладів вищої освіти та 395 наукових установ**. За кількістю – це рівень провідних і великих європейських країн. За фінансуванням – це один з найнижчих показників в ЄС: **0,33-0,37% ВВП**.

За результатами – дуже нерівномірна картина: поряд з потужними університетами та інститутами десятиліттями існують установи, діяльність яких фактично не впливає ні на розвиток держави чи її економіки, ні на міжнародний науковий ландшафт, ні на нові відкриття чи результати.

Тому Україні довелося зробити цю реформу у найскладніший час — але саме війна зробила її неминучою. Вжити в змозі лише система, здатна показувати результат для посилення оборони, для розвитку економіки, для стійкості суспільства.

316 наукових установ і 341 науковий напрям ЗВО пройшли оцінювання. Воно охопило шість напрямів: аграрно-ветеринарний, суспільний, інженерно-технологічний, природничо-математичний, біомедичний, гуманітарно-мистецький. Робота від початку розроблення Методики атестації до підведення підсумків тривала майже два роки. Вперше методика широко враховувала найкращий міжнародний досвід, зокрема Великобританії, Польщі та Німеччини.

Вперше атестація проводилась за єдиною методикою для ЗВО та НДІ, подання матеріалів та їх верифікація відбувалось через електронну систему “URIS” із залученням близько 2000 українських та 200 іноземних експертів.

Оцінювання здійснювалося за шкалою чотирьох категорій: **А (75-100%), Б (50-74%), В (25-47%)** та “неатестовані” (нижче 25%). За попередньою методикою в аналогічних процесах частка установ з найвищими категоріями (світовий рівень) сягала понад 85%. Такий результат був сумнівним по суті, і не залишав шансів на його використання у будь яких державних політиках.

<...> Нова процедура враховувала оцінку 37 критеріїв від якості оприлюднення до співпраці з бізнесом, міжнародним партнерами, а також окремо експертне оцінювання впливів (іmpact) наукових результатів установ та університетів на розвиток передової науки, технологій, на економіку та суспільство, навіть був оцінений окремий вплив установ на популяризацію науки як такої.

Більше того, тепер у держави є цілий масив даних і про результати, і потенціал не тільки установ, а і їх підрозділів, тобто лабораторій, відділів та кафедр. Це дозволило сформувати максимально можливу на цьому етапі об’єктивну оцінку наукової сфери країни.

Що змінилося у фінансуванні

Уперше за останні десятиліття держава заклала в бюджет на 2026 рік рекордні **19,9 млрд грн на наукову сферу**, що на 5,4 млрд грн або на понад 40% більше, ніж є зараз. З цієї суми **понад 3 млрд грн** виділяються як додаткове базове фінансування для установ, що отримали категорії А та Б, за формулою, це: **158 наукових установ та 110 закладів вищої освіти**. Це збільшить бюджети цих установ у середньому на **30%**.

Нова формула розподілу фінансування враховує ряд параметрів, зокрема: кваліфікаційну групу (коефіцієнт 1 для А та 0,7 для Б); ресурсомісткість експериментальних досліджень (коефіцієнт інфраструктурних потреб +20%); коефіцієнт регіональної підтримки, який застосовується до прифронтових та переміщених установ.

Крім цього, враховуються обсяг залучення коштів бізнесу та міжнародних грантів на дослідження, загальна кількість дослідників та питома вага молодих вчених, а також кількість найбільш впливових наукових публікацій (квартиль Q1).

На внутрішньому рівні фінансування розподіляється між підрозділами за трьома блоками: підвищення заробітної плати кращих підрозділів (57,5-70%), розвиток інфраструктури (17,5-40%), розвиток установи (до 12,5%). Це прозора модель, максимально близька до європейських performance-based funding system.

У результаті атестації у групу категорії А серед університетів увійшли, зокрема: Донецький національний університет імені Василя Стуса, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Національний університет “Львівська політехніка”, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Сумський державний університет, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова.

В групі наукових установ найбільш вагомими результатами в атестації продемонстрували наступні академічні інститути: Інститут археології Національної академії наук України, Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського Національної академії наук України, Інститут водних проблем і меліорації Національної академії наук України, Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології імені Р. Є. Кавецького Національної академії наук України.

Також – Інститут історії України Національної академії наук України, Інститут молекулярної біології і генетики Національної академії наук України, Інститут монокристалів Національної академії наук України, Інститут надтвердих матеріалів імені В. М. Бакуля Національної академії наук України, Інститут радіофізики та електроніки імені О. Я. Усикова Національної академії наук України, Інститут фізичної хімії імені Л. В. Писаржевського Національної академії наук України, Інститут економіки промисловості Національної академії наук України, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, а також ДП КБ ім. Янгеля, яке щороку в середньому залучає понад 1 млрд грн позабюджетних коштів на власне R&D.

Україна фактично отримала свою першу мапу центрів наукової спроможності.

Що означає атестація для всієї наукової системи

Головне – це переорієнтація системи на досягнення результатів, мова про нові технології, матеріали, розробки, які потрібні країні, передові теорії та методи, які мають вагу у світовій науці. Мережа буде змінюватися. Неатестовані установи можуть бути реорганізовані та приєднані до сильніших, зі збереженням кадрів, майна та лабораторій. І це теж європейська практика.

<...> У більшості країн оцінювання наукових установ має два головні типи наслідків: фінансові, коли результати прямо впливають на розподіл державного фінансування (як у Великій Британії, Польщі, Данії, Італії), та стратегічно-управлінські, коли оцінювання використовується переважно для покращення якості менеджменту, планування та прозорості без жорсткого зв'язку з фінансами (Нідерланди, Франція, Німеччина). У змішаних моделях (Австралія, Швеція, Чехія) оцінювання водночас формує репутацію, стимулює увагу до впливу досліджень і впливає на ресурси.

У нашій мережі кращі установи та університети отримують значно більше можливостей. Вища категорія надає пріоритет у базовому фінансуванні, розподілі місць в аспірантуру та докторантуру (адже більш

якісно готувати дослідників можуть лише спроможні установи), можливість участі в проєктах міжнародних донорів та доступі до ресурсів на модернізацію інфраструктури.

Фінансування стає передбачуваним. Адже вперше запроваджується так зване “базове фінансування” досліджень, яке встановлюється за результатами атестації терміном на 5 років, що дозволяє закладам планувати, тобто забезпечити сталий розвиток установ та університетів.

Чому це важливо саме зараз

Атестація – це важлива частина набагато більшої системи комплексної трансформації української науки, яку здійснює команда міністерства. Результати цієї трансформації лягають в основу змін у пріоритетах науки, інноваційного розвитку, розвитку інфраструктури, механізмів державного замовлення, формування проєктної аспірантури, Національної системи дослідників, державно-приватного партнерства в R&D та багато чого іншого.

Паралельно Україна активно працює із міжнародними партнерами. У межах **Horizon Europe** реалізуються проєкти, спрямовані на аналіз та модернізацію дослідницької інфраструктури, загалом за цим конкурсом вже зараз залучено понад 63 млн євро фінансування від ЄС.

У 2025 році створено **Коаліцію з підтримки науки, досліджень та інновацій**, до якої увійшли **14 країн**, Європейська Комісія та провідні міжнародні організації. Світовий банк працює з Україною над реформами у сфері вищої освіти, інфраструктури та управління. Ці процеси співвідносяться з тими змінами, які МОН впроваджує у науковій системі – зокрема, з оновленням підходів до управління, фінансування та оцінювання.

Наука стає частиною національної стійкості. Від оборонних технологій до медичної реабілітації, від енергетики до агросектора – наукові розробки вже впливають на здатність країни вистояти та відновитися. Україна за останні роки фактично здійснює реформу, яка у більшості європейських країн тривала 10–15 років.

Ми робимо це у значно більш стислі строки й у час війни. З 1 січня 2026 року в Україні офіційно запускається нова модель базового фінансування – за результатами. Ми не намагаємося “оптимізувати систему заради економії коштів”, ми показуємо, що трансформація і посилення системи дає змогу збільшувати ресурс. Наша мета — зробити українську науку конкурентною та здатною впливати на розвиток держави.

([вгору](#))

Додаток 4

24.12.2025

Президент відзначив науковців Національною премією України імені Бориса Патона

Нагороди отримали вчені, які відзначилися в розвитку медицини, реновації озброєння та військової техніки, розробці матеріалів для новітніх озброєнь, захисті критичної інфраструктури, покращенні протидії злочинності, розробці безпілотних систем, ракет, боєприпасів і вдосконаленні військового планування, – загалом 73 лауреати з 10 науковими роботами ([Офіс Президента України](#)).

Президент подякував науковцям за їхній внесок у цілісність і міцність держави.

Володимир Зеленський наголосив, що Україна пишається досягненнями вчених та потребує втілення наукових розробок у життя.

«Не таємниця, що кожен із вас своїми роботами реально посилює щоденно Україну. Там, де це найбільше потрібно, і потрібно саме зараз, під час війни. Обороздатність, виробництво нашої української сили, нашої зброї, наших безпілотних систем, ракет, боєприпасів тощо», – сказав Глава держави.

Президент акцентував, що роботи науковців допомагатимуть Україні долати різні виклики й загрози.

«Все це надзвичайно цінно, все це доводить – і це також не таємниця, – що наша українська наука жива. Хоч би як складно науковцям було. І наука поруч з армією, поруч із дипломатією – така ж дієва сила в протидії російському злу. І наша наука працює, зростає, що важливо під час війни, створює, робить Україну сильнішою», – зазначив Володимир Зеленський.

Національна премія України імені Бориса Патона, яка є державною нагородою, була заснована в травні 2021 року. Президент відзначає нею наукові дослідження, які сприяють розвитку гуманітарних, природничих і технічних наук, медицини, освіти та охорони навколишнього середовища.

Відео: [Президент вручив дипломи та почесні знаки лауреатам Національної премії України ім. Бориса Патона \(вгору\)](#)

Додаток 5

02.12.2025

Президент України призначив гранти молодим ученим та докторам наук на 2026 рік

Рішення ухвалені на основі конкурсів, проведених Національним фондом досліджень України у 2025 році відповідно до оновлених процедур, визначених Указом Президента України № 324/2024 та Положень, затверджених Указами №1210/2002 і №446/2009 ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Конкурси охоплювали такі категорії:

- молоді вчені-доктори/-ки наук (до 40 років);
- докторанти/-ки (до 35 років);
- доктори/-ки філософії / кандидати/-ки наук (до 35 років);

- доктори/-ки наук (до 45 років).

Скільки вчених отримають гранти у 2026 році

За підсумками конкурсного відбору грантову підтримку отримають:

- **59 молодих учених**
- **20 докторів наук**

Разом – **79 дослідників і дослідниць**, чиї кандидатури були рекомендовані науковою радою НФДУ та подані МОН України на розгляд Кабінету Міністрів для внесення Президенту.

Призначені гранти дають змогу реалізувати нові дослідницькі ідеї, посилити наукові школи та підтримати розвиток української науки в ключових напрямках.

([вгору](#))

Додаток 6

04.12.2025

Держбюджет-2026: на освіту і науку спрямовано рекордні 298,8 млрд

Ключові напрями фінансування:

Освіта – 278,7 млрд грн (+79,8 млрд грн до 2025 року) ([Урядовий портал](#)).

<...> Наука – 19, 9 млрд грн. Фінансування там, де є результат. Майже 3 млрд грн на базове фінансування університетів і наукових установ за результатами державної атестації.

Дослідницькі центри передового досвіду. Унікальні інфраструктури, що працюватимуть у визначених державою найбільш пріоритетних галузях – 998 млн грн.

Бізнес і наука – на новий конкурс прикладних розробок у партнерстві з бізнесом передбачено перші 100 млн грн.

Підтримка молодих учених і університетів прифронтових регіонів – 300 млн грн на конкурсні дослідження.

Нова модель проектної аспірантури в STEM-напрямках. Індивідуальна підтримка дослідників і запуск Національної системи дослідників України – 2 625 учасників, щомісячні стипендії до 10 тис. грн.

Освіта і наука у 2026 році залишаються серед ключових пріоритетів держави. Збільшення фінансування демонструє, що Україна послідовно інвестує в людський потенціал, технологічну силу та майбутню стійкість – основу нашої перемоги та розвитку.

([вгору](#))

Додаток 7

18.12.2025

Верховна Рада ухвалила Закон, що встановлює єдині правила доброчесності в освіті і науці

Що врегульовує Закон

Єдине визначення академічної доброчесності

Закон визначає академічну доброчесність як сукупність цінностей, принципів і правил, яких мають дотримуватися всі суб'єкти академічної діяльності під час навчання, викладання, наукової та науково-технічної діяльності ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Базовими цінностями визначено чесність, довіру, повагу до авторства та гідності, справедливість, відповідальність, стійкість і рішучість у дотриманні доброчесних практик.

Закон поширюється на:

- освітню діяльність закладів освіти всіх рівнів;
- наукову та науково-технічну діяльність;
- навчальну діяльність здобувачів освіти;
- створення, рецензування та оприлюднення академічних творів;
- вступні випробування, конкурси, олімпіади;
- присудження ступенів освіти, наукових ступенів, присвоєння вчених і педагогічних звань;
- процедури внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти й науки;
- оцінювання наукових установ.

Порушення академічної доброчесності

Закон закріплює перелік основних порушень, зокрема:

- академічний плагіат;
- фабрикацію та фальсифікацію даних;
- відчуження та приписування авторства;
- несамотійне виконання завдань і недозволену допомогу;
- недоброчесне оцінювання;
- академічний саботаж;
- схилення до порушення академічної доброчесності;
- інституційні порушення академічної доброчесності.

Окремо врегульовано використання результатів, згенерованих комп'ютерними програмами: такі матеріали не можуть вважатися авторськими, якщо факт їх використання не зазначено.

Процедури та гарантії

Закон встановлює процедуру розгляду повідомлень про порушення академічної доброчесності, яка передбачає визначені строки, права сторін, обов'язок закладів освіти й наукових установ ухвалювати рішення, механізми запобігання конфлікту інтересів і можливість оскарження таких рішень. Закріплено презумпцію академічної доброчесності.

Академічна відповідальність і санкції

Законом визначено перелік санкцій залежно від статусу особи, зокрема:

- для педагогічних і науково-педагогічних працівників, науковців — від попередження та інших обмежень до звільнення з

посади, позбавлення ступенів, звань, участі в конкурсах і керівництві дослідженнями;

- **для здобувачів освіти** — від повторного виконання робіт до відрахування;
- **для закладів освіти й наукових установ** — інституційні санкції, включно з відмовою в акредитації, позбавленням права присуджувати ступені чи зниженням оцінки державної атестації.

Система забезпечення академічної доброчесності в закладах

Заклади освіти та наукові установи зобов'язані:

- мати внутрішню систему забезпечення академічної доброчесності;
- затвердити внутрішні політики, процедури та уповноважені органи;
- забезпечити прозорий порядок розгляду повідомлень про порушення;
- оприлюднювати внутрішні акти та результати розгляду таких повідомлень;
- використовувати програмні засоби для виявлення ознак порушень доброчесності.

Керівники закладів освіти та наукових установ несуть **персональну відповідальність** за функціонування цих систем.

Реєстр та заборона недоброчесних практик

Законом передбачено створення **Реєстру осіб, щодо яких застосовано обмеження за порушення академічної доброчесності**, що має забезпечити прозорість рішень і посилити довіру до документів про освіту, наукових ступенів і вчених звань.

Також забороняється реклама та посередництво у створенні академічних творів на замовлення; такі дії прямо віднесено до порушень академічної доброчесності з відповідними правовими наслідками.

([вгору](#))

Додаток 8

19.12.2025

Включення до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави з 2026 року

Відповідальні особи за подання матеріалів на державну атестацію матимуть у своїх електронних кабінетах відповідний сервіс для подання заявок ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Хто може претендувати на включення до Держреєстру

До Державного реєстру входять наукові установи та заклади вищої освіти незалежно від форми власності, які пройшли **державну атестацію** та за її результатами віднесені до **груп А, Б або В**.

Установи, які подаються на **позачергову державну атестацію**, матимуть право подати заявки після її проходження.

Які документи необхідні для подання

Більшість документів і даних вже зібрані під час атестації в системі «URIS». У той же час під час подання заявки потрібно буде додати:

- 1) копії установчих документів;
- 2) довідку про стан розвитку дослідницької матеріально-технічної бази. Зразок форми знаходиться за [посиланням](#).

Терміни подання і розгляду заявок

Перша хвиля:

- 1–8 січня 2026 року — подання заявок;
- 9–16 січня 2026 року — розгляд та затвердження результатів опрацювання.

Друга хвиля

- 9–22 січня 2026 року — подання заявок;
- 23–30 січня 2026 року — розгляд та затвердження результатів опрацювання.

Надалі можливість подання заявок буде відкрита на постійній основі та опрацьовуватиметься протягом I кварталу 2026 року відповідною комісією один раз на місяць.

Довідкова інформація

+380 44 287 82 34

+380 44 287 89 30

([вгору](#))

Додаток 9

04.12.2025

Нова державна система індивідуальної підтримки науковців: Уряд схвалив Концепцію «Національна система дослідників України»

Концепцію розроблено на виконання доручення Прем'єр-міністра, завдань Національної ради з питань розвитку науки і технологій, а також відповідно до плану пріоритетних дій Уряду. Документ враховує положення Угоди про асоціацію з ЄС та рекомендації Європейської комісії і Ради ЄС щодо створення та впровадження нових інструментів для підтримки розвитку кар'єри вчених, сприяння розвитку привабливого, відкритого та сталого ринку праці для дослідників ([Урядовий портал](#)).

Упродовж останніх років українська наука зіткнулася з істотними кадровими втратами. У 2022 році кількість працівників, залучених до виконання наукових досліджень і розробок, скоротилася на 22% — до 53,2 тис. осіб і досі не повернулася до рівня 2021 року. За даними, зібраними для доповіді ЮНЕСКО, 10 429 наукових і науково-педагогічних працівників були змушені емігрувати або переміститися. Україна має найнижчий показник кількості дослідників на 1000 зайнятого населення серед країн Європи. Одним із ключових чинників є низька фінансова мотивація: фактичні посадові оклади молодшого наукового співробітника зараз у 2–3 рази нижчі за рівень, гарантований Законом.

У цих умовах Концепція пропонує системний механізм підтримки, розвитку та оновлення кадрового потенціалу науки, який поєднує визнання результатів, прозорість та об'єктивне представлення діяльності вчених.

Концепція передбачає:

- створення Національної системи дослідників України та впровадження механізму рейтингування наукових і науково-педагогічних працівників у Національній електронній науково-інформаційній системі;
- запровадження державних стипендій для найкращих науковців за результатами рейтингування;
- формування трьох основних рейтингів:
 - загального рейтингу наукових і науково-педагогічних працівників;
 - рейтингу молодих вчених;
 - рейтингу за безпековим науковим напрямом (з окремим порядком подання та без публічного оприлюднення);
- можливість створення додаткових підрейтингів, зокрема для жінок-дослідниць, переміщених наукових та науково-педагогічних працівників, учених — учасників бойових дій, ветеранів тощо;
- інтеграцію результатів рейтингування в ключові політики: атестацію наукових установ, розподіл базового фінансування, конкурсні добори наукових проектів, конкурси на заміщення посад та процедури атестації наукових працівників;
- утвердження академічної доброчесності: доведений плагіат чи інші прояви недоброчесності є підставою для недопущення до участі в системі.

Система рейтингування базуватиметься на результатах професійної діяльності вчених: показниках публікацій у Scopus та Web of Science Core Collection, отриманих патентах, участі у міжнародних і національних грантах (Horizon 2020, Horizon Europe, Євратом, НАТО, УНТЦ, Erasmus+ тощо), наукових преміях і стипендіях, експертній діяльності, підготовці аспірантів і докторантів, участі в програмах мобільності та популяризації науки. Дані для рейтингування будуть верифікуватися та оновлюватися з відкритих джерел.

Реалізація Концепції відбуватиметься у два етапи протягом 2026–2028 років.

Перший етап — створення нормативної бази, розроблення методики рейтингування, запуск модуля у Національній електронній науково-інформаційній системі, створення рейтингів і початок надання державних стипендій.

Другий етап — інтеграція результатів рейтингування до системи фінансування наукової діяльності, атестації наукових установ, кадрова політика та міжнародна співпраця.

Очікується, що впровадження Концепції сприятиме підвищенню престижності професії науковця, формуванню відкритої інформації про найкращих дослідників країни, ефективнішому розподілу бюджетних коштів,

зменшенню міграційних тенденцій, розвитку молодіжної науки та зміцненню наукової спроможності держави, зокрема у критично важливих напрямках.

([вгору](#))

Додаток 10

04.12.2025

Уряд затвердив експериментальний проект зі створення дослідницьких центрів передового досвіду

Постанова затверджує механізм реалізації проекту, порядок конкурсного добору університетів, вимоги до структури та функціоналу центрів і етапи їхнього створення ([Урядовий портал](#)).

Міністерство освіти і науки координуватиме виконання проекту та організацію конкурсу, а Фонд розвитку інновацій надаватиме інформаційно-консультаційну та експертну підтримку. До реалізації залучено й інші органи виконавчої влади та організації — Міністерство цифрової трансформації, Міністерство оборони, Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України, Акціонерне товариство "Українська оборонна промисловість", Державне підприємство "Конструкторське бюро "Південне" імені М. К. Янгеля", Національна академія наук України, Науковий комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій, народні депутати України та інші фахівці, компетентні у сферах наукової, науково-технічної, інноваційної, освітньої діяльності, оборони та цифрової трансформації.

Дослідницькі центри передового досвіду працюватимуть у визначених державою пріоритетних галузях. Їхня діяльність охоплюватиме проведення прикладних досліджень, створення MVP-рішень, випробування технологій і підготовку фахівців у галузях природничих та інженерно-технічних наук. Крім того, центри сприятимуть впровадженню Стратегії цифрового розвитку інновацій України WINWIN до 2030 року.

Що отримають університети

Установи, які переможуть у конкурсі, зможуть модернізувати дослідницьку й інноваційну інфраструктуру та залучати студентів, аспірантів і вчених до виконання прикладних досліджень. Це посилить взаємодію між університетами, бізнесом та представниками оборонного сектору, а також дасть змогу розвивати інноваційну й науково-технічну діяльність.

Що отримають суб'єкти господарювання

Підприємства зможуть працювати з центрами у форматі спільних проєктів — від замовлення досліджень, тестування і впровадження розробок до залучення фахівців із високим професійним рівнем та досвідом у відповідних галузях, що відповідатиме потребам бізнесу. Вони також матимуть доступ до новітніх технологій у стратегічно важливих галузях та можливість створювати інноваційну продукцію з високою доданою вартістю.

Очікуваний ефект

- до 30 проєктів глибокого технологічного, зокрема оборонного спрямування;
 - конкурентні заробітні плати для залучення найкращих фахівців до роботи в центрах;
 - понад 3000 студентів, аспірантів і дослідників отримають доступ до найсучаснішої дослідницької інфраструктури в перші два роки;
 - університети зможуть зміцнити науково-технічний потенціал і розвинути сучасну дослідницьку базу, важливу для оборони та відновлення економіки.
- ([вгору](#))

Додаток 11

30.12.2025

Уряд продовжив державну програму антарктичних досліджень до 2027 року

Програма охоплює роботу антарктичних експедицій, діяльність станції «Академік Вернадський» та використання науково-дослідного судна «Ноосфера» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Програма передбачає не лише проведення фундаментальних і прикладних досліджень, а й комплекс організаційно-технічних заходів: матеріально-технічне й логістичне забезпечення експедицій, модернізацію антарктичної інфраструктури, участь у міжнародних наукових ініціативах відповідно до рішень Наукового комітету з антарктичних досліджень (SCAR).

Станція «Академік Вернадський» є одним із ключових пунктів довготривалих кліматичних, атмосферних і геомагнітних спостережень в Антарктиці. Ці дані є частиною міжнародних наукових масивів і використовуються для аналізу кліматичних змін, прогнозування погодних процесів та прикладних досліджень.

Важливим складником програми є міжнародна співпраця. У поточному антарктичному сезоні судно «Ноосфера» працює в партнерстві з науковими командами США, Великої Британії, Польщі, Чехії, Мексики та Колумбії. Така взаємодія посилює роль України в міжнародній науковій спільноті та є ефективним інструментом наукової дипломатії.

Продовження програми дає змогу зберегти наукову спадковість, дані та інвестиції держави в полярні дослідження навіть в умовах війни. Після завершення війни уряд планує підготовку та ухвалення нової десятирічної програми полярних досліджень, суттєво розширеної порівняно з чинною.

([вгору](#))

31.12.2025

Конкурс дослідницьких проєктів молодих учених та основний конкурс МОН: затверджено результати експертизи
[\(Міністерство освіти і науки України\).](#)

Особливості проведення конкурсів у 2025 році

У 2025 році найбільші конкурси МОН проводилися за новим об'єднаним положенням, яке передбачало низку системних змін. Зокрема:

- Посилено **підтримку** та роль **молодих учених**: не менше ніж 30% загального обсягу фінансування щороку спрямовується на конкурси для молодих дослідників, а їхня частка у складі Науково-експертної ради МОН становить щонайменше 50%.
- Оновлено **підходи до проведення експертизи**. Кожен проєкт розглядався трьома незалежними експертами з обов'язковим розглядом відхилень оцінок на рівні $\pm 25\%$. Розподіл проєктів і звітів між експертами здійснювався автоматично через Національну електронну науково-інформаційну систему з перевіркою на конфлікт інтересів. Також запроваджено Кодекс етики експертів, який визначає вимоги до доброчесності, об'єктивності, конфіденційності та запобігання конфлікту інтересів.
- Окрему увагу надано **дотриманню академічної доброчесності**. Плагіат, фальсифікація даних, недоброчесні практики, а також співпраця з російською федерацією визначені як підстави для дискваліфікації. Водночас встановлено чіткі умови допустимого використання інструментів штучного інтелекту в дослідницькій діяльності.
- Крім того, у конкурсах 2025 року **скасовано практику формального використання наукометричних показників**: скасовано «сумування» цитувань, індексів Гірша, надання «листів про зацікавленість чи впровадження» в минулому. Оцінювання зосереджено на якості проєктів, їхній науковій логіці та очікуваних результатах.

Подані проєкти та експертне оцінювання

На другий етап конкурсного добору у 2025 році було подано 1158 проєктів. Після перевірки на відповідність формальним вимогам до участі у конкурсах 1059 проєктів було допущено до наукової та науково-технічної експертизи.

Експертне оцінювання здійснювалося незалежними фахівцями за відповідними науковими напрямками. Загалом міністерством було забезпечено проведення 3177 експертиз.

У окремих випадках проєкти могли бути вилучені з конкурсного розгляду на етапі формальної перевірки у зв'язку з невідповідністю вимогам конкурсу, зокрема щодо статусу керівника проєкту, кількості проєктів, у яких

дозволено брати участь, або здійснення дослідницької діяльності на території України.

Підтримка прифронтових і прикордонних закладів

Підтримка закладів вищої освіти та наукових установ, розташованих у прифронтових і прикордонних регіонах, визначена одним із пріоритетів державної політики. У 2025 році МОН започаткував окремий інструмент додаткової підтримки таких проєктів у межах основного конкурсу.

У Державному бюджеті на 2025 рік передбачено 100 млн грн на фінансування наукових досліджень у цих закладах з метою посилення їхнього наукового потенціалу та забезпечення сталого розвитку в умовах підвищених безпекових ризиків.

Фінансування проєктів

Остаточне визначення прохідних балів відбудеться у першій декаді січня на засіданні Науково-експертної ради МОН після опрацювання і врахування результатів атестації ЗВО, які подали проєкти на конкурси. Фінансування проєктів, відібраних за результатами конкурсу, **передбачено з січня 2026 року** відповідно до бюджетного законодавства та умов проведення конкурсу.

Інформацію про результати конкурсного відбору буде доведено до відома керівників проєктів та закладів вищої освіти і наукових установ через електронні кабінети та накази МОН України про обсяги фінансування.

([вгору](#))

Додаток 13

01.12.2025

МОН оголосило перший конкурсний добір українських наукових фахових видань, індексованих у Scopus та/або Web of Science Core Collection

Конкурс проводиться відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 року № 1032, Положення про конкурсну комісію та Методики оцінювання заявок, затверджених наказом МОН від 26 вересня 2025 року № 1291 ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Хто може взяти участь

Учасником може бути заклад вищої освіти, наукова установа або інша юридична особа, яка є засновником / співзасновником і видавцем наукового фахового видання України, що:

zareєстроване як друковане або онлайн-медіа;

індексується в Scopus та/або Web of Science Core Collection **не менше двох років підряд**;

належить до квартилів **Q1–Q4** (SCImago або Journal Citation Reports);

має категорію «**A**» в переліку наукових фахових видань України.

Основні умови участі

Обов'язковою є згода забезпечити:

безоплатне опублікування статей українських авторів та авторок;

надання МОН фінансових звітів та інформації, потрібної для моніторингових / оцінювальних місій Європейської комісії.

Не допускаються до участі заявники, які перебувають у стадії банкрутства, ліквідації, під санкціями, розташовані на тимчасово окупованих територіях або отримали державну підтримку медіа в році проведення конкурсу.

Подання заявок

Заявка подається в електронній формі через Національну електронну науково-інформаційну систему **URIS**. Інструкція за посиланням: <https://nauka.gov.ua/information/cfv25> (пароль 2025).

Кінцевий термін подання — 5 січня 2026 року (13:00 за київським часом).

Критерії оцінювання

Заявки оцінює Конкурсна комісія відповідно до Методики. Враховуються:

показники впливовості видання у Scopus та/або Web of Science (JIF, CiteScore, SJR, квартиль, перцентиль тощо);

відповідність видавничої та редакційної політики принципам академічної доброчесності;

дотримання стандартів COPE, DOAJ, OASPA, EASE, WAME;

дотримання принципів DORA, відкритої науки (BOAI, I4OC, I4OA, Barcelona Declaration);

наявність відкритого доступу та категорії «А»;

відсутність співпраці з недоброчесними організаціями, що пропонують монетизовані чи маніпулятивні послуги (написання статей, продаж співавторства, штучне цитування тощо).

За рівності балів Комісія може додатково враховувати більшу кількість безоплатних публікацій українських авторів, індексацію у кількох базах, широту авторського складу.

Фінансова підтримка

Фінансування надається на заходи, що сприяють міжнародній інтеграції видань, індексації, відкритому доступу, підвищенню якості видавничих процесів та дотриманню європейських стандартів.

Обсяг підтримки:

350 тис. грн на рік (з урахуванням індексу споживчих цін);

фінансування надається **протягом двох років підряд**;

кошти можуть бути використані на редакційні процеси, рецензування, переклад, локалізацію, програмне забезпечення, маркетинг, оновлення обладнання, участь у наукових заходах, підвищення кваліфікації редакторів і рецензентів.

Контакти для консультацій

Тетяна Ярошенко: 050-335-14-65, t.yaroshenko@dntb.gov.ua

Тамара Пустова: 044-481-47-83, tamara.pustova@mon.gov.ua
([вгору](#))

12.12.2025

Засідання атестаційної колегії МОН: розвиток кар'єри дослідників та удосконалення інструментів їхньої атестації

Вчені звання та наукові ступені: підтримка професійного зростання

Затверджено рішення про присудження **138 наукових ступенів** і присвоєння **558 учених звань**. Ці рішення формують кадровий потенціал університетів і наукових установ та забезпечують оновлення академічних спільнот ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Реагування на академічний плагіат

На підставі рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти **одну особу позбавлено наукового ступеня** через встановлений у визначеному законом порядку академічний плагіат. Ще одне рішення для проведення додаткової експертизи на предмет наявності текстових запозичень без посилання на джерело скерували до експертної ради МОН.

Оновлення системи спеціалізованих рад

Утворено докторські ради на новий термін та внесено часткові зміни до складу чинних, з урахуванням результатів державної атестації, щоб ради працювали у насправді спроможних інституціях. Це дає змогу забезпечувати об'єктивну експертизу робіт та доступ дослідників до якісних атестаційних процедур.

Фахові видання як елемент оцінювання рівня оприлюднення результатів

Ще одним важливим блоком було оновлення Переліку наукових фахових видань — інструменту, який на пряму впливає на можливості публікації та атестації дослідників.

Ще 5 українських видань переведено до категорії «А»

Усі — у зв'язку з індексацією в базі Scopus та/або WoS:

1. «Архів офтальмології України» / Archive of Ukrainian ophthalmology;
2. «Екологічні проблеми» / Environmental Problems;
3. «Психіатрія, неврологія та медична психологія» / Psychiatry, Neurology and Medical Psychology;
4. «Сучасний стан наукових досліджень та технологій у промисловості»;
5. «Український стоматологічний альманах».

11 видань переведено з категорії «А» до «Б»

Підстава — припинення індексації у Scopus та/або WoS:

1. Architectural Studies;
2. «Економіка розвитку»;
3. «Інсайт: психологічні виміри суспільства» / Insight: the psychological dimensions of society;
4. Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК»;

5. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка» / Scientific bulletin of Mukachevo State University. Series «Economics»;
6. «Наукові горизонти»;
7. «Соціально-правові студії»;
8. «Тваринництво та технології харчових продуктів» / Animal Science and Food Technology;
9. «Техніка та енергетика» / Machinery & Energetics;
10. «Український журнал лісівництва та деревинознавства» / Ukrainian Journal of Forest and Wood Science;
11. «Український часопис ветеринарних наук» / Ukrainian journal of veterinary sciences.

13 видань вилучено з Переліку

Підстави — припинення діяльності, реорганізація засновників або невідповідність вимогам щодо періодичності, доступності архівів та коректності вебсторінок.

Як оновлення Переліку підвищує якість наукових результатів

Атестаційна колегія забезпечує стабільність та якість системи атестації в Україні. Рішення щодо вчених звань і наукових ступенів, робота спецрад і оновлення Переліку фахових видань — це пов'язані між собою процеси, які визначають прозорість і довіру до наукових результатів.

Оновлення Переліку дає змогу підтримувати високі стандарти публікаційного середовища, а індексація у Scopus чи Web of Science — забезпечує міжнародну видимість та якість досліджень українських учених.

Наказ МОН від 11.12.2025 № 1618 ["Про затвердження рішень атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України від 11.12.2025 щодо присвоєння вчених звань та присудження наукових ступенів"](#).

([вгору](#))

Додаток 15

02.12.2025

Громадське обговорення проєкту постанови про запуск спільних наукових досліджень із бізнесом

([Міністерство освіти і науки України](#)).

Ключові положення порядку

Учасники та їхні ролі

Порядок визначає статуси та ролі виконавця, ініціатора, співвиконавця, учасника конкурсу, а також поняття спільних прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок.

Обсяги фінансування

Надання фінансової підтримки відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» з урахуванням критеріїв,

затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 118, у таких обсягах:

- для закладів вищої освіти або наукових установ, які подали заявку на участь у конкурсі спільно із **суб'єктом малого підприємництва — не більше ніж 60 % витрат**;
- для закладів вищої освіти або наукових установ, які подали заявку на участь у конкурсі спільно з **суб'єктом середнього підприємництва — не більше ніж 50 % витрат**;
- для закладів вищої освіти або наукових установ, які подали заявку на участь у конкурсі спільно з **суб'єктом великого підприємництва — не більше ніж 40 % витрат**;

Решта витрат покривається за кошти ініціатора.

Пріоритетні напрями конкурсу

Конкурс може охоплювати напрями:

- технології для нацбезпеки й оборони;
- енергоефективність, ресурсозбереження, альтернативна енергетика;
- високотехнологічний транспорт, авіація, суднобудування, ракетно-космічна техніка, озброєння;
- нові матеріали, індустрія наноматеріалів;
- розвиток агропромислового комплексу;
- медичні технології та фармацевтика;
- чисте виробництво й охорона довкілля;
- ІКТ, робототехніка.

Хто може взяти участь у конкурсі

У конкурсі можуть брати участь заклади вищої освіти та наукові установи, внесені до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави, а також **суб'єкти малого, середнього або великого підприємництва**, зокрема **наукові парки**, за умови дотримання вимог законодавства щодо державної допомоги та обмежень щодо держави-агресора, суб'єктів під санкціями, банкрутства та податкової заборгованості.

Подання заявок

Заявки подаються в **електронній формі** через **Національну електронну науково-інформаційну систему** відповідно до Порядку роботи Національної електронної науково-інформаційної системи, затвердженого наказом МОН від 08 січня 2024 року № 10.

Найменування установи, що розробила регуляторний акт, адреса, телефон:

Міністерство освіти і науки України (директорат інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки), бульвар Тараса Шевченка, 16/56, м. Київ, 01030.

Проект акта розміщується для надання пропозицій і зауважень відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Проект регуляторного акта оприлюднено в розділі [«Регуляторна політика»](#) офіційного вебсайту МОН).

Проект постанови КМУ [«Про реалізацію експериментального проекту щодо організації та проведення конкурсного відбору спільних прикладних наукових досліджень і науково-технічних \(експериментальних\) розробок на замовлення бізнесу»](#)

- [Повідомлення](#)
- [Аналіз регуляторного впливу](#)
- [Пояснювальна записка](#)

Як подати пропозиції і зауваження

Пропозиції та зауваження до проекту постанови та аналізу його регуляторного впливу приймають до **2 січня 2026 року** в письмовій формі за адресою: бульвар Тараса Шевченка, 16/56, м. Київ, 01030, або на електронну адресу: maryna.zenova@mon.gov.ua.

Державна регуляторна служба України:

вул. Арсенальна, 9/11, м. Київ, 01001, тел. 254-56-73, е-mail: inform@dkrp.gov.ua
([вгору](#))

Додаток 16

10.12.2025

Міжнародна коаліція обговорила підтримку українських дослідників та шляхи подолання відпливу науковців

Зустріч стала підготовчим етапом до першого засідання Керівного комітету високого рівня (High-Level Steering Committee), яке відбудеться у 2026 році під час наступної конференції Ukraine Recovery Conference ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Учасники та відкриття зустрічі

Зустріч співголювали:

- Григорій Мозолевич, генеральний директор директорату розвитку науки Міністерства освіти і науки України;
- Кароль Мансель-Бланшар (Carole Mancel-Blanchard), керівниця підрозділу міжнародної співпраці з Європою та Америками Генерального директорату з досліджень і інновацій Європейської комісії (DG RTD).

До обговорення долучилися представники держав — учасниць коаліції, міжнародних організацій, українських університетів, наукових установ та наукової діаспори.

Основні теми та акценти

Оцінювання потреб українських дослідників

У першій частині зустрічі учасники розглянули актуальні потреби науковців, які продовжують працювати в Україні в умовах війни. Олена Макаренко, керівниця експертної групи з питань стратегування та інтеграції

до Європейського дослідницького простору, презентувала перелік потреб для підтримки українських дослідників, які працюють в Україні. Цей перелік напрацьовано МОН спільно з Науковим комітетом Національної ради з питань розвитку науки й технологій України, він відображає рамку поточних реформ у сфері. К'яра Децці Бардескі, голова представництва ЮНЕСКО в Україні, презентувала аналітичний огляд Плану дій ЮНЕСКО щодо підтримки наукової екосистеми України, зокрема підтримки дослідників. Євгенія Поліщук, співзасновниця Української наукової діаспори, розповіла про результати дослідження щодо ролі української наукової діаспори у стримуванні відпливу кадрів і розвитку партнерств.

Також були представлені свідчення дослідників із переміщених університетів, установ прифронтових регіонів, міста Києва, а також української наукової діаспори.

Чинні програми та можливості підтримки

У другій частині зустрічі міжнародні партнери та українські установи представили чинні інструменти підтримки та ті, що планують запровадити. Зокрема, МОН представило огляд Національної системи дослідників України та мережу стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів, створених для залучення партнерів до підтримки цих ініціатив.

Подальші дії

Учасники окреслили першочергові кроки для зменшення відпливу науковців, розширення міжнародної співпраці та посилення підтримки дослідників, які залишаються працювати в Україні.

Наразі очікується запуск офіційної вебсторінки коаліції.

Міжнародна коаліція продовжить узгодження спільних рішень для підтримки української наукової системи та інтеграції України в європейський і глобальний дослідницький простір.

([вгору](#))

Додаток 17

22.12.2025

Міжнародна коаліція з науки, досліджень та інновацій для України розширюється

На сьогодні до Коаліції входять уряди 14 країн (Австрія, Болгарія, Велика Британія, Данія, Іспанія, Італія, Литва, Німеччина, Польща, Португалія, Словаччина, Україна, Хорватія, Швеція), Європейська комісія, а також міжнародні організації ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Серед міжнародних партнерів Коаліції, зокрема доєднались:

- Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP);
- Національні академії наук, інженерії та медицини Сполучених Штатів Америки;
- Альянс німецьких наукових організацій;
- Фонд Саймонса;

- Expertise France в Україні;
- Європейська федерація академій наук і гуманітарних наук (ALLEA);
- Science Europe;
- RI Logistica.

Партнери України, інституції Європейського Союзу, міжнародні організації та наукові спільноти, які працюють над:

- інтеграцією України до Європейського дослідницького простору;
- підтримкою українських науковців і дослідницьких інституцій;
- розвитком інновацій та трансферу технологій;
- залученням України до спільних міжнародних проєктів.

Також днями, для забезпечення прозорості та відкритого доступу до інформації про діяльність Коаліції запрацювала окрема сторінка на сайті **European Commission**. На ній представлено склад Коаліції, її цілі та ключові напрями співпраці.

Ознайомитися з переліком учасників Коаліції та актуальною інформацією можна за [посиланням](#).

Міністерство освіти і науки України продовжує роботу з міжнародними партнерами задля посилення ролі науки та інновацій у економічному зростанні та відновленні України та її інтеграції до Європейського дослідницького простору.

([вгору](#))

Додаток 18

22.12.2025

МОН посилює координацію участі України в програмі «Горизонт Європа»

Стратегічний фокус — інтеграція до Європейського дослідницького простору ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Заступник міністра освіти і науки України Денис Курбатов наголосив, що участь України в програмі «Горизонт Європа» є одним із ключових інструментів європейської інтеграції у сфері науки та інновацій:

«Для України «Горизонт Європа» — це насамперед інституційна інтеграція до Європейського дослідницького простору. Для нас критично важливо вибудовувати чітку координацію між усіма елементами системи підтримки — від національних контактних пунктів до представників України в програмних комітетах ЄС», — зазначив Денис Курбатов.

Виконавча директорка НФДУ Ольга Полоцька підкреслила роль Національного фонду досліджень України у розвитку інфраструктури підтримки участі українських науковців і організацій у програмі «Горизонт Європа», зокрема через діяльність Офісу «Горизонт Європа» в Україні.

Експерт з політичних питань у галузі науки та інновацій Представництва ЄС в Україні Єгор Пивоваров відзначив прогрес України у виконанні зобов'язань у сфері науки та досліджень у межах євроінтеграційного процесу

та наголосив на важливості подальшого зміцнення координації між національними та європейськими інституціями, а також посиленні роботи у 2026 році мережі національних контактних пунктів програми.

Ключові результати 2025 року та плани на найближчу перспективу

У межах робочої частини генеральний директор директорату розвитку науки МОН Григорій Мозолевич представив огляд головних кроків України з інтеграції до Європейського дослідницького простору у 2025 році та окреслив пріоритети на 2026–2027 роки.

Серед ключових результатів:

- Завершення двостороннього скринінгу стану євроінтеграції за розділом «Наука та дослідження»;
- Підготовка та схвалення Національної програми адаптації законодавства України до права ЄС (NPAА);
- Активізація роботи Офісу «Горизонт Європа» в Україні та мережі НКП відповідно до рекомендацій Європейської Комісії;
- Оновлення нормативної бази щодо участі представників України у програмних комітетах «Горизонт Європа».

Окрему увагу було приділено динаміці участі України в програмі «Горизонт Європа». Станом на грудень 2025 року українські організації подали 2423 проєктні заявки, отримали фінансування для 244 проєктів на загальну суму 64,3 млн євро, що демонструє стабільне зростання показників порівняно з попередніми роками.

Інфраструктура підтримки: НКП та представники в програмних комітетах

Учасники заходу обговорили результати діяльності мережі національних контактних пунктів за різними кластерами програми «Горизонт Європа», а також роль представників України в програмних комітетах ЄС у підвищенні показників участі України.

У 2025 році на функціонування мережі НКП було передбачено 11 млн грн фінансування, а також упроваджено електронне звітування через систему URIS, що підвищило прозорість і керованість процесів.

На 2026 рік визначено пріоритети:

- оновлення мережі НКП за результатами річного моніторингу;
- посилення взаємодії між НКП, Офісом «Горизонт Європа» та представниками України в програмних комітетах з метою підвищення ефективності участі України в програмі та підготовки до асоційованої участі в наступній Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій на 2028–2034 роки;
- збільшення кількості поданих заявок, проєктів та обсягів залученого фінансування щонайменше на 15%.

([вгору](#))

01.12.2025

Україна представила оновлення наукової політики та домовилася про нові інструменти підтримки на зустрічі Східного партнерства в Берліні

(Міністерство освіти і науки України).

До складу української делегації увійшли:

- **Григорій Мозолевич**, генеральний директор директорату розвитку науки МОН;
- **Олена Макаренко**, керівниця експертної групи з питань стратегування та інтеграції до Європейського дослідницького простору директорату розвитку науки МОН;
- **Ірина Білоус**, державна експертка експертної групи з питань стратегування та інтеграції до Європейського дослідницького простору директорату розвитку науки МОН.

Обговорені питання

Упродовж двох днів учасники розглянули ключові теми розвитку досліджень та інновацій у регіоні. Зокрема, йшлося про:

- **прогрес і виклики** в реалізації пріоритетів 2020 Східного партнерства у сфері R&I;
- **спеціальні заходи** підтримки України з боку ЄС, Німеччини та проєкту EU4Innovation East;
- **інтеграцію держав СхП до Європейського дослідницького простору (ERA):** ERA Policy Agenda 2025–2027, механізми впровадження ERA Actions, виклики в реалізації політик ЄДП;
- **Співпрацю з науковою діаспорою СхП:** оновлення щодо EaP Diaspora Mapping, мобільність дослідників у програмах Марії Склодовської-Кюрі, найкращі практики залучення діаспори;
- **Європейську інноваційну програму та ЕІС:** нові можливості для стартапів, інвестицій, інноваційного розвитку та участі країн СхП в інноваційних інструментах ЄС. Завдяки представництву України у відповідному програмному комітеті, підтримці держав-членів та ЄК цьогооріч Європейська інноваційна рада виділила €20 мільйонів на грантову програму для українських deep-tech стартапів та малих і середніх підприємств (МСП). Гранти розміром від €300 тис. до €500 тис

Позиція та внесок української делегації

Представництво МОН поінформувало партнерів про актуальний стан наукової системи України та окреслили потреби, пов'язані з повномасштабною війною. Українська сторона представила оновлення наукової та інноваційної політики в контексті євроінтеграції, наголосила на потребі підтримки українських дослідників і продовження спеціальних інструментів ЄС.

Окремо було презентовано:

- створення **Міжнародної коаліції з підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні**;
- кроки щодо посилення участі України у програмі «Горизонт Європа»;
- пропозиції щодо інструментів підтримки на шляху до повної інтеграції в ЄДП.

Українська сторона також закликала міжнародних партнерів припинити будь-яке науково-технічне співробітництво з росією та дотримуватися політики невизнання окупації.

Візити до наукових парків Берліна

У межах програми учасники ознайомилися з двома провідними інноваційними екосистемами німецької столиці:

- **Berlin TXL – Urban Tech Republic** — один із найбільших європейських проєктів сталого міського розвитку на базі колишнього аеропорту;
- **Adlershof Technology Park** — один із 15 найбільших наукових парків світу, що об'єднує університетські та індустріальні дослідницькі центри.
([вгору](#))

Додаток 20

Старт конкурсів MSCA Staff Exchanges та MSCA COFUND – нові можливості для українських учасників

У рамках цього конкурсу відбувається обмін персоналом між організаціями з різних країн і секторів, що дозволить українським командам працювати разом із провідними європейськими партнерами ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Бюджет конкурсу на 2026 рік складає **97,92 млн євро**. Кінцевий термін подання заявок для участі в конкурсах – **16 квітня 2026 року**. Детальніше з умовами конкурсу MSCA можна ознайомитись [за посиланням](#) (ст. 35-37).

Для українських організацій участь у проєктах MSCA Staff Exchanges допомагає зміцнити команди, налагодити довгострокову співпрацю з міжнародними партнерами та підвищити власну спроможність у сфері досліджень та інновацій. Це шанс не лише поділитися власним досвідом, а й отримати нові знання, ідеї та практики, які можна застосувати в Україні. В межах проєкту виконавці беруть участь у короткострокових обмінах, спільних дослідницьких, навчальних та мережових заходах, семінарах і конференціях.

Слід зазначити, що станом на сьогодні Україна вже бере участь у 29 проєктах MSCA Staff Exchanges. Детальніше з кожним із проєктів-переможців можна ознайомитися тут:

[OptiQ](#), [Peace](#) and [Mobilities](#), [CARSI](#), [MX-MAP](#), [ESCUAPE](#), [ARGO](#), [LOC3G](#), [MONUGEO](#), [EWALD](#), [LungCare](#), [K-](#)

[Reporters](#), [WrightBros](#)
[neXt](#), [FORCE](#), [INNMEDSCAN](#), [SENS4CORN](#), [TeraHertz](#), [CLEANWATER](#), [Piezo2D](#),
[UPGRADE](#), [E-NOSE](#), [GRASSHOPPER](#), [ALTER-](#)
[Q](#), [HSAFE](#), [LIGHTHER](#), [SPAR](#), [DETMED](#), [H-GREEN](#), [GRASP-](#)
[SYNERGY](#), [PacemCAT](#).

Ще один конкурс – **MSCA COFUND** – дає можливість університетам і науковим установам посилити та модернізувати власні докторські (для отримання ступеня доктор філософії) й постдокторські програми відповідно до європейських стандартів, залучити талановитих дослідників із усього світу та забезпечити сталість підготовки кадрів у сфері досліджень та інновацій завдяки співфінансуванню зі сторони ЄС.

Участь у COFUND підвищує міжнародну видимість і репутацію установ, зміцнює їхню науково-інноваційну спроможність, сприяє розвитку культури відкритої науки, інновацій і підприємництва, а також дозволяє глибше інтегрувати результати досліджень у навчальний процес і зробити відчутний внесок у розвиток місцевих, регіональних та національних екосистем.

Бюджет конкурсу на 2026 рік складає **105,46 млн євро**. Кінцевий термін подання заявок для участі в конкурсах – **8 квітня 2026 року**. Деталі [за посиланням](#) (ст. 43-46).

Наразі Україна долучилась до реалізації лише двох таких проєктів: [PREPARED](#), [MERIT](#).

Звертаємо увагу, що в цих конкурсах українські установи та наукові колективи можуть виступати частиною міжнародних консорціумів.

Крім цього, всім охочим долучитися до проєктів MSCA слід зареєструвались на платформі [MSCA Matchmaking Platform](#) й отримати можливість:

- запропонувати свою експертизу та долучитися до підготовки конкурентних заявок;
- організувати індивідуальну зустріч із потенційним партнером;
- залучити дослідників/наукові установи/неакадемічний сектор для участі в конкурсах MSCA;
- побудувати партнерства для Doctoral Networks, Staff Exchanges, COFUND;
- налагодити прямий контакт із представниками НКП за напрямом MSCA;
- бути в курсі майбутніх інфоднів, тренінгів, воркшопів тощо.

Більше ініціатив у межах MSCA можна знайти на порталі ЄС [Funding & Tenders Portal](#).
([вгору](#))

19.12.2025

Спільний конкурс LUKE: Попереднє оголошення

Хто може подавати заявки і як сформувати консорціум

До участі у конкурсі запрошуються юридичні особи, в тому числі установи, організації та підприємства, зареєстровані в одній з таких країн: Австрія, Чеська Республіка, Естонія, Фінляндія, Грузія*, Німеччина, Латвія, Республіка Молдова, Польща, Румунія, Туреччина та Україна ([Національний фонд досліджень України](#)).

Ми заохочуємо створення консорціумів, що об'єднують різні типи організацій у сфері досліджень, інновацій та бізнесу. Однак критерії прийнятності партнерів варіюються залежно від національних правил фінансуючих організацій. Наведена нижче попередня інформація про відповідність критеріям прийнятності визначає типи організацій, які мають право подавати заявки на отримання фінансування від кожної з фінансуючих сторін в рамках цього конкурсу.

Консорціум має складатися з партнерів щонайменше з трьох зазначених вище країн, серед яких один партнер повинен бути з України. Головний партнер призначається в рамках консорціуму.

** Підтвердження очікується*

Тематичні напрями конкурсу та сфери застосування

До участі в конкурсі запрошуються проєкти з таких тематичних напрямів:

1. Енергетика: стала та відновлювана енергетика та енергетична безпека
2. Кібербезпека: Кіберстійкість критичної інфраструктури та адаптивні системи кібербезпеки
3. Медицина та охорона здоров'я: Телемедицина, біомедичні дослідження
4. Соціальні та гуманітарні науки: Суспільне примирення, сталий соціальний розвиток та відновлення людського капіталу.

Опис тем доступний за посиланням (англійською мовою, pdf):

- [LUKE Joint Call: Topic Descriptions](#)

Попередній перелік фінансуючих організацій та критерії відповідності заявників умовам конкурсу

Австрійська агенція сприяння науковим досліджень, FFG, Австрія
Австрійські компанії будь-якого розміру, університети та науково-дослідні установи, а також посередники у сфері досліджень і розробок.

Сфера фінансування: прикладні дослідження (промислові дослідження та експериментальні розробки).

Вебсайт: <https://www.ffg.at/en>

Фонд сприяння науковим дослідженням Австрії, FWF, Австрія
Австрійські науково-дослідні установи мають право подавати заявки, якщо вони зареєстровані на порталі науково-дослідних установ FWF. Наукові

керівники проєктів повинні відповідати критеріям прийнятності FWF, зазначеним у керівних принципах FWF для «Проєктів наукових керівників».

Сфера фінансування: фундаментальні дослідження.

Вебсайт: www.fwf.ac.at

Технологічне агентство Чеської Республіки, TA CR, Чеська Республіка

Чеські дослідницькі організації/університети, малі та середні підприємства або великі компанії.

Сфера фінансування: прикладні дослідження.

Вебсайт: <https://tacr.gov.cz/en/>

Естонська дослідницька рада, ETAG, Естонія
Естонські університети та вищі навчальні заклади, державні та приватні науково-дослідні організації, а також інші юридичні особи, зареєстровані в Естонії, які мають можливість здійснювати наукові дослідження та відповідають національним критеріям прийнятності, визначеним для участі в багатосторонніх міжнародних партнерствах.

Сфера фінансування: фундаментальні та прикладні дослідження.

Вебсайт: <https://www.etag.ee>

Дослідницька рада Фінляндії, RCF, Фінляндія
Конкурси RCF відкриті для дослідників, які працюють у фінських наукових організаціях, з можливістю міжнародної співпраці.

Сфера фінансування: фундаментальні дослідження, а також підтримка прикладних досліджень.

Вебсайт: <https://aka.fi/en>

Федеральне міністерство з питань досліджень, технологій та космосу, BMFT, Федеративна Республіка Німеччини

Заявки можуть подавати німецькі університети/вищі навчальні заклади, неуніверситетські дослідницькі інститути, комерційні підприємства, зокрема малі та середні підприємства, а також місцеві органи влади та інші установи в Німеччині, які роблять внесок у дослідження.

Сфера фінансування: фундаментальні та прикладні дослідження.

Вебсайт: <https://www.bmfr.bund.de>

Латвійська рада науки, LZR, Латвія
Заявки можуть подавати латвійські університети/вищі навчальні заклади, державні дослідницькі інститути, дослідницькі центри, а також підприємства, зокрема малі та середні.

Сфера фінансування: фундаментальні та прикладні дослідницькі проєкти.

Вебсайт: <https://www.lzp.gov.lv>

Національне агентство з досліджень та розвитку Молдови, NARD, Республіка Молдова

Державні дослідницькі організації, університети, акредитовані лабораторії, які діють самостійно або у партнерстві з приватними

організаціями, що займаються дослідницькою та інноваційною діяльністю (малі та середні підприємства, неурядові організації тощо).

Сфера фінансування: фундаментальні та прикладні дослідження.

Вебсайт: <https://ancd.gov.md>

Національний науковий центр, NCN, Польща

Дослідники, які мають щонайменше ступінь доктора наук, можуть подавати заявки на фінансування через широке коло науково-дослідних установ, визнаних польським законодавством, в тому числі університети, федерації вищих навчальних закладів, інститути Польської академії наук, науково-дослідні інститути та центри в рамках науково-дослідних мереж, таких як Łukasiewicz, та багато інших.

Сфера фінансування: фундаментальні дослідження.

Вебсайт: www.ncn.gov.pl

Виконавче агентство з фінансування вищої освіти, наукових досліджень, розвитку та інновацій – UEFISCDI, Румунія

Юридичні особи, зареєстровані в Румунії, а саме: державні та приватні акредитовані університети, національні науково-дослідні інститути, інші дослідницькі організації, малі та середні підприємства, великі промислові підприємства, що здійснюють науково-дослідну діяльність у своїх галузях.

Сфера фінансування: експериментальні та прикладні дослідження.

Вебсайт: <https://uefiscdi.gov.ro/>

Рада з науково-технологічних досліджень Туреччини, TÜBİTAK, Туреччина

Університети та вищі навчальні заклади, державні та приватні дослідницькі організації, а також компанії приватного сектору, в тому числі малі та середні підприємства, засновані в Туреччині.

Сфера фінансування: фундаментальні та прикладні дослідження.

Вебсайт: <https://www.tubitak.gov.tr>

Національна академія наук України, НАН України, Україна

Участь можуть взяти наукові установи НАН України.

Сфера фінансування: фундаментальні та прикладні дослідження.

Вебсайт: <https://www.nas.gov.ua/>

Національний фонд досліджень України, НФДУ, Україна

Право на участь мають українські організації/установи, які є юридичними особами, що зареєстровані та діють в Україні відповідно до національного законодавства. До таких організацій/установ можуть належати заклади вищої освіти (у розумінні Закону України «Про вищу освіту»), або наукові установи (у розумінні Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»), незалежно від їхньої організаційно-правової форми та форми власності.

Сфера фінансування: фундаментальні та прикладні дослідження (розробки).

Вебсайт: <https://nrfu.org.ua/>

Орієнтовний календар подій

- Публікація про спільний конкурс: **30 січня 2026 року**
- Кінцевий термін подання заявок: **30 квітня 2026 року**
- Орієнтовна дата початку реалізації проєктів: **січень 2027 року**
- Орієнтовна дата завершення реалізації проєктів: **грудень 2028 року**

Ця інформація є попередньою та може бути змінена до офіційного оголошення конкурсу.

Більше інформації про розробку спільного конкурсу LUKE можна знайти в нашому інформаційному бюлетені (англійською мовою, pdf):

- [**Інформаційний бюлетень \(спеціальний випуск – грудень 2025\)**](#)

Додаткову інформацію та оновлення щодо конкурсу можна знайти у спеціальній рубриці на веб-сторінці LUKE: [**Спільний конкурс LUKE**](#)

Фінансується Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать виключно автору(ам) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Європейської виконавчої агенції з наукових досліджень (REA). Ні Європейський Союз, ні орган, який надав фінансування, не можуть бути притягнуті до відповідальності за них.

([вгору](#))

Додаток 22

22.12.2025

Міжнародна наукова співпраця: NCBR запрошує українські установи до участі в INNOGLOBO

INNOGLOBO – це відкрита міжнародна програма, що реалізується NCBR та спрямована на підтримку польських установ у налагодженні та розвитку науково-дослідницької співпраці з іноземними партнерами ([Національний фонд досліджень України](#)).

Кінцевий термін подання заявок – 30 квітня 2026 року.

Тривалість проєкту: від 24 до 36 місяців.

У межах 5-го конкурсу польські установи можуть вільно обирати іноземних партнерів з усіх країн, з якими Польща підтримує дипломатичні відносини. Проєкти реалізуються міжнародними консорціумами, що складаються з польської установи (установ) та щонайменше одного іноземного партнера, без обмежень щодо його вибору.

Програма підтримує проєкти, спрямовані на розробку, адаптацію або впровадження сучасних технологічних рішень. Проєкти можуть охоплювати різні тематичні напрямки, за умови, що тематика відповідає поточному переліку [національних смарт-спеціалізацій](#).

Загальний бюджет конкурсу становить **20 000 000 PLN**

Заявники можуть претендувати на фінансування міжнародних науково-дослідних проєктів з різними бюджетами. Кожен іноземний партнер консорціуму зобов'язаний **забезпечити фінансування своєї частини** проєкту та подати відповідну **декларацію** про наявність цих

коштів. Фінансування може надходити з власних ресурсів партнера або з зовнішніх джерел, таких як банківські кредити, позики чи співфінансування від іноземних R&D-фінансуючих установ.

Частка фінансових ресурсів усіх іноземних партнерів у проєкті повинна становити **від 30% до 70% загального бюджету**, виділеного консорціумом.

Фінансування польського заявника у проєкті становить від 300 000 PLN до 2 000 000 PLN.

Як подати заявку

Заявка має бути подана польським заявником через портал: <https://lsi.ncbr.gov.pl>

Більш детальна інформація про 5-й конкурс INNOGLOBO доступна [за посиланням](#).

([вгору](#))

Додаток 23

08.12.2025

Як зробити міждисциплінарність реальністю?

Ігор Таранов, очільник Офісу «Горизонт Європа» в Україні, підкреслює: у Європейському дослідницькому просторі міждисциплінарність — це не формальна вимога, а робочий інструмент, який підсилює проєкт завдяки ширшому спектру експертиз. «У робочих програмах та описах окремих конкурсів Європейська комісія часто прямо зазначає вимогу до мультидисциплінарного, мультиакторного чи кроссекторального підходу, — наголошує Ігор Таранов. — У вимогах конкурсу можуть бути окремо прописані конкретні очікування щодо складу команди: наприклад, зазначено, яких фахівців або які типи експертиз доцільно залучати до консорціуму» ([Світ](#)).

Міждисциплінарність підсилює наукові проєкти одразу в кількох вимірах. По-перше, це якість інновацій: ширший спектр експертиз дає змогу глибше опрацювати інноваційну ідею. По-друге, шанси на успішність, адже консорціуми — тобто об'єднання кількох установ, що працюють над одним проєктом — краще обґрунтовують методологію, управління ризиками, валідність обраних підходів та інші ключові елементи конкурсної заявки. І, по-третє, це потенціал реального впливу, оскільки міждисциплінарний підхід дає командам змогу охопити весь шлях — від наукового результату до практичного впровадження.

Проте навіть за таких очевидних переваг постає питання: як зробити міждисциплінарність реальністю в українських ЗВО? Як мотивувати вчених знайомитися з колегами з інших інститутів, працювати над спільними ідеями, а потім і проєктами, разом проходити тривалий шлях написання і подання конкурсної заявки? Поки що це питання залишається відкритим.

Університетам необхідно створювати середовище, яке сприяє взаємодії науковців. Це має бути простір, де вчені можуть зустрічатися, дізнаватися

про роботу одне одного та бачити потенційні точки дотику. Без таких майданчиків міждисциплінарність часто залишається теорією. Саме тому важливою стає поява ініціатив, які не просто декларують співпрацю, а створюють умови для її зародження. Однією з таких ініціатив став Марафон наукових досягнень та міждисциплінарної співпраці «Об'єднані наукою», що відбувся в стінах Київського національного університету імені Тараса Шевченка до Всесвітнього дня науки в ім'я миру й розвитку. Його мета — стимулювати внутрішньоуніверситетську міждисциплінарну наукову співпрацю та активізувати грантову діяльність.

Це вже четвертий такий марафон. Перший був проведений у 2022 році, у період відтоку кадрів, блекаутів по дві доби й повної невизначеності: дослідники були розпорошені по країні та за її межами, а доступ до наукових лабораторій з технічних причин був обмеженим. Тоді, на початку повномасштабного вторгнення, українська система підтримки науки фактично зупинилася. Фінансування конкурсу МОН відчутно зменшилося, бюджет НФДУ був секвестрований, і проекти, що стартували ще у 2021 році, так і не мали продовження. Фактично це означало, що внутрішніх грантів більше немає. У цих умовах керівництво університету ухвалило стратегічне рішення. «Ми зрозуміли, що основним ресурсом можуть стати конкурси від програми «Горизонт Європа», — згадує проректорка з наукової роботи, професорка Ганна Толстанова. — Нашим завданням тоді було швидко об'єднати колективи, навчити їх працювати разом і відповідно до шістьох кластерів програми систематизувати отримані ідеї».

Уже під час першого Марафону стало очевидно, що наукові інтереси значно ширші, ніж межі університетських інститутів. Наприклад, науковцям природничо-математичного профілю у певному контексті цікаві філологія і журналістика, а кластер «Культура, креативність та інклюзивне суспільство» виявився перспективним для філософів, істориків, психологів — зрештою, для представників будь-яких галузей науки.

Тож як відбувається співпраця науковців на Марафоні? Спеціально для заходу створюється постерна сесія. Це своєрідна виставка наукових ідей, де присутні можуть ознайомитися з науковими колективами університету й уже реалізованими проектами. Так цьогоріч стало відомо, що фахівці з економічного, філософського та факультету психології активно співпрацюють з Інститутом психіатрії КНУ в контексті відкриття Центру психологічної реабілітації ветеранів та їхніх родин. Біологи, фізики, хіміки, математики, кібернетики й представники Військового інституту в колаборації працюють над низкою проектів, спрямованих на зміцнення оборонної сфери України. Міждисциплінарний аналітичний центр соціально-економічного добробуту та психічного здоров'я, що вже п'ять років постійно діє на базі університету, об'єднує дослідників не тільки з факультету психології чи Інституту психіатрії, а й географів, соціологів, економістів і журналістів.

«Ми не висуваємо вимог до кількості виграних конкурсів, — каже Ганна Толстанова. — Для нас важливими є подані грантові заявки. Щоб будь-яке раціональне зерно проросло, потрібен час. І я вам скажу, що результати однозначно є. У 2022 році ми подали вісім заявок на «Горизонт Європа», у 2023-му їх було вже 18, у 2024-му — 19. У 2025-му — 45 поданих заявок станом на листопад. Загалом у КНУ виконується шість проєктів».

Однак проректорка зізнається, що заохочувати вчених відвідувати подібні заходи щороку стає дедалі складніше. Адже науковці, які вже мають певний статус і злагоджений алгоритм участі в різноманітних грантах, часто не зацікавлені в нових проєктах або ж банально не мають часу. А молоді вчені іноді просто соромляться заявити про себе. Даються взнаки й постійні відключення світла, які впливають на планування робочого графіку дослідників.

Тому на Марафоні-2025 була представлена нова активність — відкритий мікрофон. Усі охочі мали нагоду представити свій проєкт і отримати презент, брендований університетом. І, за словами учасників, така ініціатива їм сподобалася.

«Мені цікаво було послухати про дисертаційне дослідження аспіранта з факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем, — ділиться Роман Остапенко, голова Ради молодих вчених КНУ імені Тараса Шевченка. — І загалом приємно, що з п'ятнадцяти виступів шість було від молодих учених. Здавалося б, як невеликий подарунок за пітчінг свого дослідження може вплинути на хід роботи науковця? Але для молодих учених будь-яка підтримка й увага, особливо від досвідчених колег, є дуже важливою».

Загалом питання заохочення молодих учених до членства у наукових командах, групах і проєктах разом із міждисциплінарністю обговорили всі запрошені спікери Марафону-2025, серед яких Ігор Таранов, заступниця директора з міжнародної діяльності Департаменту стратегічного розвитку та міжнародних програм Міжнародного європейського університету Ірина Штеймільер і учена секретарка Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України Карина Шахбазян.

Саме молоді дослідники визначатимуть обличчя української науки в майбутньому. Кожен талановитий молодий учений, який залишається в науковій сфері та дістає можливість розвиватися, — це внесок у наукову спроможність та конкурентоспроможність країни. І створювати такі можливості сьогодні мають не лише державні інституції, а й самі університети, які здатні формувати середовище, що утримує молодих фахівців і дає їм перспективу.

Експерти-учасники Марафону підкреслювали, що участь молодих науковців у програмі «Горизонт Європа» більш ніж реальна. Найкращим стартом для них часто стають конкурси за напрямом «Передова наука» в межах компонента MSCA — індивідуальні Postdoctoral Fellowships та консорціумні програми Doctoral Networks і Staff Exchanges. У таких проєктах заявки подають установи, а молодий учений долучається після перемоги,

тому вирішальну роль відіграють професійні контакти та помітність у науковій спільноті. І саме тут стають важливими марафони, конференції та симпозіуми — платформи, де молодь може заявити про себе, знайти партнерів і зробити перший крок у міжнародну науку.

Сучасна наука розвивається там, де перетинаються ідеї. Українські дослідники сьогодні змушені працювати у надскладних обставинах, але водночас перед ними постають нові можливості. Поступово формується нова культура взаємодії, без якої неможливо уявити науку майбутнього.

Щоб опинитися в центрі цих процесів, іноді достатньо одного кроку — використати можливість, яка вже поруч. Навіть у такий складний час, який сьогодні переживає наша держава і, відповідно, кожен із нас.

Аліна ВОЛИК

([вгору](#))

Додаток 24

31.12.2025

Мала академія наук та міжнародна співпраця: підсумки року

Разом з компанією «Baykar» та фундацією ТЗ створимо Центр авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді в Україні. У Стамбулі на найбільшому у світі фестивалі аерокосмічної й технологічної галузі — «**TEKNOFEST-2025**» підписали меморандум про взаєморозуміння ([Світ](#)).

Центр авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді буде простором з лабораторіями, майстернями та навчальними класами, де юні інженери й науковці зможуть розвивати науку.

У вересні у Сан-Франциско відбулася щорічна конференція **Асоціації науково-технологічних центрів (ASTC)** — вона зібрала майже 2000 учасників з різних країн.

Одна із центральних подій конференції — Світова ініціатива центрів науки для України. За її ідеєю, світові наукові центри передаватимуть нашій країні експозиції, обладнання та освітні матеріали. А фонд HUCUS безплатно доставлятиме вантажі з американського континенту в Україну. Завдяки цій співпраці українські діти зможуть відкривати світ науки навіть у час війни.

У січні організували **тематичну виставку Музею науки у місті Мена на Чернігівщині** — її побачили понад 600 школярів. 12 інтерактивних експонатів допомогли учням більше дізнатися і наочно побачити, як працює рівновага, оптичні та електромагнітні явища.

Також разом з молодіжним простором «Ko Laba» провели заняття для молодших школярів, науковці з Дитячої академії «Футурум» організували географічні дослідницькі заняття. А ще відвідувачі почули справжній науковий оркестр — освітня програма, яка ознайомлює зі звуком, ритмом і музикою.

Українські науковиці — Катерина Терлецька, Світлана Бабійчук і Марія Білецька долучилися до **Генеральної асамблеї Європейського союзу**

геологічних наук (EGU) 2025 у Відні. Це наймасштабніша європейська подія у сфері наук про Землю. Там дослідниці розповіли про результати Міжнародної літньої школи з основ дистанційного зондування Землі, яку проводить лабораторія геоінформаційних систем та дистанційного зондування Землі МАН.

Літня школа відбувається щорічно онлайн. Під час неї школярі з України та з-за кордону проводять власні дослідження і створюють наукові проєкти, а ще — працюють з платформами Європейського космічного агентства і НАСА.

Фінський центр науки «Еврика» передав нам мандрівну виставку «Науковий цирк “Еврика”». Це один з перших міжнародних партнерів, який підтримав освітні ініціативи МАН з початку повномасштабного вторгнення.

Виставка покликана зацікавити школярів наукою і стати опорою для їхнього психологічного стану. «Науковий цирк “Еврика”» містить науково-театральне шоу про атоми та вісім інших експонатів. Через них відвідувачі зможуть дізнатися про історію Всесвіту, структуру життя, а також механіку, біологію, фізіологію і навіть психологію.

Ще раніше колеги з Фінського центру науки навчили команду МАН методично й технічно дбати про виставку. Нині «Науковий цирк “Еврика”» — частина проєкту «Мандрівний музей науки МАН».

Команда МАН долучилася до **європейської конференції центрів і музеїв науки «Ecsite-2025»**. Ця подія щорічно збирає учасників з більш як півсотні країн світу, а цьогогоріч пройшла на базі Центру науки «Коперник», що у Варшаві.

Спеціалісти «Imaginary» та «TRACES» провели для нас воркшоп із залучення аудиторії до математики. Натомість наша команда поділилася досвідом роботи в Україні і презентувала Музей математики «Кубоїд».

Представники МАН провели низку важливих та цікавих зустрічей з головою правління і генеральним директором «Ecsite» Бруно Макаром та іншими партнерами. Керівниця Музею науки МАН Марія Дуброва долучилася до обговорення «Як залучення до науки допомагає громадам, які постраждали від війни та громадянських заворушень», а заступник директора з розвитку центрів науки і міжнародних стратегічних проєктів Василь Дунець приєднався до панельної дискусії «Плюси та мінуси мереж національних наукових центрів».

Представники від МАН — президент Малої академії наук України Станіслав Довгий і завідувачка лабораторії ГІС та ДЗЗ Світлана Бабійчук долучилися до другої **зустрічі президентів академій наук держав — членів Організації Чорноморського економічного співробітництва.**

На події обговорили формати партнерства, напрями майбутньої співпраці, створення спільних освітніх проєктів і дослідницьких програм. А також узгодили стажування педагогів та обдарованої молоді з України. Крім

того, Станіслав Довгий розповів про напрями роботи МАН, інтерактивні простори, міжнародну діяльність і презентував Музей математики «Кубоїд».

У листопаді МАН долучилася до щорічної конференції **Асоціації центрів науки Північних країн** в Естонії. Цьогорічна подія підсвітила важливість розвитку емоційної стійкості, креативності та взаємопідтримки у діяльності науково-освітніх інституцій, її тема — «Подбай про свій внутрішній простір».

Україну презентували в. о. директора Олена Квачевська і заступник директора з розвитку центрів науки і міжнародних стратегічних проєктів Василь Дунець.

Олена Квачевська була ключовою спікеркою події: розповіла про те, як працюють українські центри та музеї науки під час війни і як створювати безпечні освітні простори для дітей. Наша команда запропонувала обговорити роль центрів науки у зміцненні емоційної стійкості суспільства, а також долучилася до панельних дискусій і робочих зустрічей з колегами з Естонії, Фінляндії, Данії, Ісландії, Норвегії, Латвії та Литви.

([вгору](#))

Додаток 25

22.12.2025

Результати здивували вчених: які зміни стаються в мозку після COVID-19

Дослідження, проведене фахівцями Національного центру нейроімунології та нових захворювань (NCNED), порівнювало стан мозку людей після COVID-19 з тими, хто ніколи не був інфікований. Згідно з результатами, зміни фіксували, як у пацієнтів з тривалим перебігом коронавірусу, так і у тих, хто вважав себе повністю здоровим ([Економічні новини](#)).

Науковці застосували мультимодальні методи МРТ, що дозволило детально дослідити як сіру, так і білу речовину мозку, які відповідають за пам'ять, увагу та когнітивні функції. У дослідженні було зафіксовано зміни у структурі тканин, нейрохімічному балансі та інтенсивності мозкових сигналів, які корелювалися в залежності від складності та тривалості одужання від коронавірусу.

“Унікальний підхід МРТ виявив значні зміни в нейрохімічних речовинах мозку, інтенсивності сигналів мозку та структурі тканин не лише у людей з тривалим COVID, але й у тих, хто вважав себе повністю здоровим. Змінена тканина мозку була пов'язана з тяжкістю симптомів у людей з тривалим COVID, що свідчить про те, що вірус може залишати прихований, тривалий вплив на здоров'я мозку”, — сказав один з авторів дослідження доктор Кіран Тапалія.

За його словами, дослідження допомагає пояснити, чому деякі люди роками після коронавірусу скаржаться на проблеми з пам'яттю,

концентрацією та розумову втому. На думку вчених, ці результати можуть стати основою для нових підходів до реабілітації та лікування наслідків COVID-19, а також для глибшого розуміння його впливу на мозок людини.

([вгору](#))

Додаток 26

08.12.2025

Що вивело українську школу системної аналітики у світову наукову еліту

Перший приклад застосування — проєкт за грантом IMPRESS-U Університету Канзасу (США): створення ІІІ-платформи GRAMCELL для високопродуктивного моделювання взаємодій білків у клітиноподібному середовищі з атомною роздільною здатністю. На відміну від AlphaFold від Google DeepMind (Нобелівська премія з хімії 2024 р.), що прогнозує структуру окремого білка з амінокислотної послідовності, GramCell працює з готовими 3D-структурами білків, моделює докінг у перевантаженому середовищі та використовує геометричні й енергетичні функції. Створено онлайн-платформу для глобального користування ([Світ](#)).

Планується розширення можливостей GRAMCELL: моделювання руху білкових доменів, прискорення часу виконання за допомогою reinforcement learning, використання нейронних мереж для прогнозування та генерації молекулярної еволюції.

Другий напрям — оборона. У співпраці з Університетом Стоуні-Брук та Післядипломною школою ВМС США ІПСА розробляє застосування марковських процесів ухвалення рішень і машинного навчання з підкріпленням для моделювання мережових вторгнень, оптимізації маршрутизації ресурсів, управління ланцюгами постачання, побудови оптимальних експериментальних дизайнів. Створено платформу Dysruption для динамічної підтримки інфраструктурних мереж і ситуаційно-аналітичну систему сценарного моделювання.

Науковий керівник ННК «ІПСА» академік НАНУ Михайло Згуровський наголосив, що перевага цих робіт — у спільному математичному фундаменті: марковські процеси ухвалення рішень, частково спостережувані системи, reinforcement learning. Саме така інтеграція класичної математики та ІІІ забезпечила проривні результати, подібні до робіт Нобелівських лауреатів з фізики і хімії 2024 року.

За словами академіка Згуровського, платформа GRAMCELL уперше дала змогу моделювати не лише структури білків, а й взаємодію білкових систем усередині клітини, прискоривши моделювання щонайменше на два порядки. Це відкриває нові можливості машинного синтезу ліків і різко скорочує час їх розробки. Американські колеги відзначили, що ці досягнення вивели українську школу обчислювальної біології у світову еліту, а самого

Павла Касьянова обрали членом-кореспондентом Національної академії наук США зі штучного інтелекту.

Стосовно оборонної компоненти Михайло Згуровський підкреслив, що поєднання марковських процесів, теорії ігор і динамічного програмування дало змогу створити алгоритми оптимальної поведінки автономних систем в умовах ризику й неповної інформації — від пошуку цілей до управління ресурсами. Такі напрацювання необхідно адаптувати в Україні.

Академік-секретар відділення інформатики Олександр Хіміч нагадав, що Основи стратегії розвитку ІІІ в НАНУ (липень 2025) визначають пріоритет фундаментальних досліджень у сфері машинного та глибинного навчання. У цьому контексті школа Михайла Згуровського та результати Павла Касьянова посідають провідне місце.

Президент НАНУ Анатолій Загородній відзначив, що ІІІ відкриває широкі можливості для міждисциплінарних досліджень; конкурентна ніша України — фундаментальна складова теорії ІІІ та застосування його методів у науці й технологіях.

У рішенні президії НАНУ підкреслено: розробки з ІІІ та математичного моделювання є пріоритетним міждисциплінарним напрямом, що потребує системної підтримки. Рекомендовано започаткувати цільову наукову програму з моделювання складних процесів та виявлення закономірностей у великих даних шляхом інтеграції методів ІІІ.

Підготував Дмитро ШУЛІКІН.

([вгору](#))

Додаток 27

09.12.2025

Війна калічить наші землі... Як зберегти свій ґрунт і свою науку

Чи є шанс на відродження бойовищ, щоб там знову ріс хліб і до хліба? Якщо коротко – є. За це в прямому і в переносному сенсі воюють наші науковці (ukrinform.ua).

«Без ґрунту» – це назва модерністського роману нині культового й неоднозначного письменника Віктора Домонтовича. Втім, у темі сьогоднішньої розмови ці два слова точно треба писати зі знаком питання: Без ґрунту? Але так в житті не буває.

До речі, в українському світогляді поняття «ґрунт» не дарма має два значення: основа, сенс, опертя як широке значення і вузьке – земля, родючий шар. У цьому матеріалі йдеться про обидва поняття та про їх скаліченість війною.

ДОСЛІДЖЕННЯ «ЧОРНОЇ, АЛЕ МЕРТВОЇ» ЗЕМЛІ

Ситуація, що склалася з дослідженням такого явища, як український ґрунт, а саме міфологізоване поняття «чорнозему», змушує дослідників – а сьогодні ми спілкуємося саме з ними – ставити під питання родючість

українських ґрунтів у принципі. Бо перше і найважливіше питання – знайти відправну точку досліджень.

Як зазначає **Наталія Заїменко**, директорка Національного ботанічного саду ім. Гришка НАН України, докторка наук та дослідниця ґрунтів, з 1961 року в Україні не було обстеження агрофізичних характеристик українського ґрунту взагалі. Та й тоді, у 1961-му, досліджували лише окремі параметри: в основному азот, фосфор, калій, у кращому випадку – кальцій, магній. А ось важкі метали та всі подібні речовини у нас під ногами ніхто не досліджував. Про біоту землі й годі говорити.

Наталія Заїменко цитує дослідника Анатолія Травлєєва: «Я жахаюсь, тому що земля чорна, але мертва». Науковиця додає: «планово по всій території країни не було комплексних досліджень ґрунту взагалі. А за біологічне обстеження ґрунтів, – то біла пляма».

УНІКАЛЬНІ ДОСЛІДНИКИ ТА ЇХНІЙ ДОСВІД

Тема – як війна впливає на ґрунт і як допомогти відновлювати скалічені війною чорноземи – і покликала нас із фотографом до ботсаду ім. Гришка.

Зустріч виявилась незвичною: ботсад та його наукові працівники чекали на журналістів, аби розказати кожен про свою сферу і свої проблеми, а це не лише бузок та півонії, повірте. Це був вогкий листопадовий день, один із найдовших блекаутів місяця, тому ми фіксували умови, за яких без світла й обігріву чи охолодження опиняються унікальні рослини, лабораторні зразки, теплолюбні тропічні колекції чи єдині збережені ДНК вже зниклих рослин. Більше деталей буде в наступних матеріалах Укрінформу.

Нас цікавило, як досліджують уражені вибухами ґрунти? Спілкуємось із двома учасниками досліджень: **Наталією Заїменко**, директоркою НБС ім. Гришка, та **Тимуром Бедернічком**, старшим науковим співробітником Ботсаду. Тимур має воєнний досвід і, після поранення, повернувся на своє місце роботи та продовжує займатись дослідженням ґрунтів. Тепер із «гарячих» точок зразки надсилають його побратими.

На моє запитання, як взагалі виглядає таке дослідження, Наталія Заїменко відповіла:

«Це досліди, коли різна концентрація вибухових речовин вноситься в ґрунт, де будуть висаджуватися рослини, які є у нас, уже от зараз ми робимо скринінг, дивимось, які рослини найбільше прийнятні для цих досліджень, наприклад те, що стосується вибухових речовин».

На питання, які результати від досліджень зразків після боїв отримують, Тимур Бедернічек відповідає так: «Насправді все гірше, аніж ми думали». Він пояснює, що привозять зразки безпосередньо із зон бойових дій – після артилерійських обстрілів.

Науковці кажуть, що спираються на закордонні дослідження, де з середини ХХ століття фокусуються на питанні впливу вибухових речовин, пошкоджень ґрунту після обстрілів. Однак закордонні науковці працюють із військовими полігонами, де і проводять дослідження. В Україні ж таких досліджень не було в принципі. Тепер наша країна стала «полігоном» для

закордонних дослідників. Українські ж, попри проблеми з фінансуванням наукових установ, продовжують працювати над проєктами досліджень та відновлень земель, пошкоджених війною.

Скажімо, Тимур зауважує, що закордонні матеріали нині не завжди підходять, оскільки в Україні у воєнних діях застосовуються переважно старі зразки боєприпасів. А досліджень щодо специфіки складників, які пролежали 40 та більше років до використання, ніхто не робив. Ми навіть не знаємо, які реакції відбулись за цей час у боєприпасах і як впливатимуть ці хімічні сполуки вже в умовах українських ґрунтів. Тобто йдеться про білу пляму, яку треба було закривати вже вчора.

«Виготовили міну й от у цей момент вона почала старіти. Ця сама міна через 50 років – це вже не та міна, яка зійшла з конвеєра. В неї інші хімічні властивості, метал деградує. І сьогодні є боєприпаси, якими ніхто ніколи раніше не стріляв: північнокорейські, китайські та ще Бог знає що. Нещодавно снаряди 152 мм з Уганди привозили. Як воно все зберігалось? Це поки незрозумілі речі».

КУДИ НЕ ГЛЯНЬ – ПРОБЛЕМИ: ВІД ФРАНЦІЇ ДО УКРАЇНИ

Повертаючись до закордонного досвіду, варто згадати, що ще за часів Першої світової війни (яка теж була досить інтенсивна) у Франції одразу почали досліджувати стан ґрунтів, де відбувались особливо інтенсивні бої. І до сьогодні значна територія таких площ маркується як «червона зона» (Zone Rouge), де категорично заборонене сільське господарство, використання земель, оскільки вони містять токсичні речовини.

Плюс від вибуху структура землі руйнується, ущільнюється, шари переміщуються, і це теж одна з великих проблем, яку не гоїть час. Заборона на використання цих земель у Франції триває понад 100 років.

На території України, на жаль, війна котилась не раз, але земля та її стан не досліджувались. Якщо Франція продовжує досліджувати ґрунти, пошкоджені під час ще Першої світової, то які результати є в дослідників після Другої світової на території України, яка була рясно вкрита вибухами й вирвами? Як кажуть мої співрозмовники, таких досліджень не велося. Взагалі...

То що ж ми маємо на сьогодні? Відсутність коректних даних щодо стану українських ґрунтів, немає наукових досліджень їх пошкоджень під час Другої світової, немає комплексних досліджень до початку нових воєнних дій. І відсутність аналогічних досліджень в інших регіонах країни. Тож Ботсад ім. Гришка зараз включає всі свої можливі наукові резерви для аналізу того, що маємо і пошуків стратегічних рішень.

Тимур Бедернічек розповідає про перші результати досліджень: «Ми постійно беремо зразки безпосередньо після артилерійських обстрілів. Але йдеться і про роботу ствольної артилерії, ракети, шахеди, і вже накопичено досить багато цікавих результатів. На початку нам видавалося, що багато снарядів не вибухає. Але є ті, що вибухають не повністю. Тобто може бути часткова, не повна детонація. Якась частина була кондиційна, а

якась – мокра, наприклад. Тоді, власне, ці вибухові речовини потрапляють у ґрунт. Їх виявилось багато в місцях інтенсивних боїв. Тротил і гексоген – це дві основні вибухові речовини, але є ще речовини, що ініціюють вибух, яких дуже багато. Так, вони в набагато менших кількостях. Але все одно є ртуть, наприклад...»

Як зазначають і Наталія, і Тимур, ця проблема настільки велика, що вже зараз обсяги досліджень – це десятиліття вперед. Найбільші виклики: нерозірвані боєприпаси. Тимур Бедернічек: «Коли мій підрозділ був у Бахмуті, по нас ворог працював “Васильком”. Це автоматичний міномет. Дуже рідко коли вилітало чотири міни, спрацьовували всі чотири. В “кращому” разі три. Переважно спрацьовувало дві. І це колосальна проблема, бо все воно потрапляє в землю і ми не знаємо на яку глибину, бо в нас таких досліджень не проводилось ніколи».

Наталія Заїменко підтверджує, що в Україні ці дослідження лише починаються: «Ми зараз перші пробуємо, власне, це все діло розкручувати, бо в нас вважається припустимим провести розмінування території і вважати її чистою. Це не так».

Тимур Бедернічек пояснює, що в українських науковців поки навіть не розроблено власної термінології для опису воєнних ушкоджень ґрунту, доводиться користуватись англійськими термінами або навіть пояснювати на пальцях: «Наприклад, в англійській літературі є чітка диференціація: *UnExploded Ordnance* – це те, що під землю зайшло, є *Abandoned Ordnance* – це те, що або покинуте, або забуте, або залишене на поверхні. Так от, це *UnExploded Ordnance* – на глибині пів метра, 60-70 см. Воно становитиме небезпеку для людей, які працюватимуть на цих полях, тому що плуг може зачепити, ґрунтознавець може бур запхати... І, звісно, воно становитиме небезпеку з позицій токсикології. Тобто з часом цей снаряд чи міна почне корозувати, почнуть виділятися в ґрунт токсичні речовини, вони будуть з ґрунтовими водами поширюватись далі. Це довгочасна історія – навіть коли ми зможемо прибрати все з поверхні, з глибини прибрати буде проблематичніше».

ЧИ КОРЕКТНО ГОВОРИТИ ПРО МЕРТВІ ЗОНИ НИНІШНІХ БОЙОВИХ ДІЙ?

Здавалося б, можна скористатись досвідом тої ж Франції? Тимур Бедернічек пояснює відмінності між війною в Україні та Першою світовою, яка спричинила утворення «червоної зони» у Франції: «У нас лінія фронту переміщається досить швидко. І тут є дві стратегії: в тих місцях, де фронт чітко розмежований – і ми вкопані, і ворог вкопаний, в надійних укриттях, це буде щось більш-менш схоже на Францію часів Першої світової. Тобто це, власне, *Червона зона (Zone Rouge)*, яка у Франції, яка з Першої світової фактично не використовується. Це стосується траншей, їх Тимур називає «шрами», які лишаються на десятиліття, може, на сотні років». Разом з тим, пояснює науковець, у нас нема таких масштабів фортифікаційних споруд і таких масштабів артилерійських обстрілів в одних точках. «В нас все ж таки

артилерія зараз стріляє далі. Все це трошки більше розсіюється. Тобто “червоних зон” буде небагато». Але Тимур прогнозує, що викликатимуть великі питання щодо використання земель у найближчій перспективі в околицях Бахмуту, Соледару та подібних місць «окопних» воєнних дій. Втім, проблема поглиблюється через ґрунтове різноманіття України. Тимур зауважує:

«Оскільки в нас дуже велике ґрунтове різноманіття, ми навіть не можемо достовірно спрогнозувати хімічні та фізичні процеси. От, припустимо, 120-міліметрова міна, на яку глибину вона зайде у звичайному чорноземі і на яку в дерново-підзолистому ґрунті, на яку – в ясно-сірому лісовому ґрунті зайде. Ми не маємо таких досліджень. Для нас це абсолютно новий фронт робіт».

Наталія Заїменко додає ще одну болючу тему, за яку лише зараз беруться науковці, – це вирви від вибухів.

«МІСЯЧНИЙ ПЕЙЗАЖ»

До початку повномасштабного вторгнення так називали площі, де тіньові копачі бурштину вимивали рештки застиглої смоли. Нині «місячний пейзаж» «малює» театр бойових дій.

Наталія Заїменко: «Вирва – це ще одна болюча проблема, землю розкидало, а що відбувається з ґрунтом, з його хімічним складом саме в цих місцях?» Дослідження вибухів та їх фізики є, вони існують. Тобто, про ущільнення ґрунту, зміну структури, розшарування – вже відомо. Але.

Дослідження вирв 2022 року (Київська, Житомирська, Чернігівська області) та новіших зразків 2025 року (Покровське, привезених Тимуром) показали зовсім різні характеристики. «Якщо у 2022-му році ці вирви не мали чіткої локації, все було розпорошено, то на 2025-й рік ми виділили дві зони, де йде накопичення, концентрація певних елементів. Це пов'язано з тим, що було застосовано вже інші типи боеприпасів, і там інші типи ґрунтів. Тобто, це взагалі така собі *terra incognita*, яку не знає ніхто».

ЩО РОБИТИ? ПІДГОТОВКА ДО ВІДБУДОВИ

Що ж робити з цими даними? На думку Тимура Бедернічека, для аграріїв наразі є чіткі вказівки щодо забруднення вибухівкою: їх повідомляють у ДСНС. Але чи перевіряє хтось землю після розмінування? “Я думаю, що мають перевіряти – санстанція, чи екологічна інспекція. Але не знаю, яка є для цього нормативна база».

Головний момент, на його погляд, – це зрозуміти, з чим ми матимемо справу потім: «Тобто треба просто прийняти той факт, що ті ґрунти, які утворюються після бойових дій, сильно відрізнятимуться від тих, які були. І вже не можна буде мислити старими категоріями».

Наталія Заїменко описує проблему, з якою вже зіткнулися аграрії: «Ми розуміємо все це добре, у нас є напрацювання. Тобто ми виїжджаємо, відбираємо зразки, аналізуємо, робимо висновки і даємо рекомендації, що потрібно зробити, щоб відродити ґрунти. Але треба розуміти, якою

буде агротехніка? Наприклад, 22-й рік: заорали, соняшник посіяли, а там, де були вирви, соняшник не росте. Плюми мертвої землі».

Фактично, як зазначає Тимур, «агрофізика отих ґрунтів після кінетичного впливу, тобто ударної хвилі і перерозподілу шарів ґрунту. До цього ґрунту треба ставитись як до іншого, нового ґрунту»

Він наводить приклад, – в англomовній літературі є чітка термінологія: Bomb-turbated Soils: тобто вважається, що переміщення ґрунтових мас внаслідок вибухів це щось подібне до геологічного процесу, який сильно змінює ґрунт. «І тому потрібні спільні зусилля різних науковців», – підсумовує співрозмовник.

Наталія Заїменко додає: «Без сумніву, зараз є пріоритет – це війна і це допомога армії. Але після закінчення війни ми маємо бути підготовленими до відбудови. І цей обов'язок лежить на науковцях. Щоб сказати аграріям щось оптимістичне: посійте тут отаке і загалом пояснити, чи з цими ґрунтами можна буде працювати? Ми не даремно відпрацювали технологію відродження. Вона готова. Ми її маємо адаптувати».

ЩО СІЯТИ, КОЛИ НАСТАНЕ МИР?

Ми прямуємо на дослідну ділянку Ботсаду. Тут йдеться не про теоретичні концепції, а про практичні досліді, експерименти. Нас супроводжує **Джамал Рахметов**, заступник директора. Надворі вогко, висить густа осіння мряка, але навіть пізньої пори тут можна побачити і співробітників, і буйну зелень. Це жива надія для українських полів.

Джамал показує на рослини, які можуть стати «швидкою допомогою» для землі. Наприклад, ріпак або козлятник (галега) – «бренд» ботанічного саду, здатний давати зелену масу вже у квітні.

«Це група культур, які ми називаємо проміжними. Вони дуже перспективні для очищення ґрунтів, – пояснює науковець. – Це рослини озимого типу розвитку, однорічники з дуже коротким періодом вегетації. Вони холодостійкі, зимостійкі й можуть дозволити очистити ґрунт від вибухових речовин та важких металів у проміжку, коли інші рослини вже зібрані».

Однак універсального рецепта «посіяв – і забув» не існує. Джамал Рахметов наголошує: до кожної ділянки після звільнення треба підходити індивідуально, враховуючи рівень забруднення. Науковці Ботсаду вже розробляють своєрідну «дорожню карту» відновлення.

Сценарій 1: Легке забруднення. Тут, за словами Рахметова, можна обійтись «малою кров'ю». Кілька сезонів вирощування проміжних однорічних культур, сівозмінна – і земля очиститься. Після хімічного та мікробіологічного аналізу, який підтвердить безпеку, на ці поля можна повертати продовольчі культури.

Сценарій 2: Середнє забруднення. Тут потрібен інший час – 5–6 років. Дослідники й науковці пропонують використовувати багаторічні технічні культури, які витягують із землі небезпечні сполуки.

Сценарій 3: Тяжкі рани землі. Це найскладніший варіант, де продовольство не вирощуватимуть десятиліттями.

«Ті ґрунти, які мають високий ступінь забруднення, вимагають абсолютно інших підходів, – каже Джамал. – Мінімум, це трави, які вегетуватимуть 10–15–20 років на одному місці. Останній варіант, якщо ґрунти критично забруднені – це ліс. Це створення фітомеліоративних лісосмуг, виведення земель із сільськогосподарського обігу».

Серед «зелених ліквідаторів» забруднення є справді унікальні рослини. Джамал знайомить нас із просом прутоподібним (свічіграс) – «гостем» з американського континенту. Це потужна біоенергетична культура.

«Зараз ми зосередилися на тому, як вона прибирає з ґрунту азотовмісні вибухові речовини. На що перетворюється ця речовина в рослині? Це розробки, які зараз на стадії завершення першого етапу. Але вже є дані, що ця рослина має унікальні властивості й по важких металах».

Така стратегія має й економічний сенс: поки земля лікується, фермер не банкрутує. Наприклад, міскантус (у колекції саду близько 60 видів) переробляється на біопаливо – пелети та брикети. А сіда багаторічна (з родини мальвових) може замінити деревину у виробництві паперу.

«Мальва – це символічна рослина для України. Вона дає папір такий якісний, як забезпечують хвойні супердерева. 9–10 тонн паперу можна зробити з гектара, просто скосивши траву, яка потім знову відросте», – додає науковець.

Окремої уваги заслуговує солодка – рослина з Червоної книги, яка історично росте на Донеччині та Луганщині. Це бобова культура, яка не тільки виживає в тих умовах, а й збагачує ґрунт азотом.

«Вона прекрасно росте у цих регіонах. Ми вважаємо її однією з найцінніших рослин для відновлення сходу», – зазначає Рахметов.

Ми йдемо вздовж ділянок, де таблички з назвами іноді зникають – люди викопують красиві рослини собі на дачі, навіть не здогадуючись про їхнє наукове призначення. «Якби знали, що це, копали б ще більше», – сумно жартує заступник директора.

Наостанок Джамал показує ділянку, де природа майже все робить сама. Живокіст разом із козлятником створили щільний килим, витіснивши бур'яни. «Від природи можна створити подібні ценози: де лікарська рослина буде рости, очищувати ґрунт, а поруч – технічна чи олійна. Технологія відродження готова. Ми просто маємо її адаптувати».

Поки ж науковці Ботсаду намагаються адаптовуватися під воєнні умови. І попри величезні проблеми з фінансуванням, відключенням від електрики важливих лабораторій, науковці воюють за український ґрунт. У прямому і переносному значенні слова. На жаль, роботи від війни буде всім. Головне – зберегти свій ґрунт, свою землю і свою науку...

Ярина Скуратівська, Київ
([вгору](#))

25.12.2025

Українські астрономи відкрили нові унікальні галактики

За словами співавторки публікації – науковиці відділу позагалактичної астрономії та астроінформатики Головної астрономічної обсерваторії НАН України, кандидата фізико-математичних наук Дар'ї Добричевої, галактики з полярними кільцями унікальні тим, що їх небагато – досі налічувалося всього близько 400 серед десятків мільйонів, та й то не всі з них підтверджені ([Світ](#)).

Проаналізувавши три каталоги галактик, науковці з'ясували, що полярні кільця насправді мають лише 80 із 400.

Співавторка статті завідувач відділу член-кореспондент НАН України, професор **Ірина Вавилова** розповіла, що спершу науковці вирішили створити тренувальну вибірку унікальних галактик. Потім методи штучного інтелекту спромоглися знайти з-поміж 340 тисяч галактик три абсолютно нові галактики з полярними кільцями.

Загалом імовірність віднайдення сягнула 70%. Частину об'єктів довелося відсіяти вручну. У процесі Дар'я Добричева візуально виявила ще чотири такі галактики.

“Хочу наголосити: до нашого дослідження, напевно, ніхто й гадки не мав, що штучний інтелект принципово здатен знайти аж настільки рідкісні об'єкти. Це однаково, що серед мільйонів фотографій людей шукати людину з родимкою, і до того ж не абиде, а саме на певній частині обличчя. Звісно, наші методи потрібно ще вдосконалювати, але загалом підхід зрозумілий. І в цьому ми взагалі перші у світі”, – зазначила Ірина Вавилова.

Наразі завдяки застосуванню методів машинного навчання та ретельній візуалізації наявних вибірок українські астрономи створили власний каталог галактик з полярними кільцями, який налічує 87 об'єктів зі статусом “good” і “strong” (тобто в деяких випадках тип галактики не викликає жодних сумнівів, а в інших підтверджений з високою імовірністю).

([вгору](#))

15.12.2025

Криголам «Ноосфера» вперше перетнув Полярне коло для проведення міжнародних досліджень

Полярне коло – це уявна лінія на широті 66°33' (на півночі – Північне, на півдні – Південне), яка позначає межу зон, де спостерігаються полярний день (сонце не заходить) та полярна ніч (сонце не сходить) щонайменше одну добу на рік.

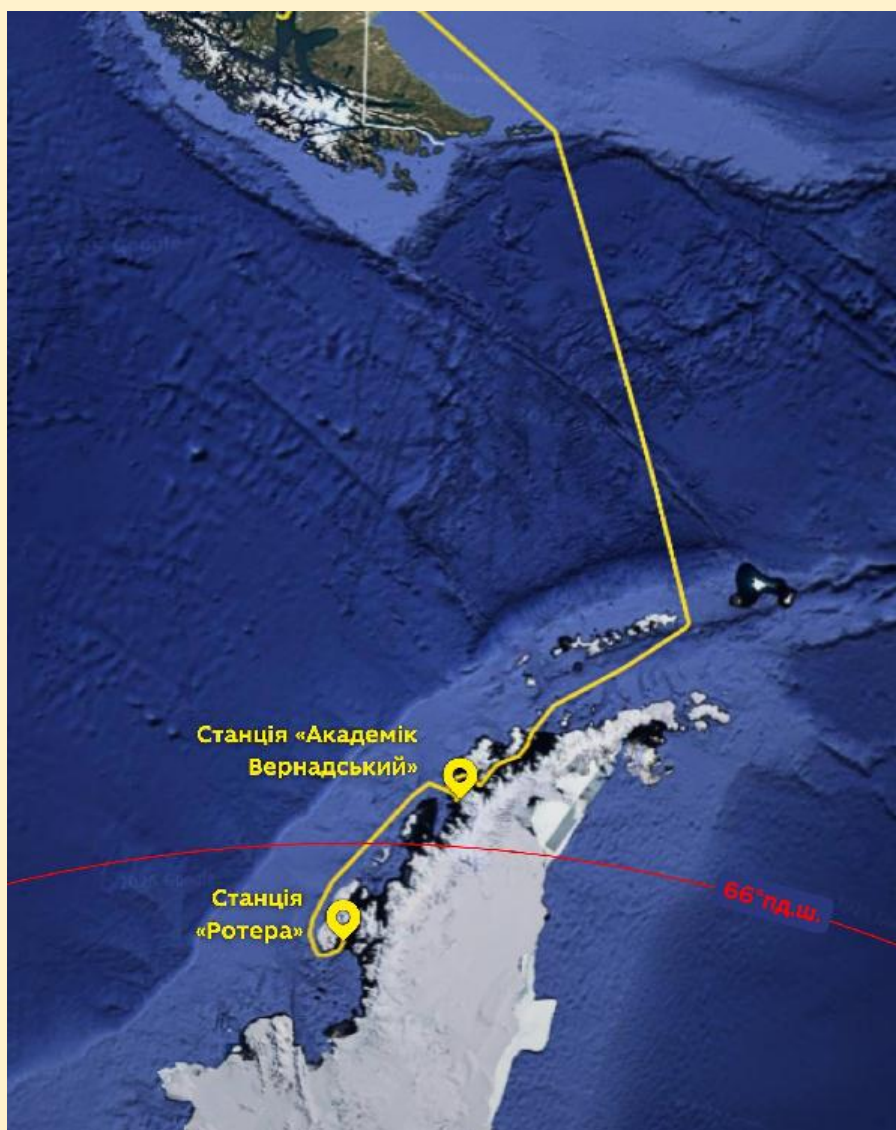
У НАНЦ нагадують, що українська антарктична станція «Академік Вернадський» розташована перед Полярним колом.

Саме з неї почався маршрут «Ноосфери» на південь – через Полярне коло, затоку Маргарет-Бей на західній стороні Антарктичного півострова до британської антарктичної станції «Ротера» на острові Аделейд.

За словами капітана криголама Андрія Старіша, «на шляху понад дві години довелося маневрувати між айсбергами».

Це надзвичайно «ювелірна» робота, що вимагає значного досвіду і гарного розуміння навігаційних можливостей судна. На всьому шляху океанографи шукали морські теплові хвилі, які періодично виникають внаслідок глобального потепління навіть у холодних водах Антарктики.

Для точнішого пошуку місць кліматичних аномалій за допомогою акустичного обладнання була зроблена картографія морського дна.

Джерело: <https://www.facebook.com/AntarcticCenter>

Далі спеціальним зондом CTD (conductivity, temperature, depth) науковці виміряли в 12 точках Південного океану температуру, солоність, кисень, рівень кислотності, а також проаналізували хімічні та біологічні показники.

Результати виявилися досить несподіваними, про які полярники розкажуть після завершення дослідження.

Також українські і мексиканські геологи за допомогою мультикорера (пристрій, що вдає в дно набір трубок) відібрали зразки донних відкладів. Їх аналіз дозволить краще зрозуміти, як змінювався клімат останні сотні й тисячі років.

Окрім роботи в океані, вчені завітали на «Ротеру» – найбільшу антарктичну станцію Великої Британії. Влітку там працюють до 100 полярників, а взимку – 22.

Були обговорені можливості спільних досліджень, які планується почати вже цього сезону.

«Зараз біля «Ротери» така ж температура, як і в Україні: від +1 до -2 С° (хоча в Антарктиці літо, а в нас – зима)», – зазначили в НАНЦ.

На шляху «Ноосфери» до станції «Вернадський» також триватимуть дослідження.

Читайте також:

[Українська та мексиканська експедиції прибули на станцію «Академік Вернадський»](#)

[Українські вчені зафіксували температурну аномалію в Антарктиці \(вгору\)](#)

Додаток 30

09.12.2025

У Харкові відкрили новий навчально-інноваційний випробувальний центр ХНУМГ імені Бекетова

У Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова відкрили новий навчально-інноваційний випробувальний центр. Простір створено в межах компоненту підтримки прифронтових і релокованих закладів вищої освіти проєкту МОН і Світового банку UIHERP «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

У межах реалізації проєкту університет отримав сучасне випробувальне та дослідницьке обладнання, а також організував сертифіковане навчання фахівців щодо його використання. Це дає змогу проводити випробування й вимірювання на рівні, сумісному з європейськими стандартами, та готувати здобувачів освіти до роботи з технікою, яку застосовують у реальному секторі міського господарства.

Навчально-інноваційний випробувальний центр покликаний посилити науково-дослідну роботу університету, залучити до інноваційних проєктів більше студентів і науковців, а також допомогти в розв'язанні прикладних завдань на стику будівництва, інженерії міської інфраструктури, транспорту, енергозбереження та відновлення міста після руйнувань. Прифронтовий Харків отримує можливість працювати на власному експертному

майданчику, де моделюють і тестують рішення для модернізації та відновлення міської інфраструктури й громади.

Оновлена матеріально-технічна база дає університету змогу конкурувати на міжнародному рівні у сфері прикладних досліджень, подаватися на грантові програми та пропонувати свої розробки на світовому ринку. Для студентів і молодих дослідників це створює додаткові можливості участі в міжнародних консорціумах, спільних дослідженнях із партнерами з ЄС та інших країн.

Підтримка Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова є частиною системної роботи МОН і Світового банку з модернізації університетів. У межах відповідного компоненту UIHERP для таких закладів уже затверджено фінансування на закупівлю обладнання, IT-інфраструктури та рішень для безперервного навчання і наукової діяльності, що дає змогу університетським спільнотам працювати далі, навіть в умовах війни.

([вгору](#))

Додаток 31

22.12.2025

Science in 2026 – наукові події, за якими варто спостерігати

1. Штучний інтелект як «науковець» ([O:NAUKA](#)).

Однією з центральних тем прогнозу *Nature* є перспективи розвитку **штучного інтелекту (AI)**, який дедалі меншою мірою виступатиме лише як інструмент, а все більше — як **активний учасник наукового процесу**. Очікується поширення AI-систем, здатних не лише аналізувати дані, але й **розробляти експерименти, інтерпретувати результати та робити наукові висновки**.

2. Великі космічні місії

2026 рік може стати поворотним в освоєнні космосу. Серед ключових подій:

- NASA планує провести **місію Artemis II** — перший пілотований обліт Місяця з моменту програм Apollo у 1970-х роках.
- **Китай запускає місію Chang'e-7** для дослідження південного полюса Місяця;
- **Японія готує місію MMX до марсіанських супутників Фобоса і Деймоса** з планами повернення зразків на Землю;
- **Європейське космічне агентство запускає супутник PLATO** для пошуку екзопланет, подібних до Землі.

Ці проекти зміцнюють міжнародну присутність у космосі та розширюють межі астрофізичних і планетарних досліджень.

3. Глибини океану та інші земні експедиції

У галузі Earth-наук великий інтерес викликає запуск у 2026 році **глибоководного буріння океанського дна** китайським

судном *Mengxiang*. Метою є **відбір порід з мантиї Землі** на глибинах до 11 км, що може надати нові дані про формування кори та тектоніку плит.

4. Прориви у медицині та клінічні випробування

Очікуються результати великих клінічних випробувань **аналізу крові для раннього виявлення близько 50 типів раку**, що може змінити підходи до скринінгу онкозахворювань.

5. Інфраструктурні зміни в науці

Деякі великі наукові об'єкти та інструменти також переживають **періоди модернізації та трансформації**. Наприклад, Великий адронний колайдер (LHC) в Європі може пройти оновлення для роботи з новими експериментальними режимами, що вплине на фізику елементарних частинок;

Nature зазначає, що **2026 рік стане роком, де наука опиниться на перехресті технологічного прискорення й невизначеності**. Основні рушії змін — це:

- якісний стрибок в AI-технологіях;
- відновлення важливих космічних програм після перерв;
- активізація експедицій у глибини океану та Землі;
- потенційний вплив медичних інновацій на практичну медицину;
- зміни у науковому ландшафті через оновлення інфраструктури.

[Джерело](#)
([вгору](#))

Додаток32

18.12.2025

ОЦІНКА ЗДАТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВИКОНУВАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

[\(Національний репозитарій академічних текстів\)](#).

Окрім роботи з фактами вчені генерують гіпотези, перевіряють та уточнюють їх, а також синтезують ідеї. Оскільки моделі ШІ стають більш потужними, центральне питання полягає в тому, чи можуть вони міркувати, щоб зробити свій внесок у наукові дослідження. Упродовж останнього року моделі ГШІ досягли важливих успіхів (перемога на Міжнародній математичній олімпіаді та Міжнародній олімпіаді з інформатики). Разом із тим, найпотужніші моделі, такі як GPT-5, суттєво пришвидшують реальні наукові робочі процеси. Дослідники використовують ці системи для таких завдань, як пошук літератури з різних дисциплін та мов програмування, робота зі складними математичними доказами. Цей прогрес задокументовано в статті «Ранні експерименти з прискорення науки з GPT-5», опублікованій у листопаді 2025 року. У ній представлені докази того, що GPT-5 може помітно пришвидшити наукові робочі процеси. Оскільки можливості міркування та знань моделей продовжують масштабуватися, складніші тести будуть важливими для вимірювання та прогнозування здатності моделей

пришвидшувати наукові дослідження. Попередні наукові тести значною мірою зосереджені на питаннях з множинним вибором, є перенасиченими або не зосереджені центрально на науці. Щоб подолати цю проблему, FrontierScience створений для вимірювання наукових можливостей експертного рівня. FrontierScience написаний та перевірений експертами з фізики, хімії та біології і складається з сотень питань, розроблених таким чином, щоб бути складними, оригінальними й змістовними. Він включає два треки питань: Olympiad (вимірює можливості наукового мислення в стилі олімпіади) та Research (вимірює здібності до реальних наукових досліджень). Згідно з початковими оцінками, GPT-5.2 є найкращою моделлю на FrontierScience-Olympiad (77%) та Research (25%), випереджаючи інші моделі у галузі досліджень. Спостерігається значний прогрес у вирішенні питань експертного рівня, залишаючи при цьому простір для подальшого прогресу, особливо у завданнях відкритого дослідницького типу. Для науковців це означає, що сучасні моделі вже можуть частково підтримувати дослідження, які передбачають структуроване мислення, але ще потрібно попрацювати над покращенням їхньої здатності здійснювати відкрите мислення. Отримані результати узгоджуються з тим, як науковці вже використовують сучасні моделі: для прискорення дослідницьких робочих процесів, покладаючись на людське судження для формулювання та перевірки проблем, а також для все більшого дослідження ідей та зв'язків, розкриття яких в іншому випадку зайняло б набагато більше часу, включаючи, в деяких випадках, внесення нових висновків, які потім оцінюють та перевіряють експерти.

Найважливішим орієнтиром для наукових можливостей III є нові відкриття, які він допомагає створювати: саме вони зрештою мають значення для науки та суспільства. FrontierScience дає орієнтир для наукових міркувань експертного рівня, дозволяючи тестувати моделі на стандартизованому наборі питань, бачити, де вони успішні, а де невдалі, а також визначати, де потрібно їх покращити. FrontierScience є вузькою програмою та має обмеження в ключових аспектах (зосередження на обмежених, написаних експертами проблемах) і не охоплює все, що роблять вчені у своїй повсякденній роботі. Ця галузь потребує більш складних, оригінальних та змістовних наукових орієнтирів, а FrontierScience робить крок вперед у цьому напрямку.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/RWrYl>, <https://qrpage.net/qr/v3lEy>

Читайте також: [Використання інструментів штучного інтелекту у дослідженнях \(вгору\)](#)

10.12.2025

Наріжна В.

ЯК ЛЮДИ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: PERPLEXITY ОПУБЛІКУВАЛА МАСШТАБНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження проводив науковець Гарвардського університету у співпраці з Perplexity AI, класифікуючи користувачів за їх професійною діяльністю та способом використання агента ШІ. Згідно з [результатами](#), більшість тих, хто користується ШІ, мають високий освітній рівень, походять із більш розвинених країн і працюють у технологічних або наукових сферах ([ZN.UA](#)).

Агенти ШІ працюють як онлайн-помічники, що здатні виконувати складні завдання на основі коротких запитів. У 2025 році власних агентів запустили або вдосконалили такі компанії, як Amazon, Google, Microsoft та OpenAI.

За результатами дослідження, люди з багатших країн і користувачі, які почали застосовувати таких помічників на початку їх розвитку, частіше “приймали або активно використовували агента”. Понад 70% користувачів працювали в академічних колах, фінансах, маркетингу чи підприємстві. Найменше користувачів було в сферах, що потребують фізичної роботи, таких як енергетика чи сільське господарство.

Третина всіх завдань, які виконували агенти ШІ, належала до категорії продуктивності та оптимізації робочих процесів. Це створення чи редагування документів, фільтрація електронної пошти, узагальнення інвестиційної інформації та формування календарних подій.

Ще 21% завдань для ШІ стосувався навчання та досліджень. Користувачі просили агента підсумовувати навчальні матеріали або спеціалізовану інформацію. Інші популярні запити були пов’язані з покупками, подорожами та пошуком роботи.

Загалом 55% питань стосувалися особистого життя користувачів, тоді як 30% – професійної діяльності. Ще 16% запитів належали до освітньої тематики, що підкреслює зростання ролі агентів ШІ у навчанні.

Дослідники помітили й зміни у поведінці користувачів із часом. Ті, хто починав із простих побутових завдань – наприклад, планування поїздок, згодом переходили до складніших запитів, пов’язаних із продуктивністю, навчанням та кар’єрою. За їх словами, це демонструє адаптацію користувачів і поступове зростання довіри до можливостей агентів ШІ.

([вгору](#))

08.12.2025**НАУКОВА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ФОКУСІ НАУКОВОГО ОБГОВОРЕННЯ**

У своїй промові президент НАН України наголосив, що в умовах активних євроінтеграційних процесів запропонована Наукова концепція розвитку законодавства України є стратегічним документом, який комплексно поєднує теоретичні та практичні аспекти правотворчої діяльності і має стати основою для подальшого вдосконалення та модернізації законодавства. Він підкреслив важливість широкого фахового обговорення положень Концепції та подальшої роботи над її розвитком ([Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України](#)).

Окремо було відзначено, що прийняття Закону України «Про правотворчу діяльність» є ключовою подією та важливим орієнтиром для майбутнього розвитку правової системи. Президент також звернув увагу на діяльність структур, які забезпечують науковий супровід розвитку законодавства, зокрема Координаційної ради при Інституті правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, й закликав до фахового діалогу і подальших дискусій у цьому напрямі.

З вітальним словом до учасників заходу звернувся Голова Верховної Ради України, академік НАПрН України **Руслан СТЕФАНЧУК**, який наголосив на важливості системного оновлення законодавства України в умовах трансформаційних процесів, інтеграції до ЄС, посилення національної безпеки та відбудови держави. Він підкреслив, що науково обґрунтоване прогнозування законодавчої діяльності є необхідною передумовою ефективного державного управління та сталого розвитку правової системи.

Спікер Верховної Ради України звернув увагу на те, що сьогодні в Україні діє понад мільйон нормативно-правових актів, і не завжди кількість переходить у якість. Він зазначив, що представлена монографія фактично є «абеткою сучасної правотворчості», оскільки в ній чітко окреслено відповідальних суб'єктів за розвиток законодавства та визначено основні принципи його модернізації.

Руслан Стефанчук висловив подяку Національній академії наук України та Інституту правотворчості і науково-правових експертиз НАН України за роботу і вагомий внесок у формування науково обґрунтованої стратегії розвитку законодавства України.

Надалі з вітальним словом виступив Міністр освіти і науки України **Оксен ЛІСОВИЙ**, який зазначив, що представлена робота є важливою інтелектуальною основою правотворчої діяльності. Він підкреслив, що правотворчість – це осмислений процес, а право є інструментом майбутнього. Міністр наголосив, що будь-яка концепція є

початком фахової дискусії, яка сприяє формуванню нових цінностей та розвитку правової системи.

В. о. Голови Конституційного Суду України, академік НАПрН України **Олександр ПЕТРИШИН** у привітанні наголосив, що підготовлена Наукова концепція має історичне значення для розвитку правової науки. Він звернув увагу, що судова система стикається з проблемами недостатньої узгодженості нормативного регулювання, що ускладнює ефективний захист прав людини, зокрема через брак належних процесуальних кодексів. У цьому контексті було підкреслено, що представлена робота закладає засади відповідальності та пропонує системні підходи до вдосконалення законодавства.

Заступниця Керівника Офісу Президента України **Ірина МУДРА** висловила подяку Національній академії наук України та Інституту правотворчості і науково-правових експертиз НАН України за вагомий результат роботи, формування інтелектуальної основи та стратегічних орієнтирів для подальшого розвитку законодавства. Вона наголосила, що ухвалення Закону України «Про правотворчу діяльність» висуває підвищені вимоги до рівня знань у сфері правотворчості та глибокого розуміння законодавства. У цьому контексті було підкреслено, що сьогодні перед державою стоять подвійні завдання, до виконання яких долучилася значна кількість фахівців: розроблення нових моделей розвитку законодавства зі збереженням національних правових традицій та впровадженням інноваційних підходів, адже наука формує реальність, а концепція є інструментом майбутнього.

Голова Рахункової палати **Ольга ПІЩАНСЬКА** окреслила низку нагальних питань, зокрема пов'язаних із навантаженням на державний бюджет. Вона також наголосила на готовності Рахункової палати бути активною складовою спільної роботи з удосконалення та розвитку законодавства у відповідних напрямках.

Начальник Харківської обласної військової адміністрації, член-кореспондент НАПрН України **Олег СИНЕГУБОВ** звернув увагу, що Європейський Союз активно вивчає український досвід, що свідчить про його значення та практичну цінність для міжнародної спільноти. Він підкреслив, що ці процеси мають бути враховані у подальшому розвитку національного законодавства, зокрема під час формування нових підходів до регулювання безпекової, соціальної та освітньої сфер, які потребують адаптації до сучасних викликів воєнного часу.

Ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор **Володимир БУГРОВ** привітав учасників заходу та відзначив, що фундаментальна теорія є основою будь-якої науки. У цьому контексті представлена робота є надзвичайно важливою, адже саме в умовах складних часів постає необхідність будувати якісне та стає законодавство.

Ректор окреслив коло авторів видання та всіх, хто долучився до його підготовки, наголосивши на високому рівні виконання та значущості

проведеної роботи. Звертаючись до Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука, він підкреслив, що кожен народний депутат повинен мати це видання, оскільки воно є важливим інтелектуальним інструментом для сучасної правотворчості.

У межах основної частини пленарного засідання заступниця голови Науково-консультативної ради при Голові Верховної Ради України, академік НАПрН України **Наталія КУЗНЄЦОВА** презентувала монографію «Наукова концепція розвитку законодавства України: обґрунтування та прогнозування напрямів правотворчої діяльності», підготовлену Інститутом правотворчості і науково-правових експертиз НАН України. Вона зазначила, що видання є результатом кропіткої спільної роботи понад 90 провідних учених-правників України, які об'єднали свої наукові напрацювання для формування комплексного бачення розвитку національного законодавства.

У доповіді були окреслені теоретичні та практичні засади формування Концепції, її значення для розвитку законодавства, а також можливі моделі впровадження напрацювань у практичну діяльність органів державної влади. Монографія систематизує сучасні підходи до правотворчості, пропонує методологію комплексного юридичного прогнозування, містить аналіз стану окремих галузей права та визначає пріоритетні напрями їх модернізації.

Окремо доповідачка наголосила на важливості дерадянзації законодавства, зокрема перегляду нормативних актів, які залишаються чинними попри очевидну застарілість їхніх положень. Вона підкреслила, що війна рано чи пізно завершиться, однак низка соціальних проблем збережеться, тому вже сьогодні необхідно системно працювати над удосконаленням законодавства у сфері соціального захисту, трудових відносин та суміжних напрямів.

Після перерви конференція перейшла до блоку наукових доповідей, який розпочав Народний депутат України, академік НАН України **Олександр КОПИЛЕНКО** з доповіддю «Теоретичні засади Наукової концепції розвитку законодавства», у якій він підкреслив методологічні підходи до структуризації законодавства та визначення критеріїв його якості, наголосивши, що формування сучасної нормативно-правової системи потребує чіткого розуміння її внутрішньої логіки, взаємозв'язків між галузями права та узгодженості норм і принципів правотворчої діяльності.

Доповідач наголосив, що розроблена Концепція має спиратися на реалії сьогодення і відповідати потребам суспільства, яке переживає глибокі трансформації. Він підкреслив важливість досягнення балансу між науковими підходами та практичним досвідом представників органів державної влади, оскільки саме у взаємодії науки й управлінської практики формуються ефективні механізми правотворчості.

<...> Фото: Юридична практика та Sofiia Petkova

[Повний текст](#)

([вгору](#))

07.12.2025

100-річчя Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Співорганізаторами цього річного заходу виступили Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, [Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого](#) та [Національна академія керівних кадрів культури, мистецтв і Київський столичний університет імені Бориса Грінченка \(Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського\)](#).

У засіданні взяли участь бібліотечні фахівці та викладачі профільних закладів вищої освіти, зокрема Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Київського національного університету культури і мистецтв, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут», Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Науково-технічної бібліотеки Радіоастрономічного інституту НАН України та інші.

З вітальним словом до учасників заходу звернулася генеральна директорка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, докторка історичних наук, професорка, член-кореспондентка Національної академії наук України, заслужена діячка науки і техніки України [Л. А. Дубровіна](#), яка наголосила на важливості відзначення столітнього ювілею Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та побажала успішної і плідної роботи.

Упродовж заходу виступили: завідувачка відділу науково-організаційного супроводження заходів [Українського інституту науково-технічної експертизи та інформації](#), кандидатка історичних наук [В. В. Матусевич](#) (доповідь «Діяльність Науково-дослідної комісії бібліотекознавства і бібліографії Всенародної бібліотеки України (1925–1933)»); завідувач відділу лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукових систем [Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого](#), кандидат історичних наук, доцент [О. Г. Кириленко](#) (доповідь «М. С. Слободяник як науковий керівник Інституту бібліотекознавства»); професорка кафедри інформаційних комунікацій [Київського столичного університету імені Бориса Грінченка](#), докторка наук із соціальних комунікацій, старша наукова співробітниця [О. В. Григоревська](#) (доповідь «Інформаційні ресурси, технології та інновації, управління діяльністю наукової бібліотеки як об'єкти досліджень Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2000-х роках»); директорка [Інституту бібліотекознавства](#) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук [О. М. Василенко](#) (доповідь «Наукові проєкти Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в контексті

актуальних проблем бібліотечної справи (2011–2026)»; професорка Київського університету культури, головна бібліотекарка [Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого](#), докторка наук із соціальних комунікацій, доцентка [О. М. Збанацька](#) (доповідь «Погляди М. С. Слободяника на реалізацію функцій документної пам'яті в науковій бібліотеці») та завідувачка кафедри інформаційних комунікацій [Київського столичного університету імені Бориса Грінченка](#), кандидатка історичних наук [О. А. Політова](#) («Дослідницькі інтереси студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка»).

Усі доповіді супроводжувалися презентаціями, котрі були насичені оригінальним ілюстративним матеріалом.

Підбиваючи підсумки Одинадятих бібліотекознавчих студій, присвячених 100-річчю Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, О. М. Василенко запросила усіх охочих подати свої матеріали у черговий випуск збірника статей «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» та подякувала усім учасникам за цікаві доповіді.

[Оксана Клименко](#),

завідувачка відділу наукових видань

Інституту бібліотекознавства

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,

кандидатка історичних наук, доцентка

Додаткові матеріали:

 [Зарубіжні практики впровадження RDM в університетських бібліотеках](#)

 [Діяльність Науково-дослідної комісії бібліотекознавства і бібліографії Всенародної бібліотеки України\(1925-1933\)](#)

 [М. С. Слободяник як науковий керівник Інституту бібліотекознавства](#)

 [Погляди М.С.Слободяника на реалізацію функції документної пам'яті в науковій бібліотеці](#)

 [Наукові проєкти Інституту бібліотекознавства НБУВ в контексті актуальних проблем бібліотечної справи \(2011–2026\)](#)

 [Науково-методична діяльність НБУВ](#)

 [Інформаційні ресурси, технології та інновації, управління діяльністю наукової бібліотеки як об'єкти досліджень \(вгору\)](#)

Додаток 36

15.12.2025

Інститут соціології НАНУ провів Читання пам'яті Наталії Паніної та конкурс на кращого соціолога року

За словами модератора, д.соціол. наук Олександра Стогнія, які прозвучали на цьогорічних Читаннях: «Ті, кому не байдуже майбутнє вітчизняної соціології як академічної науки з її тягарем особливої відповідальності за публічне слово, сьогодні мають стати взірцем служіння науки і суспільству, дотримання балансу власних наукових інтересів і амбіцій з громадянською позицією» ([Світ](#)).

Це повною мірою стосується як знаних українських соціологів, так і наукову молодь, яка активно заявляє себе на ниві вітчизняної науки. Що і проявилось в ході нинішніх Читань та конкурсу «Кращий молодий соціолог року».

Читання відкрили лідери української соціології – Голова Соціологічної асоціації України (САУ) академік Віль Бакіров (який незмінно приїздить на них із рідного Харкова), проголосивши теплу промову від САУ та директор Інституту соціології НАН України, член-кореспондент НАН України Євген Головаха, котрий наголосив, що пам'ять про вчених, які, на жаль, вже пішли з життя, є важливою частиною історичної наукової пам'яті, яка стимулює сучасних науковців продовжувати традиції, розвиваючи та збагачуючи ідеї попередників.

Прозвучало багато цікавих виступів та плідних обговорень. Грунтовну доповідь представила Олена Симончук (завідувачка відділу соціальних структур Інституту соціології НАН України) на тему «Соціальна архітектура України в умовах війни: структурні зміни, нерівності та конфлікти».

Значну частину в Програмі Читань відвели виступам конкурсантів. До речі чимало учасників і переможців даного конкурсу минулих років уже в повен голос заявили себе в науці, стали соціологами, відомими не тільки в Україні, але й на міжнародному рівні. Цим ідея конкурсу себе повністю виправдала і продовжує виправдовувати.

Протягом 2024-2025 рр. на XIV конкурс, згідно умов, конкурсантами подавалися есеї, котрі охоплюють тематику двох оголошень конкурсу: «Соціологи під час війни: професійні виклики, практики та сценарії» (2024) та «Метаморфози соціальної структури і соціальної мобільності під час війни» (2025).

Помітними в поданих роботах є змістовна різноманітність та намагання молодих соціологів представити матеріал на високому науковому рівні, в контексті вітчизняної та світової соціології. Але тема війни та породжених нею соціальних наслідків залишається в центрі уваги дослідників і тим чи іншим чином звучить в більшості поданих робіт.

Згідно рішення поважного наукового журі, підсумки конкурсу такі:

- Перше місце – Володимир Шелухін (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), есе «Анамнезис у соціології: від пам'яті до знання».
- Друге місце – Руслан Запорожченко (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, есе «Між стабільністю та невизначеністю: Пролетаріат, прекаріат і нова реальність України).

- Третє місце – Валентин Гацко (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, есе «Схід і Захід разом? Чому говорити про кінець регіональних відмінностей передчасно».

Лауреатом премії імені Ірини Попової, яка започаткована Інститутом соціології НАН України разом із Південно-Українським відділенням САУ (керівник – д. соц. наук, проф. Олена Лісеєнко) і вручається за дослідження, яке має відчутну практичну спрямованість, став також Валентин Гацко (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Даний Форум став яскравим знаком оклику в низці наукових подій, якими лідери академічної соціології України разом з іншими вітчизняними фахівцями ще раз підтвердили, що в складних і трагічних умовах тотальної війни росії проти України українські науковці високо несуть знамено науки і успішно долають всі драматичні перепони на шляху до нових проектів та їх результатів.

([вгору](#))

Додаток 37

05.12.2025

Представники НФДУ взяли участь у Всеукраїнському тренінгу для менеджерів і адміністраторів науки

У заході взяли участь представники Національного фонду досліджень України: виконавчий директор Ольга Полоцька та начальник відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ Ігор Таранов ([Національний фонд досліджень України](#)).

У межах основної програми Ольга Полоцька презентувала ключові результати грантової діяльності Фонду з 2020 року, зокрема загальну статистику оголошених конкурсів, підтриманих проектів та залучених дослідників. Особливу увагу було приділено можливостям для молодих учених, які відкривають конкурси наукових робіт на одержання грантів Президента України молодим ученим і докторам наук, а також Щорічний конкурс на присудження Премії Верховної Ради України молодим ученим, спрямованим на підтримку актуальних досліджень, розвиток інтелектуального потенціалу та посилення участі молодих дослідників у реалізації державної наукової політики.

Окремим блоком своєї презентації Ольга Полоцька представила спільні міжнародні конкурси та ініціативи, реалізовані за фінансової підтримки міжнародних партнерів – як завершені, так і нещодавно оголошені.

Нагадаємо, що цього місяця було оголошено про запуск другого раунду «Конкурсного відбору на додаткові грантові можливості для українських вчених 2025» у рамках партнерської ініціативи NWO–НФДУ, що реалізується спільно Національним фондом досліджень України та Нідерландською дослідницькою радою (NWO).

Прийом заявок відкривається 20 січня 2026 року. Детальніше за [посиланням](#).

Учасники також отримали інформацію про нові конкурси НФДУ, заплановані до запуску у 2026 році: наразі триває активна робота з розробки конкурсів, які передбачають підтримку як фундаментальних, так і прикладних досліджень, а також надання індивідуальних грантів для українських дослідників.

Програма заходу включала теоретичні сесії та практичні кейси, зокрема у форматі «світового кафе» – неформальної групової дискусії за кількома тематичними столами для пошуку спільних рішень, а також «відкритого мікрофона» як майданчика для мережування та живого спілкування. Спікерами виступили практикуючі фахівці, які поділилися власними професійними напрацюваннями та досвідом управління науковою діяльністю.

Цільовою аудиторією тренінгу стали проректори з наукової роботи, керівники та фахівці науково-дослідних частин, працівники проєктних офісів, патентно-ліцензійних відділів, гаранті освітньо-наукових програм, заступники деканів і директорів з наукової роботи та інші академічні менеджери.

Захід став ще одним кроком до формування національної спільноти професійних, конкурентоздатних, відкритих до співпраці та постійного розвитку менеджерів науки – фахівців, чия робота є запорукою успішного функціонування та розвитку сучасної наукової екосистеми України.

([вгору](#))

Додаток 38

29.12.2025

Перетворити науку в економіку

У вітальному слові президент НАН України Анатолій Загородній зазначив, що наукові установи академії мають чудові результати фундаментальних досліджень і приклади впровадження цих результатів. Але є й проблема – впровадження та комерціалізація результатів наукових досліджень поки що не є масовими. Тому потрібно створювати інноваційну систему й інноваційний клімат, поширювати успішний досвід. Саме це й робить Academ.City. Завдяки роботі Київського академічного університету ця екосистема «проростає», виконуються важливі дослідницькі проєкти, залучено понад мільйон євро фінансування. «Упевнений, що цей проєкт має майбутнє», – наголосив Анатолій Глібович ([Світ](#)).

На початку форуму директор КАУ, академік Олександр Кордюк розповів, що інколи чує скептичні запитання від науковців, мовляв, ну що там з Academ.City? «Як людина, яка займається експериментальною фізикою, я до всього ставлюся скептично, – зазначив він. – Кілька років тому ставився скептично і до інноваційної діяльності. Але сьогодні бачу, як розвивається

парк, бачу результати роботи. Бачу також, що дослідники не завжди розуміють, як важливо розмовляти з фахівцями Єврокомісії однією мовою. Ми можемо навчити, як це робити».

Що робити тут і зараз

Про результати роботи Academ.City, а також про інституційні передумови створення наукових парків в Україні, державні програми, практичні інструменти для розвитку інноваційного середовища та закордонний досвід учасники форуму говорили під час круглого столу «Розбудова екосистем відкритих інновацій».

«На запитання «Що таке науковий парк?», «Як діяти у рамках законодавчих обмежень?», кожна країна має знайти власну відповідь, – переконана заступниця директора з розвитку та інновацій КАУ, керівниця проєкту Academ.City Олександра Антонюк. – Ми не можемо негайно зняти обмеження в українському законодавстві, але можемо з'ясувати, що можна зробити тут і зараз, в умовах, які є, з людьми, які є, щоб українські розробки і результати досліджень створювали додану вартість для економіки».

Academ.City – це екосистема, до якої залучають і науковців, і бізнес, і суспільство. Ідея цього проєкту виникла завдяки німецькому парку Адлерсхоф (Adlershof). І Адлерсхоф, і інші європейські парки – це екосистеми, і об'єднують гравців, що розташовані логістично близько та мають спільні інтереси й спільні цінності. «Що ми хочемо зробити? Ми хочемо, щоб ідея «валоризації знань» стала реальністю, щоб наукові дослідження й інновації приносили користь», – пояснила Олександра Антонюк.

Асоціація академічного співробітництва Academ.City була створена у 2021 році. Було підписано меморандум про співпрацю Київського академічного інституту і дванадцяти установ НАН України і почалася робота зі створення інноваційного освітньо-наукового простору. «Academ.City – це про те, як реалізувати колосальний науковий потенціал Національної академії наук, перетворити науку в економіку, дістати Україні квиток у глобальну економіку і зайняти там чільне місце. Коли ми знайдемо відповідь, як побудувати шлях від лабораторії до ринку, ми поділимося знаннями і допоможемо масштабувати наш досвід на всю країну», – наголосила пані Олександра.

У цьому році, наприклад, КАУ планує відкрити програму менеджменту інновацій, мета якої – допомогти вченим НАН України, студентам, аспірантам знайти свій шлях в управлінні інноваційними проєктами.

Про успішну роботу Academ.City свідчать, зокрема, цифри грантового фінансування, яке фахівці парку допомогли залучити академічним та студентським стартапам. Наприклад, стартапу з переробки літій-іонних акумуляторів maxAh за підтримки менторів парку, вдалося залучити 25 тисяч євро, стартапу LUMO з переробки мулових осадових – 30 тисяч євро, системі керування енергоресурсами Maitek – 110 тисяч євро, простору даних для оцінки вуглецевого сліду Carbon Agri Data Space – 120 тисяч євро.

Сьогодні Academ.City співпрацює з двома сотнями (!) міжнародних консорціумів та допомагає вченим, бізнесу та представникам влади різних рівнів формувати такі консорціуми.

Не заплутатись у стереотипах

Про моделі відкритих інновацій та інструменти їх впровадження в Україні розповіла Ольга Мірошниченко, доцентка кафедри економіки підприємства КНУ імені Тараса Шевченка. Вона наголосила що відкриті інновації дають бізнесу багато переваг: допомагають прискорювати генерування, пошук та впровадження нових ідей, зменшувати витрати на дослідження і розробки, підвищувати їхню якість. І в результаті – швидше реагувати на зміни на ринку, бути конкурентними.

На жаль, у розумінні відкритих інновацій є чимало стереотипів. Найпоширеніший з них, що відкриті інновації – це безкоштовне копіювання чи крадіжка ідей. Багато хто вважає, що відкритість – це втрата контролю над інтелектуальною власністю. Але насправді відкриті інновації базуються на чітких правилах ліцензування та захисту прав.

Відкриті інновації важливі і для великого, і для середнього та малого бізнесу, для стартапів, які не мають ресурсів для повного циклу розробок.

«Інколи люди вважають, що використання моделей відкритих інновацій – це швидкий шлях до успіху, – зауважила пані Ольга. – Насправді це довгострокова стратегія. Щоб упроваджувати відкриті інновації, потрібно змінювати корпоративну культуру, бо часто в компаніях є внутрішній опір, люди не розуміють, як співпрацювати з партнерами».

Є три основні моделі відкритих інновацій: вхідні (коли залучають зовнішні ідеї, технології та рішення), вихідні (коли розробки передають іншим компаніям, науковим установам та стартапам) та змішані (що передбачають кооперацію для досягнення проривного результату).

Один з інструментів відкритих інновацій – онлайн-платформи, які об'єднують бізнес, університети, наукові установи, стартапи для пошуку технологічних рішень та комерціалізації розробок. Наприклад, платформа [Reactor.Ua](https://reactor.ua), дає можливість компаніям публікувати свої запити, а стартапам та дослідникам пропонувати розв'язання.

Платформу відкритих інновацій для співпраці між науковцями, підприємцями й державними установами використовує й Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ). Платформу для підтримки стартапів, університетів, і бізнесу створює також Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (IP OFFICE).

Хороший приклад застосування інструментів відкритих інновацій – студентський хакатон Rebuild UA, в рамках якого команди шукали, наприклад, інноваційні рішення для відновлення зруйнованих житлових будинків на Північній Салтівці в Харкові.

Це приклади того, як наука, громади і бізнес працюють разом над реальними викликами.

Норма – створювати нове

Учасники форуму поцікавилися в Олександри Антонюк: до якої моделі – відкритої, закритої чи змішаної – належить науковий парк Academ.City? Науковиця відповіла, що до змішаної, й пожартувала, що ця екосистема навряд чи вкладається в якісь рамки. «Ми діємо як науковці: піти туди, не знати куди, знайти те, не знаю що», – з усмішкою зазначила пані Олександра.

Також вчені цікавилися: як зробити так, щоб екосистеми стали відкритими, щоб наука і бізнес співпрацювали якомога тісніше. На це запитання начальниця департаменту розвитку інновацій Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій Ольга Кронда відповіла, що необхідно змінювати мислення і бути готовими до відкритості. Саме це допоможе подолати проблеми з підприємницьким мисленням і закритістю. «Щоб це подолати, треба вивчати приклади відкритих екосистем, популяризувати цю концепцію і будувати довіру», – наголосила пані Ольга.

Вона навела приклад компанії ДТЕК, де починали зі зміни корпоративної культури, допомагали людям змінювати мислення, проводили воркшопи й тренінги для персоналу, щоб люди розуміли, як вибудовується співпраця.

«Все починається з переконання, що створювати нове – це норма, – вважає проєктна менеджерка Українського фонду стартапів Анна Мудрич. – І саме студенти можуть сказати «Чому б не зробити краще?»».

Тому для України критично важливо зробити так, щоб студенти, молоді науковці, інженери мали можливість створювати щось самостійно. «Українська інноваційна екосистема не починається з грантів, – продовжила думку пані Анна. – Вона починається там, де народжуються нові ідеї. Я переконана, що великий початок інноваційної екосистеми – у закладах вищої освіти. Як свідчить світова практика, технологічні прориви народжуються всередині університетів, у співпраці з закладами вищої освіти, чи командами, які були створені ще під час навчання».

В Україні на базі університетів і наукових установ рік тому почала роботу Національна мережа стартап-шкіл інкубаторів та акселераторів. Нині діють 23 стартап-школи у 16 регіонах України. Десятки університетських команд уже створили власні стартапи і протестували перші технології. У стартап-школах формується підприємницьке мислення, вміння працювати з ринком, учасники цих шкіл вчать знаходити проблему й знаходити шлях до її розв'язання.

«Інколи здається, що фінальний результат стартап-шкіл – це тисячі стартапів, які буде створено на базі університетів. Але насправді це не так, – наголошує Анна Мудрич. – Задача шкіл – змінювати мислення, показувати, що створювати інновації, створювати стартапи – реально».

У планах УФС – розширювати мережу, створювати нові грантові програми, вибудовувати співпрацю з інноваційними агенціями ЄС. Також буде створено каталог можливостей для студентів від стартап-шкіл.

Від лабораторії до ринку

Найбільш цікавою частиною форуму стала презентація студентських та академічних стартапів на пітчинг-сесії «Від лабораторії до ринку». Команди навчалися в стартап-школі, що діє на базі Київського академічного університету.

Було представлено, зокрема, проєкти з використання нанокompозитних сумішей з рослинною сировиною для створення інноваційних косметологічних продуктів та біодобавок (PhytoNano Innovations); інноваційний інструмент безперервного моніторингу нейророзвитку у новонароджених (NeuroInfant); інноваційні антибактеріальні біополімерні композитні матеріали для відновлення кісток, регенерації живих тканин та загоєння ран (Biopol); лінія з переробки шкідливих мулових осадів в безпечний та корисний продукт для сталого управління земельними ресурсами (ЛУМО); відновлення літєво-залізо-фосфатних акумуляторів (maxAh LFP) та інші.

Одна з розробок – антитромботичний препарат – Defibrinomab. Про нього розповіла співробітниця відділу структури і функції білка Інституту біохімії імені О.В. Палладіна НАН України) Катерина Байдакова.

«Тромбози залишаються однією з основних причин смертності у світі, а традиційні антитромбоцитарні засоби мають високий ризик кровотеч, – наголосила науковця. – Наше рішення – це антитіло, що блокує фінальний етап утворення тромба. Ключовою перевагою розробки є вибірковість дії засобу й менший ризик кровотеч».

Нині команда стартапу працює над отриманням фрагментів антитіла, у планах на найближче майбутнє – доклінічні й клінічні дослідження.

Ще один стартап – «Сервіс виявлення дефектів у періодичних структурах» (Texture Match). Сервіс допоможе виявити дефекти і трикотажного полотна, і лопастей гелікоптера. Як розповів аспірант Інституту кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України Микола Корабльов, технологія дозволить автоматизувати виявлення браку на виробництві і спростити моніторинг стану об'єктів під час експлуатації.

Як це працює? Як пояснив Микола Корабльов, користувач через локальний застосунок завантажує зображення на сервер (можливо налаштувати його роботу в режимі реального часу), обчислювальний модуль аналізує й виявляє дефекти і повідомляє результат користувачеві.

На ринку виявлення дефектів працює чимало компаній, але для виявлення нових дефектів цим компаніям потрібні додаткові дані й налаштування. «Авторський алгоритм, який лежить в основі Texture Match, працює безпосередньо із зображенням і не потребує завантаження додаткових даних», – пояснив Микола.

Бізнес-ментор проєкту Texture Match, керівник проектного офісу Academ.City Вадим Горенко розповів газеті «Світ», що команда стартапу вже протестувала технологію на трикотажній фабриці «Роза». «Коли працює станок, спеціальна камера стежить за полотном і коли бачить дефект, сигналізує про це», – пояснив пан Вадим.

За словами Вадима Горенка, участь у стартап-школі і менторській програмі допомогла цій та іншим командам набути бізнесових навиків. «Ми намагалися показати, що наукові розробки й дослідження можна й потрібно монетизувати, — наголосив пан Вадим. — Комерціалізація наукових результатів і розробок вигідна і команді стартапу, і бізнесу, й економіці.».

Також у рамках форуму відбулися дискусії «Трансфер технологій в інноваційній екосистемі» та «Практика комерціалізації та фінансування наукової діяльності».

Начальниця департаменту розвитку інновацій Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/ІР офіс) Ольга Кронда, зокрема, розповіла про Стратегію розвитку сфери інтелектуальної власності України до 2030 року, проєкт якої нещодавно було оприлюднено для громадського обговорення (<https://surl.li/ujpuau>). Одна зі стратегічних цілей Стратегії – трансформація інтелектуальної власності у драйвер економічного зростання через комерціалізацію інновацій та розвиток креативних індустрій.

Підготувала Світлана ГАЛАТА
([вгору](#))

Додаток 39

17.12.2025

Публічні інвестиції в науку: шанси й доцільність

Заступник начальника управління публічних інвестицій Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства Сергій Дольний повідомив, що в міністерстві й уряді багато уваги приділяють моделі публічних інвестицій ([Світ](#)).

«Створена Стратегічна інвестиційна рада, яка затверджує середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій на 2026–2028 роки», — пояснив Сергій Дольний.

Середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій (СПІ) — це стратегічний документ на три роки, що визначає напрями державних інвестицій: транспорт, житло, енергетика, освіта, охорона здоров'я. Він слугує основою для формування Єдиного проєктного портфеля з метою ефективного планування, розподілу бюджету та реалізації проєктів, важливих для розвитку інфраструктури й відновлення країни, відповідно до Порядку, затвердженого постановою КМУ №294.

«Ми вже розробили частину аналітичної бази, але реалізація цієї реформи потребує потужної наукової й аналітичної підтримки у сфері прогнозування, оцінки інвестицій, оцінки впливу на суспільне благо», — зазначив представник міністерства. І додав, що Інститут економіки і прогнозування якраз має таку експертність.

Завдяки співпраці міністерства та інституту, яка розпочалася кілька місяців тому, вже розроблено кілька важливих порядків. Один із них — порядок завершення публічних інвестиційних проєктів, інший — порядок постінвестиційної оцінки масштабних соціально-інвестиційних проєктів. Ці документи дають можливість оцінити ефективність публічних інвестицій та чітко спланувати майбутні інвестиційні плани.

«Наукові розробки Національної академії наук, які є на високій стадії готовності, можуть бути ключовими ідеями для публічних інвестиційних проєктів. І саме ця модель, яка у нас реформується, може бути підтримкою таких ідей. Щоб вони не загубилися, а були реалізовані саме в публічних інвестиційних проєктах і забезпечені відповідно фінансами», — підсумував Сергій Дольний.

Щоб не витекла разом із життям

За яким саме алгоритмом на круглому столі аналізували розробки запрошених інститутів, можна зрозуміти на прикладі Інституту біохімії. Спочатку — презентація власне напрацювань. Історію та сучасні досягнення інституту у сфері створення кровоспинних засобів представив заступник директора з наукової роботи Володимир Чернишенко.

«Крововтрата і кровотеча — це основна причина смертності людей на полі бою. Не так поранення, як кровотечі з магістральних судин», — підкреслив Володимир Чернишенко. Він зазначив, що ринок кровоспинних засобів розвивається дуже інтенсивно не лише через воєнні конфлікти, а й через загальну потребу світу в таких препаратах.

Навіть в Україні, навіть сьогодні, попри складні часи, у закупівлю засобів боротьби з кровотечами, зокрема при гемофілії, вкладаються великі кошти, оскільки через російську агресію є величезний запит на такі препарати й потреба в них.

Як пояснив пан Чернишенко, є кілька типів ключових способів зупинки кровотеч за принципом дії (ми зараз не говоримо про ситуації, де однозначно накладається турнікет або проводиться тампонування тощо — ред.). Один із них базується на використанні хітозану, який є продуктом переробки панцирів ракоподібних (крабів та креветок). Хітозан під час контакту з кров'ю перетворюється на клейку субстанцію і зупиняє кровотечу. Саме на хітозані створений широко відомий засіб «Целокс» (Celox).

Інша технологія ще простіша — використання каоліну (глини). Ще давні греки помітили, що, контактуючи з глиною, кров згортається. Ця «передова технологія», якій уже 2000 років, досі одна з найефективніших і використовується у засобі QuikClot і, попри численні побічні ефекти, стоїть на озброєнні американської армії.

Є також технологія поєднання фібриногену і тромбіну — двох основних білків, які в крові забезпечують утворення згустку. Проте ця технологія надзвичайно дорога, оскільки треба вносити екзогенні (чужорідного походження) протеїни, а сам кінцевий продукт важко зберігати, і він вимагає заморожування.

Українська інновація: активатор згортання крові

Українські науковці зуміли обійти цю перешкоду. «Ми досліджуємо молекулярні механізми й розуміємо, на які саме ланки ферментативних каскадів треба подіяти, щоб кров ефективно згорнулася. За багато років роботи ми отримали ефектори (речовина, яка змінює швидкість реакції ферменту — ред.), активатори цих білків», — пояснив Володимир Чернишенко.

Джерелом надзвичайно ефективного активатора згортання крові є отрута змії ефі багатолускової. Це доволі дорога і дефіцитна речовина. Тому зараз Інститут біохімії працює спільно з Інститутом клітинної біології та генетичної інженерії над тим, щоб цей ензим виробляли трансгенні рослини. Це буде наступний крок, який виведе технологію на ще кращий рівень, оскільки з рослинами працювати легше, ніж з отрутою змії.

Ефективність розробки продемонстрована в експериментах з порівняння «Целоксу» і вітчизняного «Карбогемостату», проведених спільно з Інститутом фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України. Наш, український засіб зупиняє кровотечу повністю без компресії, водночас крововтрата вдвічі менша, ніж під час застосування «Целоксу».

([вгору](#))

Додаток 40

19.12.2025

ПІДСУМКИ АКСЕЛЕРАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ACADEM.CITY 2025

У межах програми було проведено 6 тематичних воркшопів та 13 індивідуальних консультацій, під час яких учасники отримали практичні знання та інструменти для підготовки конкурентоспроможних грантових заявок ([Academ.city](#)).

Протягом акселерації учасники опанували ключові навички, зокрема:

- аналіз грантових програм і визначення відповідності проєктів вимогам конкурсів;
- формування логіки проєкту (мета, завдання, очікувані результати, вплив);
- підготовку структурованих грантових заявок відповідно до вимог донорів, зокрема Horizon Europe та EIC;
- побудову робочих пакетів (work packages), планів реалізації та таймлайнів;
- розробку бюджетів проєктів, кошторисів і обґрунтувань витрат;
- оцінку ризиків і формування планів управління ними.

Воркшопи проводили експерти Центру інновацій Academ.city, які поділилися практичним досвідом підготовки та супроводу грантових проєктів. До консультацій приєднувались експерти з різних сфер Academ.city для надання підтримки проєктним командам.

Учасники, які виконали всі домашні завдання, отримали сертифікати про підвищення кваліфікації, а активні відвідувачі воркшопів — сертифікати про участь, видані Київським академічним університетом.

Дякуємо всім учасникам та експертам за активну роботу, залученість і прагнення розвивати інноваційні проєкти, а також запрошуємо долучатися до наступних програм та заходів Academ.city.

Акселераційна програма була реалізована в межах експериментального проєкту Міністерства освіти і науки України у співпраці з Фондом розвитку інновацій щодо створення на базі закладів вищої освіти та наукових установ мережі стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів.

([вгору](#))

Додаток 41

09.12.2025

Україна формує національну політику університетських інновацій і презентує результати першого року розбудови національної мережі стартап-шкіл у ЗВО та НУ

На сьогодні в Україні вже працює національна мережа з **23 стартап-шкіл у 16 регіонах**, шість з яких отримують державне фінансування у розмірі 1,5 мільйона гривень кожна на півтора року. Стартап-школи поєднують навчання з підприємництва, менторську підтримку та доступ до сучасної інфраструктури — лабораторій прототипування, центрів тестування і симуляційних платформ ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Мережа забезпечує повний шлях розвитку інновацій у ЗВО та наукових установах — **від ідеї до прототипу, стартапу та виходу на ринок**. Перші результати підтверджують ефективність моделі:

- **150+ команд** отримали підтримку;
- **40+ прототипів** створено;
- **60+ воркшопів і пітчингів** проведено;
- зростає міжуніверситетська співпраця через спільні хакатони та тестування технологічних рішень.

МОН також представило комплекс державних інструментів, які вже працюють або готуються до запуску: державне замовлення на НДР, наукові парки, платформу InfoScienceChannel, а також заплановані механізми — премію КМУ за інновації, Science.City, центри трансферу технологій, інноваційні гранти та ваучери. Усе це формує перший інтегрований інноваційний ланцюг, що дає змогу університетам системно працювати з технологічними командами.

Протягом 2025 року вже відбулися ключові кроки, які заклали основу цієї системи. Зокрема, був проведений **офіційний запуск Національної мережі стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів**, відбулися **шість практичних сесій** із міжнародними експертами з Aalto University, UC

Berkeley та інноваційних агенцій Європи, організованих за підтримки YEP. МОН спільно з Українським фондом стартапів і партнерами провело **конкурс стартапів для університетських команд**, де учасники отримали можливість представити свої рішення на IT Arena та Nordic Deep Tech Business Summit. Також була проведена **акселераційна програма Science & Business Acceleration 2025**, яка підтримала команди зі стартап-шкіл, а на національному рівні відбувся захід **PolyTECH Summit**, який об'єднав університети, бізнес та інноваційні екосистеми навколо розвитку технологічних рішень.

Захід організував [YEP Accelerator](#) у межах проєкту [Seeds of Bravery](#), що фінансується Європейською інноваційною радою, у партнерстві з [Міністерством освіти і науки України](#) та [Українським фондом стартапів](#). У межах University Innovation Day було підсумовано роботу стартап-студій, що діють у Київському авіаційному інституті, Житомирській політехніці, Харківському політехнічному інституті та Львівській політехніці. Ця модель уперше забезпечує системний перехід університетських команд від дослідження до продукту та партнерств. Також учасники побачили результати інкубаційної програми **Beyond the Thesis** для deeptech-команд, а міжнародні організації звернули увагу на потенціал українських розробок у сферах нової енергетики, матеріалів, біотехнологій та циркулярної економіки.

Для держави — це шлях до того, щоб **університети стали ключовою точкою входу в технологічне підприємництво України**, а дослідницькі команди мали зрозумілий доступ до підтримки та інвестицій. МОН планує у 2026 році розширити національну мережу до **30+ університетів**, упровадити єдиний стандарт стартап-школи, створити національний каталог можливостей та інфраструктури, а також запустити пілот **Центрів передового досвіду у співпраці з Brave1**. У планах також провести **PolyTECH Summit 2026** для широкої презентації університетських інновацій та стимулювання міжінституційної співпраці.

YEP Accelerator оголосив відкриття набору на другу хвилю спеціалізованої програми [Beyond the Thesis](#) для команд з TRL5+, які працюють над технологіями, готовими до інвестування та масштабування.

Запис події доступний [онлайн](#).

Участь МОН України в події є частиною Дорожньої карти розвитку мережі стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів.

([вгору](#))

Додаток 42

17.12.2025

2 000 000 євро від ЕІТ для: консорціумів університетів на інноваційні проєкти

([Міністерство освіти і науки України](#)).

Конкурс має дві тематичні лінії:

Торіс 1 — розвиток інноваційної та підприємницької спроможності у STEM-освіті, інтеграція підприємництва, інтелектуальної власності та комерціалізації досліджень у навчальні програми;

Торіс 2 — побудова стратегічних синергій між європейськими університетськими альянсами та спільнотами знань і інновацій EIT (KICs).

Участь у конкурсі можуть брати **консорціуми**, очолювані закладами вищої освіти, до складу яких обов'язково входять партнери з **бізнесу**, а також інші організації (наукові або публічного сектору).

Проекти мають поєднувати **освіту, науку та бізнес** відповідно до підходу «трикутника знань» EIT, сприяти розвитку стартапів, підготовці фахівців із підприємницькими компетентностями та трансформації університетів у центри інноваційного розвитку регіонів.

Міністерство освіти і науки України розглядає участь українських закладів вищої освіти у подібних європейських ініціативах як важливий інструмент **інтеграції української науки та освіти до Європейського дослідницького й інноваційного просторів**, розвитку університетських інноваційних екосистем і посилення зв'язку між дослідженнями та економікою. Конкурс EIT NEI Initiative узгоджується з підходами МОН до розвитку інноваційної інфраструктури університетів, комерціалізації результатів досліджень та підтримки технологічного підприємництва.

Загальний бюджет конкурсу становить близько **70 млн євро (35-40 проєктів до фінансування)**.

Максимальний обсяг фінансування одного проєкту — **до 2 млн євро**. Тривалість реалізації — 24 місяці (з вересня 2026 до 2028 року).

Детальна інформація про умови участі, вимоги до консорціумів та подання заявок доступна за [посиланням](#).

([вгору](#))

Додаток 43

05.12.2025

Уряд ухвалив нове Положення про Премію Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій
([Міністерство освіти і науки України](#)).

У новій редакції Положення передбачено:

- **розширення кола учасників** — до конкурсу тепер можуть долучатися суб'єкти інноваційної діяльності та трансферу технологій (як фізичні, так і юридичні особи);
- **збільшення розміру грошової частини Премії** — до 300 тис. грн на авторський колектив;
- **запровадження чотирьох номінацій**: «Наукоємні інновації», «Інноваційні рішення в економічній діяльності», «Інноваційна інфраструктура», «Спеціальна премія»;

- **повну цифровізацію конкурсного процесу** — подання та оцінювання через Національну електронну науково-інформаційну систему (URIS), документи подаються в цифровому форматі з накладенням КЕП;
- **оновлений перелік критеріїв оцінювання** конкурсних пропозицій за номінаціями;
- **багаторівнева система оцінювання**: наукова і науково-технічна експертиза → експертні групи → презентація проєктів → рішення Комітету з присудження Премії.

Фінансування

Реалізація акта здійснюватиметься в межах видатків МОН за КПКВК 2201080 «Державні премії, стипендії та гранти в галузі освіти, науки і техніки, стипендії переможцям міжнародних конкурсів».

Прогнозні обсяги фінансування:

- **2026 р. — 2,74 млн грн;**
- **2027 р. — 2,75 млн грн.**

Що дає оновлене Положення

Оновлене Положення підтримує курс державної політики, спрямований на стимулювання та підтримку науковців та інноваторів. Проведення конкурсного добору сприятиме відновленню престижу науки, популяризації інноваційних технологій, посиленню впровадження та масштабування науково-технічної та інноваційної продукції прикладного спрямування, а також розвитку інноваційної інфраструктури — стартап-шкіл, наукових парків і співпраці науки з бізнесом.

Запроваджена процедура оцінювання підвищує прозорість і об'єктивність відбору конкурсних пропозицій.

Визначення окремих номінацій дає змогу суттєво розширити коло учасників конкурсного добору та забезпечує належне оцінювання внеску всіх учасників інноваційного процесу.

Повна цифровізація подання конкурсних пропозицій робить механізм зручним і доступним для всіх учасників і учасниць конкурсного добору.

([вгору](#))

Додаток 44

23.12.2025

+14 сходинок за рік — Україна піднялася у світовому рейтингу з ШІ ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

За окремими показниками наша країна — серед світових лідерів рейтингу:

- **99,63%** — рекордний показник цифровізації державних сервісів;
- **92,25%** — відповідність законодавства міжнародним стандартам.

Окремий вплив на розвиток технологій має defense-кластер. Ми активно інтегруємо цифрові рішення в галузі штучного інтелекту для потреб оборони.

Цей рік став переломним для розвитку ШІ в Україні. Ми створили WINWIN AI Center of Excellence, і це дало свій результат. Всього за 9 місяців:

- На порталі Дія запрацював Дія.AI — перший у світі національний AI-асистент з державних послуг.
- Стартувала робота над українською великою мовною моделлю та інфраструктурою AI Factory.
- Запрацював Sandbox для розробки ШІ та блокчейн-продуктів.
- ШІ вже інтегрується в Мрію, Дію, проекти екосистеми Мінцифри та державні процеси.

Попереду — ще більше. Презентуємо Стратегію розвитку ШІ до 2030 року, запустимо AI-асистента в застосунку Дія та представимо національну мовну модель. Наша місія — увійти в трійку світових лідерів за рівнем розвитку та впровадження штучного інтелекту в державний сектор.

Ознайомлюйтеся з повним звітом Oxford Insights [за посиланням](#).
([вгору](#))

Додаток 45

12.12.2025

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ: ВІД ТЕХНОЛОГІЙ ДО РЕАЛЬНОГО ВПЛИВУ

[\(Національний репозитарій академічних текстів\).](#)

Цифровізація не є механічним процесом додавання нових інструментів до усталених процесів, – вона впливає на саму природу навчання й наукової роботи. Цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні завдання, підсилювати персоналізовану підтримку студентів, оптимізувати дослідницькі процеси й розширювати доступ до освітніх ресурсів, особливо для тих, хто навчається або працює віддалено. Справжній ефект від цифрової трансформації з'являється, коли університети ставлять у центр перетворень саме людину (студента, викладача), а не просто «вмикають» новий інструмент. Технології мають допомагати людям глибше розуміти матеріал, ефективніше співпрацювати та творити нові знання, а не замінювати традиційні педагогічні підходи. Прикладами можуть слугувати використання цифрових рішень для автоматизації системи аналізу даних про навчання, які допомагають виявляти слабкі місця в програмах й адаптувати їх до потреб різних груп, або інтеграція ШІ до адміністративних процесів для зменшення поточного навантаження на викладачів, вивільнення ресурсів для викладання й наукової роботи. Технології сприяють більшій інклюзивності: студенти з різними потребами можуть користуватися адаптивними платформами, які підлаштовують освітній контент під індивідуальні стилі навчання. Також успішне використання ШІ та різноманітних цифрових інструментів потребує посиленої уваги до етики, справедливості та безпеки даних. Тому університетам важливо не лише впроваджувати інструменти, а й розробляти

політики їх відповідального використання. Цифрові та ШІ-технології мають величезний потенціал для освіти, досліджень і наукових обмінів, але цей потенціал розкриється на повну силу лише за умови, що цифрові рішення поєднуються з чіткою стратегією, підпорядковуються освітній меті та мають «людську» складову інновацій.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/RQEBV>
([вгору](#))

Додаток 46

11.12.2025

Оцінено підсумки атестації та виконання науково-дослідних робіт

Зокрема, він нагадав, що рукописи, стародруки, історичні колекції, архівні фонди та мистецькі зібрання НБУВ занесені до переліку наукових об'єктів, що є національним культурним надбанням України. Також за роки незалежності були видані серії наукових довідників, каталогів, ґрунтовних досліджень документальної спадщини видатних українських учених і діячів культури, унікальних рукописних пам'яток, які поповнили цей перелік ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Повномасштабна російська військова експансія, що триває з лютого 2022 року, спричинила непоправні людські втрати, призвела до руйнувань наукової та бібліотечної інфраструктури, і це актуалізувало вирішення пам'яткоохоронних проблем як пріоритетних у сфері національної культурної політики. Тож і нині головним залишається завдання, на якому на початку повномасштабного російського вторгнення акцентувала увагу Президія Національної академії наук України: створювати нові цифрові корпуси книжкових пам'яток історії та культури України, розширювати їхні електронні бази даних, здійснювати оцифрування найважливіших довідкових видань та колективних досліджень і розміщувати їх на інтернет-ресурсах. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського є учасницею національного бібліотечно-інформаційного фронту, сформованого в умовах війни, працює на всіх його напрямках. Тож, посідаючи особливе місце в інформаційному просторі України як складник бібліотечно-інформаційного комплексу НАН України, вона реалізує, попри постійну небезпеку ворожих обстрілів, свою головну місію зі збереження унікальних бібліотечно-інформаційних ресурсів, підкреслив [Ю. С. Ковтанюк](#).

Члени Вченої ради НБУВ затвердили заслухану доповідь.

На засіданні розглянуто звіти про виконання заключних та перехідних відомчих науково-дослідних робіт у 2025 році.

Звіт на тему «Теоретичні та прикладні аспекти організації діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в сучасних умовах» зробила директор [Інституту бібліотекознавства О. М. Василенко](#).

Про роботу над темою «Українська книга і періодика як джерела формування національно-культурної ідентичності: бібліографічний аспект» у [відділі національної бібліографії](#) доповів [Д. В. Устиновський](#).

Перебіг і підсумки досліджень з теми «Друкована історико-культурна спадщина України: дослідження, наукова каталогізація, введення в сучасний інформаційний простір» розкрила директор [Інституту книгознавства Г. І. Ковальчук](#).

Звіт про дослідження теми «Інструментарій бібліотечного обслуговування суспільного запиту в інформаційно-комунікаційній інфраструктурі взаємодії особистості, суспільства та влади» зробила заступник генерального директора НБУВ з наукової роботи [Ю. М. Половинчак](#).

Після обговорення звіту було затверджено.

[Повний текст](#)
([вгору](#))

Додаток 47

25.12.2025

Зустріч партнерів – учасників програми «Open GLAM Україна»

Поняття GLAM (абревіатура від galleries, libraries, archives, museums) об'єднує заклади культури, місією яких є доступ до знань, зібрання та збереження культурної спадщини ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Наразі частина діяльності подібних установ відбувається в інтернеті, і її складовою, зокрема, є глобальний проєкт Wikimedia під назвою «GLAM-WIKI», що підтримує інституції, які створюють контент з відкритим для широкого загалу доступом. Поточний проєкт, у рамках якого буде здійснюватися співпраця GLAM-установ України та Швеції, розроблено спільно Wikimedia Швеція, Wikimedia Україна та Національним архівом Швеції, а одним із трьох основних партнерів виступає Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Реалізацію проєкту заплановано в п'ять основних етапів, першим з яких, затвердженим до виконання у 2026 році, стануть розробка програми підготовки GLAM-спеціалістів в Україні та їхні початкові тренінги. У проєкті візьмуть участь Wikimedia Польща та Грузія, мережі експертів ЮНЕСКО та Europeana, СВЕЕС, Гетеборзький університет, Державна архівна служба України, Військовий музей Києва, Кримський інститут стратегічних досліджень, Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній» та інші.

Результати, яких планується досягти, – покращення та масштабування збереження української історико-культурної спадщини шляхом її цифровізації та представлення на платформах Wikimedia; якнайширше відкриття її світовій спільноті, що не лише дасть змогу ознайомити людей в

усіх куточках земної кулі з культурою та історією України, але й зробити вагомий внесок у протидію російській інформаційній агресії; налагодження співпраці українських бібліотек, музеїв, архівів тощо зі світовими організаціями.

([вгору](#))

Додаток 48

04.12.2025

Адаменко М.

Поговоримо про співавторство бібліотекаря із штучним інтелектом

Стаття завершується визначенням трьох стратегічних пріоритетів (грамотності в галузі ШІ, глобальної співпраці та гнучкого управління), що дозволять бібліотечним асоціаціям продовжувати лідерство в професії завдяки постійній технологічній трансформації. Отже, питання моєї професійної зацікавленості полягає у тому чому важливо аби бібліотекар мав навички грамотності в галузі ШІ, етики даних та цифрової стратегії, коли до написання науково-популярних статей залучається ШІ-асистент? У чому полягають виклики і можуть існувати можливості? ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

Тема ШІ належить усім, хто критично та відповідально займається формуванням його значення для бібліотечної галузі. Інструменти ШІ все більше вбудовуються в екосистеми бібліотек, що дозволяє:

- здійснювати підтримку користувачів у режимі реального часу через розмовні інтерфейси;
- покращувати доступність та багатомовність бібліотечних послуг та сервісів;
- аналізувати дослідження для наукової комунікації;
- оперативно оцінювати потреби та здійснювати аналіз спільноти. Такі розробки підвищують важливість етичних рамок.

Бібліотекар — це той, хто знає каталог, потреби користувачів, контекст громади. Машина — алгоритм, що має обробити великі об'єми текстів, витягти шаблони, запропонувати чернетки. Співавторство тут означає: бібліотекар задає напрям, окреслює завдання, надає контекст; ШІ генерує чернетку, пропонує ідеї, структуру. У такому співавторстві виникає питання: хто відповідає за достовірність? Машина може помилятися або генерувати «рекомендації» без розуміння місцевого контексту. Безсумнівно бібліотекар має залишатись «редактором знань» — перевіряти, коригувати, адаптувати. Тут дуже пасує рефлексія з книги (текст англійською мовою) «*Triptych: Death, AI, and Librarianship*» (2025), уривок з якої надруковано у [Library Journal](#).

Один з авторів вважає, що бібліотекарі мають бути готові «... підтримати громаду у час, коли ШІ переосмислює інформаційну грамотність».

Про що ж йдеться у «Триптиху»? По-перше, це збірку з трьох лекцій, що базується на серії ідей, які презентував Девід Ланкес (*Lankes, R. David*), професор бібліотечної справи в Техаському університеті в Остіні, протягом минулого року. Йдеться про такі теми як штучний інтелект, пошук радості у складні часи, бібліотекарі без формальних дипломів. Ці лекції, зміст яких перегукується один з одною, представляють три перспективи розвитку бібліотечної справи:

1. Члени громад почуваються дедалі більш ізольованими, виключеними з ширшого суспільства, що призводить до відчаю.
2. Бібліотекарі повинні одночасно радіти життю та допомагати громадам у часи, коли штучний інтелект трансформує традиційні уявлення про інформаційну грамотність: від того, щоб викликати в людей скептицизм, до того, щоб підтримувати людей у стресових ситуаціях, коли кожна інформація автоматично викликає підозру. Радість, співчуття та адаптивність виступають як професійні імперативи.
3. Щоб відповісти на виклики та можливості, що постають перед бібліотечною справою, маємо краще сформулювати, хто такий «дикий бібліотекар» виходячи за рамки питань університетських ступенів та звань.

Майбутнє бібліотек залежить від їх здатності вийти за рамки еволюції та швидко адаптуватися до мінливого суспільства.

Та ця книга цікава іншим. Девід Ланкес у статті (текст англійською мовою) [*An Urgent Conversation: AI and Librarianship*](#) зізнається: «... я написав цю книгу за допомогою ШІ, тому що найкращий спосіб дізнатися про потенціал ШІ – позитивний і негативний – це взаємодіяти з ним, незалежно від того, чи спрямована ця взаємодія на допомогу бібліотекарям урятувати людей від відчаю, чи на боротьбу з потенційно руйнівними наслідками відходів ШІ та корпоративного ігнорування економічних, культурних та соціальних наслідків впровадження цієї потужної нової технології, перш ніж встановлювати будь-які запобіжні заходи». Ось декілька аргументів від автора, що обґрунтовує використання штучного інтелекту у видавничій справі:

- ця книга та наступні книги, статті та доповіді на конференціях не є результатом серії експериментів. Це приклад дослідження в дії;
- для багатьох статей і книг на момент офіційної публікації вони, по суті, стають історичними документами;
- повільна наука вимагає швидкої публікації;
- якщо бібліотекарі збираються вдосконалювати інструменти ШІ, їм потрібно знати їх. А це означає експериментувати в рамках дисципліни, щоб знайти міцну основу в умовах змін;
- пришвидшити дискусії в професійних колах про штучний інтелект. Тому що час має вирішальне значення.

Переглянути сторінку автора про книгу (текст англійською мовою) можна за посиланням [ТУТ](#).

Бібліотекарі України теж мають можливість піднімати важливі питання щодо ШІ на сторінках фахових видань, під час відвідування професійних заходів. З останнього:

- Ярошенко Т. Бібліотеки та штучний інтелект: ігнорувати не можна використовувати // Бібліотечна планета. 2024. № 3. С.6-11.
- [Данькевич Ю. В. Штучний інтелект та його роль у бібліотеках закладів вищої освіти / Ю. В. Данькевич, О. Г. Костенко](#)
- Штучний інтелект у бібліотечних медіа: тренд чи необхідність? XIV Всеукраїнська онлайн-школа бібліотечного журналіста: [День перший](#), [День другий](#), [День третій](#), [День четвертий](#).

На останок коротко про етичний кодекс бібліотечного ШІ. Тут центральна тема — не стільки сам алгоритм, скільки нормативи, цінності, яких бібліотекар має дотримуватись, коли вводить і використовує ШІ-рішення у бібліотеках. Звісно, що в цьому питанні варто звернутися до заяви ІФЛА щодо бібліотек та штучного інтелекту ([IFLA Statement on Libraries and Artificial Intelligence, 2020](#)). У документі запропоновані ролі, які бібліотеки повинні прагнути виконувати в суспільстві зі зростаючою інтеграцією ШІ, зокрема, йдеться про те, що бібліотеки можуть відповідально використовувати технології ШІ для просування своєї соціальної місії. [IFLA Entry Point to Libraries and AI](#) — документ (текст англійською мовою), задуманий ІФЛА як інструмент для підтримки бібліотекарів в оцінці етичного використання штучного інтелекту, надає бібліотекарям перелік ключових міркувань та сценаріїв для оцінки та обговорення переваг і ризиків використання штучного інтелекту в бібліотек.

([вгору](#))

Додаток 49

Перехід до обов'язкової двофакторної автентифікації (2FA) EU Login

Відділ «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ інформує про поступовий перехід на обов'язкову двофакторну автентифікацію (2-factor authentication, 2FA) у роботі з EU Login, зокрема, на порталі ЄС Funding & Tenders Portal. Про це ЄК повідомила на своєму офіційному [вебсайті](#) ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Впровадження відбуватиметься планомірно й усі користувачі будуть інформовані у визначений час щодо здійснення необхідних для цього дій.

Звертаємо увагу, що з цього приводу 3 грудня відбувся вебінар на тему підготовки користувачів до переходу. Так, було презентовано особливості різних методів автентифікації:

- застосунку EU Login;
- секретного ключа або платформи (Security Key or Trusted Platform);
- електронної картки ідентифікації (eID card);
- спеціального ключа Passkey.

Також учасники отримали інформацію про додаткові корисні ресурси ІТ-підтримки та відповіді на часто задавані питання.

Запрошуємо переглянути вебінар на каналі Youtube за посиланням: <https://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/other/event251203.htm#general-info>

Довідково.

[EU Login](#) – централізована служба автентифікації користувачів Європейської комісії. Система дозволяє отримувати доступ до широкого спектра ресурсів ЄК, а саме: вебсайтів, застосунків і сервісів – використовуючи один обліковий запис. EU Login також впроваджує додатковий рівень захисту процесу входу завдяки багатофакторній автентифікації (2FA або multifactor authentication, MFA). Система забезпечує посилений захист інформації за допомогою набору простих у використанні методів перевірки, таких як сканування відбитка пальця, використання розпізнавання обличчя на вашому пристрої, поступово переходячи до безпарольного доступу.

([вгору](#))

Додаток 50

23.12.2025

Українські заклади освіти і науки матимуть безоплатний доступ до Scopus та WoS у 2026 році

Доступ від Clarivate

Компанія Clarivate підтвердила безперервний доступ для установ України до ресурсів **Web of Science**, **InCites** та **Derwent Innovation** до 31 грудня 2026 року. Рішення спрямовано на підтримку української наукової спільноти та забезпечення стабільного доступу до надійної наукової інформації в умовах війни ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Доступ від Elsevier

Elsevier також підтвердив продовження доступу для українських закладів освіти й науки до своїх наукових електронних ресурсів — зокрема Scopus і SciVal — у 2026 році. Це дасть змогу дослідникам і викладачам працювати з актуальними міжнародними публікаціями та використовувати сучасні аналітичні інструменти.

Доступ через Research4Life

Окрім цього, **університети й наукові установи України до кінця 2027 року** мають безоплатний доступ до повнотекстових електронних ресурсів на платформі Research4Life.

З січня 2023 року Україна має право на доступ до повнотекстових електронних ресурсів порталу Research4Life як країна **Групи А (вільний доступ)**, що триватиме до кінця 2027 року.

Через портал Research4Life надається доступ до понад 200 тис. назв книг і журналів міжнародних видавництв, зокрема Elsevier, Springer Nature, John Wiley & Sons, Taylor & Francis, Emerald, Sage Publications, Oxford University Press, Cambridge University Press, IOP Publishing та інших.

Державна науково-технічна бібліотека України (ДНТБ України) є адміністратором та надає всебічну підтримку щодо ефективного використання й промоції проєкту Research4Life в Україні (Research4Life Country Connector Associate).

Про Консорціум EIFL-Україна

EIFL-Україна засновано в червні 2025 року відповідно до Меморандуму про співробітництво ДНТБ України з організацією **EIFL (Electronic Information for Libraries)** — некомерційною організацією, що співпрацює з бібліотеками, університетами та бюджетними науковими установами у 38 країнах світу.

Діяльність EIFL та Національного консорціуму EIFL-Україна здійснюється за такими напрямками:

- **Доступ до ліцензованих ресурсів** — безоплатний або недорогий доступ до електронних ресурсів і технологічних платформ, а також скасування або знижки на оплату за обробку статей для публікації у відкритому доступі.
- **Авторське право та бібліотеки** — сприяння реформуванню національного й міжнародного законодавства про авторське право та підтримка бібліотек у просуванні справедливої системи авторського права.
- **Відкритий доступ** — усунення перешкод для обміну знаннями, підтримка політик відкритого доступу (OA), розвиток репозитаріїв і журналів відкритого доступу.
- **Публічні бібліотеки** — впровадження інноваційних рішень і практик для розвитку громад.

Продовження доступу до міжнародних наукових ресурсів є важливим елементом інтеграції української науки у світовий дослідницький простір та підтримки спроможності закладів освіти й науки працювати навіть в умовах повномасштабної війни.

([вгору](#))

Додаток 51

12.12.2025

Perplexity Academic – новий інструмент для наукових досліджень

Такий собі інтелектуальний фільтр, який перебудовує логіку пошуку так, щоб на перший план виходили саме наукові статті, рецензовані журнали, препринти, технічні документи й інші академічні матеріали ([Пан Бібліотекар](#)).

Для дослідників цей режим може стати “*прискорювачем*” роботи – він допоможе провести первинний огляд літератури, знайти джерела для статті, підготувати короткі, структуровані резюме з наукових матеріалів.

На відміну від моделей, які просто генерують текст, Perplexity Academic завжди показує, звідки взято інформацію, тож можна одразу перейти до

джерела, перевірити цитату, завантажити статтю та уточнити дані. Відповідно, у порівнянні з банальними чатботами, цей інструмент значно безпечніший для роботи з науковими текстами.

Також у Perplexity Academic можна вручну обрати модель ШІ під конкретне завдання. Зараз користувачу доступні GPT-5.2, Claude Opus 4.5, Claude Sonnet 4.5, Gemini 3 Pro, Grok 4.1, Kimi K2 Thinking та власна модель Perplexity – Sonar.

Кожна з моделей має свою спеціалізацію: одні працюють швидше й краще підходять для оглядових запитів, інші – для глибокої аргументації. Користувач сам визначає, яку ШІ-оптику застосувати до свого дослідницького завдання.

Таким чином, [Perplexity Academic](#) не замінює реферативні чи повнотекстові бази даних, однак чудово доповнює їх, особливо на ранніх етапах дослідження, коли потрібно швидко зорієнтуватися в темі та зрозуміти, з чого починати глибший аналіз.

([вгору](#))

Додаток 52

08.12.2025

ResearchRabbit: як не загубитися в науковій літературі й перетворити пошук статей на осмислений процес

За логікою [ResearchRabbit](#), щоб провести хороший літературний огляд – мало виконати одноразовий запит у базі даних. Це комплексний дослідницький процес, який розвивається разом із вашим розумінням теми ([Пан Бібліотекар](#)).

На відміну від [традиційних бібліографічних баз](#), ResearchRabbit пропонує працювати не лише із запитом, а й з ключовими статтями. Ви можете почати з однієї або кількох ключових публікацій і система автоматично покаже: подібні роботи, попередні дослідження, або пізніші праці, які їх цитують. У результаті формується інтерактивна динамічна мапа наукового поля, де видно не просто статті, а логіку розвитку ідей, ключові вузли та дослідницькі кластери.

Одна з сильних сторін [ResearchRabbit](#) – ітеративний пошук. Ви не просто отримуєте список рекомендацій, а можете: відзначати релевантні статті, додавати їх до поточного пошуку і знову “розширювати” дослідницьке поле. Також є цікаві додаткові пошукові фільтри, однак вони доступні лише передплатникам.

Таким чином, огляд літератури будується поступово, з уточненням фокуса, а не через нескінченні перезапуски пошукових запитів. [Для систематичних чи наративних оглядів](#) це особливо цінно, оскільки допомагає логічно обґрунтувати відбір літератури, а не просто зібрати “все підряд”.

ResearchRabbit наразі працює з базою понад 280 мільйонів наукових записів, побудованою на відкритих джерелах – OpenAlex, Crossref та

Semantic Scholar. Це робить його особливо привабливим для прихильників відкритої науки та для дослідників з інституцій без доступу до комерційних інструментів.

Насамперед ResearchRabbit буде особливо корисним молодим дослідникам, які тільки входять у нову тематику, авторам оглядових статей, бібліотекарям та інформаційним фахівцям, які навчають навігації у світі знань, а не зводять все до механічного збору PDF-файлів.

([вгору](#))

Додаток 53

03.12.2025

Google NotebookLM для аналітичної роботи з науковими джерелами

Інструмент не звертається до “зовнішніх знань” і нічого не вигадує – він аналізує лише конкретний, чітко окреслений корпус документів ([Пан Бібліотекар](#)).

Попрацюймо з [NotebookLM](#) на практиці. Переходимо на сторінку інструменту й створюємо новий проєкт (notebook). До одного проєкту можна додати до 50 джерел: PDF-файли, Google Docs, текстові документи... У лівому стовпці Sources видно весь корпус: тут можна переглядати, додавати або видаляти документи. Якщо джерело підсвічується червоним, це означає, що NotebookLM не зміг отримати повний текст – зазвичай через платний доступ або технічні обмеження ([Пан Бібліотекар](#)).

Центральне чат-вікно працює виключно з документами, завантаженими в цей проєкт. ШІ-бот не звертається до відкритого вебу, не використовує “загальні знання” і не підтягує матеріали з інших ваших проєктів. Кожна відповідь формується тільки на основі цього локального корпусу й супроводжується посиланнями на конкретні фрагменти джерел. Якщо відповіді з чата важливі для подальшої роботи, їх можна зберегти як нотатку й додати до джерел проєкту.

Праворуч у NotebookLM розташована панель альтернативних форматів представлення змісту. Тут можна згенерувати аудіоогляди, навчальні гіді або структурні візуалізації. Всі ці формати також створюються виключно на основі завантажених документів і не залучають жодних зовнішніх джерел.

На практиці [NotebookLM](#) добре підходить для узагальнення великих текстів або кількох документів одночасно, пояснення складних фрагментів “простими словами” та пошуку відповідей із чіткими посиланнями на конкретні абзаци чи сторінки. Такий підхід суттєво знижує ризик галюцинацій і помилок: користувач завжди бачить, на яке джерело спирається відповідь, і може перевірити її самостійно.

Важливо розуміти, що NotebookLM не замінює автора, не пише статтю “з нуля” і не видає себе за експерта. Також, NotebookLM не забирає хліб у бібліотекарів – результат повністю залежить від якості корпусу: слабкі джерела дадуть слабкий результат, натомість добре підібрані тексти роблять інструмент справді корисним для порівняння й структурування ідей.

Як приклад, [відеоогляд](#) цікавого [препринта Ігоря Подлубного](#), у якому автор пропонує новий бібліометричний індикатор – індекс доброчесності (*I-index*). Він визначається як відношення h-індексу до загальної кількості публікацій і дає змогу відрізнити добросовісну наукову діяльність від сміття паперових фабрик.

Чесно кажучи, я – вражений. Такі інструменти справді змінюють освіту: швидко зануритися в складний текст, побачити його логіку й методологію, виділити ключові місця та пояснити їх доступною мовою – тепер це можливо без багатьох годин попередньої підготовки.

Схоже освіта вже змінилася. Питання лише в тому, хто визнає це першим і навчиться працювати по-новому.

([вгору](#))

Додаток 54

22.12.2025

ДІАМАНТОВИЙ ДОСТУП

[\(Національний репозитарій академічних текстів\).](#)

DOAJ працює з журналами відкритого доступу, незалежно від їхніх бізнес-моделей, проте найбільше опікується невеликими журналами, керованими спільнотою, які не стягують плату за публікацію. Рік, що минає, привернув увагу до численних аспектів роботи журналів. Діяльність DOAJ відбувалась на наступними напрямками: діяльність European Diamond (завершення двох проектів, що фінансуються програмою Horizon Europe, які надали значний вплив на відкрите середовище та Diamond); участь у запуску Європейського центру розвитку потенціалу Diamond (EDCH), покликаною сприяти подальшому розвитку послуг та функцій підтримки, координації та професіоналізації публікацій Diamond у відкритому доступі по всій Європі; встановлення контактів з регіональними та національними центрами розвитку

Diamond по всій Європі (угода з DFG та німецьким національним центром розвитку потенціалу SeDOA щодо підтримки наукових журналів відкритого доступу Diamond у Німеччині); формування нових моделей сталого розвитку (членство в Open Journals Collective дозволяє бібліотекам підтримувати високоякісні журнали відкритого доступу Diamond, керовані спільнотою). Замість того, щоб платити за трансформаційні угоди або моделі, засновані на оплаті друкованих зборів, бібліотеки інвестують в OJS, яка спрямовує підтримку колекцій ретельно відібраних журналів відкритого діамантового доступу. Відбувалася діяльність DOAJ в якості амбасадорів в рамках програми діамантового доступу задля підтримки й просування моделі безкоштовних публікацій та відкритого доступу. Багато зусиль було зосереджено на підтримці покращання видавничої практики невеликих видавництв, багато з яких публікують журнали безкоштовно. Було започатковане нове партнерство з Latindex – найповнішим каталогом іbero-американських журналів, більшість з яких відносяться до діамантового відкритого доступу. Розпочато роботу над проектом ALMASI у рамках програми Horizon Europe для розвитку місцевих наукових журналів у Латинській Америці та Африці. Важливе значення має налагоджена комунікація за допомогою соціальних мереж для посилення впливу ініціатив Diamond по всьому світу (платформа Tuwhera в Новій Зеландії). Поряд із 14 тис. безкоштовних журналів відкритого діамантового доступу у DOAJ індексується безліч журналів, створених спільнотами, які стягують низьку плату за публікацію, щоб забезпечити свою стійкість, а також індексуються у DOAJ щоб підтвердити свою якість та підвищити видимість.

Детальніше: <https://blog.doaj.org/2025/12/19/reflecting-on-a-diamond-year-for-doaj/>

Читайте також: [Роль DOAJ у просуванні досліджень відкритого доступу \(вгору\)](#)

Додаток 55

08.12.2025

ОЕСР: РОЗВИТОК ЕКОСИСТЕМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

(Національний репозитарій академічних текстів).

Звісно, окремі наукові інституції не мають у своєму розпорядженні всього необхідного обладнання та ресурсів, необхідних для вирішення складних наукових і соціальних завдань, особливо якщо йдеться про міждисциплінарні або багатопрофільні дослідження. Розвиток інтегрованих екосистем дослідницьких інфраструктур відкриває нові можливості для розширення сфери діяльності, впливу та ефективності окремих наукових установ, але потребує значних стимулів для подолання практичних проблем, що перешкоджають створенню та сталому розвитку цих інфраструктур. У 2023 році Глобальний науковий форум доручив Секретаріату ОЕСР та міжнародній експертній групі проаналізувати поточний стан та потенціал

дослідницьких екосистем у галузі інженерії. Оприлюднений звіт базується на аналізі інформації, зібраної експертною групою фахівців з 14 країн, представників Європейської Комісії та міжнародних організацій, а також включає результати двох спеціалізованих міжнародних семінарів. Документ містить інформацію про поточний стан співпраці у галузі дослідницької інфраструктури, аналізує передовий досвід підтримки екосистем досліджень, визначає чинники та засоби підтримки, набір рекомендацій для політиків і керівників академічних інституцій щодо підтримки екосистеми дослідницьких інфраструктур у різних дисциплінах.

Детальніше: <https://qrpape.net/qr/qVoAc>, <https://qrpape.net/qr/KgJzr>, <https://doi.org/10.1787/34797721-en>
(вгору)

Додаток 56

17.12.2025

Голобородько Я.

Китай захопив світове лідерство у 90% стратегічних технологій: США втрачають позиції

Масштаб технологічного стрибка

Аналітики ASPI проаналізували 9 мільйонів наукових робіт за останні 20 років у 74 ключових сферах. Для оцінки впливу бралися до уваги 10% найбільш цитованих публікацій за період 2020–2024 років ([Мінфін](#)).

Результати вражають:

- Китай лідирує у 66 із 74 (89,2%) стратегічних напрямків.
- США утримують першість лише у 8 сферах, серед яких квантові обчислення та розробка вакцин.

Для порівняння: у період 2003–2007 років ситуація була дзеркальною — США домінували у 94% технологій, тоді як Китай лідирував лише у 3 напрямках.

Ключові сфери домінування Пекіна

Китай демонструє «критично високий ризик технологічної монополії» у таких сферах:

- Штучний інтелект: хмарні обчислення, комп'ютерний зір, генеративний ШІ.
- Енергетика: технології інтеграції електромереж, водень та аміак.
- Оборона та космос: малі супутники, передові авіаційні двигуни, новітні матеріали.

Китайська академія наук (CAS) визнана провідною дослідницькою установою світу в 31 технологічній сфері.

Місце інших країн: ривок Індії та відставання Японії

Звіт також підсвітив зміни в позиціях інших гравців:

- Індія здійснила потужний ривок, увійшовши до топ-5 країн у 50 технологічних сферах.

- Південна Корея посіла друге місце у дослідженнях водневої енергетики та увійшла до топ-5 у 32 сферах.
- Японія суттєво здала позиції, потрапивши до п'ятірки лідерів лише у 4 сферах.

Чому це важливо

Технології, про які йдеться у звіті, є технологіями подвійного призначення. Лідерство в ШІ, нових матеріалах чи супутниках прямо конвертується у військову перевагу та економічну незалежність.

Якщо тенденція збережеться, світ може зіткнутися з технологічною залежністю від Китаю у критичних галузях вже в найближче десятиліття. ASPI попереджає: «Точкових політичних коригувань вже недостатньо. Якщо союзники не об'єднують свої переваги та не почнуть сміливо співпрацювати, шальки терезів ще більше схиляться на бік Китаю».

([вгору](#))

Додаток 57

17.12.2025

БЕЗПЕКА ДОСЛІДЖЕНЬ ТА УНІВЕРСИТЕТИ

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Розглядаються чинники, заходи та виклики безпеки, які впливають на розвиток університетів як міжнародно-орієнтованих установ з широким колом партнерських відносин. Проблема безпеки та можливі наслідки бездіяльності для наукової співпраці насправді не нова, – завжди існували винятки у просторі відкритої науки, спричинені необхідністю збереження даних та комерційного захисту. Необхідно нарощувати потенціал європейської безпеки у галузі досліджень. Для цього можна використати досвід, накопичений країнами північно-західної Європи. Слід також напрацьовувати спільні ініціативи щодо безпеки досліджень та узгоджувати їх на загальноєвропейському рівні. У зв'язку з цим Єврокомісія оголосила про наступні кроки: створення Європейського центру експертизи з питань безпеки досліджень; створення платформи належної перевірки, яка допоможе дослідникам оцінити ризики міжнародної співпраці; формування нової методології перевірки стійкості дослідницьких організацій для використання усіма державами-членами. Дискусії щодо безпеки досліджень ведуться на високому рівні та в експертному середовищі, але їх значущість ще неоднозначно сприймається окремими дослідниками. Останні можуть добре розуміти, які ризики є поширеними у відповідних галузях, але за відсутності систематичного навчання та підвищення обізнаності (спричинених обмеженими ресурсами) залишається відкритим питання, чи можуть вони насправді проводити належну перевірку своїх проектів. Спонсори досліджень та урядові структури можуть зробити процес подання та відбору заявок більш вимогливим з точки зору аналізу можливих ризиків, але при цьому не перетворюватись на ще один адміністративний тягар. Наприкінці

жовтня 2025 року Європейська Комісія та зацікавлені сторони з сектору досліджень та інновацій (включаючи EUA), організували першу Європейську флагманську конференцію з питань безпеки досліджень. У цьому заході взяли участь понад 500 осіб з Європи та інших країн, він став прекрасною можливістю для університетського сектору представити свої досягнення, обговорити цілі та виклики. EUA скликала конференцію на тему «Роль організацій-парасольок у безпеці досліджень: національні конференції ректорів як інтерфейси між урядами та університетами» за участю експертів з університетів Нідерландів, Фламандської міжуніверситетської ради та Німецької конференції ректорів.

Детальніше: <https://qrcode.net/qr/i5cCm>
(вгору)

Додаток 58

11.12.2025

ОЦІНЮВАННЯ НАУКИ: ДИСКУСІЯ ПРО МАЙБУТНЄ RESEARCH EXCELLENCE FRAMEWORK-2029

(Національний репозитарій академічних текстів).

REF, який має визначати якість досліджень і розподіляти фінансування, був тимчасово відтермінований на три місяці, щоб дозволити дослідникам і фінансовим органам переглянути підходи та узгодити їх з пріоритетами уряду. Ця пауза викликала активні дискусії в академічній спільноті: одні наполягають на збереженні вже напрацьованих елементів, включно з оцінюванням культури досліджень (People, Culture and Environment), інші вважають, що система стає надто складною і ресурсомісткою. Зокрема, скорочення ваги деяких компонентів оцінювання RCE може допомогти зосередитися на справді значущих результатах, уникнувши бюрократії й перенавантаження університетів. З іншого боку, для спрощення структури REF потрібно зменшивши кількість панелей, скоротивши вимоги до документів і більш широко застосовувати кількісні метрики там, де це можливо і доцільно. REF повинен лишатися не лише механізмом розподілу фінансування, а й інструментом формування культури досліджень, що підкреслює цінність інновацій, міждисциплінарної співпраці та підтримки дослідників на різних етапах кар'єри. Нинішня пауза – це не лише затримка, а й гарна можливість для системної рефлексії, – перегляду критеріїв, знаходження балансу між якісними описами й вимірюваними показниками, переосмислення ролі REF у розвитку наукової екосистеми Великої Британії. Дискусія про майбутнє REF 2029, що розгорнулась, не надала чіткої відповіді на всі гострі питання і свідчить про необхідність шукати баланс між довірою до процесу оцінювання, його прозорістю та практичною цінністю для університетів.

Детальніше: <https://qrcode.net/qr/uzNMc>

Читайте також:

РЕФОРМА REF-2029: БАЛАНС МІЖ ЯКІСТЮ, КУЛЬТУРОЮ ТА НАВАНТАЖЕННЯМ

REF 2029: КРИЗА ДОВІРИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАУКИ ЗАГОСТРЮЄТЬСЯ

REF-2029 І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: НАУКОВЦІ КАТЕГОРИЧНО «ПРОТИ»

([вгору](#))

Додаток 59

10.12.2025

ФУНДАМЕНТАЛЬНА НАУКА В ДЕФІЦИТІ: ЯК НЕСТАЧА ФІНАНСУВАННЯ ПІДРИВАЄ МАЙБУТНЄ ДОСЛІДЖЕНЬ

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Бюджети на ключові наукові організації з року в рік скорочуються, незважаючи на те, що кількість здобувачів освіти, які отримали науковий ступінь, – зростає. Дедалі більше лабораторій закриваються, вчені залишають науку, а конкуренція за обмежені гранти стає надзвичайно жорсткою. Уряд намагається компенсувати спадаючі ресурси, стимулюючи більш тісну співпрацю між університетами та промисловістю, орієнтуючись у першу чергу на прикладні дослідження та затребувані ринковими суб'єктами проекти. Проте така стратегія зміщує фокус із фундаментальної науки на короткотермінову вигоду, що врешті-решт шкодить перспективам довготривалих відкриттів і наукових проривів. Без підтримки базових досліджень країна ризикує втратити здатність реагувати на майбутні виклики та згодом може опинитися поза глобальною науковою конкуренцією. На думку авторів, необхідно терміново переглянути політику наукового фінансування на принципах поєднання підтримки як фундаментальних, так і прикладних досліджень, забезпечити довгострокові гранти, стимулювати кар'єрні перспективи для молодих вчених, не покладаючись лише на «швидкі» результати. Якщо не змінити курс, Австралія ризикує втратити «блакитне небо» науки. Дослідницька спільнота й університети мають об'єднати зусилля, аби зберегти фундаментальну науку та створити систему, яка підтримує не лише поточне, але й майбутні покоління науковців.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/2tY2R>

([вгору](#))

Додаток 60

04.12.2025

Сичікова Я., проректор з наукової роботи Бердянського державного педагогічного університету

Щодо нового проєкту Порядку формування Переліку фахових видань

Єдине ґрунтовне фахове реагування, яке з'явилося на цей момент, — «Зауваження та пропозиції до проєкту змін...» [Serhii Nazarovets \(https://doi.org/10.5281/zenodo.17770823\)](https://doi.org/10.5281/zenodo.17770823), де докладно проаналізовано системні невідповідності чинним міжнародним стандартам та українському законодавству ([Яна Сичікова](#)).

У цьому коментарі я не буду відтворювати всі зауваження — вони вже викладені й добре структуровані. Зупинюся лише на кількох моментах, які, на мою думку, потребують особливої уваги редакторів, науковців та всіх, хто працює зі сферою наукових журналів.

◆ Перш за все: Україна задекларувала інтеграцію у глобальну інфраструктуру досліджень, і сьогодні ключові орієнтири для нас це:

- COPE (публікаційна етика, редакційна незалежність, прозорість);
- DOAJ (відкритий доступ, прозорі політики, належне рецензування);
- європейські рамки реформування оцінювання (DORA, CoARA, Настанови Science Europe).

Відповідно, кожен нормативний документ у сфері наукових видань має бути узгоджений з цими підходами або бодай не суперечити їм.

◆ Перша болюча тема - «кластери» - концептуальна помилка, що може зашкодити міждисциплінарності

У проєкті вводиться поняття кластера, яке визначає рамку, в межах якої журнал має подаватися на включення до Переліку.

Проблема не лише в тому, що саме слово «кластер» використано у невідповідному значенні (на що вже вказано у згаданому вище аналізі). Головне — кластерочутливість профілю журналу, про що я писала раніше щодо першого проєкту Порядку.

Сучасна наука — це сфера міждисциплінарних досліджень. Найуспішніші журнали у світі оперують на межі кількох галузей, і міжнародні бази індексування це не тільки підтримують, а й стимулюють.

Запровадження українських кластерів робить рівно протилежне:

воно штучно «прибиває» журнал до однієї галузевої рамки, навіть якщо його реальна тематика охоплює кілька наукових напрямів.

У перспективі це може:

- ускладнити індексацію журналів у міжнародних базах;
- звузити ринки авторів;
- обмежити розвиток міжгалузевих наукових напрямів.

◆ Другий момент, що точно потребує перегляду - регулювання складу редколегії: надмірна формалізація та ризик паралічу редакційної роботи

Одним із найбільш дискусійних положень є введення «формули» $\leq 30\%$ / $\geq 30\%$ / решта:

- не більше третини — працівники засновника,
- не менше третини — іноземні члени,
- решта — «інші».

Формально це виглядає як спроба стимулювати інтернаціоналізацію. Але практично така модель неминуче призведе до таких наслідків:

1) Формування редколегій «від квот», а не від компетентності

Редакції будуть вимушені починати не з питання «хто тягне журнал?», а з питання «скільки іноземців ми знайшли?». Від цього напряму залежатиме, скільки людей з власної інституції вони можуть залучити.

2) «Весільні генерали» замість реальних робочих редакторів

Є високий ризик, що до редколегій будуть вводитися «знакові» вчені, які не беруть участі у реальній роботі, лише щоб виконати квоту. Це прямо суперечить принципам COPE про недопустимість фіктивних або номінальних редакторів.

3) Зникнення з редколегій тих, хто реально тягне журнал

Редакції будуть вимушені «вичищати» робочих редакторів із своєї установи тільки тому, що вони вже досягли ліміту «однієї третини».

Це створює прямий ризик руйнування редакційних процесів, які і так тримаються на ентузіазмі кількох людей.

Якщо так треба не менше 3х іноземців в редколегії – варто так і написати – не менше трьох. Однак обмежувати внутрішню «робочу силу» - перший крок у зниженні якості журналу.

◆ Далі - про частку іноземних авторів як ризику прихованої дискримінації

Положення щодо необхідності певної «частки нерезидентів» серед авторів виглядає логічним на перший погляд як орієнтир на інтернаціоналізацію.

Однак у гуманітарних, соціальних, та журналах із національною тематикою це може стати:

- непрямою дискримінацією україномовних видань;
- механізмом відмов у публікації «щоб не псувати відсотки», а не через якість роботи;
- перешкодою для розвитку молодих українських авторів.

Такі норми суперечать самому духу недискримінаційності, наукової автономії та політики рівного доступу, до дотримання чого нас закликають COPE, DOAJ, DORA, CoARA та інші ініціативи.

◆ Безоплатні публікації для аспірантів - це добра ідея, але з поганими побічними ефектами

Теоретично норма про обов'язкову безоплатну публікацію здобувачів третього рівня виглядає як підтримка молодих учених.

Але на практиці:

- вона створює різні умови для різних категорій авторів (порушення принципу недискримінації DOAJ);
- може стимулювати видання низькоякісних статей від аспірантів без реального нагляду керівників, оскільки безкоштовний канал завжди створює попит;
- може спричинити фінансовий тиск на журнали, які не мають стабільних джерел підтримки;

- протирічить ідеї того, що саме журнал формує всі свої політики, включаючи фінансову.

Тут варто, на мою думку прописати чіткі політики підтримки молодих науковців. І це справа внутрішніх політик журналу. Держава тут може лише заохочувати і надавати свої можливості підтримки, однак не регулювати.

◆ Загальний висновок: рухаючись у бік Європи, ми не можемо ігнорувати європейські принципи

Якщо ми справді інтегруємося у систему відповідального оцінювання та європейського наукового простору, ми не можемо одночасно:

- підтримувати DORA/CoARA,
- цитувати COPE/DOAJ,
- і водночас ухвалювати регулювання, яке прямо суперечить базовим принципам прозорості, редакційної незалежності та відмови від надмірної формалізації.

Тому я закликаю редколегій та видавців не залишатися байдужими і писати свої пропозиції, а також вести відкритий публічний діалог.

Ми не повинні підлаштовувати журнали під формальні квоти. Навпаки, ми маємо спільно формувати такі правила, які:

- підтримують якість,
- зберігають редакційну незалежність,
- сприяють інтернаціоналізації без штучних бар'єрів,
- не створюють дискримінаційних норм,
- узгоджуються з COPE, DOAJ, DORA, CoARA та іншими сучасними європейськими підходами і ініціативами.

Спільне, активне і фахове обговорення може зробити документ справді ефективним і корисним для всієї наукової екосистеми України...

([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник Натаров Олег Олександрович

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7871 від 28.06.2023 р.